Much love, Jennifer
May you enjoy your
reading.

Anna Reid Smith

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/praster0000gust

Gustaf Ullman

PRÄSTER

PRÄSTER

AV

GUSTAF ULLMAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1927.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1927

INLEDNING.

Efter att ha skildrat västkustens natur och lynne i måleriska vers och berättat om ungdomslivets prövningar och trångmål i en rad noveller, framträdde Gustaf Ullman år 1907 med Präster, dittills hans starkaste och enhetligaste verk.

Präster kan betecknas som en uppgörelse med det religiösa läseriet, med den i författarens hembygd härskande schartauanismen; den är ett vittnesbörd om att Gustaf Ullman frigjort sig från de pästerliga traditioner som överskuggat hans barndom och ungdom.

Men hans opposition har icke förts på teoretiska linjer. Ingenting i hans författarskap förråder att problemet om den religiösa världsåskådningens sanningshalt rest sig för honom. Hans kritik är icke filosofisk, den ligger helt och hållet inom den praktiska psykologiens och moralens råmärken. Vad han förebrår den stränga västkustortodoxien är det hårda, det lagiska, det glädjelösa, förtryckarandan. Han berättar om barn, som i förtvivlan och jämmer böja sig för tyranniska viljor, som förlamas av en moralisk rigorism, obegriplig för de unga själarna; om församlingsherdar, som genom sin andliga despotism väcka trotset, hatet och mordlusten hos sin hjord; om det meningslösa

slaveriet under Guds vilja, uppenbarad i ukaser och påbud med mer eller mindre grumligt ursprung.

Allt detta är givet med en sanning och trovärdighet, som övertyga läsaren, med en förtrolighet av det slag som inga yttre iakttagelser, endast intima upplevelser kunna skänka, med en rättvisa och ärlighet som stå högt över alla hätska förvridningar och all personlig bitterhet. Det är en hänsynslöst uppriktig bok och på samma gång en vacker, försynt och human; det länder Gustaf Ullman till heder att han kunnat skriva den i denna anda.

Den yppersta länken i kedjan är utan all jämförelse berättelsen om Elin Krampa, och den visar också med oemotsäglig psykologisk klarhet, hur långt Ullmans opposition mot den ortodoxa kristna spiritualismen sträcker sig — hitintill, och icke vidare. Den fina, bleka Elin Krampa, den spetsknypplande nunnan i den halländska prästgårdens kloster, sliter sig loss från sin hårda fader, från de tyngande och förkvävande budorden, hon lyssnar till världens röster, hon drages mot ett världens barn, hon längtar att smälta vid den djärva, lättsinniga, blonda syndarens bröst. Men när det kommer till provet, lyckas det henne icke. Hedningens animala sinnlighet, hans trolösa lystnad stöta henne tillbaka; hon har icke hans lätta sorglösa blod. Hon har krav, som hon icke kan slå av på utan att svika och förråda sitt samvete. Hon är, trots allt, kyrkoherde Krampas dotter.

Därav kommer tragiken över hennes späda gestalt. Hon är icke tillräckligt andligt sinnad för de troende, men hon är alltför mycket andligt sinnad för de världsliga. Hon har icke kvar tron och nåden, men

hon har kvar renhetskravet och sanningskravet. Hon är icke längre kristen i samma bemärkelse som fäderna, men hon är fortfarande puritanen. Hon är den hemlösa fromheten, om vilken Ullman diktat i Resevisan:

> En reskamrat satt stum, förgråten:
> en längtan utan röst och namn.

Fredrik Böök.

Till läsaren.

Denna berättelsesamlings titel kan måhända synas oegentlig, då den omfångsrikaste av historierna handlar mer om en prästdotter än om präster. Men detta yttre förhållande uttrycker hela samlingens inre mening. Skildringen av en ungdom, uppfödd och fostrad i typiskt prästerlig anda, kan bäst belysa denna andas art och verkningskraft. — Samtliga dessa livsbilder vilja var på sitt sätt visa, att prästens yrke är hans öde, begränsar och behärskar hans värld, överskuggar livets väg för honom själv och oftast till och med för hans efterkommande. Med eget syfte och egna synpunkter kan också denna bok i sin lilla mån betraktas som en senfödd ättling av vår kyrkas gamla brokiga »Herdaminnen».

Författaren.

TIDENS SON.

1.

När han var barn, talade han väl ungefär som ett barn, men tänkte som en fullvuxen och mycket klok människa.

Hans mor, linnesömmerskan Augusta Peterson, höll honom också för en stor Guds gåva, men gladdes än ytterligare över, att han icke jämte de rika anlagen fått högmodet på köpet. Ty något sådant hade hon aldrig kunnat märka. — Syskonen och jämnåriga kamrater funno sig däremot icke riktigt väl i hans sällskap, han ofredade visserligen ingen, men tog heller aldrig öppen del i vare sig deras odygder eller lovliga nöjen.

I folkskolan redde han sig utmärkt, alla lärare tyckte om honom, mer än de ville visa, endast sånglärarinnan envisades att misstro honom: — han hade god, klar och vacker röst, men saknade öra, så att han ofta sjöng förfärligt falskt. Den gamla musikfröken påstod, att det var idel slarv och självsvåld av honom, han brydde sig nog inte om sången, eftersom han hade så stor framgång i allt annat. Hon gissade delvis rätt. Klas Peterson hade verkligen fullt upp med annat i sitt nätta, ljusa huvud.

Man kunde inte kalla honom särskilt vacker, men det var den prydligaste gosse, man kunde se.

Jämn, fin panna hade han, under slätt, blekbrunt

hår, med mycket rak bena. I ögonen, bruna och blanka, lyste en inför olika mål snabbt skiftande blick, vars uttryck han tidigt, nästan omedvetet, behärskade. Eljest bar det lenhyade ansiktet, med smala kinder, en liten rak, bredvingad näsa, stor nejlikeröd mun och en flicklikt rundad haka med grop — en prägel av blommande lugn, angenäm otadlighet, som ytterst sällan bröts av ett minspel. Konsten att bocka sig och sitta regelrätt i en skolbänk tycktes hos honom medfödd.

Att han dock aldrig stoltserade med sina företräden — det var det allra märkvärdigaste.

*

Gamla kyrkoherden Påhl steg, en smula låghaltande, in i skolsalen, och hans plirande blick mönstrade genom brillorna de församlade läsbarnen. Så höll han efter en lista upprop med dem, litet läspande för bortfallna tänders skull. — Han var mycket avhållen, men också något litet beskrattad. Hans i staden gängse öknamn »läspe och halte» var alls icke illa ment.

Barnen, och särskilt pojkarna, hade ju rätt stor möda att hålla sig allvarsamma, när han talade, och då han för varje uppropat namn riktade blicken mot den som rest sig, kunde de flesta inte svara ordentligt för undertryckt fnitter. Eller också tego de av ren förlägenhet, så att han fick fråga om igen. Och då kommo svaren nästan ohörbara.

— Ni sta tala högt, tägej ja er! förmanade kyrkoherden.

Men då hände det, att någon lymmel ropade så

att det skrällde i salen, och i vrårna fnissades och viskades.

— Nehej, ni sta inte jopa föj det, sade Påhl.

— Nå. Klat Petejton!

— Ja!

Klas hade rest sig fort och tyst, svarat lagom högt, utan darrning i sin klara stämma, och blev stående kapprak, allvarligt mötande prästens granskning.

— Bja svajat! Sitt nej!

Klas' lycka var gjord. Enkelt gick det till, men just som det borde och skulle. Och när han satte sig, tyst och flinkt, visste han och kyrkoherden, att de skulle bli nöjda med varandra.

Under de långa lästimmarna, då alla de andra, utom några pliktflammande, tidigt skriftlärda flickor, snart tröttnade, hängde med huvudet, småpratade, visade varandra bokmärken och kort, snaskade karameller — svarade galet eller inte alls, eller blott stirrade ut över skolgårdens öde sandplan inom dess tuktade pilhäckar — satt Klas troget och vaket på sin post liksom första dagen. Orubbligt uppmärksamt följde han med, gav riktiga och tydliga svar, stundom förvånande snabba och klara, men aldrig onödigt utbroderade. Och han lät sig ej förbryllas, varken av kamraternas avund och beundran eller av kyrkoherdens gillande:

— Ja, det äj jiktigt. — Mycket jätt och bja!

Endast när någon stackars slarv eller latmask på måfå slungat ut besynnerligheter till svar, såsom att Herodes var »konungars konung» eller att den helige ande var Jesu fader — — glittrade ett milt leende i Klas' blanka bärnstensögon. Men ingen märkte det,

allraminst kyrkoherden, och det försvann också så blixtsnabbt, allvaret återkom genast i det vackra, vithyllta lilla gossansiktet, som gamla Påhl redan höll av med den barnlösa åldringens hela godmodiga hjärtlighet.

Han kände rätt väl gossens mor, det var en mycket skötsam och aktningsvärd linnesömmerska, som efter sin avlidna make, en hygglig, men litet supig sjöman, fått en stor barnskara som enda arv. — Redan efter ett par veckors lästid med hennes Klas hade läraren kommit på en tanke, som föreföll honom i alla avseenden god.

Han ville gratis läsa upp unga Peterson i elementarskolan, kanske rakt in i fjärde klass — och med egen och några kyrkligt sinnade vänners hjälp göra en student och omsider en präst av den sällsynt välartade, rikt utrustade konfirmanden. — Bäst vore, menade Påhl, om planen omedelbart sattes i verket, så att gossen kunde direkt från nattvardsläsningen komma in i skolarbetet.

Man visste blott inte, om gossen skulle ha mod och krafter till allt detta plugg.

När kyrkoherden en afton mött mor Peterson på gatan och tillsport henne om saken, hade hon tackat och förtjust försäkrat, att Klas nog ledigt skulle hinna med, vad som krävdes, då han ju redan bredvid katekesläsningen på egen hand studerade allt möjligt, till och med ett par främmande språk. — Så beslöt gamla Påhl med lätt hjärta att utan dröjsmål gripa sig an.

Barnen strömmade ut över planen, som låg fuktig i ett höstdis, så tjockt, att det likt en vitgrå slöja skymde även de närmaste träden utanför staketet.

På skoltrappan inväntade kyrkoherden sin lilla skyddsling, ty han ville ej genom en tillsägelse i salen väcka de andras nyfikenhet. Snart kom Klas, med de skinnomslagna böckerna väl nedstoppade i fickan. Vördnadsfullt hälsande ville han förbi.

— Höj du, Klat! sade Påhl, fåj ja tala med dig, du!

— Jaha — kyrkoherden.

Gossen hade hejdat sig, villigt avvaktande, vänd mot Påhl.

— Vill du bli pjäst, min gotte?

Först teg Klas. Hans mor hade visserligen förberett honom, men han blev ändå starkt berörd och ville inte visa sin tacksamhet genom alltför hastig, påflugen glädje.

— Ja, det skulle jag så gärna vilja, svarade han om en stund, fast och tydligt.

— Jiktigt säkejt? rannsakade kyrkoherden.

— Ja, kyrkoherden, sade Klas ödmjukt.

— Nå! Jag tjoj dig gäjna.

Påhl nickade bakåt, slog honom med tafatt, hårdhänt vänlighet på axeln och drog honom med sig ner på trappan.

— Ja, då sta ja hjälpa dig med både ajbetet och penningemedlena, min käja Klat.

— Tackar mjukast, snälla kyrkoherden!

— Nå, nå! Giv Gud allena äjan och hav honom föj ögona nu och allt fjamdelet! — Kom tå hem till mig i mojgon afton klockan tju, tå ta vi böjja tå tmått.

— Jaha, tackar!

— Fajväl med dig tå länge då.

— Farväl, kyrkoherden.

Prästen småhaltade bort i dimman åt sitt håll, Klas skred rakare och högtidligare än någonsin hemåt — båda innerligt nöjda med sig själva och varandra.

På kyrkoherdens expedition, då stängd för all annan mottagning, hade han och mor Petersons förhoppningsfulla son sina lärostunder. — De givna läxorna förhördes i regel med flytande fart, och de nya genomgingos, när så ansågs nödvändigt, alltid med glad iver å ömse sidor. Gamle Påhl blev som föryngrad inför denna vetgiriga och vakna elev.

Ofta avslöts aftonens arbete med lärorikt samspråk, som roade läraren minst lika mycket som lärjungen.

— Fjåga mig nu någontingen! uppmanade Påhl. Och en lätt skalkaktighet lekte bakom brillorna, förstulet besvarad av en mild tjuvpojksglimt i gossens bruna, barnafromma ögon.

— Fjåga nu, vad du vill, tå sta vi föjtöka jeda ut gåtan.

Klas satt mer eller mindre verkligt brydd och framställde för sin ålder fullt naturliga frågor, men vilkas svar han själv mycket väl kunnat utgrunda. Och Påhl besvarade dem med synbar förnöjelse. — Någon enstaka gång hände det dock, att Klas satte honom i förlägenhet, såsom efter en lektion i kyrkohistoria.

— Varför avkläddes martyrerna, innan de drevos in på arenan?

Hade inte frågan utsagts i oskyldigaste, medlidsam ton, skulle kyrkoherden ansett sig böra avvisa den såsom oanständig. Plirande undflydde han spörjarens öppna blick och nöjde sig med att skylla på de hedniska knektarnas för oss obegripliga råhet.

I allmänhet gåvo emellertid dessa samtal osökt rika tillfällen för kyrkoherden att upplysa och leda den unges själ, forma hans tanke, mästra och färga hans omdöme, som så underbart tidigt blivit väckt. Lärjungen lyssnade med uppenbar tacksamhet och bevarade allt i sitt huvud om också ej i sitt hjärta. Och arbetet gick med stora steg framåt.

Hur Klas fick tiden och hågen att räcka till för allt detta nya, det väckte lärarens oupphörliga, stigande beundran. Men när Påhl ibland halvt skämtande antydde, att det nog började bli litet för mycket, skakade den outtröttliga ynglingen på huvudet.

— Inte, när jag får läsa för kyrkoherden! var hans enda, försynta, men avgörande invändning.

Gamle Påhl höll förtjust till godo med den.

*

I en liten rufsig furudunge utanför staden brukade Klas och Ottilia mötas.

Som de flesta pojkar av hantverkarfamilj hade Klas Peterson mycket tidigt skaffat sig — eller rättare fått — en liten käresta. Hon var alldeles efter hans sinne. Något hade han väl ärvt av sin fars kvinnokära sjömansnatur, men någon frun timmerspojke var han inte, och största skulden eller förtjänsten i deras vänskap hade lilla Ottilia att bära.

Hon var något äldre än han; året förut hade hon läst sig fram för kyrkoherden, med utmärkt gott betyg. — Men redan i småskolans dar hade hon inlett ett halvt beskyddande kamratskap med Klas Peterson. Han lät henne omhulda och beundra, blev snart van

och smått led åt det, och visade henne i gengäld all skyldig trohet. Att för nöjet av ett snedsprång svika henne föll honom inte in. Men någon het och svärmisk fästman fick hon heller aldrig av honom. — De kysstes och smektes, det var allt. Samspråket mellan dem rörde mest läsningen och Klas' lärda framtidsplaner.

Efter kyrkoherdens hedrande ynnestbevis mot Klas blev Ottilias hängivenhet allt ödmjukare, men också besvärande, allteftersom kavaljeren avkyldes. Alltmera sällan kunde han nu bevilja henne ett möte. Desto varmare mottog hon hans sparsamma kärleksgåvor.

Sent en höstkväll stod hon väntande borta vid ljunghöjden i furuplanteringens bryn. Han kom långsamt, som försänkt i djupa tankar.

— Å, Klas, vad jag har väntat! Så väl att du kom ändå!

Den lilla kärestan hade tårar i ögonen, men det såg han inte, nu i skymningsdunklet. — Under den fula, svarta halmhatten lyste hennes ansikte blekt och fruset, men röst och hållning smekte redan på förhand.

— Jag har inte hunnit förr, sade han undvikande.

— Nej, du har för mycket att läsa, kära Klas. — Och jag stör dig. Förlåt mig, var inte ledsen för det! Jag vet ju ändå — —. Hon avbröt sig i en innerlig kyss.

— Ja, Ottilia, lugnade han, var inte rädd. Du förstår väl att man måste vara försiktig, när man håller på och läser för prästen.

— Ja ja män. Men du är väl inte oförsiktig?

Hon lät ömt älsklig, undrande och oförstående.

Han tog hennes arm i sin och de smögo in i den lilla täta, stormtuktade barrdungen. Den liknade en lilleputtskog med trygga gömmen för sådant ungt fästfolk.

Där inne slogo de sig ned på en mossig sten och värmde sig med kind mot kind, hand i hand.

Lugnt och väl överlagt började så Klas förklara:

— Ser du, Ottilia, jag tror nästan kyrkoherden vet det.

— Vet — — att vi?

— Ja, han kan ha hört någonting om det. Bara prat, så där. Men i alla fall får vi ta oss till vara.

Ottilia teg en stund. Hon hade inte särdeles mycket emot, att deras kärlek blev känd, ty dess säkrare kunde hon hoppas hålla fast Klas. Hans oro plågade henne likväl.

— Ja, kära Klas, men det är väl inte farligt. Vi menar ju allvar och har ingen synd för oss.

— Nej, synd! återtog han — — nej, men kyrkoherden kan inte ha reda på allt, som det är. Och om han tror, att vi går och smyger för honom — —

— Jaså, ja. Om han tror —

Båda tvärtystnade, blygt osäkra om den andres mening. Så klämde flickan sig tätt intill honom med en vädjande viskning.

— Klas, du! Kan du inte själv — tala om alltihop?

Han stötte henne ofrivilligt hårt ifrån sig.

— För kyrkoherden?

— Ja, jag menar — du, som är så —

— Nej, kära Ottilia, inte utan att han frågar mig.

Flickan suckade. Efter en smärtstillande kyss tillade han i djupt allvarlig målbrottston:

— Vi får vara tåliga — tills jag har läst mig fram.

— Men då skall du ju bort i skola, snyftade hon, med ansiktet tryckt mot hans kavajuppslag.

— Ska du gråta för det, som är till min lycka? förebrådde han blitt.

En lång och eftertrycklig omfamning beseglade tyst deras försakelser och förhoppningar.

Gamla Påhl hade verkligen skvallervägen fått en aning om sin skyddslings lärospån i kärlek. Men utan att låtsas fästa avseende vid antydningarna gav han sedan i smyg litet noggrannare akt på ynglingens uppsyn och ton, särskilt när vid kristendomsundervisningen eller eljest den ömtåliga frågan om man och kvinna vidrördes. — Han kunde aldrig märka ens någon skymt av förlägenhet hos Klas, ingen skygghet i blicken, ingen förrädisk rodnad på de smala kinderna, än mindre ett leende av hemlig och okynnig lättfärdighet kring den barnsligt nejlikeröda munnen.

I stället för att anse denna oberördhet misstänkt, såg kyrkoherden däri ett prov på hjärtats enfald och samvetets renhet hos denna märkvärdiga femtonåring. Han ansåg sig ha rätt och skäl att tro, att Klas' älskogshistoria, om också mycket förtidig, måste vara av oskyldig, kanske rentav allvarligt grundläggande natur.

En halvt faderlig hänsynsfullhet hindrade honom dessutom att överrumpla lärjungen med något slags förhör i denna sak. Den störde ju i varje fall icke gossens arbetshåg, flit och uppmärksamhet. Kanske

tvärtom var den en eggande sporre. — När det gällde Klas Peterson, var ju allt förunderligt tänkbart.

Men nyfiken var kyrkoherden. Under en timme i svenska hade Klas haft att uppläsa valda stycken ur Frithiofs Saga. När han oklanderligt framsagt inledningens slutstrof:

— Jag kämpar om min unga brud
om ock det var med dundrets gud.
Växx trygg, växx glad, min vita lilja!
Ve den, som dig och mig vill skilja! —

hade ingen darrning förmärkts i hans välljudande stämma, ingen het gnista i de blanka, bruna ögonen.

Det var gamla Påhl, som var gripen. Han förklarade:

— De unga tu vojo mycket käja i vajandja, kan du föjtå.

— Ja, det kan jag förstå, erkände Klas.

Påhls rörelse övergick i häpnad över gossens självbehärskning. Frestelsen att pejla detta lugna sinne blev honom för stark.

— Jatå, jatå! Kantje du ocktå haj vajit litet käj någon gång?

Ynglingen mötte hjältemodigt den gamles forskande blick.

— Jag är det — ännu — kyrkoherden.

Kyrkoherden kunde av pur förvåning intet tillägga eller invända. En så öppen bekännelse hade han icke väntat. Oavvänt betraktade han plirande sin elev, som då blygsamt sänkte sina klara ögon. Ingendera drog det allra minsta på mun. Men när arbetet var slut

för den dagen, klappade kyrkoherden välsignande Klas' välbenade huvud.

— Gud vältigne dig, käja Klat — nu och fjamdelet!

*

Klas Peterson fick högsta betyget bland årets konfirmander och väckte allmän beundran vid nattvardsförhöret.

Hans mor var idel hänförda snyftningar, suckar och tacksägelser.

Våren därpå for han till en stor grannstad, där han med glans kom in i gymnasium. Hans studietid var genom kyrkoherdens och kyrkligt sinnade välgörares försorg rikligt betryggad. — Vid avresan från hemmet erhöll han dessutom av gamle Påhl Cavallins latinska lexikon och doktor Martin Luthers levnadsreglor — samt en liten förgylld mässingsring med blå glaspärla av lilla Ottilia.

2.

— Klas Peterson! Förefaller bekant, skämtade rektorn vid uppropet.

Hela klassen flinade beredvilligt. Den gamla herrn upprepade:

— Peterson?

— Ja, rektorn!

— Nej. Det duger inte. Vi ha två Petersöner i klassen förut. Vill inte Klas Peterson ta sig ett lämpligare efternamn?

— Jo, rektorn. Vad får jag kalla mig?

Rektor myste finurligt, klassen hånlog åt Klas, men han stod rak och tåligt väntande.

— Tja, återtog rektor, om vi stryka »son», så står »Peters» kvar. Klas Peters, det duger, vad?

— Ja tack, rektor.

— Skönt. Sitt!

Genom denna enkla namnförändringshistoria hade Klas tillvunnit sig en smula av den knappa och nådiga välvilja, skolans styresman kunde ägna en nykomling från landsorten.

De många nya, ojämförligt större krav, som gymnasium ställde på gamle Påhls före detta elev, överväldigade honom icke. Väl blev han ingalunda genast ett lika ensamt och klart skinande ljus här som hemma, men med det jämnmod, som icke sviktar för blotta bilden av högt uppstaplade kurser, förstod han att ta varje uppgift för sig i tur och ordning och väl nyttja varje stund till det närmast nödvändiga.

Snart lyckades han kryssa sig fram i främsta ledet och höll sig stadigt där, medan han i all stillhet läste i förväg så mycket han orkade. Dock gjorde han aldrig det lätt förhatliga intrycket av plugghäst utan höll sig munter och vaken, leende och frimodig. Just som en lovande skolyngling anstår.

Läraren i kristendom var ungdomsvän till kyrkoherde Påhl och hade från denne mottagit en varm rekommendationsskrivelse för Klas' räkning. Så att där kom han genast i smöret. — Även i de flesta andra ämnen, särskilt språk men till och med också i matematik, redde han sig utmärkt eller fick, halvt ofrivilligt, skenet av nit och kunnighet.

Naturläran och sången lågo minst för hans röst. Lektorn i naturlära var en ettrig ung läroboksförfattare, som hyste högst okyrkliga åsikter och hatade sin kollega kristendomsläraren samt för hans skull hans gunstlingar bland lärjungarna. — Att Klas Peters hörde dit, ja, var den främsta bland dem, visste lektorn snart och sökte därför ständigt sätta honom på det hala. Hela timmar kunde han förfölja Klas med snärjfrågor eller hoppade långt från dagens läxa tillbaka till de första grunderna, där han väntade finna osäkerhet och föråldrade föreställningar.

Klas värjde sig genom att noggrant svara efter lektorns egna böcker.

Men under en zoologilektion, då det blev fråga om fossila fynd från tidsåldrar före människan, bröt lektorn plötsligt ut ur den sakliga undervisningen och sporde i elak, frestande ton:

— Men, Peters, hur går detta ihop med bibelns skapelselära? Vad säger gamla testamentet om detta?

Klas dröjde. Runt om ljödo skadeglada fnissanden.

— Varför svarar du inte?

— Jag vet inte, om jag får, sade Klas lugnt.

— Dumheter! Skall du inte svara på lärarens frågor?

Ynglingen stod orörlig, utan att blinka svarade han:

— Jag tror, att bibeln icke säger allt, som är sant. Men vad den säger, är sant. Och den säger allt, som vi behöva veta och tro för att bliva saliga.

En motvilligt beundrande tystnad hade inträtt. Lektorn grinade illa, men nickade ett: sitt ner!

Den på hans befallning avgivna bekännelsen röjde

i alla fall ett slags uppfattning, om också befängd. Den hade också lämnats redigt och hövligt.

Sedan dess lindrades lektorns förföljelse, så att Klas med allt större lätthet sammanjämkade kristendomslärarens och naturlärarens fordringar på hans livsåskådning. — Och båda måste erkänna, att hans flit och begåvning stodo över beröm.

Med sången var det en annan sak. Det var det enda ämne, han tillät sig att försumma. Ingen utom sångläraren räknade det till hans nackdel.

Bland kamraterna förvärvade han utan ansträngning, mest genom sin aldrig utmanande överlägsenhet, några få, men goda vänner — var och en av dem särskilt styv i någon eller några specialiteter. Klas, den mångkunnigaste i klassen, drog stor nytta av umgänget med dessa unga facklärda. En, som redan flera gånger varit utrikes, talade ett par främmande språk, en annan skrev latinsk vers och prosa för nöjes skull, en tredje utsvävade redan i den högre matematiken.

Peters var en angenämt uppmuntrande medbroder för dem alla och eggade dem med lugnt smicker att låta sitt vetandes skatter lysa, så att deras pratstunder för honom blevo till privatlektioner.

En medtävlare fick han i sitt eget egentliga huvudstycke, kristendomskunskap.

Det var en rik pojke, Alvar Pontell, som vid sexton års ålder läst sig halvblind och krokig för att en gång bli allraminst biskop eller professor. Han hade svårt att fördraga Peters, som, utan förstörda ögon, alltid utsövd och frisk, klarade alla svårigheter liksom på lek och som den naturligaste sak i

världen tog de högsta betyg i dogmatik och kyrkohistoria.

Då Peters en frukostrast gick över en av stadens broar, kom Pontell i sällskap med en annan klasskamrat tätt efter. På Pontells uppmaning slungade den andre en tövåt, hårdkramad snöboll i nacken på Klas. Hans mössa for av och blåste ner i den breda kanalen därunder. Det var för Peters en betydlig förlust; han måste spara på sina små månadspengar. — Sorgset blickade han efter den sjunkande huvudbonaden, men sade icke ett enda förebrående ord, när de två kamraterna gingo förbi. Då skämdes Pontell, som inte avsett, att Klas skulle förlora sin mössa. Han lät den andre gå ensam.

— Kom, Klas, sade han, så ska jag köpa en ny åt dig!

Så tog han Peters med sig till närmsta mössbutik och gottgjorde skadan. Efter den dagen voro de forna rivalerna vänner och bundsförvanter. De hjälptes åt med arbetet. Klas blev bjuden hem till Pontells både under terminer och ferier, hölls snart av den goda änkefru Pontell som barn i huset och läste läxor med Pontells yngre syster, som var en mycket söt och allvarlig flicka, fast just inte särdeles kvick.

Allt gick Klas väl i händer, och lugnt och smärtfritt gled han allt längre bort från hemmets värld. — Sin mors små vidunderligt stavade, ömma, nästan ödmjuka brev besvarade han vänligt och punktligt, men alltmera kortfattat. — Med kyrkoherde Påhl underhöll han naturligtvis en livlig brevväxling.

Lilla Ottilia skrev i början ofta och långt, men hon fick sällan svar, till slut, efter några år, alls

inga. Gamla Påhl gav tusen goda råd och förmaningar beträffande skyddslingens yttre och inre väl. Bland annat ålade han sin kära Klas att varje söndag gå i kyrkan, helst både högmässa och aftonsång, och särskilt aldrig försumma något tillfälle att höra den oförlikneliga pastor Stenfot. Det var nämligen enligt Påhls och alla rätta kristnas i stiftet mening det högsta mönstret för en präst.

Klas åhörde också lydigt varje föredrag av Stenfot, som han kunde bevista.

Pastor Stenfot var kristenhetens flärdfriaste predikant — utifrån sett. Hans berömda konst bestod i att orubbligt kapprak utantill uppläsa med entonigt jämn och fullkomligt uttryckslös röst halvannan timme räckande predikningar, inledda, uppdelade och avslutade efter evigt samma hävdvunna metod. Det var en fulländad predikoautomat. — — Klas skrev tillbaka till kyrkoherden och försäkrade, att han själv i all ödmjukhet lika högt som fosterfadern skattade pastor Stenfot och hoppades draga beståndande nytta av hans oöverträffliga förkunnelse.

Vid feriebesöken i fädernestaden vistades gymnasisten Peters mera hos kyrkoherden än i det trånga modershemmet. Gamla Påhl var också rörande lycklig över att ha honom hos sig, se honom, höra honom tala.

Ottilia uppsökte han icke, han undvek tvärtom sorgfälligt de gator och platser, där han kunde frukta att möta henne. — Då modern en dag berättade, att Ottilia kvällen förut varit där och frågat efter honom, svarade han med ett så bistert »jaså», avklippande allt

vidare tal om saken, att gumman Peterson förbluffad drog sig undan.

En annan gång promenerade han vid kyrkoherdens sida ner genom en buktande allé — och framför sig upptäckte han sin lilla barndomsvän, ensam vandrande dem till mötes. — Med ytterlig uppmärksamhet vände han sig åt den gamle och underblåste ivrigt deras samspråk. Påhl hade dock även märkt flickan och besvarade hennes vördnadsfullt djupa nigning med ett särdeles vänligt:

— God dag, god dag, käja Ottilia!

Men Peters låtsade inte se henne, utan fortfor att tala, som om intet hänt. — Kyrkoherden smålog förstulet. Han visste ju, att det var Ottilia, som Klas älskade, och trodde nu, att den unga mannen önskade hemlighålla sin hjärteförbindelse, till dess han med heder och ljus framtid kunde offentliggöra den.

Påhl gillade denna tappra försakelse, som höll ut, trots allt, när nu saken redan var avgjord. Han anade inte, hur avgjord den var. — Med mor Peterson talade han aldrig om annat än sonens arbete och framgångar, ett ämne lika outtömligt kärt för dem bägge.

När omsider en av de sista dagarna en vacker maj Klas telegraferade, att de skulle vänta honom hem som student med högsta mogenhetsbetyget, spreds detta glädjebud så gott som över hela den lilla staden. En förväntansfull skara mottog honom vid stationen. Kyrkoherden haltade uppspelt av och an, följd av mor Peterson, till sonens ära för första gången klädd i hatt, samt de helgdagsklädda syskonen, gynnare och vänner, allasammans sant kristna och välmenande

människor, som med större och mindre skäl ville ta del i den hemvändande segrarens vårliga lycka.

I skyar av sotrök, som för ett ögonblick fördunklade den solblå dagen, ven snälltåget in och stannade vid perrongen. Blåsten drev undan röken, resenärer strömmade ut ur vaggonerna och blandades med de väntandes hop. Och där — svängdes en vit mössa. Klas Peters steg hälsande ner, omfamnades, kringklappades.

— Akta buketterna! bad han milt avvärjande.

Flera kostbara blombuketter prydde hans båda rockuppslag. Mor Peterson snyftade och skrattade fram välkomstord, stammande, förlägna. Lyckönskningar haglade från alla håll.

— Tack, kära mamma! Tack, tack, allasammans!

Kyrkoherden kramade gång på gång studentens händer.

— Du göj oss hedej och glädje. Gud vältigne dig föj det — nu och hädaneftej! sade han rörd.

Klas bugade djupt och högtidligt.

Allvar och leenden växlade snabbt och fint på hans vackra, smala ansikte. Hans klara, blanka ögon lyste mot alla.

— Men — vem har du fått alla blommorna av?

Det var syskonskaran, som undrade i kör. Klas log hastigt och skakade deras ivriga händer ifrån sig, utan att svara. Mellan modern och kyrkoherden skred han, omsusad av aktningsfulla viskningar, in över perrongen. Syskon och vänner följde efter som svit.

Men innerst vid en dörr till tredje klass' väntsal stod den lilla Ottilia, hopklämd och blek, spejande genom folkmassan. Hennes tårheta ögon sökte för-

gäves hans. Han varsnade henne inte, fastän hans sällskap snuddade tätt förbi den öppna dörren, bakom vilken hon stod på vakt. — Men hon hade hunnit granska hans vänstra hand och sett, att den lilla mässingsringen med den blå glaspärlan var borta. Då stack det till i hennes hjärta, och hon såg intet mer.

— Han hade inte ens gittat skicka henne den tillbaka! Vart hade han månne kastat den?

3.

Teologiska diskussionsföreningen hade möte. Den för ändamålet hyrda hushållsskolelokalen var överfylld; i tvenne lika stora salar trängdes studenter och akademiska lärare, och i den öppna dörrgången däremellan stod ordförandebordet, dit talarna fingo stiga fram.

Klas Peters och Alvar Pontell voro nyintagna medlemmar och höllo sig försynt undan vid en fönstervrå för att höra, se och lära.

Där fanns också mycket att iakttaga. Pontell blev nästan genast alldeles förvirrad och ville gå sin väg men kvarhölls med milt våld av kamraten. — Klas var som kommen i sin rätta livsluft: hela hans naturliga vaksamma läraktighet fick här full användning.

Diskussionsämnena för aftonen inleddes av därtill utsedda fackmän, den första: Bibelenlig uppfattning av änglarna såsom personliga väsen, det andra: Likbränningen såsom kristen sedvänja. — Den gamla dogmatikern professor Nackeman, som eljest sällan

hedrade sammankomsterna med sin närvaro, hade på särskild begäran tagit änglarna på sin lott. Han försäkrade, att endast den samfällda kärleken och omtanken för kyrklig tro och för den studerande ungdomen hade förmått honom därtill. Med både prelatensisk myndighet och barnslig frimodighet frambesvor och försvarade han den traditionella ängeln med vingar, svärd, palmkvist eller basun.

Den mycket yngre extra ordinarie professorn Stäf begärde efter Nackeman ordet och nagelfor i måttfull, men oförblommerad ton hans framställning. För aftonen måste han fatta sig kort och spara sig till inledandet av andra ämnet, men ville just för den talrikt samlade ungdomens skull icke helt uraktlåta att i den nya forskningens ljus granska och avfärda inledarens föråldrade uppfattning.

Åhörarnas spänning hade från det ögonblick, då Stäf steg fram i dörrgången, märkbart stegrats.

Gamle Nackeman gensköt motståndarens angrepp med upprepade hänvisningar till den heliga skrift, vars utsagor han hoppades att varken professor Stäf eller någon annan av de närvarande dristade sig att betvivla. — Stäf svarade, att de anförda bibelställena antingen liksom bibelns uttryckssätt överhuvud måste tolkas symboliskt eller också tyvärr inför nyare granskning alls icke höllo måttet såsom äkta och avgörande.

Denna sin kritiska åsikt stödde talaren på utländska världsberömda vetenskapsmäns forskningsresultat, vilka han dock ville underkasta varje sakligt bemötande, som kunde göras gällande.

Professor Nackeman erkände utan tvekan, att dessa herrars uttalanden voro honom fullständigt obekanta,

men vidhöll att varken de eller professor Stäf borde ställas över eller ens i jämbredd med den kyrkliga traditionens, på bibelns rena, oförfalskade grund stående mening.

Därmed avslöts diskussionen om änglarna, och det viskande sus, som fyllde salarna, tolkade Klas alldeles riktigt så, att professor Stäf segrat och att hans seger var flertalets.

Med en påfallande enkelhet i det yttre uppträdandet uppdrog så Stäf en historisk översikt och kristlig moralisk värdering av likbränningen såsom begravningsbruk. Hans slutpåstående blev, att från religiös och särskilt då kristlig synpunkt måste sättet för den döda människokroppens förvandling till stoft anses alldeles likgiltigt, såvitt icke brott mot sedlig och mänsklig hänsyn kunde sägas föreligga. Detta vore icke fallet med likbränningen såsom den i moderna krematorier försiggick, vilket ju alls icke behövde förhindra eller stå i strid med kyrklig och vedertagen jordfästning. I varje fall borde det hygieniskt förnuftiga fälla utslaget.

Med denna vädjan förklarade inledaren frågan öppen till förhandling.

Åtskilliga talare instämde med Stäf, några äldre dock med förbehåll, att den präst, vars rituella känsla för det gamla jordandets helgd ovillkorligt uppreste sig mot likbränningen, borde ha rätt att till annan ämbetsbroder överlåta jordfästningsplikten.

Slutligen och efter synbar tvekan begärde åter gamla Nackeman ordet och lovade fatta sig kort. Vippandet av hans långa, vita nackhår samt det bistra smågrinet i hans rynkiga, gumlika ansikte antydde, att han hade

en liten spydighet på hjärtat för sin svurna fiendes, professor Stäfs räkning.

— Mig synes, att den av inledaren så varmt lovordade hedniska oseden betänkligt erinrar en sann kristen om den eld, varom bibeln säger, att den icke utsläckes.

Ett muntert sorl från församlingen besvarade inlägget, egentligen riktat mera mot talaren än mot den angripne.

— Herr ordförande! bad Stäf lugnt, men med en biton av pojkaktig klipskhet.

— Professor Stäf har ordet.

Den bredaxlade, svartmuskige nyhetsmakaren ställde sig småleende på tröskeln.

Klas tyckte, att Stäfs svarta ögon just välvilligt lockade hans egen blick; han fäste den villigt beundrande på professorn.

— Jag frågar endast, med anknytning till det av professor Nackeman valda bibelordet, om icke den gamla seden med förmultning i jorden osökt erinrar om den matk, som icke dör?

— Bravo! ropade Klas, och några hänförda ungdomar instämde. Pontell grep honom förskräckt i armen. Han hade aldrig sett den lugna Peters så livligt betagen. Men Klas kände tydligt på sig, att här kunde och borde man visa öppet instämmande, i synnerhet som gamla Nackeman stod i andra salen och icke kunde se Klas och Pontell. Men Stäf hade både hört och sett. Ordföranden knackade lätt varnande i bordet, medan ett beundrande mummel följde Stäfs kontrastöt.

— Anser mötet diskussionen avslutad?

Det ansåg mötet. Professor Nackeman stapplade trött och vippande med håret ut ur lokalen, åtföljd av ett fåtal medlemmar. Föreningens hovmästare försökte förgäves kvarhålla honom med de väntande förfriskningarna.

— Nej, tack för mig, mina vänner. Jag går nog hem. Jag har allt annat att göra.

Så fick han gå. Men för de många, som stannade kvar, vidtog ett förtroligt aftonsamkväm kring ett i en närliggande matsal dukat tebord.

Klas Peters stannade naturligtvis, men måste låta Pontell, som avskydde större sällskap, fly hem till sin studiekammare.

Professor Stäf var tillställningens medelpunkt, och under kvällens lopp blev Klas föreställd för honom.

Han beslöt att punktligt bevista både Nackemans och Stäfs föreläsningar och seminarier, samt likaså diskussionsföreningens möten. — Här som redan i småskolan och senare vid gymnasiet förstod han att fylla alla oundgängliga fordringar, och dessutom, utan att synas försumma något, särskilt utmärka sig i det för en ung teolog mest fördelaktiga. Han ingav var och en av sina lärare den föreställningen, att just hans område var hans käraste ämne. Men för Stäf, som gjort till sin uppgift att kring sig samla en skola av verkligt modernt övertygade studenter, visade han en rent personlig tacksamhet för varje vink och anvisning. — Att dennes läror och själva arbetsfält lågo helt utanför, ja, avgjort i strid med hans barndoms och skoltids kristendom, med andan och formen i gamle Påhls ortodoxa bokstavstro, bekymrade icke

Klas Peters. För honom gällde det icke en hjärtesak, endast ett andligt luftombyte, varav han ville draga största möjliga kunskapsvinst med åtföljande maktmöjligheter. Han fördjupade sig så mycket hellre i den nya vetenskapen, som han med dess vind bäst kunde segla fram. Och att komma fram till en tryggad, bemärkt, ja, avundad ställning, det var hans hemliga lösen, var enda lidelsen i hans behärskat kyliga och klarvakna natur. — Dock hycklade han icke, i varje fall aldrig medvetet. De teologiska studierna passade hans begåvning och de för framgång däri lämpligaste dygderna: kyskhet, allvar och enkelhet, lågo honom i blodet, så snabbt och lätt befriat från gossårens jäsning och svärmeri. Den osvikliga manövrering, varmed han höll sin kurs mot målet, berodde lika mycket på medfödd instinkt som på högt uppdriven beräkning. Utan att vara blott och bart lycksökare förblev han alltid just sådan han för att lyckas i sin värld helst borde och behövde vara. Men han visade aldrig yttre förhävelse, som kunnat väcka någons tvivel om, att han för allt gav Gud allena äran.

Vid universitetet bevarades vänskapen mellan Peters och den rika Pontell, den stärktes och utvecklades till ett slags fostbrödralag utan lidelse. — Klas band den opraktiska kamraten allt fastare vid sig genom att klokt ordna hans arbete, begränsa hans alltför vittsvävande överkurser till rimliga mått samt egga och bereda honom till de för den bortkomna kammarsittaren skräckinjagande seminarieövningarna och tentamina. — Det var till mycket stor del Klas' förtjänst, att Pontell kunde hålla jämna steg med honom, så att

de båda samtidigt, och ovanligt raskt, togo sin teologie kandidatexamen.

Till firandet av denna glada händelse hade änkefru Pontell och hennes dotter, den vackra, allvarliga Nanna, kommit ner till universitetsstaden. Efter deras omfamningar och gratulationer lade Alvar handen på Klas Peters' huvud och sade med broderlig hjärtlighet:

— Glöm inte att tacka den här hederspojken! Utan honom hade jag aldrig vågat mig fram.

— Nej, det tror jag, instämde Nanna, jag minns nog, hur Klas kan hjälpa en att läsa läxor.

Gamla frun log även djupt förbindligt mot honom och önskade båda kandidaterna välsignelse och lycka.

Klas tackade och svarade ödmjukt, att han hoppades, de skulle alltid älska arbetet såsom ditintills.

Vid deras lilla familjefestmiddag på stadshotellet var Klas bjuden med som hedersgäst och utbragte en skål för den moderliga och systerliga godhet, som så rikt lönade de framåtsträvande sönernas möda. Han hade ordet i sin makt och den mjuka, klara stämma, som smeker såväl öra som hjärta.

Om kvällen sjöng en studentkvartett serenad för damerna Pontell, och då de vid avresan morgonen därpå hänfört tackade Alvar därför, svarade han skrattande: — Tacka Klas! Det var hans idé. Jag är verkligen för tankspridd för att tänka på sådant.

— Klas tycks tänka för er båda, log fru Pontell och klappade sin son på kinden.

— Klas törs jag väl inte klappa, tillade hon — annars så —

Men fröken Nanna lät Klas ömt trycka sin hand

och frun inbjöd honom att under sommaren ånyo besöka dem. Klas mottog all denna förtroliga älskvärdhet med värdig och försynt tacksamhet och lovade komma, när tid och tillfälle gavs.

Samma år prästvigdes de två fosterbröderna, och kort därpå blev Klas Peters förlovad med Nanna Pontell.

Gamla Påhl, som dittills fortfarande trott sig på avstånd leda och styra sin skyddslings bana, fick då en första aning om, att dennes vägar icke alltid skulle bli de av honom i tanken utstakade. — Redan det, att Klas fullständigt glömt och övergivit sin första lilla fästmö, hade med stillsamt vemod grumlat kyrkoherdens bländande tillit och beundran.

— Det kunde jag aldjig tjo om min Klat, mumlade Påhl för sig själv, när förlovningsbudet träffade honom. Han hade ju — för Klas' skull — riktigt lärt sig i tysthet hålla av den stackars lilla Ottilia.

En annan yttre förändring i förhållandena ingav honom oro och smärtsam missräkning beträffande Klas.

Det hade varit Påhls önskan, att Klas med det genom kyrkoherden anskaffade understödet skulle bli vanlig, i kyrkan tjänstgörande präst. Nu var denna tidpunkt inne, då han skulle kunna träda ut ur lärotiden och in i det verkliga arbetet såsom själasörjare. Men när Klas slutligt skrev och tackade för den frikostiga och trofasta hjälpen, tillkännagav han också, att det var hans skyldighet att fortsätta de vetenskapliga studierna, dels emedan ett stort akademiskt resestipendium kommit honom till del, dels emedan

hans enskilda ställning genom förbindelsen med familjen Pontell blivit fullt lämpad för oberoende och vittgående forskningsarbete.

Påhl skrev tillbaka och gratulerade till stipendium och förlovning och allt, men slöt sitt brev med en sorgsen maning:

— Hav dock alltid Gud för ögonen och giv Honom allena äran! Och glöm inte alldeles bort oss härhemma!

Mitt i resbrådskan mottog Klas denna kyrkoherdens skrivelse och njöt själv en halv minut av den vemodsblida längtan att först göra en liten avstickare hem till mor och gamla Påhl. — Han kunde i tanken höra den läspande stämman:

— Glöm inte alldelet bojt ott häjhemma!

Med rekommendationer från flera professorer, särskilt Stäf, for Peters till Tyskland.

*

Efter ett års vistelse där ute kom han tillbaka, kallades till Stäfs docent och gifte sig med sin rika och allvarliga Nanna. Såsom universitetets yngsta lärare åtnjöt han inom alla läger anseende som en stigande stjärna, en vardande storhet inom den moderna teologiens fält i norden.

4.

Kyrkoherde Påhl hade det allt sällsyntare nöjet att se sin skyddsling, docenten Klas Peters, hos sig på middag.

Den unge lärde gästade på föreläsningsresa även sin fädernebygd och hade blivit mottagen med stora förväntningar. — Gamla kyrkoherden var kanske den mest nyfikna av alla. Han ville ha Klas en stund för sig själv, grundligt utfråga och genompröva honom för att klart få veta, hur mycket som fanns kvar av den forna älskade lärjungen, den hängivet troende, rikt benådade konfirmanden.

Och nu satt Klas där mittemot Påhl vid det runda matbordet, lät sig bekikas av gubbens plirande blick genom brillorna, förhöras av den läspande, åldrigt pipande röst, som en gång ropat upp hans namn bland andra små läsbarns. — Klas bestod provet, mera genom sättet att svara än med själva svaren. Hans väl valda ord fingo nästan samma barnsligt vädjande och oskyldigt lugna tonfall som förr — det lät, som om han lika mycket som den gamle längtat efter just denna förtroliga stund på tu man hand för att få dennes visa och vördnadsvärda omdöme att trygga sig till.

Han var också i kyrkoherdens ögon förunderligt lik sig som vid fjorton år. Lång hade han blivit, men ännu icke fet. Ansiktet lyste ännu av hudens fina skärhet, de klara, bruna ögonen hade samma milda, allvarliga glans och den skäggfina, nejlikeröda munnen lika frisk, lika mjukt leende. Endast håret över den jämna vita pannan vittnade om studiemödor och mannaålder, det hade glesnat i benan och uppöver tinningarna, så att dessa fått två vikar av bar hud.

Påhl skulle velat ha längre tid på sig för att betrakta den unga mannen, för att få fatt det underliga något, det okända nya och främmande, som trots allt

gömde sig bakom de välkända, vackra och öppna dragen.

När den lilla middagen var till ända, kände sig kyrkoherden endast halvt lugnad men också sällsamt maktlös. Han hade icke längre en lärares och fosterfaders andliga välde över sin före detta elev.

Klas anade sin värds känning och var beredd att i nödfall våga rätt öppenhjärtiga bekännelser — men endast på anfordran och i åt alla håll hänsynsfull form.

Just när de skulle bryta upp gjorde kyrkoherden äntligen sitt angrepp, ej mot Klas, men mot dennes senare lärare och nuvarande kolleger, dessa nymodiga herrar teologer vid universitetet, om vilka han verkligen i sin avskilda landsortsvrå hört rysliga historier. Dessa kättare och fritänkare, halvandliga rationalister och oförsynta bibelskändare — — hur kunde hans Klas vara deras förtrogna och meningsfrände?

— Men min käja Klat, utbrast han som i öm förtvivlan, huj kan du med gott tamvete föjdjaga en sådan tkojaje som den däj pjofessoj Stäf?

— Kära farbror! Stäf har som lärare och kamrat visat mig kristlig och broderlig välvilja.

— Jaja, jaja. Men du — — han tjoj ju på den däj Jitschl, som inte tjoj på vajken Gud ellej hans heliga ojd?

— Månne inte farbror överdriver? Har farbror hos Ritschl funnit verklig otro?

— Jag — — Påhl slog för sig med handen — — jag haj visst inte läst något av den däj! En tann och god kjisten tittej icke däj de betpottaje titta.

Klas böjde stillsamt sitt huvud och sade om en stund:

— Varken Ritschl eller min vän Stäf vilja bli trodda blint och utan självständig granskning. Men om Stäf vet jag, på goda grunder, att han är en alltigenom etisk personlighet.

— Etisk, upprepade gamla Påhl trött, ja, det äj gott och väl, du. Men jag vet, att han i tal och skjift motajbetat och föjlöjligat den gamla äkta lutejskt tinnade pjofessoj Nackeman, som nu tyväjj äj bojtjyckt fjån läjotätet.

— Professor Nackeman — var en hedersman och ungdomens vän, gensköt Klas instämmande.

Påhl blev något upplivad.

— Du höll av honom? Han vaj nöjd med dig?

— Ja, han visade mig stor godhet och gav mig de högsta betyg.

— Liksom denna Stäf?

— Ja — ja, liksom Stäf.

Med betänksamt vaggande huvud betraktade Påhl sin gäst.

— Föjundejligt äj det, min käja Klat, vad Gud vändej allat hjäjtan till dig.

— Det är nog så sant, medgav docenten, med sänkt röst.

— Men vaj alltid Honom tacksam fjamföj alla! Han äj stöjje än både Jitschl och Stäf — jaja, Nackeman med, föjtåt. Honom allena vaje äjan!

— Farbror har rätt, svarade Klas sakta och avslutande.

Kyrkoherden teg, som fann han heller intet mer att säga. Men hans blick blev dimmig bakom brillorna.

— Klas var så innerligt snäll, ödmjuk och i allo välartad som förr, ett mönster för unga män, fri från tidens flärd och övermod, bevarad mot lärdomens och lyckans frestelser till självförhävelse — men ändå, det var inte mera Klas Peterson, inte hans egen Klas. Gamla Påhl tilltrodde sig icke att förmå rannsaka hjärtan och njurar. Men han visste ju, att även den allra vackraste, mest välmognade frukt kan innerst i kärnhuset vara maskstungen — och mot sin vilja fruktade han, att i Klas' hjärta hade tiden otrosmask redan börjat fräta och kanske för alltid tagit sitt bo.

Den tysta bordsbönen vid det lilla runda bordet blev lång. Med slutna ögon och hårt knäppta händer bad gamla Påhl för sin gästs eviga väl så brinnande hett, som hade det varit hans egen son.

Klas visade icke sin otålighet. Liksom kyrkoherden stod han tyst och andaktsfull. Men genom ögonhåren sneglade han åt pendylen på matsalsskänken.

*

Skolans högtidssal var till trängsel fylld. Docenten Peters höll för sin lilla hemstads beundrande allmänhet en föreläsning om »Kristendomen som kulturmakt».

Den vackra unga mannen i katedern uppträdde icke som en främling eller som en lärd, höjd över åhörarna. Milt igenkännande såg han på alla och smekte dem med sin klara, lugna stämma, så att de kände sig som hans goda vänner, medinvigda i hans vetande. Intet övermod, ingen liknöjdhet, inte ens välvilligt medlidande nedlåtenhet, som eljest var

så vanligt hos de föreläsare, som periodiskt besökte staden. Något sådant skulle man inte tyckt om, allraminst av före detta Klas Peterson, linnesömmerskans son. Och det visste ingen bättre än han själv. — Men lika litet röjdes någon tvekan eller osäkerhet. Med full jämvikt mellan självsäkerhet och förtroende för publiken utvecklade han rättframt, ledigt och så att säga underhållande sitt ämne. Man förstod, att det var honom ett kärt nöje att tala i denna skolsal, från denna kateder. Det var så naturligt och alldeles som man ville ha det. — Han skildrade kristendomen såsom den största och oumbärligaste kulturmakt. Den var alla människors och alla tiders enda gemensamma andliga rikedom, en evig kraft i och under allt timligt, växlande och förgängligt, bevarande och framdrivande, på en gång i bästa mening konservativ och revolutionär. Den omfattade allt, fullkomnade allt. Utan kristendomen skulle framtidens kultur förlisa, förinta sig själv. Det gällde alltså för kristendomen att vara sin uppgift trogen, att aldrig bli efter, icke låta den otröttliga kulturen löpa ensam i förväg och förloras ur sikte. Kristendomen var den enda religion, som kunde hålla jämna steg med tidsutvecklingen och behärska denna med kulturens egna vapen — endast så kunde framtiden få en kristlig kultur, och att detta var möjligt borde ingen betvivla, då ju kristendomen hittills visat sig vara den av alla religionsformer starkast civiliserande, den säkrast samhällsbevarande — och — förnyande, den rikast kulturbefrämjande.

Församlingen lyssnade andäktigt och belåten med sig själv, som om allt det vackra, talaren försäkrade om kristendomen, egentligen gällt hans auditorium.

Hans gamla mor, som satt helt nära katedern, vid kyrkoherdens sida, suckade av idel glädje, smågrät av ren tacksamhet.

Men gamla Påhl kände sig mindre nöjd än förut under dagens lopp. — Först och främst hade han helst velat se sin kära Klas i en predikstol och höra honom hålla en god predikan — — han tyckte inte mycket om föreläsningsföreningar. Dessutom urskilde hans gammaldags kyrkliga sinne en biton av världslighet i Klas' nog så vackra och uppbyggliga tal. Han hade väntat sig något annat men kunde inte fullt klargöra, vad som fattades. Det smakade inte av frikyrklighet, inte av fritänkeri, men — något nymodigt och farligt lurade i synpunkt och framställning, något som alls inte liknade gamla Påhls eller den oöverträffliga pastor Stenfots förkunnelse.

Kyrkoherden satt med sitt grå huvud lutat mot händerna, som vilade på käppkryckan. — Det nästan bjöd honom emot att nu se på Klas, som stod där och talade om de heliga tingen som om det gällt en historik över lungsotens bekämpande, eller nyskandinavismen och den nordiska enhetstanken, eller dylikt. — När det så äntligen var över, applåderade publiken. Påhl riktigt hoppade till, förfärligt pinsamt berörd. Vad tänkte man på? Vad menade de? Klas var väl ändå inte en teaterman? Det var för väl att Klas ändå inte höll sådana föreläsningar klädd i prästkappa och prästkrage! Det skulle tagit sig ohyggligt ut, när han bugade för applåderna.

Med en kort, blygsam bugning steg docenten ner från katedern och banade sig väg genom åhörarskaran bort till de båda gamla vid salens ena gavel-

vägg. Alla hälsningar besvarade han värdigt, men lätt småleende som åt gamla bekanta. — Ett ungt, synbarligen nygift par, snuddade förbi honom. Han märkte, att kvinnan i förbifarten kikade fram bakom mannens arm och sedan skyggt ivrigt gömde undan sitt ansikte. Klas hade likväl igenkänt henne. Det var Ottilia, hans första lilla flamma.

Hans enda tanke var, att det var skönt, att han icke varseblivit henne förut under föreläsningen. Hon skulle då ha stört, icke hans lugn, men hans nöje.

— Ja, käja moj Petejton, suckade Påhl, det haj blivit en stoj man av våj Klat.

— Ack ja, kyrkoherden — må tro det! Och det har vi ju allra först kyrkoherden att tacka för.

Kyrkoherden skakade avvärjande på huvudet.

— Jag menade väl — men allt blij inte tom vi tänkej och menaj.

Den gamla linnesömmerskans tåriga ögon fästes på den nalkande sonens finhyllta, leende drag.

— Jaja, kyrkoherden, vi gamla få väl tro, att bäst är, som Gud styr.

Kyrkoherden klappade stilla hennes hand till svar, och nickade med bekämpat missmod mot Klas, som nu hunnit fram till dem.

— Du talaj bja, min käja gotte, sade han, i det han reste sig, tungt stödd på käppen — och jag vill gäjna tjo, att du talaj av hjäjtat.

Klas bugade sig nu djupt och hjälpte sin mor upp. Mellan prästen och gumman skred han ut ur skolsalen, där han suttit som läsgosse, då Påhl satt i katedern, och gick sakta nerför trappan, ut över den öde, vida gården, som låg mörk i höstkvällen.

En kvart senare skulle han med nattsnälltåget fara till nästa stad för att där hålla samma föredrag för ny publik. Syskon och vänner skulle samlas vid stationen för att ge honom en avskedshyllning. Men ensam med de två gamla vandrade han dit ner.

Villigt och glatt besvarade han deras frågor om hans framtidsplaner och förhoppningar, om den professorsutnämning han i dagarna väntade sig, om familjen Pontell och hans unga fru, som de endast helt flyktigt sett vid bröllopet. — De voro nästan framme vid målet, mötta av stationens elektriska ljusflöden, av sorlande röster och tågsignalers tjut. Då sporde Klas plötsligt och med en vek darrning på rösten, vilken gick till gamla Påhls godtrogna hjärta:

— Minns farbror Ottilia?

— Om jag minns? Jo, föj all del.

Kyrkoherden och mor Peterson sneglade förundrade och smått förläget på den ståtliga unga mannen mellan dem. I skenet från banhallens blåvitt lysande lampor tycktes dem hans ansikte under cylindern så barnsligt skuldmedvetet blekt och kring den nejlikeröda munnen låg ett avbedjande allvarsdrag. — Nog gladdes de åt hans framgång, ära och lycka, men intet av allt detta kunde nu i avskedsstundens brådska och larm bättre värma deras hjärtan än just denna hans sorgsna tanke på barndomsvännen, ungdomskärestan.

— Hur är det — hur står det till med henne?

— Å, inföll mor Peterson uppmuntrande, hon är gift nu.

— Jaha, instämde kyrkoherden, också med ett blitt, försonande tonfall, bja och väl gift med en pjäktig och allvajligt tinnad man.

— Det gläder mig hjärtligt, svarade Klas.

— Mig också, käja Klat — föj din tkull!

Kyrkoherden tryckte länge sin skyddslings händer i sina och mor Peterson snyftade, när Klas tog av sig sin höga hatt och kysste henne, mitt i den väntande skarans åsyn.

— Se, är det inte vackert! viskade och mumlade man. Ur kvällsmörkret brusade snälltåget in mot stationen.

EN PREDIKAN PÅ VERS.

1.

Det var längesedan sovtid, men i Hamra prästgård satt hela familjen kvar i matsalen, utom den yngste lille, som i kammaren bredvid vyssades till ro av barnfröken Elna.

En spänd förbidan höll alla eljest särdeles vakna, man väntade på att få se pastor Mod göra sitt inträde och spisa kvällsvard, som stod framdukad åt honom på ett hörn av det stora bordet. Dels var detta kyrkoherde Bringels första adjunkt, dels visste man på förhand, att denne Arvid Mod skulle vara en av stiftets omöjligaste präster, en genomkonstig kurre. — Kyrkoherden hade på sin begäran om biträde erhållit till svar en förtrolig skrivelse från biskopen själv, att någon annan än Mod kunde icke för tillfället anskaffas, men att det nog skulle gå bra med överseende och uppfostrande ledning från Bringels sida, varom biskopen för adjunktens räkning tillitsfullt anhöll.

Både smickrad och oroad härav vankade nu kyrkoherden, spinkig och framåtlutad, med yllehalsduk för sin strupkatarr, med det tunna, grå ansiktet rynkat i fundersam viktighet, och gnidande händerna på ryggen, av och an i huset, medan de andra småpratande fördrevo vinterkvällens långa timmar: den lilla magra,

käppraka frun, fruset insvept i sin schal, dottern Malla, en fjortonårig slyna, med en bok öppen i knät, och de pigga bruna ögonen mot dörren, de två inackorderade pojkarna, litet äldre än hon, stockholmaren Percy, blek och svarthårig, kroknäst och lurande stillsam, göteborgaren Bengt, med ett yrvaket skratt över sitt runda livliga ansikte, och, skymtande genom den halvöppna dörren till sängkammaren, fröken Elna, en tjuguårig lantbrukardotter, numera föräldralös, men frisk och trygg och glad åt livet, samt gårdshunden Sancho, som stor och värdig dåsade vid matmors knän.

Plötsligt for hunden upp, morrande, och ville ut, men kvarhölls av fruns raska grepp i halsbandet, så att han fick som de andra nöja sig med att ivrigt spejande bevaka salsdörren. — Så ljöd det dova rullandet av skjutsen och trampet av hovar ute på den tösörjiga landsvägen, några röster ekade i bergvallen, som stod stupande brant ner mot prästgårdsbacken — kyrkoherden skyndade ut på förstugutrappan.

— Där ha vi honom, ska ni få se, sade fru Bringel. Malla, laga att maten kommer in!

Malla sprang ut i köket efter teet och gröten. Sedan sutto de som i giv akt.

Pastor Mod steg in och såg sig om, varken förläget eller nyfiket, men med en egendomlig självupptagen förströddhet, som föreföll fru Bringel opassande, och som verkligen var överraskande hos en ung, obefordrad prästman med så skralt anseende.

— Ja, här ha vi pastorn, betygade kyrkoherden torrt, i det han sköt Mod före in i salen. Med små

otydliga åtbörder föreställde han så den nykomne för de närvarande.

— Min hustru, min dotter Malla, mina lärjungar, Percy Wanscher och Bengt Smedberg — — pastor Arvid Mod.

Pastorn bugade hövligt, men hastigt, likadant för alla, nickade också litet skyggt bort till den morrande gårdvaren.

— Detta är vår kära Sancho, sade frun och lade ömt sin hand på djurets väldiga huvud, vilket kom Sancho att våldsamt piska golvet med svansen.

— Pastorn vill väl ha litet varmt i sig efter resan, förmodade kyrkoherden.

— Jaha, varsågod, sade frun, det är färdigt.

Mod slog sig ned och började äta, utan att låta sig störas av familjekretsens stumma granskning och domar. — Lilla Malla och de två pojkarna bytte föga hemlighetsfulla blickar och miner, knuffar och viskningar, vilka frun förgäves sökte dämpa med manande ögonkast, vari även glimtade ofrivilligt instämmande kritik. Och kyrkoherden blev oföretagsamt stående bakom den nykomna adjunkten, som försjunken i häpet betraktande.

Mycket hade de väntat sig, men detta översteg alla farhågor. Ungdomarna funno Mod orimligt löjlig, och makarna Bringel ryste inför den sällsamma uppenbarelsen. En sådan präst hade de aldrig förr skådat, aldrig drömt sig något liknande.

Mod hade en bred och satt figur, som han förde med vårdslös, nästan pajasaktig tölpighet. Ansiktet, med hög panna, böjd näsa, eldrött, tovigt hår och helskägg, var starkt blårött. Men han bar sitt ovårdade

huvud högt på en kraftig hals och med en leende, oförklarlig självsäkerhet, som liknade en lindrigt druckens. — Han åt inte glupskt, men så slarvigt, att han ständigt spillde på rock och väst, på duk och servett.

— Ja, ät nu ordentligt, förmanade kyrkoherden myndigt — så att pastorn blir varm.

— Ja, instämde frun, pastorn är alldeles genomfrusen, kan jag se.

— Nej tack, nu skall jag inte ha mer. Jag fryser inte alls. Sådan ser jag alltid ut, förklarade Mod.

En fräsning från ungdomarna antydde kvävd och yster munterhet. Kyrkoherden rynkade pannan och frun hytte åt dem med pekfingret, men båda smålogo samtidigt.

Pastorn märkte ingenting, lät sig inte bekomma, lutade sig mätt och lugn tillbaka i stolen och strök sitt förskräckliga, ännu snövåta skägg. Nu kom fröken Elna, som just vyssat lillen i sömn, från sängkammarens dunkel fram på tröskeln till salen. — Pastorn hade icke varsnat henne förut.

Elna var en prydlig ung kvinna; den enkla, grå dräkten med blått sköterskeförkläde passade också utmärkt hennes lantligt sunda, ungdomligt behagliga gestalt. Det rika, guldbruna håret låg sedesamt slätbenat över ett fylligt, ovalt ansikte, blåögt, friskt rödmynt och gräddlikt finhyllt. Hon smålog lätt, men utan de andras närgångna spefullhet.

Pastor Mod hade lagt huvudet på sned och sneglade åt henne, som för att gissa vem hon var.

— Sover han nu? sporde frun med en nick åt sängkammaren.

Fröken böjde huvudet till svar och stängde varsamt dörren. Pastorn reste sig, läste en tyst bordsbön och tackade för maten. Sedan vände han sig mycket vänligt, liksom en farbroderlig gäst, till fröken Elna. Han tog henne för husets äldsta dotter.

— Mors hjälpreda? undrade han artigt.

— Det är barnfröken, svarade fru Bringel kort och snävt, både road och retad av att bli misstänkt vara mor åt en tjuguåring.

Pastorn räckte flickan sin hand, men hon låtsades icke se den, endast neg som för varje annan präst, och gick tvärs genom salen till motsatt hörn. Bakom pianot fnissade Malla och pojkarna hejdlöst.

— Nej, barn, gå nu och lägg er, befallde frun.

— Pastorn är väl också trött, sade kyrkoherden.

— Ja, avslöt hans hustru, vill du följa pastorn ner? Pastorns rum är i annexbyggnaden, bredvid pojkarnas.

— Ja, pojkarna få inte lov att störa pastorn, tillade kyrkoherden. — Kom nu, så ge vi oss av!

Så sade man god natt, och pojkarna rusade före de båda prästerna ner genom den vintermörka trädgården, som stod med smutsiga snödrivor och vattengölar under svarta trädvalv. Nedanför två posterande, nakna fläderbuskar glimmade en disigt gul taklampas låga i en öppen förstuga. Det var annexet. — Pojkarnas nu lösbrutna gapskratt skallade där nere i ensligheten.

— Tyst, slynglar! röt eller rättare pep den förkylda lilla Bringel efter dem genom nattdunklet. Men för sig själv måste han småmysande medgiva, att de kunde ha skäl att skratta. På trappan sade han

god natt åt adjunkten med en halvt gäckande uppmaning:

— Håll dem i respekt, pastorn! Och sov gott!

*

Alltigenom löjlig hade alla på Hamra från början funnit pastor Mod och ständigt upptäckte de nya roligheter hos honom och allt som var hans. Den stora, blåmålade trälår, som utgjorde hans bagage, döptes genast till likkistan. Hans läderbruna filthatt med slitna, hängande brätten tävlade i urmodig komik med söndagscylindern, som tycktes jättestor och dock aldrig kunde sitta fast på hans huvud, knuffad än ner på nacken, än ner över pannan, alltid med tanklöst hårda tag, så att den var så gott som stukad. — Och de mycket för vida kläderna med otaliga flottfläckar måste varit sydda av någon bondskräddare, som knappast brytt sig om att ta mått. En pipa hade han också, delvis, ty stort mer än själva piphuvudet fanns inte kvar; hela apparaten bestod av en besynnerlig, krusig snäcka, vari ett kort mässingsrör var instucket. När han rökte den, knastrade det i mustascherna och tobaksoljan rann i bruna floder genom skägget. Det var helt enkelt hemskt att se på.

Pojkarna hade fått utomordentligt roligt åt sin nya granne. De passade på att få följa med honom i trappan och som han inte bemötte dem avvisande utan högst godmodigt, voro de snart objudna, men väl mottagna gäster inne i hans lilla rum. Ingen tid på dygnet var han säker för dem. De störde lika obekymrat hans arbete som hans vila, med närgångna

och tvetydiga frågor eller öppet skoj. Han sökte helt lugnt ta samma min och ton som de.

— Stilig pipa pastorn har!

— Mycket stilig, medgav pastorn förnöjt, utsträckt i sin tältstol, bolmande och spottande.

— Den smakar väl vådligt bra?

— Utmärkt.

— Ja, men den bränner ju skägget?

— Nej för all del.

Och pastorn rökte som betald, så att det gnistrade och osade till pojkarnas stora förnöjelse. Det var i regel Percy, stockholmaren, som planerade anfallen och Bengt eggades av honom att utföra dem. Sedan storskrattade de båda, båda lika självbelåtna.

Ibland lockade de Malla att smyga sig ner till annexet, och då överjödo de varandra i driftiga påhitt och anslag.

— Får vi störa pastorn lite grand? frågade de och utan att vänta på svar trängde de sig in till honom, snokande och fingrande på allt. Pastorn hade ett fotografialbum, bondgrant och stort, men nästan alldeles tomt. Hela dess första sida var fylld med exemplar av ett och samma porträtt, en gammal gumma i lantlig helgdagsstass med en fransad och blommig duk om huvudet.

— Vad är det för en bussig kärring?

— Det är min mor, sade pastorn stolt.

— Kors, så stilig, ropade Bengt gycklande.

— Ja, pastorn liknar henne, hånlog Percy.

Fnittrande undrade lilla Malla, varför pastorn hade så många alldeles likadana porträtt av henne.

— Aldrig för mycket av det goda, svarade Mod enkelt.

— Bravo, pastorn! Bravo! skrålade pojkarna och flickan kiknande av skratt.

Ett av deras älsklingsskämt var att pröva hans kroppskrafter.

— Pastorn är väl stark, frestade Bengt.

— Inte är jag klen, svarade Mod.

— Nej, det syns nog, uppmuntrade Percy slugt.

— Törs pastorn slåss med oss bägge?

— Det passar inte, småskrattade pastorn milt överlägset — — och det är synd om er.

Men då utbrusto båda i smädelser och utmaningar.

— Hahaha, han törs inte! Han är feg. Stora karlen är rädd för ett par pojkar.

Och så överföllo de honom med snabba nyp, knuffar och sparkar, till dess han förvirrad och retad kastade sig ur spelet och låste sin dörr om sig förgäves upprepande:

— Respekt för pastorn, pojkar! Respekt!

Deras triumfskrän förföljde honom in i hans rum.

Om kvällarna, när pastorn skulle ner till sitt, och trädgårdsbacken stod försåtligt hal av töslask eller svallis, brukade de ställa till ett hiskligt spektakel.

— Är pastorn stadig? Kan pastorn gå rakt nerför backen?

— Ja, konsten är ringa.

— Men om en av oss rider på pastorns rygg? Och så hoppade Bengt upp, klamrade sig fast vid hans axlar och höfter och Percy släppte ut Sancho som

hyste en lömsk och långsint ovilja mot pastorn. Så bar det av.

— Spring nu, pastorn, skrek Bengt. — Stadigt och fort, så vi inte ramlar i plurret!

— Puss på, Sancho, manade Percy, hallå, puss där, Sancho!

Skällande störtade hunden efter den stackars prästen.

— Respekt för pastorn! Nej, seså, gossar! Inte mera nu! Seså, lilla Sancho! ropade pastorn.

— Haha, pastorn är rädd för hund, jublade de två plågoandarna. Spring bara! Hej, Sancho!

Ner utför den isbelupna backen sprang pastorn, än stapplande, än kanande, med Bengt tjutande av vild glädje på sin rygg, med den väldiga gårdvaren i hälarna, hetsad av Percys manande rop.

Och uppe i prästgården stod familjen Bringel vid fönsterna och förlustade sig åt den galna jakten.

— Det låter för illa, sade kyrkoherden.

— Ja, men de ska ju något roligt ha, sade frun.

— Ja, och pastorn tycker nog också, att det är lustigt, försäkrade lilla Malla förtjust.

Och den lille i fröken Elnas famn stirrade storögt ut mot oväsendet i mörkret.

— Ja, hör bara! Vad är det för spektakel, säg? jollrade Elna och lade honom skrattande i vaggan.

*

Men när alla äntligen gått till sängs och Hamra låg tyst, smög pastorn ut i natten, vandrade på öde skogsvägar för att få riktigt ensam drömma och tala ut för sig själv.

Långa kväden diktade han om sina strider, om Guds stora makt i den benådade människan, som ringaktad och misshandlad släpar sig fram genom storm och mörker — hän mot ett ovanskligt ljus av ära och lycka. — Han sökte ensliga små stigar upp mot de branta höjderna, där kalkstensberget lyste marmoraktigt vitt mellan mossa och granar. Uppifrån bergskrönen såg han stolt och sorgfri ner mot den sovande prästgården vid vägen, hän över den lilla sjön nedanför annexet, långt bort i det nattligt dunkelblå fjärran, där solen gått ned över ännu en lidandets och förödmjukelsens dag.

Stärkt och upprymd, fastän nersmord om skor och kläder och sönderriven om ansikte och händer av isigt barr, återvände han hem, och uppe i sitt lilla fattiga krypin somnade han, välbehagligt skrattande åt allt, som under dagarna brydde och plågade honom.

— Om de visste, vem jag är! mumlade han.

— Men det vet ingen. Ännu ingen! De stackarna, de stackarna, ja!

Detta hemliga övermod hade burit pastorn genom livet, ett liv, från begynnelsen bräddat med nöd, ringhet och smälek, blottat på minsta skymt av glädje, minsta glimt av sol. En fattig kvinnas son, oäkta född, uppfostrad på fattigvårdsbekostnad, hjälpt till skola och universitet av en prost och en länsman, vilka aldrig upphört att betrakta och bemöta honom som nådebrödstagare, deras godhets slav. Det var hans yttre öde. Men inom sig kände han fulla stoltheten och ansvaret av omätlig andlig rikedom. Alltsedan han i gymnasium fått högsta betyget på en verskria, var han viss om sin kallelses väg. En kyrkans in-

spirerade sångare, en Guds hymndiktare, en ny och större Wallin skulle han bli — det visste han, och därför fördrog han allt, sökte förlåta allt.

— Till dess min dag kommer! sade han till sig själv — — och då, ja, då! Då blir det jag, som sjunger och skrattar. Och de andra — de stackarna, haha, de stackarna!

Det hände, att pojkarna i rummet bredvid väcktes under natten av att höra adjunkten ligga och viska, mumla, skratta, deklamera — och de funno det både lustigt och litet kusligt.

*

Kyrkoherden hade inte så mycket att anmärka på adjunkten, som han väntat. I tjänsten skötte Mod sig passabelt. Hans predikningar gingo i vedertagen stil, efter gamla godkända mönster, men upplästes väl hastande och nästan alldeles obetonat, som i dröm eller som tänkte predikanten inte på vad han sade. Altartjänsten utförde han bättre, blott litet för obehärskat i röst och åtbörder. På det hela taget gick han för sig som präst.

Men i familjen däremot saknades icke klander. Okammad och oborstad kom pastorn till bords, ofta utan krage eller med skjortan oknäppt, så att det rödhåriga bröstet lyste fram inom västen. Hans sätt att äta var ju fullkomligt upprörande, ej minst därför att det störde barnens bordskick. Soppan åt han med dessertsked, kniven stack han i mun, och spillde på duk och golv och allt.

Frågor besvarade han i regel alldeles befängt. Fru

Bringel ställde ofta ytterst vassa sådana till honom, utan att han visade sig förstå innebörden.

— Pastorn är inte rädd om sina kläder?

— Nej, för all del.

— Vill pastorn ha en större servett?

— Nej tack! Denna räcker utmärkt.

Allt detta följdes av ungdomarnas otröttliga munterhet. När skojet blev alltför lössläppt, tystades det av kyrkoherden, och sällskapet tvangs till en viss förstämning, som dock icke berörde pastorn märkbart obehagligt. Han tycktes härdad mot allt.

Den, som minst befattade sig med pastor Mods person, var barnfröken. Hon visade varken löje eller avsky, det var, som fanns han inte till för henne. — Lugnt och ostört sysslade hon med lillen, och medan de andra hängåvo sig åt skratt eller rysningar inför pastorns överraskande uppförande, jollrade hon med den sprattlande och leende pysen.

En och annan gång, helt oförmärkt, riktade hon en flyktig och försynt blick mot pastorn, men innan den hann bli besvarad, vände hon sig stilla åt annat håll.

Han hade dock råkat få känning av hennes förstulna ögonkast och sökte tillvinna sig dem genom att skämtsamt tala till den lilla gossen, nickande och med ett stort grinande leende över sitt rödbrusiga ansikte. När han ibland gick förbi fröken Elna och gossen, brukade han vänligt luta sig ner och med fingerspetsen smeka barnets kind.

Gossen log upp mot honom, fröken log med, utan att se upp. Men fru Bringel stirrade förskräckt där-

vid och utbrast, även om pastorn knappt hunnit genom dörren:

— Usch, det är för otäckt, att karlen inte kan låta bli lillen! Mina barn vill jag åtminstone ha i fred.

— Å, seså — lugnade hennes man.

— Det gör väl ingen skada, sade fröken Elna, för resten tycker lillen om honom.

— Nå, fnyste frun, det är lillen ensam om här i huset.

— Säg inte det, tant, skrattade Bengt Smedberg, vi ha aldrig haft så roligt i hela vårt liv som med den här pastorn.

— Nej, minsann, instämde Percy och sneglade lymmelaktigt åt lilla Malla, som bet sig i läppen av skrattlust.

— Ja, ni, svarade frun, ni ha ju blivit lika tokiga som han, vet jag.

— Seså, lilla du, manade kyrkoherden, nu ska vi inte överdriva.

2.

Tidigt en morgon blev pastorn kallad på sjukbesök till en avkrok av pastoratet.

För att få litet frukost innan han gav sig ut i kylan, kom han upp till prästgården och för att icke väcka familjen, gick han köksvägen. Men när han skulle i väg, glömde han sig och öppnade i yrvaken tankspriddhet dörren till vardagsrummet för att därifrån över verandan gå ut till den väntande skjutsen.

Förbluffad stannade han på tröskeln. Där inne rådde en blek och blåaktig halvdager; gryningsskenet utifrån bröt svagt in genom de nerfällda gardinerna och belyste milt en i soffan liggande figur. — Det var fröken Elna, som sov där, ty något eget rum ingick ej i hennes löneförmåner.

Men hon tycktes slumra lika ljuvt ändå. Det gyllenbruna håret vällde mjukt fram över den vita kudden, varpå hennes sunt vackra huvud vilade med ett nu i sömnen barnsligt hjälplöst leende.

Pastorn stod alldeles stilla, som förhäxad, kunde icke slita blicken från den sovandes slutna, ibland lätt darrande ögonlock. Hennes alltid lugna ansikte tycktes honom nu ofrivilligt talande mitt i tystnaden, och i dess friska drag läste han nya, betagande löften.

Mod liknade, där i dörrens frostigt grella morgonsken, en slags kopparröd och luden faun, som lurar på en slumrande skogsnymf. — Men han kände den vekaste, ömmaste längtan, tänkte de vackraste mandomstankar inför den unga kvinnans vila. Med bländande ljuskraft gick det upp för honom, att han älskade fröken Elna. I och med detta blev hon för honom plötsligt och hemlighetsfullt förvandlad, upphöjt okränkbar. Hon var icke mera barnfröken hos Bringels, hon var med ens den blivande drottningen i andens rike, i hans arvland av Guds nåde.

En pigröst, som förkunnade, att skjutsen väntade, ryckte pastorn ur den skimrande ögonblicksdrömmen. Varsamt stängde han dörren och smög på tå genom matsalen, ut.

Men hela färden genom de i senvinterns rimfrost glittrande skogarna diktade han om sig och henne.

Hon skulle en gång få veta, vem han var, skulle förstå det klarare än någon annan och därvid minnas, hur han lidit och fördragit, innan den ära och lycka vunnits, som hon fick dela med honom. — Han kände sig för första gången uppriktigt tacksam mot försynen och biskopen, som sänt honom dit till Hamra. Där skulle han finna sitt hjärtas utkorade — det var alltså adjunktsförordnandets inneboende, ljuva mening.

Behagfullt, ståtligt tillbakalutad i vagnen prisade pastor Mod i långa, tillfälligt hoplänkade verser guds underfulla nåd.

Med betydelsefull ömhet betraktade han sedan denna morgon fröken Elna, utan att med antydningar eller uppseendeväckande närmanden gå tidens fullbordan i förväg. Han nöjde sig med att smeka den lilla gossen i hennes knä och jollra för honom, som hade det varit hans egen. Den lille blev också snart så förtjust i pastorn, att när denne gick genom rummet, även utan att se åt det hållet, sträckte barnet armarna efter honom, längtansfullt. Pastorn behövde blott nicka och småle, för att pysen skulle skratta av belåtenhet, och var han ledsen eller orolig, svår att få i sömn, kunde pastorn med en lantlig vaggvisemelodi vyssa honom till ro. — Elna lät den barnkära pastorn hållas, och när ingen annan hörde det, berömde hon i sakkunnig ton hans goda handlag med gossen:

— Pastorn förstår sig bättre på småbarn än jag!

Men familjen och pojkarna lämnade honom sällan ur sikte. Snart märkte de, hur misstänkt gärna pastorn valde vaggans sällskap. Bengt och Percy viskade uppsluppet därom i vrån bakom pianot, och lilla Malla myste helt invigt. Kyrkoherden själv smålog över-

seende, men fru Bringel kunde icke tåla adjunktens älskvärdhet. Hon satte på honom en skarpt avvisande blick, som dock aldrig verkade, och sökte köra honom på dörren med i överdriven hetsighet givna befallningar till Elna.

— Har Elna inte matat lillen än? Nå, gör då det!

— Ja, frun.

— Är han inte sömnig nu? Ska han inte sova i fred nu?

— Jo, frun.

Elna sköt lugnt ut barnvagnen, och den övergivna adjunkten såg efter henne med lindrigt snopen min, som roade pojkarna och Malla ofantligt.

Mod lät sig icke därav hindras att vid nästa lägliga tillfälle, glömsk och kärvänlig, luta sig ner över vaggan och jollra, gnola, grimasera till den lilles stora förlustelse.

En dag fann sig dock pappa Bringel föranlåten att avkylande slå pastorn på axeln med frågan:

— Smeker pastorn barnet för barnfrökens skull?

Mod rodnade hett och såg sig om. Fru Bringel och de andra beskådade skadeglatt hans förlägenhet. Men han blev icke svarslös. Bugande drog han sig mot dörren och när han gick, sade han halvt gäckande:

— Jag ska visst inte ta barnet från föräldrarna.

I detsamma reste sig Elna ovanligt häftigt och körde med tydlig harm det lilla ekipaget ut ur salen.

De tre ungdomarna fnittrade, och sedan dess tyckte de sig äga full rätt att öppet och skonslöst gyckla med pastorns förälskelse.

Bengt framförde av Percy ingivna frågor.

— Säg, pastorn, hur känns det att vara kär?

— Vänta, vänta, log pastorn. Den tiden kommer!

— Pastorn är kvick. Men försök inte. Oss lurar man inte. — När ska pastorn fria?

— Skynda sig bara, brukade Percy giftigt tillägga — — annars kommer Bengt före.

— Ja då, skrattade Bengt, jag är en vådligt farlig rival. Fråga fröken, så får pastorn höra!

— Tack, det behövs inte!

— Haha — på det viset! skränade pojkarna. Jaså, pastorn har redan friat! Och fått ja — naturligtvis, pastorn som är så vacker!

Orubbligt godmodig stämde han in i det ystra skämtet.

— Naturligtvis, ja! Naturligtvis!

— Var inte för säker. Vi ska nog slå pastorn ur brädet, om vi hjälps åt bägge! hotade Bengt.

— Men har inte pastorn märkt, viskade Percy försåtligt i hans öra, hur underligt sorgsen fröken har blivi på sista tiden? Riktigt förvandlad!

Då mulnade till sist pastorns rödblossande, självglada ansikte, och när slynglarna med undertryckt skratt trängde sig tätt inpå honom och mumlade närgångna och oförskämda lögner i hans öron, ryckte han sig loss halvt vredgad, halvt ängslad, och sprang ifrån dem in till sig och reglade dörren.

Och så hörde de honom ömsevis sucka och stöna, sparka och dunka i golv och möbler, så att det skrällde i annexet.

Men länge varade inte hans vrede. Han ägde ju, vad de andra inte visste, eller anade, han bar ju inom sig en kommande storhets härlighet, som skulle

tvinga dem alla till ångrande och vördnadsfull beundran. — Dessutom hade han så vant sig vid de två upptågslystna ynglingarnas sällskap, att han nästan längtade efter en pratstund med dem. De menade inte så illa, som det kunde se ut, tänkte han.

Och när de åter trädde in till honom, Percy med ett ursäktande smålöje, Bengt valpaktigt munter och lekfull, lät han dem komma och låtsades ha glömt alla utkämpade duster, pojkstreck och näsvisheter.

En afton, då kyrkoherden och frun voro borta på bondbröllop, liknade prästgården ett åt rövare prisgivet fäste. Pojkarna förde ett vilt regemente för att väl begagna den korta tiden.

Vid kvällsvard hade de hållit sig någorlunda anständiga. Men hemlighetsfulla tecken mellan dem och Malla bådade lömska anslag. — Pastorn anade dock intet, utan, glad att slippa fruns bistra uppsikt, myste han varmt över bordet hän till fröken Elna, som spelade värdinna.

Efteråt följdes han och pojkarna som vanligt ner till annexet, beskedligt samtalande. De unga herrarna bemödade sig tydligt att stämma pastorn till riktigt gott lynne.

— Får vi sitta inne hos pastorn en stund? Det är så trevligt, bad Percy hövligt.

— Ja, ivrade Bengt, så berättar pastorn studenthistorier!

Pastorn gick villigt in härpå. Han var själv road av att skildra de små upptåg han under studieåren fått vara med om, och särskilt ett sådant väckte pojkarnas hänförelse. — Det bestod i att en gång

ett festligt lag, i skjortärmarna, med lampor och ljus i händerna, sjungande tågat runt ett gatukvarter vid midnatt. Bengt gapskrattade åt historien och Percy föreslog, att de skulle göra likadant, eller leka frimurare, som han av okänd anledning kallade det. Bengt bestormade pastorn med böner, och efter någon tvekan gav Mod vika. — Så slängde de jackorna av sig och tände ljus. Pastorn måste också ta av sig sin rock och fick en stor lampa att bära.

— Nu börja vi. Pastorn går först, sade Percy Wanscher, ordnande.

— Ja, och så jag, jublade Bengt Smedberg — och sedan du.

— Ja. Vi marschera runt hela våningen och varje gång vi komma tågande över vindsvalen, ropa vi hej! alla tre!

Pastorn med! tjöt Bengt, alldeles betagen.

— Ja visst. Framåt marsch!

Pastorn kunde inte låta bli att skratta och foga sig efter deras önskningar. Så begyntes promenaden genom den lilla ödsliga vindsvåningen. Först rätt sakta och högtidligt, efter hand allt fortare, alltmera larmande. Och när de gingo över vindsvalen, som vette upp mot prästgården, gåvo pojkarna till ett fruktansvärt skrål.

— Hej, hej, hej!

— Inte så högt, gossar, varnade adjunkten.

Det gör ingenting, gubben och gumman är ju borta, svarade Bengt.

— Inte så fort, gossar! Lampan ryker.

— Fortare, viskade Percy, puckla honom, Bengt!

— Nu går det bra, skrek Bengt, vild av glädje

och började dunka pastorn i ryggen med en stor linjal. Och snart skränade de icke blott på vinden, utan hela huset runt, yra och liksom rusiga av sitt eget oväsen och den rasande farten.

Adjunkten hickade av skratt och rök, då och då höjde han fåfängt ett godmodigt varningsrop.

— Lite saktare! Respekt för pastorn! Akta lampan!

Från lampan och ljusen svepte en osande sky efter de tre framilande »frimurarna» — och halvt storknande upphävde pojkarna allt hesare och hemskare tjut. Sökte Mod tysta och hejda dem, haglade linjalrapp över honom vid eggande tillrop:

— Spring bara! Visa, vad du kan! Fortare, fortare!

— Respekt för pastorn! tiggde Mod alltmer hopplöst.

Man kunde tro, att gamla annexbyggnaden befolkats av dårar eller avgrundsandar, på skämt förföljande varandra.

När de så med ytterligt stegrat larm skulle än en tur ut på vindsvalen — ljöd nere i trappan lilla Mallas ystert klingande skratt och pigornas gälla röster, muntra och förskräckta på en gång. Bengt utstötte ett bölande — en sista ryslig signal. Den vilda jakten slutades tvärt. Pastorn hade stannat, pustande, och stirrade mot trappan, där nu bredvid Malla — — också fröken Elna dök upp i flocken av nyfikna pigor och drängar.

Elna såg undrande på adjunkten. — Han stod där i skjortärmarna, med det röda håret på ända över svettblänkande panna, och höll framför sig den stora rykande lampan, som skarpt belyste hans glödande ansikte.

Och runt honom än väste, än skallade pojkars och flickors hejdlösa skrattsalvor. — Men Elna skrattade inte. Hon hade av Malla och pojkarna låtit locka sig att komma dit ner för att se pastor Mod leka frimurare. Men hon var besviken. Det tog sig inte så lustigt ut, som hon trott. Och den blick, varmed han nu uppifrån svalen mötte hennes, gav henne en underlig, ovan rysning.

Hon hade aldrig känt en blick stinga så djupt.

— Vad är det för väsen pastorn håller? ropade lilla Malla med tillgjord viktighet.

— Jo, det skall hon få se, lilla näbban, röt Mod till svar och kom plötsligt, med den sviktande lampan höjd, hotfullt bort mot trappuppgången. Ögonen flammade, hår, skägg och kinder lyste eldrött. Han såg ohygglig ut.

Med ett samfällt skri störtade hela skocken nerför trappan. Förfärat hojtande och dock ännu halvt skrattande flydde de, Elna och Malla och alla de andra, som barn springa för en, som alltför övertygande spelar gast en spökhistorieafton. — Även pojkarna smögo till sitt rum och stängde sig inne. De hade fått för mycket av det goda. En underlig betryckthet hade efterträtt ysterheten. Så hörde de pastorn ställa från sig lampan inne hos sig och sedan gå ut. Länge lågo de vakna, men Mod kom inte igen. Ingendera ville låtsas om, att de väntade på pastorn, men båda lyssnade efter hans fumliga steg.

– Tror du han blev ond? viskade Bengt.

- Ah, nej, sade Percy med spelad säkerhet.

— Han är bara galen.

— Tror du det?
— Åtminstone halvtokig. God natt nu!
— God natt med dig!

Men de somnade inte förrän långt över midnatt, och ingen av dem hörde pastorn återkomma. Men om morgonen, när pojkarna gingo ner till sin första lektion före frukost, sågo de pastorns skor stå rysligt nersmetade utanför hans dörr. Då blevo de åter lätta om hjärtat, men talade icke mer om aftonens frimurarlek.

3.

Nej, ingen talade i pastorns närvaro om det spratt pojkarna ställt till för honom. Men pigorna hade ju skvallrat för frun, så att kyrkoherden funnit sig nödsakad ge Malla och de två eleverna en allvarlig tillrättavisning och bestämt förbud att driva med adjunkten.

När Mod numera steg in i salen, föll en viss stum och bunden stelhet över sällskapet och fröken Elna var än mer tillbakadragen än förut. Också pastorn själv hade blivit en smula förändrad i sitt uppträdande. Han gav litet nogare akt på sig, åt mindre slarvigt och vårdade något så när ordentligt hår och skägg. — Det belåtna leendet hade vikit för en värdig, grubblande slutenhet.

Lillen i vaggan sträckte förgäves armarna efter pastorn; fröken Elna fick ensam tysta hans gnäll och locka honom till skratt. Pastorn rörde inte mer Bringels sistfödde. Blott en och annan gång sneglade

han helt flyktigt bort åt Elna, skenbart alldeles likgiltigt, och föreföll ofta så förströdd, att han tycktes glömma allt utom sina egna funderingar.

— Mår pastorn inte bra? undrade kyrkoherden.

— Jag tackar, mycket bra.

— Men pastorn äter ingenting, anmärkte frun.

— Jo, tack, så mycket, så —

Och han bugade tankspritt över sin tomma tallrik. Då hände det, att Percy Wanscher småloġ menande och Malla måste kväva en fnissning i sin servett. Men fröken Elna böjde moderligt lugnt sitt guldskimrande huvud över den jollrande lille, och adjunkten fortfor att ihärdigt ruva över gåtfulla planer.

Pastor Mods skogsvandringar blevo allt tätare och långvarigare.

Tidigt, före frukost, kom han ensam klivande över gårdsplanens töslask och försvann borta i den branta åsens gran- och furudungar.

Där ute i den ödsligt djupa friden brast all hans innelyckta diktartrånad fram, obändig som vårflod från höjderna. — Man kunde ha trott, att det var en vansinnig, som på de källossningsblötta stigarna sprang, dansade, stormade upp mot de skogsomsusade klippkrönen. De säckvida, flottiga kläderna flaxade om hans grova figur och den läderbruna hatten svängde han som en fana i handen.

Det var skaldisk hänryckning, som drev den ensamma prästen att högtidligt eller utmanande för blanka kalkstenshällar och dunkla, vårfuktiga granbuskar framjubla sina sällsamma verser, länge burna i alltför bräddfullt hjärta.

I denna människotomma vildmarksnatur kände sig

Mod som ett med alltet, ja, med Gud. Och den första vårbrytningens svalka, bemängd med barrskogens eggande hartsdofter, tvang därtill hans starka blod och barnsliga sinne upp till ungdomsyr kärlekslängtan. Den blonda och skärhyade unga kvinna, som tyst och tåligt glad vaggade herrskapet Bringels lilla barn, henne begärde han, dyrkade och tiggde henne, krävde henne av den Gud, som han med självförtjusning lovsjöng i besynnerliga, knaggligt hopsatta visor. — Med sin ärvda, andliga makt ville han vinna fröken Elna. Sedan skulle han med henne stiga mot de solbestrålade höjder, som måste vänta en kyrkans diktare, en den heliga sångens storman.

— Var håller pastorn till? Pappa har frågat efter pastorn flera gånger!

Malla Bringel hälsade från förstugutrappan pastor Mod med dessa spefullt tillrättavisande ord.

Högröd och med uppknäppt rock kom han drivande hemåt från skogen, och i prästgårdsfönsterna lågo pigorna och skrattade åt honom. — Lugnt gick han in till sin kyrkoherde, tog emot befallningar eller förebråelser med samma jämnmod, svarade i korta, tydliga, hövliga ordalag och gick efter en hastig bugning. Ingenting tycktes angå honom. Intet kunde bryta hans själs förtrollning.

Stilla, trosvisst nickade han för sig själv. — En gång skulle de se honom, sådan han verkligen var. Hon, den älskade, skulle se det klarare än någon annan!

*

Hamra kyrka låg halvt gömd på en skogsglänta, som röjts till kyrkogård.

I den solrika vårsöndagen sken allting som splitternytt: inom en rundel av fuktigt gröna barrträdsklungor bredde sig den ännu ej inhägnade planen med några få snyggt regelrätta gravkullar höjande sig över det våta, rödskimrande gruset. Och i mitten den lilla lysande vita, knappt ett år gamla kyrkan. — — Detta prydliga tempel hade grundats och färdigbyggts under kyrkoherde Bringels trofasta nit och överinseende. Även fru Bringel hade med sin petiga och förnumstiga läsarsmak tagit del i de mindre utstyrselfrågorna. Verket bar också prägel härav och med stolt förnöjelse trädde familjen Bringel ditin, outtröttligt beundrande fönsterbågarnas granna färgläggning, altarets förgyllda prakt och predikstolens snidade, högst städade apostlagestalter.

Det var adjunkten, som tjänstgjorde. — Vårsolen göt sig flammande klar genom de stora fönstren in på all den nymodiga ståten, den svartklädda menigheten och pastor Mod, som just steg uppför predikstolstrappan.

Han passade verkligen mycket illa där uppe under baldakinens geometriska förgyllningar och stjärnor, denne kroknäste, rödbrusige skogsvandrare, med håret i oredig flykt över den höga pannan och blicken nästan vilt hänförd.

Alltid var det med förutberedd kritik, nedlåtande eller klandrande, herrskapet Bringel gick att höra pastorn. Folket förstod sig lika litet på Mods som på andra prästers enformigt tillskurna föredrag.

Men denna söndag märkte en och annan, och sär-

skilt kyrkoherdefrun, som genom sin pincené skarpt mönstrade adjunkten, att han hade något i sinnet, något nytt och oväntat, vad det nu kunde vara för slag. — I vanlig, litet snörvlande ton började han. Texten handlade om guds allmakt och allestädesnärvaro. Och sedan — — en sprittning av häpnad, som hade en ruta krossats av någon tempelstörare, löpte genom församlingen. Pastorn hade hävt sin stämma, lyftat sin hand lik en plötsligt av anden eldad profet. Han deklamerade:

— Så skola vi på denna dag
betrakta till Guds välbehag
vad i sitt ord han visar,
och med hans nåd förklarar jag —

Så löd inledningen.

Först tittade man på varandra, som sökande en förklaring, sedan stirrade alla ånyo upp mot predikanten — några med märkbar förfäran, andra med förbluffat, oemotståndligt löje.

Fru Bringel hade gripit tag i kyrkoherdens arm. Lilla Malla bet i psalmbokspärmen, Bengt Smedberg dök djupt ner i bänken, ett redlöst offer för Percys skadeglada, eggande knuffar.

— Jösses, han läser vers! viskade Percy Wanscher.

Fröken Elna satt alldeles stilla, mycket blek och med sänkta ögon. — Eljest spändes allt vad av ögon fanns i Hamra kyrka upp mot mannen i predikstolen. Men med tillbakalutat huvud fortsatte han att läsa upp sina verser, den ena efter den andra, högt och klart, och oförtrutet flödande, som skulle det aldrig ta slut.

Frun var nära att mista besinningen.

- Vad skall det bli av! Det är ju förskräckligt.

— Kära du, lugna dig, bad kyrkoherden, själv alldeles förvirrad.

— Men det blir ju skandal. Du får tysta ner honom! Du måste —

— Sedan, ja, ja! Tysta på Malla!

Flickan och de två ungherrarna lågo framstupa och skakades våldsamt av med möda kvävt skratt, och större delen av menigheten fnittrade med i olika styrkegrad. — Men fröken Elna bibehöll all yttre tillständighet; endast ryckningar i hennes sänkta ögonlock förrådde, att hon hörde viskningarna och väsandet runtomkring sig och över allt detta den klangfulla stämman där uppe, som deklamerade:

— På fjällets höjd, i skogars snår,
varhelst du vilar dig och går,
hans kärlek skall beskärma
hans barn, som till sin fader trår.

Så i hans hand din själ befall,
och segerglad du stiga skall
till himlens ljus och värma,
när världens syndatid är all.
— Amen. Låtom oss bedja! —

Det var inte många, som bådo efter denna predikan. Tyst hade det äntligen blivit i kyrkan och folket böjde huvudena i händerna, för att dölja sin störda andakts förlägenhet.

Också pastorn hade lutat sig ner mot pulpetstödet.

Rörelse och orimligt högspänd förväntan överväldigade honom. När orgeln intonerade psalmen, vågade han knappt lyfta sina tårade ögon — men då såg han, att fröken Elna rest sig ur bänken och hastigt gick ut. — Hon ville inte se honom mer den dagen.

En isande ångest grep honom. Han skulle velat ropa henne tillbaka, spörja henne öppet inför alla:

— Varför går du? Varför låter du mig inte se ditt ansikte, strålande av hänförelse och beundran bland alla dessa dumma och blinda ansikten där nere! Har du inte hört och känt, att det var för dig, främst för dig, jag i dag med oförgängligt sköna ord lovsjungit guds makt och ära?

— Kanske måste hon hem till den lille — det var hans sista, svaga förhoppning.

Gudstjänsten slöts på övligt sätt, om också under dovt mummel, som sedan, när folket strömmade ut, blev till sorl av utrop, frågor och ny munterhet.

Kyrkoherdefamiljen hade skyndat sig åstad. Adjunkten fick gå ensam hem.

Med den väldiga cylindern nerstukad över en dystert veckad panna traskade Mod från kyrkan i den solrikt glänsande vårsöndagen. Långa omvägar valde han, pustande och suckande som under en svår börda. Han kunde inte förmå sig att gå direkt hem till Hamra och genast möta familjen Bringels häpna och förtörnade undran. Han måste vara i fred för blickar och röster, ensam med sin Gud ville han nu överskåda sitt nederlag och rannsaka sitt hjärta. Det var så tungt som aldrig förr — och hans sinne så tomt, som hade han skänkt bort allt, vad han

ägt och burit inom sig, slösande, blint — förgäves.

I de solglittrande skogarna strök han fram som en ensling och samlade i bitter undergivenhet sina tankar.

Visserligen hade hans predikan varit en skön och gudsingiven förkunnelse, som bort hugna och tjusa alla åhörare. Hela sin diktargåva hade han ju inskänkt i denna vårhymn om Guds allmakt och allestädesnärvaro. Men — det måste han erkänna — en biavsikt, en förhoppning för egen räkning hade varit med och när det heliga föredraget. Han hade velat bevisa sin stora kallelse för folket, herrskapet Bringel och, framför allt, fröken Elna. Han ville väcka och pröva hennes kärlek.

Kanske var det en synd mot den högste, vartill jordisk kärlek lockat honom? Utan tvivel, Gud var vred över denna sin tjänares självviskhet. Gud vill bli dyrkad och prisad för sin egen skull allena!

Och dock, tänkte pastorn, måste hans predikan bli en probersten för fröken Elnas verkliga hjärtelag. Var hon icke nu övervunnen, förtjänade hon icke att vinnas.

Pastorn kom mycket försent till middagen. I matsalen rådde förväntansfull tystnad. Ingen av de yngre tordes se på Mod.

Den lilla gråa, rynkiga kyrkoherden hade redan slutat äta, men satt kvar och höll en bordskniv i hand.

— Pastorn vågar visst knappt komma hem och få mat i dag? började Bringel torrt.

— Jo, tack, men jag önskade vara litet i fred, svarade Mod och satte sig efter omsorgsfull bordsbön.

Nu sågo alla på varandra, utom fröken Elna, som matade lillen med sked, som funnes ingen annan levande varelse till för henne.

Fru Bringel knuffade ivrigt sin man i sidan.

— Jojo, fortfor Bringel vassare, ja, då ska jag genast säga ifrån, att sådana predikningar förbjuder jag pastorn att hålla hädanefter.

Mod blåste på soppan och svalde en klunk.

— Det kan kyrkoherden inte, svarade han och skakade på huvudet som åt en barnslig orimlighet.

Bringel stötte fnysande knivskaftet i bordet, så att alla väckte till och Elna fick stor möda att lugna den lille.

— Då skriver jag till biskopen, om pastorn tredskas, röt, eller snarare, pep husfadern över bordet.

— Det kan kyrkoherden, medgav Mod, nickande.

— Ja — och då får pastorn nog se, hur det går, när man ställer till sådana här — kyrkspektakel!

Adjunkten åt, utan att gitta svara vidare. Men man hade aldrig sett hans ansikte så blekt under det toviga, röda skägget. Hans tystnad verkade skrämmande och ofattbar. Elna betraktade honom med en ängslan i de djupblå ögonen, som liknade ömhet — skygg, bedjande ömhet. — Men han stirrade stramt ner i tallriken. Han såg ut, som trodde han sig alldeles ensam i salen.

— Ja, nu ska vi låta pastorn äta, sade så fru Bringel, nådigt medlidsamt.

Sällskapet bröt upp och skingrades. När Elna med lillen på armen gick förbi pastorn, sträckte sig gossen som eljest efter denne. Men Mod märkte ingenting. Elna höll varsamt fast barnets små händer och kysste dem.

Så snart salen blivit tom, sänkte Mod med ens gaffel och kniv och slutade sin middag. Han ville skrika högt, Elnas namn ville han ropa. Men han bet samman tänderna och for upp från bordet, han måste ut igen.

4.

Den misslyckade verspredikan tycktes ha uttömt pastorns förråd av överraskningar. Han återgick frivilligt till de vedertagna formerna och skötte sin tjänst oklanderligt. En trött besinning gav hans tal och uppförande en viss verkligt prästerlig värdighet.

— Nu börjar det ju riktigt bli folk av honom, sade Bringel förvånad.

— Jaja, instämde frun, han har rasat ut, och det var verkligen på tiden. Någon nytta ska väl också din uppfostran göra.

Kyrkoherden ville gärna hoppas det men var icke desto mindre förvånad över adjunktens bättring. Mod gav honom allt färre tillfällen att utöva sin fostrande myndighet. — Även i yttre skick och sed gjorde han ständiga framsteg. Man märkte nog att han bevakade sig själv. Tyst och städad som en konfirmand gick och kom han, tillbakadragen, så att det förvillande liknade ödmjukhet.

— Jojo, brukade fru Bringel orakelmässigt säga, han ångrar sig. Och så är allt hjärtat med i spelet.

— Det händer, medgav kyrkoherden och nickade menande åt fröken Elna. Men hon slog dygdigt ner ögonen och låtsades intet förstå, utom på tu man

hand med sin matmor. Fru Bringel hade vetat att vinna barnfrökens förtroende, och de två höllo stundom över lillens bädd viskande förhandlingar, med pastor Mods framtidsmöjligheter såsom huvudämne.

Även ungdomarna på Hamra togo ofrivilligt intryck av pastorns nya, aktningsbjudande slutenhet. Malla hade visserligen alltid svårt att se honom utan skrattryckningar i munvinklarna, men pojkarna hade, utan att förstå det eller ens klart veta det, efter hand fått en smula »respekt för pastorn».

Bengt Smedberg, som i början mest vanvördigt och närgånget skämtat med adjunkten, kände sig nu underligt betryckt av hans grannskap. — Då Percy en dag på lek föreslog, att de skulle utbedja sig några avskrifter av den märkvärdiga predikan såsom minne av pastorn, genmälte Bengt nästan bittert:

— Nej tack, honom får jag nog minnas tillräckligt ändå!

Percy log litet gäckande nyfiket, och då bekände Bengt:

— Jo, vet du, Percy, det är besynnerligt, men nu tycker jag, att han inte är lustig alls — bara konstig.

— Konstig, ja!

— Ja, Bengt sänkte rösten, med en liksom spökrädd blick på pastorns stängda dörr — och jag förstår inte varför, men jag tycker, jag blir mer och mer lik honom.

— Du? Lik pastorn! Är du tokig!

— Inte vet jag. Jag känner mig likadan som han. Och — det får du lova att inte säga för någon — jag ligger ibland vaken och sätter ihop vers, precis som han — och så —

Percys svarta ögon mönstrade häpet kamratens runda valpansikte.

— Och så börjar jag med bli kär i fröken.

— I fröken Elna!

Percy skrattade sitt tysta, illmariga skratt. Men Bengts djupa beklämning halvt smittade honom. Vid minsta ljud inifrån Mods rum sprutto de till, som fruktade de en olycka. — Dock, pastorn höll sig numera tyst och stilla, så att man aldrig kunde veta, om han var hemma eller ej.

*

Ner mot landsvägen, som drog tätt förbi Hamra, stupade bergåsen brant och kal, men uppe på krönet stod rik småskog av barrträd och björk. En smal, trappliknande gångstig slingrade dit upp.

Fram på vårsidan och försommaren flyttade pastorn ofta upp till åsryggen med sina böcker och papper. Ett litet friluftsgemak hade han ordnat sig, med en trädrot till stol och en flat kalkstensskiva till bord. Marken var fast och mossbetäckt. Friskt utslagna björkar och unggranar med ljusgröna knoppar vävde sig samman till väggar och tak, men en framkvistad öppning i grenverket gav skön utsikt ner över vägen, husen, trädgården och sjön.

Där uppe satt Mod i ostörd fred mellan himmel och jord och förlät så gott han kunde människornas ondska och trångsinne. Han trodde sig nog märka, att de i grund och botten ångrade sin hårda ovilja mot honom, ja, att de för sig själva och kanske för varandra erkände hans överlägsenhet, fast de inte

kunde fördraga den öppet. — Han förstod nu så tämligen allasammans, den småviktiga kyrkoherden och hans härsklystna fru, de okynniga, korttänkta ungdomarna. De hade inte vetat, vad de gjorde — nu blev det småningom mot deras vilja klart för dem, och de skämdes lite var, önskade kanske rentav på något sätt gottgöra sina förseelser.

Endast fröken Elna var honom ännu en gåta, dunklare än någonsin. Den lockade honom allt starkare, men han hade beslutat att lyda försynens varnande vink och i kristlig förtröstan avvakta lösningen.

Han kunde inte uppgiva hoppet på en sådan. Han trodde sig ana, att hon utkämpade en inre strid mellan de andras kortsynta, vrånga dom och sitt hjärtas sanna längtan. — Denna kamp borde hon ensam avsluta. Ingen, allraminst han, borde inblanda sig däri. Detta, som allt annat, lade han nu i den högstes hand.

Att fru Bringel och barnfröken i täta, enskilda samtal avhandlade hans och Elnas framtid, anade han däremot alldeles icke.

Hela prästgårdssällskapet var en vacker junidag bortbjudet till herrgården på andra sidan sjön. — Endast pastorn, som hade skrivgöra till midsommarhelgen, och fröken Elna med lillen, hade stannat hemma.

Mod var alltså ensam i annexet, men trots öppet fönster blev det lilla vindsrummet kvavt och doftflödet från fläderbuskarna utanför tyngde hans huvud. Av gammal kär vana hade han därför klättrat upp till sitt lilla grönskande näste högst på ryggen av den vita bergåsen. - Blossande på sin vidunderliga snäckpipa njöt han en upphöjd frid och kände sig som en

from anakoret, ensam i naturens sköte, nära Guds fagra, ljusblå himmel.

Det torra arbetet och den sommarljumma stillheten hade så när lockat honom till en liten sovstund, då han störtes av genomträngande barnskrik nerifrån vägen.

Pastorn hörde, att det var lilla minsta Bringel, som skrek, men ovanligt häftigt och ihållande, vilket förvånade Mod, som ju visste, att det eljest var ett snällt och lätt tröstat barn. — I stället för att lugnas tilltog jämmern och nalkades berget, steg allt högre upp mot krönet.

Undrande kikade pastorn ner genom gluggen i grenverket. Då möttes han av Sancho, som flåsande och med hängande tunga vände sig ner mot gården, väntande. Och till sin häpnad såg pastorn, att fröken Elna, alldeles vit i sitt vackra ansikte, kom klivande ängsligt fort uppför den branta stigen, med den gallskrikande lillen i famn.

— Nånånå, lugnade han redan på avstånd, hur är det fatt, mina vänner?

— Å, pastorn, flämtade fröken Elna, pojken föll ur vagnen. Jag hade ju — kört den ner i trädgården, och så skulle jag plocka en blomma åt honom — så, när jag vänder mig om, sträcker han sig efter mig — och far på huvet ner i gräset! — Tänk om han dör!

— Nej, då, nej, då! smålog pastorn farbroderligt. Den lilles blårött heta huvud visade, att kullerbyttan varit våldsam, men hans kraftigt högljudda klagan vittnade lika tydligt om oskadd livaktighet.

— Det går väl över. Det är snart bra igen.

— Nej, han vill inte tystna. Och jag blev så rädd. Vill inte pastorn vara snäll och leka med honom lite — så blir han kanske lugn?

— Gärna det! Seså, lilla vännen. Inte gråta. Kom nu till farbror Mod. Så, ja! Lilla herr Bringel!

Gossen tystnade genast till adjunktens smeksamma röst och gjorde ett svagt försök att småle.

Pastorn hjälpte fröken att stiga in i trädgrottan och tog barnet ur hennes armar, jollrande, smågnolande. Liksom i förbigående, helt upptagen av gossen, bjöd han henne sitta ner och hämta sig.

— Fröken har visst också tårar i ögonen, sade han lugnt.

Hon sjönk ner på den bekväma trädroten, och Sancho lade sig misstroget vaktande vid hennes fötter.

— Så, ja! Så, ja! fortfor pastorn, medan han lätt och varsamt gungade den lille framför sig — — se så, nu skrattar vi redan! Hopp, hopp! Nu är vi lika glada igen!

Lillen var tröstad. Leende genom gråtens sista droppar, rev han med ivriga händer i Mods yviga skägg och glömde den lilla bula i pannan, han fått av stöten.

— Nu kan fröken ta honom när som helst.

— Tack, kära pastorn, utbrast Elna med en suck, vilken han tydde som uttryck av lättnad. Utan att åter ta gossen i famn blev hon sittande kvar som för att lugna sin häftiga andning. — Stilla, men betonat, tillade hon:

— Det finns ingen, som kan trösta gossen så som pastorn.

— Hå hå, småskrattade Mod, i dag är ju heller ingen annan hemma.

— Nej, svarade hon, dröjande, och i alla fall — skulle jag inte våga gå till någon annan.

Mods hy blev rödare än hans eget skägg, men han teg och gungade ännu en kort stund den lille på armen. Så satte han honom sakteliga i Elnas knä och såg henne därvid djupt in i ögonen.

— Vad får jag nu då för hjälpen, säg?

Ångestfullt blek hade hon varit, när hon kom. Nu rodnade också hon, varmt och präktigt. Med sitt blomstrande ansikte smeksamt sänkt ner mot gossens huvud, svarade hon lågmält, men tydligt:

— Vad pastorn vill.

— Elna!

Över den ännu i sin återvunna munterhet då och då snyftande lilla pojken kysstes adjunkten och barnfröken och bekände i lagom förnuftiga ord sin kärlek till varandra — — lent omsusade av skogens junidofter och milda kårar nerifrån sjön.

Snäckpipan låg förgäten på stenskivan och dess rökstrimla steg tynande smal mot höjden. — Men Sancho skällde först i oförstående förtvivlan, tystnade sedan buttert och smög sig undan, liksom skrämd.

En rätt lång stund hade de suttit där uppe tillsammans utan en tanke på den omgivande verkligheten, då gossen äntligen med ett gnällande gav till känna sin otålighet, glömd och försummad som han plötsligt råkat bli. — Elna reste sig, röd som efter en djup, god sömn, men pastorn fasthöll med glad besittningslust hennes duktiga, mjuka hand.

— En guds lycka var det, du Elna, att alla de andra äro undan i dag — — och att pysen slog sig!

— Ja, Arvid — log hon med munter slughet — men vi behöver inte alls vara rädda för de andra. Själva frun tycker ganska bra om dig nu, och kyrkoherden tänker skriva till biskopen, att du blir nog en riktigt bra präst — om du kommer i goda händer.

Mod klämde innerligt hennes fingrar, så att hon sade aj! och lösgjorde sig med plikttrogen beskäftighet.

— Nu får jag gå. Det är middag snart, lillen ska ha sin mat.

— Ja visst, kära Elna, medgav han och steg upp för att ordna sina grejor och följa med henne.

— Lova mig, att du blir lika mån om vår egen pys, när vi får en! skämtade han med förälskad bondskhet.

Hon svarade bortvänd, milt bestraffande:

— Jag lovar allt, du ber mig om. Men då får du aldrig, aldrig mer — — predika på vers? Arvid!

Pastorn fattade inte genast hennes begäran men kvävde en tung suck och såg vemodigt ner på sina böcker och pappersbuntar.

— Som du vill, sade han, barnsligt brydd — men det var ju för din skull jag gjorde det.

Hon var redan med gossen utanför grottans snår på väg ner till prästgården. Hon ropade tillbaka:

— Ja, till mig får du skriva vers — så mycket du vill!

— Tack. Det skall jag nog.

Han kom efter; sakta som bländad steg han ner från sitt vita, solbeglänsta berg.

ELIN KRAMPA.

1.

Elin, kyrkoherde Krampas lilla dotter, läste med högtidligt klar och långsam röst bordsbönen till julaftonsmiddagen. Varje ord fick sin rätta och fulla betoning och den gamla versstumpen var i hennes mun mer än en inlärd läxa — den var några minuters gudstjänst.

Med andakten härav dröjande kvar över de smala, långlagda ansiktenas sänkta ögon och allvarligt slutna drag slog sig familjen ner kring bordet efter gammal vördad ordning. Vid ena bordsändan kyrkoherden, till vänster om honom hans syster, fröken Beata, som sedan fru Krampas död var husföreståndерska på Kilnäs prästgård, till höger gamla fröken Sodell, skollärarinnan, som alltid bjöds till Krampas hem vid festliga tillfällen, närmast henne äldsta sonen, Vidar, sjundeklassist på latinlinjen, bredvid fastern andra sonen, Lars, sjätteklassist på halvreala linjen — och vid andra bordsändan lilla Elin, mittemot kyrkoherden.

Känslan av att sitta öga mot öga med fadern påtvang den innerst livliga flickan en onaturlig stelhet. Hon ville så gärna med lugn glädje iakttaga allt, njuta den goda måltiden och framför allt fröjda sig åt brödernas närvaro — de voro så sällan och flyktigt

hemma på Kilnäs numera. Men hur feberaktigt hon än väntat julen och mötet med pojkarna, hur stolt och glad hon än var åt dem och julbordet, som de enligt hävdbliven vana dukat vid ena fönstret, så steg dock som alltid eljest en beklämmande oro inom henne likt en iskyla. Även bröderna hade på en enda dag åter hunnit smittas därav. Liksom förr fingo deras förläst avmagrade anleten ett spänt, trött uttryck här i den allvarliga kretsen. Barnaårens skräck och dova otrygghet spökade för dem i var vrå av det vackra, rymliga hemmet, som blott tarvat klangen av ungdomligt muntra röster och sorglösa skratt för att liksom skina av helg och hemtrevnad. De kände så väl igen alltsamman, höllo av det uppriktigt och ömt, men kunde icke med bästa vilja njuta lugnt av någonting. De rörde kniv och gaffel, glas och servett med samma stela aktpågivenhet som systern.

Varken den gnistrande vinterklarheten utanför eller julgran, julbord och julmat där inne mäktade lösa och bortdriva förstämningen.

Husfadern tycktes inte märka den. Alla visste, att så ville han ha det. Men hans min blev allt bistrare, nästan förebrående i sin gåtfulla slutenhet. Han önskade julglädje, men en from, ren sådan, utan världslig överdrift, utan en fläkt av jordiskt lättsinne. Hans barn trodde sig icke om att kunna fylla dessa anspråk.

Gästen, gamla fröken Sodell, var den första som tordes börja ett samtal.

— Det är väl bra kärt för gossarna att få vara hemma och fira jul?

Bröderna sågo på fadern och svarade samfällt.

— Ja, tant, det är skönt.

Fröken Sodell skrattade ett tyst, långvarigt skratt och vaggade sitt av blanksvarta flätor tyngda huvud. Även fröken Krampa smålog. Barnen andades ut.

— Ja, ja, sade kyrkoherden ganska blitt — det är givet, att efter en välskött termin gör vilan gott.

Pojkarna rodnade. Det var den enda uppmuntran de erhållit för de utmärkt höga och jämna betyg de hemfört från skolan.

— Och tänk hur roligt för Elin då, fortfor tanten.

Elin ryckte till, såg skyggt upp på fadern, men vågade ingenting svara. Nu teg han. Syskonen ögnade hastigt varandra och sänkte så blicken, djupt, förskrämt.

— De ha allt magrat bra mycket, sade fastern och bjöd brorsönerna av lutfisken.

— Vi få äta upp oss nu då, skämtade Lars, den andra i ordningen, den bredast vuxna, den gladlyntaste.

— Ja, gör ert bästa!

— Tack, kära faster, svarade Vidar, äldsta brodern, dämpat.

— Men allramest behöver Elin krya på sig, ivrade Lars nu och nickade åt systern.

— Hå, sade fastern undvikande.

— Hon är väl för lite ute och rör på sig, menade Lars — sitter väl jämt inne och läser. Se, hur blek och kantig hon är!

— Nej, tycker du det, invände fadern besvärad och i torr, ovillig ton. Han skulle inte besvarat en sådan anmärkning, om den kommit från någon annan än Lars, älsklingssonen.

Underligt nog höll han mest av den världsligast

lagda, den sällskapligaste, levnadsgladaste av bröderna. Han ägnade hjärtligare intresse och större överseende åt den yngre, som visade en del små koketta slyngeltag och svärmade för att bli militär än åt den äldre, den djupt allvarliga Vidar, vars moraliska självtukt och brinnande studieflit stodo över allt beröm.

— Elin går mig till handa i hushållet, men hon får alldeles nog ledighet, försäkrade fastern.

— Men någon ungdom träffar hon aldrig, envisades Lars, eggad av motståndet och Elins undergivna tystnad.

— Elin har nyss börjat sin nattvardsläsning, påpekade fadern med någon skärpa.

— Nå, då kan hon ju få kamrater!

Ingen svarade. — Lars vände sig rakt mot Elin.

— Har du ingen liten god vän, du?

Hon teg och skakade på huvudet. Fadern hostade.

— Jag och Elin äro goda vänner, inföll tant Sodell med sitt rynkiga, evinnerliga leende.

— Jaha, mina vänner, avbröt kyrkoherden och höjde sitt glas, nu önska vi varandra och hela kristenheten en god, välsignelserik julhelg!

Medan de alla lystrade till husfaderns maning, skrällde ringklockan utanför tamburdörren. Strax därefter hördes pigan öppna och utbyta ord med besökaren.

— Men vem kan det vara! utbrast fröken Krampa.

— I dag, ja — och så sent, instämde Vidar. Den främmande rösten där ute blev bullersam och pockande. Pigan slog upp dörren till matsalen. Alla stirrade mot henne. Kyrkoherden svängde häftigt helt om på stolen.

— Vad vill detta säga? sporde han.

— Jo, det är Matts Kärr, som vill ha betyg. Jag har sagt ifrån, att det rakt inte går för sig.

— Visst ska jag ha betyg, grälade karlen.

Han var gästgivare och krokvärd i Kilnäs by, rätt burgen, men supig och oregerlig.

Kyrkoherden lade ifrån sig servetten och gick ut.

— Kärr begriper väl, att i dag får ni intet betyg.

— Jo, men sonen min ska till Amerika, sade Kärr, ser han, kyrkoherden.

— Ni hör, vad jag säger. Kom igen en annan dag, på expeditionstid.

— Tack, tack, men först ska jag ha betyg —

— Nej, har jag sagt.

— Till min pojk, se, upprepade Kärr, högljutt och envist.

Kyrkoherden öppnade förstugudörren. Bordsällskapet såg, hur hans rörelser blevo hotfullt snabba, ett säkert tecken på, att vreden steg inom honom. Den druckne stödde sig mot väggen, sluddrande i sitt våta, röda skägg.

— Vad ska en ha präst till, om en inte —

— Ut, karl! röt kyrkoherden. Du är full! Skäms du inte, att komma drucken på julafton till prästgården. Drummel! — Ut nu!

Matts Kärr tog spjärn mot tröskeln och klamrade sig fast vid dörrposten. Men Krampa var senigt stark och i uppbrusningen obändigt våldsam. Han ryckte loss gästgivaren och halvt knuffade, halvt slungade honom ut på stora trappan. Kärr raglade utmed den glatta ledstången ner i snön. — Kyrkoherden spottade och smällde igen dörren.

— Säg till drängarna, att de för ut honom på vägen, befallde han den skräckslagna pigan.

Pigan försvann.

Så kom Krampa tillbaka in i salen, med det rika, mörka håret i oordning kring den höga pannan, som var röd av ansträngning och harm. Hans magra, kraftfulla gestalt hade liksom raknat och i blicken hade tänts en ungdomlig gnista.

— Ursäkta mig, sade han med en bugning åt fröken Sodell, jag måste tvätta händerna efter detta. Den drummeln var otäck att ta i. — Med spänstiga steg gick kyrkoherden in i sitt rum.

— Så tråkigt, det här, suckade fröken Beata. Nu kallnar gröten för Krampa.

— Tänk om Kärr slog sig, utbrast ofrivilligt lilla Elin, med de dunkelblå ögonen ångestfullt vidöppna.

— En full slår sig inte, sade Lars lugnt. Han och Vidar sneglade åt varandra. Nu kände de riktigt igen sin far. Vidar gillade den rättfärdiga strängheten mot en drinkare som Kärr, men besinnade också, hur obotligt vredesutbrott och handgripligheter skadade faderns ställning i pastoratet, ja, vida omkring. Och att på julafton vräka en församlingsbo utför trappan, det var ett olyckligt uttryck för prästerlig nitälskan.

Lars däremot kunde inte låta bli att beundra faderns käckhet och rådighet, själva hans hetsiga hårdhänthet väckte hos sonen stolt anklang.

Kyrkoherden kom in och slog sig ner igen nytvättad, nykammad och lugnare.

— Det är väl femte gången den där karlen begär

flyttningsbetyg för sin son — och sonen är en slarv, den med. Han kommer aldrig i väg.

— Och så att passa på själva julafton, inföll systern.

— Nå, det är så likt folket här, sade Krampa. — Intet sinne för helg och sabbat, ingen respekt för kyrka och prästerskap.

— Detta var nästan, som när pappa kastade ut metodistprästen, sade Lars skrattande. Hur var det med den? Bad han inte att få »samverka» med pappa — och sedan, att pappa och han åtminstone inte skulle motverka varandra?

— Jo jo män, svarade kyrkoherden fnysande.

— Och sen åkte han ut — med snälltågsfart!

— Ja, ut kom han.

— Likadant gick det med den gubben, som kom och klagade, för att pappa hade underkänt hans pojke i nattvardsläsningen.

— Nå, han var inte den enda, som burit sig otillständigt åt av sådan orsak, tillfogade kyrkoherden. Jag fick verkligen leda ut själva fru Rosdal på Sandåkra, när hennes Knut hade blivit nekad att gå fram. Annars skulle hon väl ha gråtit här hela eftermiddagen.

Barnen blevo med ens åter allvarsamma. Knut Rosdal, herrgårdspojken på Sandåkra, hade varit deras enda vän och lekkamrat. Men den glädjen var längesedan förbi — och fastän det skulle anses vara Knuts fel, mindes de dock med skamsen och skuldmedveten saknad den yra och godmodiga, sorglöst lyckliga Knut.

När Krampa blev kyrkoherde i Kilnäs, kom han

till en trakt, vars natur och befolkning voro honom alldeles främmande. Hans ståtliga yttre och anseende såsom renlärig och kraftig predikant skaffade honom visserligen ett mottagande fullt av vördnad och stora förväntningar. Men snart följde besvikenhet. Hans företrädare på platsen hade varit barnfödd där, gammal vän och bekant med så gott som hela sin församling. Prästgården hade räknats som givna medelpunkten för byns umgängesliv. — Nu var allt annorlunda. Krampa uppträdde icke avsiktligt fientligt eller utmanande, men uppfattningen av den prästerliga värdigheten och en själasörjares förpliktelser gick hos honom i helt annan stil. Såsom enskild person avmätt, kyligt tillbakadragen, var han i tjänsteutövning bistert sträng, skonslöst lagisk. För umgänge med Krampas fordrades den mest nogräknade kristliga vandel och osviklig hängivenhet för statskyrkan, särskilt den så kallade schartauanska riktningen därinom. Krampa ansågs med rätta som en mönsterpräst av denna gammaldags, högdragna läggning. — Hans predikningar framfördes i regelrätt, vedertagen form, men rymde skarpa, målande angrepp mot synden i tankar, ord och leverne. Flera av hans åhörare hade trott sig utpekade och ställda vid skampålen. — I det kommunala livet deltog han icke. Alla försök att för gammal seds skull indraga honom däri, avvisade han med orubblig fasthet. Ehuru man småningom insåg fördelen att i allmänna angelägenheter slippa hans hårdnackade vilja, hans tryckande och oroande överlägsenhet, retade dock hans frivilliga avhållsamhet från varje världslig omsorg såsom ett uttryck för likgiltig ringaktning.

Endast i skolväsendet ingrep Krampa såsom in-

spektor och företrädde med utpräglad ihärdighet den gamla metoden med barsk skoltukt och katekespluggning. Därmed vann han ingen erkänsla, varken av lärare eller föräldrar. Endast en liten grupp av kyrkligt troende, mest äldre kvinnor, gillade hans strävanden och åtgärder. Så stod gamla fröken Sodell från början på hans sida och följde blint hans minsta vink. Därför hade också skollärarinnan vunnit den enastående och trots allt avundade äran att bli familjevän i prästhemmet.

Men eljest hade det blivit alltmera tomt och liksom stelfruset öde kring familjen Krampa — i synnerhet sedan fru Krampa, en milt sorgsen och eftergiven varelse, sjuklig och svag, dukat under för det starka kustklimatet, så förfriskande och bevarande för de motståndskraftiga, men så farligt för de bräckligare.

Det första årtiondet i Kilnäs hade kyrkoherden och hans hus omgivits av en folkets sårade och vilda hätskhet, som röjde sig i stenkastning mot prästgårdens rutor, hotfullt skrål och svordomar utanför grinden och knutarna, inbrott och ofog i trädgården, ogenhet av alla slag. — När vid ett tillfälle golvet i Krampas arbetsrum skulle omläggas, för att bli tätare mot källardrag, hade arbetarna med avsikt använt våt sjösand till bottenfyllning, så att tiljorna snart bucklades av fukten, mögel växte i springorna och tånglukt och unken kyla gjorde rummet obeboeligt. Golvet måste brytas upp och allt göras om på nytt. — Nu hade man tröttnat på dylika dåd, illviljan visade sig icke mera utvärtes och öppet, men en ruvande, förstulen lömskhet hade följt i stället, rotande sig allt djupare, väntande läglig tid för utbrott.

Man kunde icke avgöra, om kyrkoherden märkte detta, och om han i så fall sörjde eller var till freds. Han hade själv velat ha det så, men hans egen ständigt växande köld och världsförgätenhet kunde icke tagas för pliktuppfyllelsens lycka. Den liknade mera en kämpes väpnade självhärdning än en martyrs undergivna trosvisshet.

Hjälplöst — och därför mångfaldigt bittrare, fingo barnen vidkännas denna isande övergivenhet. Tidigt skrämda och förgrämda gingo de ensamma i den vida, kargt nakna bygden, fruktade alla, valde helst ensliga stigar, smögo skyggt förbi husen och genom byn, mera främmande hemma i Kilnäs än någonstädes eljest.

Och lilla Elin, som aldrig varit hemifrån, stod allramest ensam och övergiven på denna plats, där hon var bunden med oslitliga bojor och tynande växte upp till ett glädjelöst ungdomsliv.

— Ja, så får vi inte mer, sade fröken Beata och slog ihop händerna.

Man reste sig från bordet och bildade andäktig krets, medan Elin med sin sorgset klara och fulländade betoning läste tackbönen för maten.

*

Kilnäs gamla, fästningsliknande kyrka på granåsen mellan fiskebyn och hedlandet strålade i rikaste ljusdräkt genom den lätt frostiga vinterkvällen. Julaftonbönen hade samlat överfullt med folk som alltid.

Prästbänken uppe i koret var också fullsatt, ty, trång och obekväm, rymde den nätt och jämnt fem personer.

Familjen Krampa bestod av idel magra människor och fröken Sodell hade intet skrymmande omfång, men de fingo riktigt klämma ihop sig där uppe för att få plats. I vanliga fall satte sig ofta ett par av barnen nere bland de andra, men på högtidsdagar, särskilt vid den omtyckta gudstjänsten på julaftonskvällen, blev trängseln så stor, att prästgårdsfolket icke ville inkräkta på församlingens område. — Det lilla avskilda båset uppe vid altarringen, som ju skulle anses som en hedersplats, föreföll barnen Krampa som en pinbänk, en slags skamvrå, i synnerhet vid dessa festligare kyrkstunder. Där sutto de i bländande belysning uppkörda i det ljusgnistrande koret till allmänt beskådande — ett granskande, ovilligt sådant — för långt bort, för högt ovan menigheten för att kunna känna sig rätt höra tillsammans med den. De hörde sina egna röster liksom utanför den gemensamma psalmsången och tordes knappt vända blicken ner mot kyrkfolket, förlägna och betryckta som illa sedda främlingar.

Snett emot sig hade de på andra långmuren predikstolen, där kyrkoherden stod hög och rak med den stora paradnäsduken virad om högra handens pekfinger, hängande ned som en vit fana, som då och då lyftes och sänktes, eller, vid föredragets viktigaste punkter, skakades av och an likt ett stridstecken.

Krampa talade denna afton om julens gåva, som icke endast kunde bringa nåd utan också skuld. En fröjdefull gåva var det, om den anammades rätt - men missbrukad och vanhelgad blev den till straff och icke till välsignelse.

Elin lyssnade med spänt allvar och förstod så väl, vad fadern menade. — Aldrig hade det fallit sig så svårt som nu för henne att glädja sig åt julen. Nog ville hon så rätt som möjligt anamma dess gåva — men vara glad, det förmådde hon inte. Som klämtande begravningsklockor klungo faderns ord, strängt och tungt, ut över folket, och det tycktes henne, att alla de bestrålade, uppåtvända ansiktena mörknade under hans stämmas klang. De hopträngda raderna av högtidsklädda åhörare liksom stelnade till trött orörlighet. — Men när talaren gjorde ett uppehåll för att dricka av det saftblandade vatten, han i ett glas hade bredvid sig, hördes gummorna som med lurar i öronen sutto i predikstolstrappan, sucka och snyfta. Den övriga mängden hörde på med stum motvilja, med en stegrad längtan att bli kvitt den bistra förkunnaren där uppe. — Ofrivilligt drogs Elins sinne ner till folkskaran. Hon skulle velat sitta där nere bland dem för att få veta, vad de tänkte om hennes far och henne själv. Hon undrade, om där inte fanns någon enda, som höll av henne, som åtminstone inte tänkte hårt och fult om folket i prästbänken. Hon glömde faderns manande ord. — Ungefär mitt i kyrkan, på manssidan, där det som alltid fanns minst lika många kvinnor som män, upptäckte hon plötsligt fru Rosdal på Sandåkra, tant Lisa, som barnen Krampa kallat henne, medan de ännu voro vänner och lekkamrater med hennes barn, Knut och lilla Agnes. — Länge vågade Elin inte hålla blicken vänd dit ner, men hon hade likväl hunnit se, att herrgårdssyskonen sutto på var sin sida om modern. Patron Rosdal, deras far, var däremot icke med. Han gick sällan i

kyrkan och kom han någon enstaka gång, för att göra sin hustru till viljes, valde han en undangömd plats på läktaren. Han var en enkel, godlynt lantbrukare, som inte trivdes någonstädes utom hemma vid sitt arbete och sin toddy.

För Elin stego nu barnaårens soligare minnen fram i de många fladdrande ljuslågornas skimmer under de rökfyllda valven. Hon satt och drömde om sommardagar vid stranden, då hon och bröderna badade och lekte tillsamman med barnen Rosdal. Hon kunde se dem alla, hur de åkte utför de stupande klipphällarna och plumsade ner i det klara vattnet, som på grundet visade den fint strimmade sandbotten, och lyste präktigt blågrönt på djupet. — Uppe på berget brukade fru Rosdal stå och vakta kläderna, som strötts i ljungen.

— Slit inte ut skinkorna, barn, ropade hon ofta, skrattande. Sim inte för långt, Lars! Knut, dyk inte för djupt! Agnes och Elin — doppa varandra ett slag — och gå upp sen! Det var rätt, Vidar, gå upp nu! Knut! Lars!

Hur de solade sig i det korta, friska vallgräset, vilade i strandsänkans doftande gömslen, bland ymniga snår av kaprifol, renfana och åkervinda, som bar små blekröda, klocklikt dinglande blommor! — Och så, de mustiga, glada middagarna i herrgårdsträdgårdens stora almgrotta, där kronornas grönska välvde så skyddande tät, att varken sol eller regn kunde nå ner till det dukade bordet. Där fanns härlig mjölk och ett smör, som hedrade Sandåkras kor och strandängarnas bete, färsk hummer, väldiga krabbor, fruktpuddingar utan like, jordgubbar med doft och saft,

som berusade gommen, sedan frukt, guldgula jätteplommon, svanhalspäron — och alltid blommor i rik bukett. På prästgårdens bord stod aldrig en blomma att se.

Elin blygdes över sina jordiska, ohelgade tankar, men styra dem kunde hon inte. Hon var för trött och för het av pinan i korbänken.

— Ja, allt det där hade varit underbart ljuvt, medan det varade. Nu var det så vemodigt att minnas, vad som aldrig skulle återkomma.

Elin kunde inte låta bli att omigen snegla bort till Rosdals. — De sutto stilla och allvarliga, och hon kände inte riktigt igen uttrycket i fruns frodiga, bredkindade ansikte. Även dess hjärteglada leende hade frusit bort under kyrkoherdens julbetraktelse. Elin längtade efter att få se dem på närmare håll. Agnes skulle hon träffa på nyåret, då de blivit läskamrater. — Åter erinrade hon sig med en smärta, som liknade ånger, fast hon icke kunde rå för händelsens gång, hur deras muntra samvaro avbrutits och kamratskapet upphört. Knut Rosdal hade under konfirmationsläsningen råkat försynda sig på något sätt — och till straff hade Krampa vägrat släppa fram honom det året. Fru Rosdal hade förgäves bett för sin son. Och prästbarnen förbjödos att längre umgås med Knut. Vad han förbrutit, fick Elin aldrig veta, ty bröderna ville icke besvara hennes frågor därom och någon annan tordes hon inte vända dem till. För barnen Krampa var vännens missöde ett svårt slag, ty han hade varit deras enda lekkamrat och fru Rosdal, som varit deras mors bästa förtrogna i Kilnäs, hade för hennes skull visat barnen all möjlig vänlighet.

— Nu var allt detta förbi. Knut skickades bort och läste sig fram för en annan präst, vilket Krampa uppfattade som ett slags trots, i varje fall en olämplig självrådighet. Sedan sändes han i lantbruksskola och de forna vännerna sågo varandra alltmera sällan, allt flyktigare.

Kyrkoherden hade slutat och gick ner från predikstolen, medan en liten kör från läktaren sjöng »Hosianna, Davids son, välsignad vare han» och så vidare.

Elin spratt upp ur barndomsminnenas drömmeri och genomilades av ånger över att ha låtit halva gudstjänsten förgå ohörd. — Den vackra festhymnen hade alla julaftnar fyllt henne med bävande, tacksamt och andäktigt jubel. Också nu grep den henne, men hon tyckte sig inte ha rätt att njuta av dess upplyftande skönhet. Den sjöngs för alla utom för henne, som icke firat sin julbön rätt.

*

Från kyrkan gingo syskonen, som vanligt på julafton, icke raka vägen hem, utan togo sig en långpromenad, ty fadern och de två gamla fröknarna skulle före dem till prästgården och ordna allt för kvällen: granen, julklapparna och välfägnaden. Väl en timme hade de då att vandra vart de ville, och de valde som förr den vanda vägen ner genom byn, till fiskehamnen och långa båtbryggan ut i viken.

Underligt yr och trött steg Elin mellan bröderna ut på den hårdfrusna kyrkåsen, där tunn snö låg som avsliten svepning på gravarnas läsidor. Men när de trängt sig genom folkhoparna och hela kusten låg

nerunder dem, blånande mörk, beströdd med otaliga små glimmande ljus, skarpt begränsad av det ännu isfria, blekt och blankt speglande havet under stjärngnistrande himmel — då vaknade inom dem en stilla fläkt av enslig, ödmjuk lycka. Den bar deras håg som på tysta vingar. — — Bröderna togo systerns armar under sina och så skyndade de nerför åsen längs den buktande vägen, förbi sorlande människoskaror, raskt rullande, fullproppade foror, byns stugor och gårdar, där fönstrens ljusflöden gledo ut i nakna täppor med sädeskärvar vid grinden. Mellan de mossiga gamla fiskebodarna, som luktade tjära och salt sill, blevo de snart ensamma och stodo så ute på långa bryggan.

Vattnet viskade lent, nästan ohörbart sakta mot pålverket. På vikens silverglimmande halvrundel sovo vinteröde och dunkla några skutor och utanför det låga, skarpa sälgrundet stack ett gammalt vrak upp sina svarta maststumpar.

— Är inte detta vackrare än kyrkan? sade Lars.

— Säg inte så, svarade Vidar, men visst är det härligt.

— Jag har alltid tyckt, att den här stunden från julbönen till julklapparna är den allra roligaste, fortfor Lars. Man vet, att man snart får allt möjligt trevligt och gott.

Elin tryckte Lars' arm, men kunde ingenting svara.

— Märkte ni, vad pappa blev rörd i kväll? frågade Vidar, som hade gudstjänsten kvar i sinnet.

— Ja, sade då Elin, skamset dröjande. Hon mindes nog, att faderns stämma ibland sprungit upp i de höga, darrande tonerna, som nästan alltid kvävdes i

plötsliga, återhållna suckar och följdes av oroande, plågsam tystnad. Men hon visste ej, vad han sagt just då, ty hon hade tänkt på andra saker, gömda i hennes stackars hjärta, som ville höra gud till, men trängtade efter en glimt av jordens fria och harmlösa glädje.

— Jag tycker det är svårt, när han blir så där nära gråten, menade Lars. Då är det bättre, när han klämmer till och dundrar ett slag. Det ekar i kyrkan.

— Jag minns mamma blev alltid ängslig, när han gjorde det — hon visste, att hans röst inte tål vid det, invände Vidar.

Men det gick ju bra i kväll, sade Elin.

— Ack, om vi hade en båt och kunde ro ut en bit nu, avbröt Lars ofrivilligt bittert.

Prästbarnen hade ingen båt. Deras far ansåg det orätt att låta ungdom i onödan fresta Guds nåd genom oförsiktig framfart. — En gång hade de på inbjudan följt med Knut Rosdal och några andra pojkar i en skeppsjulle ut till sälgrundet för att bada. Där ute hade de brutit en åra, som sedan måste betalas medelst sammanskjutning. Hemkomna omtalade pojkarna Krampa med orubblig ärlighet, hur allt tillgått, ursäktade sig med att de haft sjövana kamrater i sällskap, och försäkrade att de icke själva rott ett enda årtag och således ej kunnat bryta sönder åran. Men inom kort kom klagomål till kyrkoherden över det ofog, som bedrivits med jullen och då fingo hans söner stryk för hela båtlaget. — — Över huvud utgöt sig byfolkets hat mot Krampa i skadeglatt, beskäftigt skvaller mot hans barn. Dessa kunde ingenting

göra, utan att det misstyddes och förvrängdes. Hade de gått en urgammal stig över ett fält, beskylldes de för att trampa ner åkrar. Hade de beskådat, hur andra barn betade sina kaniner vid kanten av ett rotfruktsland, anklagades de för stöld av rovor och kålrötter. En gammal småbrödsförsäljerska, av vilken de för sina sparslantar då och då köpt kakor, påstod sig ha blivit lurad på betalningen. Och råkade de någon gång på väg från eller till badet i tvist, sades det, att prästens söner väckt allmän anstöt genom slagsmål och hiskliga svordomar.

Kyrkoherden mottog utan tvekan alla dessa beskyllningar, lovade de klagande ersättning och full upprättelse, och han höll strängt sina löften.

Kilnäsborna utmålade med hatfull iver de stackars barnen Krampa som raka motsatsen till vad de verkligen voro. Förskrämda och skygga, nervöst otrygga, men genomärliga och godhjärtade, hade de bundits till händer och fötter i ett skonslöst tvång, som de undergivet drogos med. — Den enda av dem, som hade lynne och mod att stundom söka trotsa, icke fadern, men belackarna och antastarna, var kyrkoherdens älsklingsbarn, Lars. Stryk fick han liksom syskonen för allt, som pådyvlades dem, men hans enskilda bataljer med andra pojkar, segrar och nederlag om vartannat, låtsade fadern inte om, hur stygga märken Lars än bar på händer, ansikte och kläder. Endast om klagomål följde, blev det räfst och näpst.

Syskonen stirrade ut i den klara kvällen över havet, som i sin glimmande oändlighet var en bild av all den fria lust, som blivit dem förmenad.

— Å, återtog Lars, att få glida ut på det blanka djupet!

— Du vet ju, att pappa vill det inte, sade Elin.

— Tyst, avbröt Vidar och vände sig spejande inåt fiskehamnen.

Röster nalkades, högljudda och skrattande. En flock unga män och halvvuxna pojkar kom ur bodarnas skugga över hamnplanen och ut på bryggan. — De tre prästbarnen veko åt sidan för skaran; de sågo därvid, att Knut Rosdal var med och Bengt Kärr, gästgivarsonen, som skulle till Amerika, men aldrig kom i väg. De visste sig också igenkända, ty den upprymda flocken tvärtystnade och en del ynglingar sneglade lömskt åt barnen Krampa. Dessa började just vandringen hemåt, men innan de hunnit från bryggan, höjdes med ens bakom dem ett grovmåligt samfällt skrän.

— Prästungar! Prästkragar! Djävla prästungar! — Det var dem en ytterst välbekant gammal visa, men just nu litet oväntad. Då de lugnt gingo vidare, susade efter dem ett regn av barkstycken, isbitar och småsten, som klapprande slogo ner i bryggans bräder och hamnkajens stenmur. En sten, fastfrusen i en isklump träffade Elin på vristen. Hon skrek till helt lätt — och svarades av ett muntert tjut från förföljarna.

Då brast Lars' tålamod. Han ville vända och springa tillbaka rätt emot hopen, boxa och hugga så länge han orkade. — Men Elin och Vidar klängde sig vid hans armar och hindrade honom.

— Lars, det är julafton, kved Elin.

— Ja, just det, svarade brodern, hackande tänder av raseri — och därför —

Syskonen drog honom med sig inåt land.

— Förbannade pack! röt han utåt bryggan.

— Lars! halvt bad, halvt varnade Vidar.

Ungdomsflocken stannade nu kvar där ute. Prästbarnen fingo i fred fortsätta vägen genom byn, där alla gårdarnas rutor visade strålande julgranar och festglada familjer. De grubblade över händelsen vid hamnen.

— Detta berodde på, att pappa kastade ut gubben Kärr i dag, mumlade Vidar, sorgset besinnande. Lars skrattade till, kort och hätskt.

— Ah, det gjorde han rätt i. Det var lagom åt krögarn. Alldeles rätt!

Då brast Elin i gråt, plötsligt och säreget häftigt. Bröderna stannade häpna och sökte trösta.

— Elin då, gör det ont? Råkade det vristen? Lilla Elin, gråt inte. Nu äro vi hemma strax — och då måste du vara glad.

De ströko tårarna från hennes kinder, sakta, smeksamt. De smålogo uppmuntrande mot henne och skyndade på uppför kyrkbacken. Men när de sågo prästgårdens alla fönster lysa, kände de sin julglädje övermannad av isande beklämning. — Innanför trädgårdsgrinden bad Elin att få dröja ett ögonblick. Hon stod stilla och andades djupt, med slutna ögon, lätt darrande i den frostiga, svaga nattbrisen.

Bröderna trodde att hon bad. Tysta gingo de före upp till stora trappan. Där vände Vidar sig om och sade dämpat, manande:

— Kom nu, Elin! Du vet, att pappa vill inte vänta länge.

Hon nickade tyst och följde dem in.

Gamla fröken Sodell stod i salen, stelt leende, och tände granen, medan fastern ordnade serveringsbordet.

— Ja, nu är det färdigt, sade fröken Krampa, nu kan pappa komma.

Vid festliga tillfällen kallade hon sin bror »pappa» liksom barnen.

— Se där, ungdomarna ha gått sig riktigt varma och rosiga, ropade fröken Sodell.

— Jaha, medgav kyrkoherden, som nu kom från sitt rum och snabbt mönstrade sin upplysta sal och sina barn. Han nickade åt dem, flyktigt leende, men mulnade genast vid Elins förstulet skygga blick. Den hade undflytt hans.

Elin tänkte med stum förkrosselse på faderns ord från predikstolen, att julens gåva, då den icke rätt anammats, blev till straff i stället för välsignelse. Det var väl henne, den domen gällde.

2.

Sedan Vidar och Lars blivit studenter, den äldre för att läsa teologi, den yngre för att som officersaspirant fara till Karlsborg, var hemmet i Kilnäs ödsligt som ett bergskloster.

Elin hade läst sig fram och visserligen återupplivat bekantskapen med Agnes Rosdal från herrgården, men utan att någon verkligt förtrolig ny vän-

skap uppnått. Naturligtvis tog Elin högsta betyget i kristendomskunskap. Men denna heder hade icke synbart glatt varken henne eller fadern. — Att hon ensam bland alla de ymnigt gråtande kamraterna gått utan tårar till sin första nattvard, oroade icke kyrkoherden — ty han misstrodde hos andra än sig själv alla yttre tecken på stark sinnesrörelse. Men den djupa nedstämdhet, som bemäktigat sig hans dotter och efter konfirmationen stegrats till ständig dysterhet, föreföll honom onaturlig, olämplig hos en sant troende ung flicka. Han ansåg och fordrade, att en stilla, men öppenhjärtig blidhet, en ödmjuk och tacksam glädje skulle prägla hennes väsen och omedvetet bevisa hennes hjärtas barnaskap hos gud samt dotterlig hängivenhet för den jordiska fadern. — Det var icke utan att Elins sorgsna slutenhet i hans tycke liknade beslöjat trots. Själva hennes stumma lydnad under hans och fasterns vilja bar för hans rannsakande öga ett fariseiskt utmanande drag.

Om hon nu verkligen tärdes av hemlig sorg, av andlig eller timlig art, var det ju hennes plikt att yppa den för sin far. Hon visade aldrig någon benägenhet därtill. I stället drog hon sig allt längre bort från de sina, gick för sig själv, oåtkomlig.

Kyrkoherden förstod icke, att hans lärdomar om fullkomlig och uteslutande hängivenhet åt Gud, att hans krav på obetingad ärlighet i varje ord, varje förehavande, ingivit hans barn en skräck för vart steg i livet, för minsta viljeyttring, obetydligaste handling av egen drift. En brådmogen, yrvaken självrannsakan hade liksom förfrusit blod och sinne hos lilla Elin Krampa.

Hennes enda förströelse under dessa år, från det femtonde till det sjuttonde, var att ensam vandra, vandra som i sömn — aldrig i onödan neråt byn, hellre då inåt land, utmed fält och ljunghedar, genom täta, lågvuxna furuplanteringar, men helst utåt bergen, som i lång, kullrande räcka längs kusten reste ett värn mot havet.

Med slängkappan fladdrande om sin lilla smärta gestalt brukade hon ofta stå, stilla och rak som en spejande vaktpost, högst på klippkammarna. Morgonsolen över ljungvidden, solbärgningen ute på vattnets fjärran, som drack glansens oändlighet och gav den oändligt rikt tillbaka, de synerna voro hennes käraste vänner. Inför dem levde hon upp och blommande fager var hon då — fast ingen såg det. De djupt blå ögonen och de skära, fint smalnande dragen biktade då för ensligheten en förälskad dyrkan av strandvärldens fria skönhet, av den fattiga jordens underbara rikedom.

Men för andra hade hon intet att förtälja om dessa stunder. Om hon försökt det, om hon för fadern velat tolka, hur hembygdens vidd sjöng hennes hjärta bräddfullt med höga och härliga visor, så skulle kyrkoherden ingenting haft att svara henne.

Mitt i hennes livstörst och längtan efter det, livet kunde gömma, bävade dock ständigt de hemska, tärande frågorna: Har jag rätt till allt detta, som jag icke känner, men anar och trånar till? Vad är det gud vill giva mig? Kan jag rätt anamma hans stora, oskattbara gåvor?

Hade hon givit fadern del av dessa hennes hjärtas tveksamma invändningar, skulle han hänvisat henne

till bibeln, den enda outsinliga källan av nåd och sanning, rättesnöret, som lett profeter och furstar, och som väl också kunde föra en liten prästflicka på rätta vägen.

Elins bibelläsning föranledde hennes första och sista vädjan till faderns rådighet.

En vårdag, då bergens blå kedja tycktes svikta för blicken i ångande silverskir luft, och syrener, pilar och oxelträd utanför prästgårdsfönstren gungade färskt lysande knoppar, kände Elin, att hon icke kunde och icke borde glädjas åt sol och vårliv förrän hon sökt klarheten i sin salighetssak.

Blundande i smärtsam beslutsamhet knackade hon på faderns dörr.

— Det är Elin, sade hon så, i ursäktande ton.

— Stig in du.

Kyrkoherden satt i sin gungstol med en predikosamling i knät och ett häfte skrivpapper bredvid på bordet, vari han gjorde blyertsanteckningar. Han hade för sed att jämföra sin egen behandling av texterna med Henrik Schartaus och i ljuset av den beundrade mästarens ande granska och luttra sin egen förkunnelse. — Kuvande sin obenägenhet att låta sig störas, undrade han:

— Vill faster ha pengar?

— Nej — — Elin drog på målet, det är jag, som vill be —

— Så. Hur mycket skall du ha?

Han hade fått för sig att det gällde pengar.

— be att få tala med pappa?

Kyrkoherden såg upp, lade ifrån sig boken, men behöll blyertspennan och vände den mellan fingrarna.

— Nå. Hur var det? Sätt dig!

Elin hade nästan genast sänkt sin blick för hans, vilket ingav honom sorgsen misstro mot uppriktigheten i det, hon kunde ha att säga.

— Jag kan inte hjälpa det, började Elin, men när jag läser bibeln om morgon och kväll — och annars, så tänker jag på andra saker. Jag ber om att slippa alla andra tankar och bara tänka på det jag läser. men —

— Men?

Kyrkoherden var nära att fråga, vad det då var, hon tänkte på, men han hejdade sig.

— Men det går inte, fortfor hon modlöst.

De blevo båda tysta för en stund, en lång stund.

På skrivbordet, bakom bläckstället, stod en kabinettsfotografi av Elins mor, fru Krampa.

Det var bilden av ett magert, trött leende ansikte, mildare och lugnare än dotterns. — I Elins höga rundade panna röjde sig ett fädernearv av bittert och bundet allvar.

— Jag kan inte hjälpa det, upprepade hon sakta, nästan kvidande, ännu en gång prövande sig själv.

— Det bör du icke vara för säker på, svarade då äntligen kyrkoherden. Man får icke ge vika för frestelsen. Den begynner så oförmärkt med vanlig tankspriddhet och övergår snart till ofruktbar lättvindighet i betraktandet av ordet.

— Ja, men hur skall jag då få hjälp!

Elin snyftade fram sin fråga som i nöd.

— Just i detta Guds heliga ord.

Och han betraktade åter sin dotter med något av forskande ömhet. Men hon satt nu orörlig, genast

på nytt sluten inom sig själv, utan att förråda, vad hon tänkte och kände inför hans råd. — Då kallnade hans blick och rösten fick en klang som en starkt upptagen läkares, som ger en ordination.

— Och skulle något av vad du läser överstiga din fattningsgåva, synas dig för stort och djupt — så välj till vila och tröst för din själ någon psalm ur psaltaren. Den är ungdomens bästa bönbok. — Har du något på hjärtat, som du vill vända dig till mig med, så vill jag hjälpa dig, så gott jag kan.

— Tack, pappa, sade Elin och böjde sitt huvud som under en överväldigande börda.

Fadern ville räcka henne handen, men hon såg det icke, såg ingenting. Då tog han sin bok igen, lät gungstolen vagga — och dottern gick tyst ut.

Han tyckte sig ha talat för en döv.

Hon grubblade över hans ord, som gömde de nyckeln till saligheten. Men lättare blev icke hennes håg.

*

Lars kom hem som underlöjtnant på ett par veckors permission och bröt klosterstillheten som en ångare bryter våris. — Hans spänstigt ranka figur i den splitternya uniformen lyste upp präktigt i de låga och lantliga rummen. Välbehagligt stolt lutade han sitt mörka, kortklippta huvud mot salssoffans stöd, där han efter middagarna slog sig ner bredvid fadern. Elin betraktade honom med halvt främmande beundran. Aldrig hade någon annan av barnen fått sitta där. Men kyrkoherden såg med obetvinglig förnöjelse på sin raska, solbrända gosse, till dess hans

egna fårade drag livades av en faderlig tillfredsställelses rodnad. — Fastern och Elin häpnade, när far och son togo aptitsnapsen tillsamman, klingade och sade »skål». Och bjödo varandra cigarrer till kaffet.

Uppe på vinden höll han fäktövningar med kommandorop och utfallssteg, som skakade huset. Och med sin mjuka baryton gnolade han oskyldigare bitar ur Gluntarna och Bellman — men det måste kyrkoherden be honom sluta upp med. Ty det hade genast väckt anstöt i församlingen, att man hörde världsliga visor från prästgården. Lars fogade sig småskrattande därefter och var hänförd över allting därhemma, som hade han aldrig sett Kilnäs förr. Mest överdrivet uttalade han sig om Elin:

— Hon har vuxit till sig obeskrivligt. Jag kan knappt tro mina ögon.

— Men Lars! varnade fastern.

Och kyrkoherden såg lika misslynt ut som Elin själv. Hon ville inte vara vacker, hon hade ännu ingen att vara det för.

Men allasammans njöto de en nyvaknad hemtrevnad. Äldsta bror saknades, men det märktes inte och låtsades inte om, han låg vid universitetet och läste på sin sista examen, avskild från all världen.

En morgon, när Lars kom ner till frukost, ensam försent, fann han fadern plötsligt förstämd, med den grubblande slutenhet i dragen, den mulna blick som de kände så väl från forna dar. — Fastern såg brydd ut, Elin satt stum och stilla som vanligt och besvarade broderns morgonhälsning vänligt undvikande. Lars gick fram och gjorde sin lilla bugning för fadern.

Kyrkoherden klappade honom på höften och sade »god morgon» med ett försök till fryntlighet.

— Hur står det till i dag? frågade Lars, menande.

Fastern ville svara, men kyrkoherden förekom henne.

— Jo du, det är tråkigt. — — Den där slarven Bengt Kärr skall nu äntligen i väg till Amerika. Han reser i början av nästa månad.

— Nå, det var väl skönt, skrattade Lars och knackade av ett ägg mot kniven med samma käckhet, varmed han bröt den högtidliga mara, som red familjen. Elin fyllde raskt hans mjölkglas och fröken Krampa sköt lika beställsamt grötkarotten över bordet till hans tallrik. Han grep sig ivrigt an med frukosten, medan han väntande såg på sin fars bekymrade ansikte.

— Ja, men ser du, fortfor Krampa, nu har gamla Kärr, gästgivaren, som skall låtsas ha blivit en bättre mänska sedan han i somras hade ett anfall av delirium - nu har han ju skickat bjudning hit till oss att bevista avskedsfesten för sonen. Det blir i morgon.

Lars småskrattade igen.

— Gemytligt, pappa — att få knäcka församlingen med mina blanka knappar och min söta syster.

— Elin är då inte ny på platsen, tillrättavisade fröken Krampa.

— Nå, nå, i alla fall. En lantlig fest i månaden maj — och fullt upp med god mat!

— Tycker du verkligen? kära Lars, utbrast fadern vemodigt, men ofrivilligt leende åt sonens muntra knektaptit. — — Ja, jag infinner mig ju inte. Det kommer naturligtvis inte i fråga. Men ni — det passar inte heller.

— Skulle ingen från prästgården anta bjudningen?

— å jo! Det ser för ovänligt ut. Och har herrskapet Kärr bättrat sig, så ska väl inte vi låtsa om det som varit.

— Det vet väl både du och Kärrs, inföll gamla fröken, att inte pappa vill dem annat än gott.

— Nej, nej. Men då ska vi också visa oss försonliga. Och vi två, Elin och jag, behöva så väl svänga oss ett slag bland annat folk. Faster följer med som förkläde. — Traktens finaste familjer bli säkert representerade och för resten har ju gubben Kärr blivit en annan människa.

De gamla smålogo åter motvilligt, men tvekade, vägrade och överlade, lovade halvt om halvt, togo tillbaka — och så slöt kyrkoherden uttråkad med den försäkran, att han ju inte ville förbjuda dem, men helst såg, att de stannade hemma liksom han.

Lars gensköt med frågan, om fadern missunnade honom detta enda nöje under den korta permissionen.

Då gav kyrkoherden alldeles vika, fastern likaledes och Elin, som suttit fullständigt tyst avvaktande, blev med ens både ängslig och glad.

I utkanten av byn, där stora landsvägen längs kusten korsas av nedfartsvägen till fiskehamnen, låg gästgivargården. Det var ett gammalt tvåvånings trähus i blacknad skär färg, med högt, brutet tak, vars tegeltäckning på läsidan lyste sammetsgrön av mossa, ty huset låg i en fuktig och åldrig trädgård just i inre sluttningen av strandåsarna. Från den väldiga överbyggda inkörsporten ledde en grusad körväg fram till huvudfasaden där en rymlig veranda i senare tid tillbyggts.

Ut i den klara majkvällen trängde nu ljusflöden och sorl av muntra röster från festvåningen på nedre botten. Matts Kärr gav supé med dans för att fira sonens avsked från hemlandet.

Gästerna strömmade från matsalen, som vette åt parken, ut i den än större salongen, där fönsterraden ständigt stod tillyckt med stängda luckor och röda gardiner uppifrån och ner, ty utanför låg stallplanen med lador och skjul. Tre ståtliga ljuskronor eklärerade denna salong, som skulle verkat helt ödslig, om den icke nu varit fylld av festglada människor; den hade möblerats endast med långbänkar och krumbenta fåtöljer och ett gammalt utspelt fortepiano i ett av hörnen. Den var uteslutande lämpad för lantliga dansgillen.

Glädjen hade ännu icke hunnit bli bullrande. Tvärtom, den nyss intagna starka måltiden och en allmän, avvaktande spänning före balen stämde ner både ord och åthävor. Några av de manliga deltagarna i festen, i synnerhet dess föremål, Bengt Kärr, värdens egen son, hade redan vid smörgåsbordet druckit sig halvt rusiga, så att de en stund måste dåsa ut i de bekvämaste vrårna.

Dessutom bar hela aftonsällskapet en prägel av spejande undran — för prästgårdsfolkets skull.

Jaså, nej — kyrkoherden ville väl inte — kunde väl inte komma själv — hade gästgivaren med illa dold besvikenhet sagt, när han på verandan mottog gamla fröken och barnen Krampa.

— Nej, pappa bad hälsa och tacka så mycket — men, han tordes inte för sin hals, svarade Lars.

Fastern och systern sågo på varandra och tänkte: nu ljuger Lars!

— Ja ja, visst det, nej, pladdrade gubben Kärr — det var då riktigt rart att fröken och — lilla fröken och — unga herrn —

— Löjtnanten, rättade fastern välvilligt.

— Jaha, visst — förlåt mig! Ja, så välkomna då, likaväl, mitt herrskap.

Det var första gången på mycket länge som byfolket såg kyrkoherdens barn på närmare håll än uppe i korbänken vid altarringen. — Man tyckte genast bäst om Elin, ty hon befanns mest sådan man vant sig att tänka sig henne — vänlig och blyg, icke avvisande.

Lars slog inte riktigt an. Hans fina uniform väckte mer avund än beundran och hans självsäkra munterhet föreföll utmanande. — Över de andras mummel klang hans vackra röst skrattande och skämtsam, men dess tonfall skorrade i kustfolkets misstrogna öron. Det var halvt häpna, halvt retade blickar, som följde hans högburna huvud med de mörkglänsande ögonen och de små välsnodda löjtnantsmustascherna.

Emellertid fästes avgjort mera uppmärksamhet vid dem än vid festföremålet, aftonens hjälte, vilken litet var önskade i väg till Amerika, äntligen. Han hade länge nog utgjort en fara för traktens ungdom — för pojkarna genom sina spritbjudningar med kortspel och slagsmål, för flickorna genom sin oförvägna närgångenhet. Ingen hygglig jänta ville kännas vid honom — men mer än en hade för hans skull råkat illa ut och de, som sluppit någorlunda lyckligt undan, men varit nära hans fällor, voro fler än man anade. — Nu hade hans skrävel tystnat för en stund, medan han i

lömsk halvdvala hämtade sig efter utsvävningarna vid kalasbordet.

För Elin hade festen bjudit på en överraskning, som inte lättat hennes alltid orostyngda sinne. — Knut Rosdal var där — alltså hemkommen efter flerårig bortovaro. Hans far hade nyss fått ett slaganfall, som lagt honom på ständigt sjukläger. Knut skulle väl nu sköta gården. — Alldeles som främmande, nya bekanta hade de båda barndomsvännerna helt hastigt skakat hand, och han hade bugat på ett sätt, så vårdat, att det gjort honom dubbelt olik sig i Elins ögon. — När och hur han och Lars träffats, hade hon icke sett. Hon fruktade, att de bemött varandra med köld, ty Lars' nya glättighet och Knuts nya högtidlighet måste gå illa ihop. Men som sagt, hon visste inte ens, om Lars upptäckt den forna kamraten. Det förvånade henne, att Knut, som måste vara nyss hemkommen och känd och omtyckt sedan gammalt, icke väckte mer uppseende än han gjorde. — Knut hade alltid, ända från pojkåren, haft rykte om sig att få alla flickor galna i sig. Hans lynne var godmodigare än Bengt Kärrs, och det var med mycket stillsammare och finare medel han brukade vinna hjärtan. Men man ansåg att om honom gällde ordstävet: i de lugnaste vatten gå de största fiskarna. Skvallret om Knuts erövringar hade omsider nått fram även till Elin Krampa. Av en slump hade hon också fått veta orsaken till kyrkoherdens vägran att släppa fram herrgårdspojken till konfirmation. En sommarkväll, då fadern och fastern suttit på trädgårdsverandan utan att se Elin, som låg i gräset nedanför, kom hon att

höra, hur de gamla språkade om att dela läsbarnen i två grupper, en för gossarna, en för flickorna.

— Jag orkar inte med dem alla på en gång, sade Krampa.

— Nej, instämde gamla fröken, och för resten är det inte alltid bra, att de följas åt, pojkar och flickor. Det blir så lätt ledsamma historier — ja, tänk bara på Knut Rosdal!

Han svarade icke och hon sade inte mera, men Elin förstod tillräckligt. — Hon undrade om inte förtalet överdrivit betydelsen av Knuts försyndelse, såsom det så ofta hänt prästbarnen. I varje fall kunde hon inte förmå sig att döma honom så strängt som de andra. I grund och botten var han icke en dålig pojke, det visste hon. Och nu — nu tycktes han helt förvandlad, i utseende såväl som i sätt. Han hade vuxit ut. Den kraftiga, rundlemmade figuren hade fått lagom längd och svikt, de breda, lent gropade kinderna voro ej så lantligt fylliga som förr. Mycket städad och fin såg han ut nu, tyckte Elin, när hon kom åt att snegla efter honom. Fastän kanske den ljusa halsduksrosetten var litet för stor under hans lilla, runda haka och guldkedjan på västen alltför tjock och grann. Men han bar i alla fall sin vackra, frodiga ungdom med lugn vederhäftighet. — Elin hoppades livligt, att ej den gamla konfirmationshistorien nedtryckt Knuts sinne. Men även om de ännu en gång kunde komma att tala med varandra, skulle hon icke våga röra vid den saken.

Där hon satt i en vrå vid fasterns sida, gladdes hon vemodigt åt att ingen bjöd upp henne till dans. De visste kanske, att hon aldrig fått lära sig dansa.

Byns orgelnist, som också trakterade flera världsliga instrument, lät det gamla pianot skrälla ut rungande polskor och smäktande valser och med särskild kraft en gammal rheinländer, som hittat jordmån där i nejden och blivit älskad. Musiken satte så att säga eld i sällskapets lynne, och fart i benen.

Men Elin satt tyst och allvarlig bredvid fastern, de båda svartklädda fröknarna Krampa voro liksom fridlysta mitt i larmet av kringsnurrande par. Men i dammskyarna som från golvets väldiga ektiljor stego gungande mot takkronornas flämtande ljus, gled löjtnant Lars ståtlig och smidig, uppe i varenda dans.

Elins undrande blick följde ofta broderns vackra gestalt i vimlet. Han hade lärt sig konsten utan att be om lov.

— Att man kan synda, när man ser så glad och snäll ut som Lars! tänkte Elin för sig själv.

Det var en lång, guldhårig flicka, Lars förde just då. Elin hade sett henne enstaka gånger i kyrkan och på vägen, åkande i en blänkande herrskapsvagn. Det var en rik bondes dotter från pastoratets nordligaste gräns, vars befolkning var sällsynt nere i byn. — Hon log beundrande mot sin kavaljer och han skrattade igen, så att tänder och ögon lyste.

— Den som ser på en kvinna till att begära henne, viskade Elins bibelsprängda minne.

— Fröken Elin!

Hon spratt till. Framför henne stod Knut Rosdal och bugade, först mycket djupt för gamla fröken, sedan något lättare för Elin. Hans mjukt rundade ögonlock fälldes nästan skyggt ner över de vackra, fuktigt blå ögongloberna, vilka lågo så underligt tunga

och liksom för stora under den framskjutna, jämna pannan.

— Tack, herr Knut. Jag — dansar ju inte.

— Nej, herr Rosdal, det är sanning, bekräftade fastern ganska ivrigt.

Då bugade han igen och gled bort, Elin visste ej vart, ty hon stirrade ner i sina halvknäppta händer. De hade med ens blivit så kalla, att hon knappt kände, hur hon pressade ihop fingrarna.

Det blev en paus. Värden steg upp på en stol och tillkännagav, att förfriskningar bjödos i salen. — Han var alldeles grånad nu, gamla Kärr, och dragen hade skärpts under den slappa blåröda drinkarehyn. Hur ängsligt nykter han än höll sig numera, fingo dock de gröngrå ögonspringorna en tårig, brinnande glans, var gång han hade omkring sig uppdragna buteljer och spritdoftande gäster.

Rasten blev lång och fröken Krampa började oroligt mumla om att bryta upp. Men just när hon skickat Elin på strövtåg efter Lars, kallade pianot de danslystna tillbaka och alla strömmade ut i salongen. Elin hade blivit nerknuffad i en fåtölj långt från fastern och där dröjde hon, bedövad av larmet, värmen och de starka festångorna. — Plötsligt vaknade hon upp vid att någon vårdslöst hårt stött emot hennes knän. Det var Bengt Kärr, som kom ostadigt drivande från förfriskningarna i salen och nu styrde snett genom det stora rummet, mellan par, som följdes åt eller upplöstes efter det nyss slutade numret. — Med blänkande pannlugg över en berusat irrande blick dök unga Kärr ner på den rödhåriga flickan, som Lars ånyo bjudit upp och satt och skämtade med. - Elin

såg Bengt nicka åt henne, såg flickan skaka på huvudet och hörde samtidigt någon viska, att det var just den tösen, Bengt alltid velat åt på allvar, fast han aldrig fått henne, utan alla andra i stället.

Den omtyckta rheinländern spelades upp igen, på begäran. Bengt trugade och ville dansa med Lars' flicka.

— Tack ska Bengt ha. Jag är upptagen, svarade hon.

— Är Bengt säker på att han kan dansa i kväll? frågade Lars skämtsamt, i det han förde den guldhåriga ut i dansen.

Då salsklockan slog midnatt, ville en del äldre gäster, att man skulle bryta upp. De nedtystades genast och den stackars pianisten fick en hel rad nya beställningar. Men Lars måste ta avsked av sin röda flicka, ty hennes far ville hem, lång väg att åka som de hade. Mittpå golvet ställde sig Bengt Kärr i vägen för henne.

— Är du dum, Kristina? Gå? — Nu, när du ska ta sista svängen med mig, va!

— Nej, jag ska hem. Far är redan ute och spänner för. Tack och lycka till, Bengt!

Hon skakade Bengts hand, men kastade strax efter en slängblick bort till löjtnant Krampa, som log igen.

Han såg sig om efter en moatjé, ty sedan några långväga avrest, var svängrummet klarare och dansen yrare. Han råkade på sin lilla barndomskamrat, Agnes Rosdal från Sandåkra. Hon hade just med brydd rodnad och undrande blick svarat ja och lagt handen på hans skuldra, då Lars tumlade åt sidan för en bakifrån riktad spark mot sin vad.

Han kom genast i jämvikt igen och såg sig förargad omkring.

Musiken ljöd som förut i vilt dunkande takt, men de dansande hejdades utan att riktigt förstå, vad som hände.

Bakom en flock unga dryckesbröder stod Bengt Kärr och grinade skadeglatt.

— Satans drummel, utbrast Lars ofrivilligt, ty han kände på sig, att det var Bengt själv, som sökt fälla honom. — Nu såg Elin, att Bengt i skydd av de andra dragit upp en kniv. Och med isande förfäran såg hon, att alla, alla runt i salongen betraktade hennes bror med plötsligt frambrytande, dolsk fientlighet. Ingen tycktes i denna stund vilja ta hans parti mot gästgivarsonen, som dock var tämligen allmänt avskydd. Tvärtom, nöjda med det skedda väntade de ivrigt på fortsättningen.

Ur hopen skrek någon, eggande och hatfullt:

— Bengt! Giv honom Frillesåsmärket!

Vid detta rop flydde alla flickorna skrämda mot dörrar och väggar, men kavaljererna bildade en vid krets kring Lars, som förvirrad sett lilla Agnes Rosdal försvinna bland de andra. Och Bengt Kärr smög bakifrån allt närmare löjtnanten.

Frillesåsmärket var en uppfinning, bestående däri, att man från ryggen överföll sitt offer, satte kniven i dess ena mungipa och drog ett kraftigt snitt bakåt, bort till örat. Den operationen brukade efterlämna ett styggt skrattande ärr, som för alltid förstörde ett vackert ansikte.

— Lars! Ser du inte, han kommer! ropade Elin

ångestfullt och i detsamma störtade fastern från salen in till Elin och grep henne om handen.

Lars hade ej varsnat faran, förrän Bengt höjt armen till hugg. Men tyst och förbluffande snabbt sprängde en ung man kretsen av åskådare och tog i sin ordning Bengt från ryggen, höll stadigt fast honom och vred kniven ur hans grepp. Bengt vacklade med munnen full av fradgande eder, men när han fick se, att det var Knut Rosdal, som slagit sina starka armar om hans, tystnade han och lät sig ledas ut mellan denne och den tillskyndande gästgivaren.

Lars och de båda fröknarna Krampa hade knappt fattat, att det var Knut, som bisprungit dem. När de sökte honom för att tacka, sades det, att han och Agnes redan lämnat gillet. Då gåvo de sig även skyndsamt i väg, uppskakade, men behärskat tysta.

Bakom sig hörde de sorlet och stampet av fötter till skrällande musik långt sedan de hunnit ut genom trädgården och vandrade hemåt i den stilla, friskt doftande majkvällen. — Men lukten av festmat, stearinrök och svett satt dem envist i kläderna, pinsamt erinrande om det otroliga och vidriga överfallet.

När prästgårdens ljusa gavel tonade fram mot granåsens skuggblå vall, utbrast Lars befallande:

— Säg nu inte det här till pappa!

— Han får veta det ändå, svarade fastern.

— Ja, tillade Elin, med en skälvning, ja, och då är det bäst, att vi tala om det själva.

— Nå, låt mig göra det, åtminstone! avbröt Lars. Han gick med knutna händer och så raskt, att fröknarna måste halvspringa. — Men Elin tänkte, där hon flämtande knogade uppför backen, att nu skulle

fadern få veta, hur Knut Rosdal hjälpt dem och hindrat Bengt Kärr att ge Lars, kyrkoherdens älsklingsson, det ohyggliga Frillesåsmärket.

Nej, det lyser ju ännu i pappas rum, anmärkte fastern nästan högtidligt, när de gingo genom grinden. Och då besinnade Elin med ens, att de denna ödesdigra afton dock handlat i strid mot faderns vilja. Förstämda och oroliga stego de uppför stora trappan. — Men likväl kunde Elin icke få ur minnet åsynen av Knut, när han grep fast Bengt Kärr, och med sitt eget bultande pulsslag hörde hon sällsamt envist den präktiga gamla rheinländern, som spelats just medan Knut vred kniven ur angriparens hand.

3.

När allt blivit riktigt tomt och öde kring en ung människa, kan det blott behövas en skymt av lycka, förgyllande hennes synrand, för att hela hennes håg skall vända sig dit, som blomman öppnar sig mot morgonsolen.

Efter den misslyckade festen på gästgivargården, märkte Elin rätt snart, att byfolket betraktade henne än misstrognare och kallare än förut. Hon tordes knappt gå ut längre än i trädgården, och allraminst i broderns sällskap, ty det tycktes henne, att Lars nu drog alla sneda, dolska blickar åt sig med sin franka uppsyn, sin strama hållning och hela det utmanande behaget i sitt yttre. På honom kunde de riktigt se, att det bodde främmande folk i deras prästgård, folk, som varken ville eller kunde höra ihop med andra.

Detta kände Elin med överväldigande styrka. Det tryckte henne, som ett bann, mot vilket inte ens dörrar och lås förmådde skydda henne.

När Lars snart därefter reste, sörjde hon, som om han måste bort för alltid — och vissare än någon annan anade hon, att för hemmet och det rätta skulle Lars förr eller senare gå jämmerligt förlorad. Men hon njöt omedvetet av det dystra lugn, hans avresa medfört. Vart han än tog vägen, alltid var han tryggare bevarad än hemma i Kilnäs.

Men allt förfärligare kom ensligheten igen. För henne låg hela den vidöppna, vårgrönskande kusten som dött land, tyckte hon. Eller hon stod som en död mitt i ett levande rike av spirande blom och stigande, segrande ljus. Småningom återtog hon sina vanliga promenader, med drömbländad blick och det grubbeltrötta sinnet vaggat av havets underligt manande dån och de doftmängda vindarnas sus över bergsängarna. Men en stegrad hjärtehunger kvalde henne och gjorde henne så ömkansvärt fattig mitt i denna rikt knoppande, skimrande värld. Någonting — det enda verkliga — fattades. Det väntade henne, kallade på henne ur osynliga djup — men hon visste inte, om det var något av det, hon kunde ana.

Kanske var det Gud, som äntligen helt ville öppna sin famn för henne och gripa henne så starkt och varmt om hjärtat, att det aldrig skulle kunna tvivla och misströsta mer.

Hon bävade icke för hans ankomst, hon endast undrade, undrade. Hon hade väntat den så ödmjukt underdånigt — den måste i härlighet övergå allt.

Hon började ta för vana att vika av från stora vägen, för att slippa möta någon, och försöka små slingrande stigar över bergåsarna, som skilde prästgårdens jord från herrgårdens.

*

En förmiddag i slutet av maj, då kyrkoherden farit på sjukbesök och icke väntades hem förrän sent, fick Elin lov att gå ut och hämta frisk luft. Det skulle bli så sen middag, att hon kunde få lång ledighet.

— Tag dig en ordentlig tur, förmanade fastern.

Glad att ha god tid på sig, styrde Elin lugnt sin kosa söder ut förbi byn. Hon kunde nu välja vilka krokvägar hon ville. — Och det fanns verkligen frisk luft att få den dagen. Den lyste klart högblå över violskimrande bergslängor, där ljusgröna och svartbruna åkerlappar blänkte fram i sidosluttningarnas ljungmatta. Och långt borta, från nyharvade fält, steg röken av kvekeeldarna vitbolmande i den soliga stiltjen.

Högst på Kilaåsen, som skjuter ut ett vasst näs, likt en badande fot, i havsfjärden, gives en härlig utkik åt alla väderstreck.

Dit upp klev Elin Krampa med plötslig iver, vaknad med barnaårens daggfriska vårminnen. Länge såg hon sig om, och utan att veta det, lät hon slutligen blicken vila på Sandåkra, den gamla vita herrgården inom den stora, täta parken, i de vackert jämna ägornas mittpunkt. Lika omedvetet och utan nyfikenhet följde hon från sin fria och höga spaningsplats en ung man där nere, som just kom ut genom parkgrinden. Först då han, tydligen oväntat, fick se henne uppe på åsen, kände hon igen Knut Rosdal. Han hälsade — och

det både roade och förvånade henne, på detta avstånd, som gjorde dem så dockaktigt små för varandras blick. Men hon stod kvar.

Efter en stunds väntan gick han från körvägen ner utmed parkmuren, längs den stig, som ledde upp till berget. Elin förstod icke själv, varför hon dröjde. — Snart doldes han av en mindre, utpostliknande klipphöjd, kallad Lilla Kilen. — Medan han så var gömd för henne, sökte hon överväga, om hon gjorde orätt i att stanna.

Faderns förbud att umgås med herrgårdspojken kunde icke gälla den fullvuxne Knut. Och dessutom hade de ju redan återsett varandra på gillet. Det slog henne, att ingen ännu tackat Knut för hans vackra och vänskapsfulla hjälp den gången. Hon fruktade också, att de hade mycket mer att reda ut med honom, att gottgöra. Hon skulle aldrig förlåta sig själv, om hon nu undvek Knut.

Där dök han fram om klippstupet, steg med maklig, men säker takt uppför åsen, längs den lilla, röda sandstigen genom ljungen. Han hälsade, inte fullt så högtidligt som på festen hos gästgivaren, snarare litet spörjande och med en glimt av kylig misstro i de stora, mjukt och fuktigt blå ögonen. Hon svarade så vänligt hon kunde och då glimmade det till, varmare och muntrare, under hans stora, tunga ögonlock.

När han tryckte hennes framsträckta hand i sin, glömde hon för ett ögonblick, att de någonsin varit främmande för varandra. Hon kände en svindlande och hemlig glädje brusa genom sig, så att hav och stränder, berg och skyar tycktes dansa runt i vårsolsglittret. — Det enda hon fick klart för sig var, att nu kunde

hon inte till något pris låta Knut gå förbi — vandra vidare nerför andra sidan åsen. Nu måste han stanna, eftersom han kommit självmant.

– God dag, Knut! Är du hemma nu?

– Ja, nu blir jag hemma. Och du med, Elin?

— Jag — — ja, var skulle jag annars —

Hon tvärteg. Det hade så självfallet lyckats dem att komma in i den gamla, förtroliga tonen. Hans blick hade blivit så värmande lik sig som förr i solskenslekarna — och hans goda leende liksom kysste henne, så att hon måste le igen, för att det icke skulle försvinna.

Stark och trygg stod han där, ungdomligt smidig, men med en säregen, ny säkerhet — i grå riddräkt och vitblå tröjkrage halvöppen om den runda, vackra halsen.

Knut stirrade på Elin. Han tycktes knappast tro, att det verkligen var hon, som satt där på stenblocket. Hennes späda, men fast och ädelt vuxna gestalt böjdes framåt, med händerna åter skyggt vilande i skötet och fötterna korsade, besynnerligt fina på den grå, skrovliga klipphällen. — Men huvudet var lyftat mot honom, så att han riktigt kunde få mönstra det och minnas, hur han beundrat dess veka, smala drag, dess sällsynta skärhet, som lyste inom det bruna håret.

– Här uppe brukar du sitta, sade han med ett litet lätt skratt, som förrådde, att han hade god reda på hennes vanor.

— Hur vet du? — — Har du —

Ja, jag har sett dig. Var inte rädd för det!

— Nej, för dig är jag inte rädd.

— Är det någon annan då?

— Någon? — Jo — nästan alla.

Hon såg på honom med de vidöppna ögonen fulla av all hennes övergivenhets och människofruktans pina — hennes blick blev källdjupt mörk, kinderna bleka, munnen sorgset skälvande. Det var som ett nödrop utan ljud, som en kvävd snyftning.

Knut stod brydd inför denna frambrustna och plötsligt stelnade smärta, som han inte förstod och inte hade lust att lära känna. Hellre ville han trösta bara, utan att veta något om denna spöklika sorg, göra henne glad igen, uppskojad, leklysten, lika munter som hon var lockande.

— Här, vet du, Knut, stammade hon äntligen, här finns ingen, som jag inte är rädd för. Jag vet ju, att vi alltid ska lita på Guds beskydd, men jag rår inte för, vad jag känner.

— Du pratar, lilla Elin. Jag ska väl hjälpa dig då.

Han satte sig bredvid henne på klippan och tog hennes händer i sina.

— Fy, så kall du är om händerna! skrattade han.

Och så slog han dem mot varandra och gned dem lent och sakta, till dess hon drog dem åt sig igen.

— Detta var det bästa, som hänt mig på länge, utbrast Elin och spanade drömmande längst ut i havets fjärran, där seglare gledo med omärklig fart, overkligt luftiga och små, i soltöcken.

— Kors i herrans namn! svarade han godmodigt.

— Knut! skrek hon till, du får inte säga så.

— Vad får jag inte — — han sneglade skälmaktigt förvånad åt henne. Jaså, nej, nej, för all del. Jag ska inte säga så, om du blir ond för det.

Hon skakade på huvudet, så att en liten guldglittrande brun lock fläktade mot den fina, allvarsamma kinden — och då kysste han henne på kinden och på den lilla lekfulla locken.

Elin skalv till, gav honom en hastig, liksom blixtbländad blick — och gömde ansiktet mot hans bröst — —

En stund senare böjde han sig ner över hennes huvud, som borrat sig djupt in under hans grå jacka, tätt, tätt mot den vitblå sporttröjan.

— Är du ond nu? frågade han stilla.

Han fick inte något slags svar.

— Men du är rädd? — — Titta på mig igen, om du inte är rädd, upprepade han, än milt och viskande, än i bestämdare ton. Flyktigt mulnande och kyligt sporde han så.

— Vill du gå nu, Elin?

— Nej — — Knut!

Hon svarade som i sömn. Orörlig låg hon hopkrupen över hans knän som ett inslumrat barn, gömd där inne under hans jacka.

Runtom Kilåsen och de två där uppe glänste vårsol på hav och kust, och allt teg i middagens klara stiltje.

*

Elin visste inte, kunde icke göra klart för sig, vad det var, som hänt henne den fagra majdagen uppe på Kilåsen. Det var kanske icke vad hon sökt, men hon kände, att aldrig ville hon släppa det ifrån sig, aldrig mista detta nya, som gjort allting nytt

— aldrig mer hungra och törsta, aldrig mer frysa i ensamheten.

Kilåsen hade bergtagit henne. Med hjärteyr sällhet stirrade hon dit från prästgårdsfönstren och såg dess ödsligt stolta krön mörkna i skymningen, skarpt och trolskt framstiga mot västerns gyllene, rosenådrade himmel. — Och vandringen dit blev för henne en drottnings underbara flykt hem till sitt rike — hon smög dit bort längs stengärdesgårdar och mellan små ekdungar, täta och trotsiga som små fästningar av grönska — och såg sig leende om, leende över sin kära, ljuva hemlighet. Borta i berget väntade han, och skulle längta, sakna, ja, vredgas, om hon uteblev. — Intet gav henne en så virvlande, skummande yster glädje som Knuts dova bisterhet, då hon dröjt för länge eller tvekat lova nytt möte på den tid han föreslog. Hon ägde själv ingen större lycka än att få smyga dit och tagas emot av hans starka, smekande händer, hans glimmande blick och godlynt självsäkra löje.

Men de valde nu icke högsta toppen, de höllo hellre till ett stycke ner på sjösidan i Lilla Kilens förunderliga, branta skrevor, där vildros, kaprifol, porsris och nattviol skapat doftande vilokamrar under bar himmel. — Under sommarens höga himmel, fylld av havsbruset och skyskarorna, som foro hän över dem, snabbt och skönt som tiden, som deras första kärlekslyckas ljusa timmar. Där tego de sig in i en dvala av förtroligaste närhet, glada och fria som goda syskon, som skärens sjöfåglar. Och där talade de ut, när hjärtat blev för fullt. Elin sade allt, om hur ont det gjort henne, att de i barndomen

skildes åt så hastigt och så sorgligt, hur tacksamt och skuldmedvetet hon bevarat alla minnen från Sandåkra och deras många nöjen där — och hur hon den ohyggliga kvällen på gästgivargården fattat ett fast beslut att göra det gott igen med Knut. — Knut hörde belåtet på, men var själv mindre talför. Men han medgav, att kyrkoherdens stränga dom förödmjukat honom som ett brännmärke.

— Det värsta var, att mor sörjde så över det — betygade han.

Sedan, ute vid lantbruksskolan, hade han ofta längtat hem, och alltid med en smärtsam tanke på prästgårdsbarnen, i synnerhet Elin.

Så bekände de litet av varje, den ena tog den andras ord innerligt och helt på allvar. Och de försäkrade varandra, att allt agg skulle vara glömt. Ofta blev hela samspråket till sist bara joller utan annan mening än att de ville höra varandra viska ömt och varmt, övertygande och ivrigt.

När de måste hemåt, var till sitt, kunde de länge stå på ett klippsprång, hand i hand, betraktande strandvärlden, utan att ett ögonblick glömma varandra. Deras tankar följde väl olika vägar, men det visste ingendera.

— Tänk, kunde Elin säga, att allt kan vara så vackert. Alltsammans!

— Ja, det är stiligt här.

— Ja, men det kunde likaväl vara annorlunda, fortfor hon — alldeles tvärtom, Knut.

Knut svarade inte, men kramade hennes fingrar.

— Det är Guds stora godhet, att det får vara så vackert för oss — tror du inte det?

— Jo visst, sötnos.

— Ja, vi kunna inte tacka nog. Det är mycket för stort för oss, Knut.

Han var icke så överväldigad som hon men log och nickade, som om han förstått henne.

Tidvis hade Elin så svårt att komma loss från hemmet för sysslor och bestyr, att hon endast hann skriva ett par rader till sin vän, när hon gått upp till sig efter kvällsbönen. Breven adresserades till Agnes, Knuts syster, som var deras förtrogna. En vallpojke bar dem över till Sandåkra. De sjöngo alla samma visa. De gingo i samma stil som detta:

— Min kära Knut!

Jag vet ju så väl, att vi aldrig skola glömma att tacka för det goda och ljuva, vi fått, och att vi icke böra klaga över det bittra och svåra. Jag sitter nu på mitt rum och ser tillbaka. Men jag kan knappast påminna mig en enda stund av riktig, ostörd lycka. Allra mörkast ha för mig de tider varit, då andra haft det som gladast. Jul, maj och midsommar, varje högtid och fest, som av andra firats med lust och fröjd, har bringat mig oro, ångest och tårar. Men nu, hur helt förvandlat är ej hela mitt liv! — Du har ju kommit och med dig har jag fått mer än jag rätt kan värdera. Och varför har jag fått det så? Det kunde så väl ha förblivit som förr, allt kunde ju vara lika tungt för mig som det var, innan du kom och blev min vän. Det måste ju vara Gud, som förde Dig till mig och lät Ditt hjärta vända sig till mitt. Jag tackar Honom varje dag för detta. Vi

måste båda tacka Honom för denna vår lycka, som vi ju icke förtjänt, så att Han icke tar den ifrån oss. Du skall svara på detta brev när vi åter få råkas. Vall-Pelle bär det till Dig i morgon efter frukost. Och i morgon kväll, klockan sju få vi råkas igen en timme. Bakom aspdungen nedanför Lilla Kilen! I morgon kväll! — Till dess farväl, älskade, dyra Knut! Må Gud bevara Dig i natt!

Din hängivna Elin!

*

Ute i strandfriheten, arm i arm med Knut, glömde Elin all den fara, hennes nya lycka innebar. Byskvallret hade lämnat dem i fred, kanske därför att man var van att se prästdottern vandra ensam bort åt havet, och ingen kunde tänka sig en kärlekshistoria mellan henne och Knut Rosdal. — Men hemma i prästgården kände hon en bjudande plikt att för de sina yppa hemligheten, som ju icke behövde döljas för någon — och dock band henne den gamla ängslande tystnaden, tillbakahållande bekännelsen.

Kyrkoherde Krampa märkte ingenting av Elins inre kamp med sig själv, fäste ingen uppmärksamhet vid hennes därunder ökade slutenhet. Han ansåg henne vara en otillgänglig natur, halvt styvsint, halvt skygg. Innan hon fullt öppnat sitt hjärta för Gud, borde hennes far icke påyrka hennes förtrolighet. Och om Elins barnaskap hos Gud hyste kyrkoherden envist och djupt beklagande tvivel.

Men fastern och hennes väninna, gamla fröken Sodell, hade blick för Elins förvandling. De anade

med sniken vaksamhet, att hon nu gömde på annat än rent andliga bekymmer. — Noggrant beskrev fastern, hur Elin nu visserligen fullgjorde sina husliga plikter villigt nog, men ständigt som i dröm, med tanken på helt annat håll, och utan att svara på order och tillfrågan. Kortare lediga stunder kunde hon ställa sig vid ett fönster och stå där, stirrande ut.

Och fröken Sodell, van att på långa avstånd övervaka sina skolbarns hemfärd, hade sett hur Elin, förr liksom sovande, nu kunde smyga i väg över fälten som en tjuv och klättrande, flängande skynda uppför Stora Kilåsen.

De gamla mamsellerna enades om, att något galet var det fatt med Elin, samt lovade varandra att ha henne skarpt i sikte. — Det blev lärarinnan förunnat att slutligen få meddela en avgörande nyhet i saken. Städerskan i skolhuset hade just en afton skurit färskt enris i ljungen på strandsluttningen och då fått se — Elin Krampa och Knut Rosdal ro ut i Sandåkraviken — ensamma och gå i land på Sälön, det ensliga lilla skäret, där endast måsar bo och får beta och sälar sola sig på de flata hällarna!

Efter en dödstyst middag hade kyrkoherden bett Elin komma med in till honom. Han ville tala med henne. Hon lydde, med bultande hjärta och hackande tänder.

Inne i det mörka, kala arbetsrummet sutto far och dotter med de smala ansiktena ångestfullt bleka och blickarna dunkla, rysande för stundens förskräckliga betydelse.

— Vad har du att säga mig, Elin? började fadern, som om han glömt, att det var han som önskat ett samtal. Frågan avskar allt förberedande eller avvikande ordbyte. Den lade också en isande, järnhård hand om Elins strupe. Hon teg länge — icke av trots, ty hon begärde nu icke bättre än att få säga allt, men av förlamande smärta vid upptäckten, att hennes far väntade bekännelse om ett brott.

— Knut och jag — älska varandra, svarade hon slutligen, mycket lågmält.

Kyrkoherden betvang en våldsam grimas, som visade hans vackra, vita tänder. På hans höga panna stego pärlor av kallsvett och de knotiga fingrarna knastrade, när händerna knäpptes.

— Elin! Lögn och omsvep endast förvärra synden. Vad ha ni gjort?

— Vi ha icke begått någon synd.

— Elin!

— Nej, nej, pappa! Tro mig!

Kyrkoherdens ögonbryn sammandrogo sig över en plötsligt stålkall, spjutvass blick.

Elin var nära att brista i gråt. Hela hennes varelse krympte hop som under en trampande häl, hela hennes jag skälvde tillbaka för en bikt, framtvungen i misstro, nej, i den skonslösa övertygelsen, att hon hade skuld och förbrytelse att bekänna. Efter en stund fick hon kraft att berätta allt — och det var ju inte mycket. Handtryckningar och kyssar, vilostunder i ljungen, smekningar och fagra små ord, rosiga, daggfriska drömmar.

— Är detta hela sanningen? sporde fadern, icke strängt, men ihärdigt forskande. Dölj ingenting, Elin!

Glöm icke, att för Gud kan du intet förneka, intet undangömma.

Elin blev rak och höjde huvudet.

— Jag har ingenting gjort, som icke Gud får veta. Jag tackar Honom, jag tror, att Han har givit mig Knuts hjärta.

— Mitt stackars barn! Vet du då, vad Knut vill dig? Känner du hans hjärta?

Nu blev Elin svarslös. Hon tvivlade inte på Knuts trofasthet, men kunde likväl ej bevisa den.

— Ja, fortfor fadern, du ser, att där slutar din självsäkra visshet. Där begynner det mörker, vari du gått vilse som ett olyckligt barn och skulle varit förlorad, därest icke vi, som inför Gud bära ansvaret för dig och vilja ditt sanna väl — därest icke vi nu genom Hans nåd fått upplysning om din förvillelse och —

— Men pappa!

Elins rop ljöd som en snyftande förebråelse.

Men kyrkoherden reste sig, hejdade henne medelst en oavvisligt bjudande åtbörd, och med en blick, som kom Elins mod att vingbrutet sjunka till jorden — och i det han öppnade dörren, slöt han så:

— I övermorgon reser du. Jag förbjuder dig att träffa Knut eller skriva till honom. Gå nu upp på ditt rum och läs med ånger och eftertanke detta!

Och han stack en liten uppslagen bok i hennes hand och sköt henne sakta ut ur sitt rum. — — Uppe hos sig läste Elin utan ånger och eftertanke, men i blind lydnad de underliga orden i den uppslagna lilla boken. Det var Henric Schartaus utläggning av Luthers Lilla Katheches; sjätte budet.

»— Vad kan mera räknas att vara synd emot det sjätte budet, än själva den grova gärningen?

— Också allt, vad som leder därtill.

— Vad är det, som leder till den grova gärningen?

— Flyktigt ras, oanständigt tal, oanständiga åtbörder, samt en förtidig och bakvänd giftermålshandel, vilken sällan blir äktenskap, men ofta stannar i den grova gärningen.»

Hon kunde icke fatta, vad detta hade med henne och Knut att göra — — —

Förvirrad av sorg, skenbart viljelöst undergiven, for Elin kort därefter till den lilla stad, där hon nu skulle vistas hos en syster till gamla fröken Sodell, som levde på att ge undervisning i handarbete. Elin skulle hjälpa henne med lektionerna och dessemellan själv fullkomnas i finare broderi och spetsknyppling.

*

På prästgården saknade man Elin mera än man låtsade om. Och de brev, hon sände hem, voro pinsamt innehållslösa, fastän mycket ödmjuka, med dotterliga hälsningar till kyrkoherden och omtänksam förfrågan angående hans hälsa. Men fröken Sodell erhöll från sin syster utförlig rapport om dennas nya skyddsling, som befunnits snäll och flitig, men nedstämd, blek och ordkarg. — Kyrkoherden mottog dessa redogörelser med stum, sorgsen uppmärksamhet, tryckte lärarinnans hand till tack och gick suckande av och an i sina ödsliga rum.

Han ville icke visa, hur han längtade efter sina

barn. Dels ansåg han varje jordisk och timlig böjelse farlig och lätt nog olycksbringande, dels fruktade han att just hans mest älskade barn, löjtnant Lars, på grund av den faderliga förkärlek, han ägnat honom, blivit bortvänd från allvarlig gudsfruktan. När nu fram mot midsommar båda sönerna skulle hem på ett kort besök, anade fadern också, att de skulle döma hans handlingssätt mot Elin illa och otacksamt. Han visste, hur avgudiskt de höllo av sin syster — kanske skulle de nu när de kommo hem och funno, att hon icke var där, förgå sig mot sin far och så ådraga sig Guds rättfärdiga vrede och framtida straff.

I dessa mjältsjuka, djupt fördolda grubblerier gick kyrkoherden för sig själv och önskade, men vågade ej hoppas, att Gud skulle låta någon oförutsedd och lycklig händelse lätta eller helt avlyfta hans tunga börda.

På Sandåkra väckte budet om Elins hastiga avresa utan avsked en viss, oklar bestörtning. Familjen hade ingen bestämd anledning att på något sätt känna sig skyldig därvidlag — och dock anade både frun och lilla Agnes, att Knut hade med saken att göra, fast han ingenting lät förstå. Han hade fått en lugn och manlig värdighet i sättet, som avskräckte från otidiga frågor — och utan att kunna eller bry sig om att förställa sig dolde han väl, genom själva sin breda, litet liknöjda säkerhet, sina hemligheter av skilda slag.

Han satt en förmiddag och åt sen frukost ute i stora almgrottan.

Tidigt hade han varit uppe i arbete på ägorna; svettig och barhuvad och i skjortärmarna lutade han

sig drygt fram över bordet. Små solstänk glimmade runda och darrande på den vita duken, porslinet, silvret och kopparkaffekannan och på Knuts bruna, vackra hår, vari nu de kraftiga händerna grävde, som för att hjälpa den sommartröga hjärnan att lösa en svår gåta.

Han var obehagligt förvånad över den envisa och nästan ångerblandade saknad, som Elins underliga försvinnande bragt honom. Han var ovan vid dylika missöden och hjärtekrämpor och ville bli dem kvitt. Det retade honom, att han drogs med skuldkänsla, när han ingen skuld hade. Hela saken var ju ingenting. Elin hade själv gått rätt i hans armar — och nu var hon borta, alldeles lika oväntat. Han hade varken gjort henne gott eller ont, oombedd. Men — nu längtade han efter henne, på ett nytt, besvärligt och eggande sätt. Han behövde henne. Inte trodde han, mycket, att han skulle kunna bli måg i prästgården, och han önskade det knappast — så länge kyrkoherden levde. Men medan han inväntade Krampas ovissa hädanfärd, skulle Elin kunna tröttna — och han själv i leda hoppa så grundligt över skaklorna, att hela äktenskapshandeln blev omöjlig.

Buttert stirrade han ner i sin tömda kaffekopp.

Plötsligt stod i grottans mynning hans mor, barhuvad liksom han och med en trädgårdsspade i handen.

— Är du mätt, min påg? sporde fru Rosdal.

Godmodigt undrande betraktade hon sonen, som lyft sitt breda, välformade ansikte, högrött av hetta och funderingar, mot henne, med en liksom yrvaken glans i de stora, fuktiga ögonen.

— Ja, tack, svarade han kort.

Hans min frågade, vad hon egentligen ville honom.

— Knut lille, säg mig en sak, skyndade hon sig att fortsätta.

Han sköt fram de fylliga läpparna litet otåligt.

— Vad är det fatt?

— Ja, säg det, du. Vad är det fatt med Elin Krampa?

— Jag har inte gjort henne någonting, värjde han sig tvärt.

Fru Rosdal log milt och ej utan spefullt tvivel.

— Du har väl ändå hört vad folk säger.

— Vad nu då? Vad går de och säger till dig om mig? röt sonen, med ens uppbragt. Det var väl fan, att inte min mamma ska kunna få vara i fred för folk — för att jag — nej, för resten är det lögn. Jag har ingenting gjort.

Och då moderns blick fortfor att spörja, tillfogade han i lätt blygsel:

— Nej, mamma — inte med henne!

Fru Rosdal nickade kort, gillande och lugnande, men stod kvar, bekymrat grubblande.

Hon kände sin Knut så väl, därför att han, om också egensinnigt sluten, likväl aldrig spelat komedi för henne. Pratet om hans slyngelårs och ungdoms försyndelser hade plågat, men icke djupare oroat henne. Nu gällde det inte endast honom — han, som eljest ensam burit faran av sina bedrifter. Nu hade också Elin Krampa, den stackars hädangångna prästfruns enda dotter, dragits in i skvallervirveln kring Knuts namn. Både för moderns och dotterns

skull grämde det fru Rosdal, ty hon höll uppriktigt av Krampas, och dessutom ville hon ingenting hellre än att förtalet skulle få rätt på ett bättre vis, än någon av belackarna trodde — de skulle tystas fullkomligt genom att sagan blev sanning.

— Oförsiktig har du varit, Knut? återtog hon.

— Än hon då?

— Jaja. — Men du är karl och borde veta, vad du gör.

— Det är ju ingenting, hör du!

— Men nu har fröken Sodell sagt till städerskan i skolan, att det är skam av Knut Rosdal att bära sig åt mot prästens flicka så, att de måste — skicka bort henne.

Knut hade slagit näven i bordet, så att servisen hoppade och skrällde.

— Kan jag hjälpa att prästen och käringarna —

— Du kan hjälpa att Elin blev kär i dig.

— Kär? Jaså, det kan hända, sade han rätt snäsigt, men hennes menande och fasta lugn retade hans nyfikenhet.

— Hur vet mamma det så säkert? Att hon är — kär?

Fru Rosdal log åt glöden i hans rödblossande anlete, med dess lilla morska rynka i pannan under den krusiga, bruna luggen, som var klibbande svettig.

— Jo, du — det vet mamma. — Elin har skrivit till mig —

— Till mamma?

— Och bett mig hälsa Knut, att hon inte kan skriva till honom, därför att hennes far förbjudit henne att göra det. Men hon tänker alltid på Knut och ber för honom.

Fruns röst blev vek vid framförandet av denna lilla kärlekshälsning, men hennes rörda och spänt forskande uppsyn irriterade sonen, så mycket mer som budet givit honom en ovanlig och besvärande hjärtklappning.

— Ahja! Tackar mjukast! Men vad i herrans namn kan jag göra vid det?

Frun stötte spaden i sanden och sade allvarligt. men med sänkt röst:

— Du skall gå till prästgården och fria, min Knut.

Det ryckte till i Knuts stora, tungt fällda ögonlock. En stund var det alldeles tyst i almgrottan, så att havets fjärran sommarbrus och en svag bris genom trädvalven ensamt togo vid.

— Mamma, sade Knut, halvt bedjande, halvt ovilligt, du — tror du — att kyrkoherden — väntar mig?

— Nej — och just därför, så — min påg!

*

Midsommardagen blev Elin Krampa förlovad med Knut Rosdal och tilldragelsen firades av de båda familjerna i god sämja, men utan varmare ömsesidig förtjusning. — På Knuts enträgna begäran blev fröken Sodell inte bjuden till eklateringsmiddagen. Kyrkoherden medgav, att detta kunde ursäktas, då denna fest var en ren familjehögtid. Men i det som i allt annat, som Knut sade och gjorde, anade både han och fastern idel dolska eller utmanande uttryck för en djup, ogudlig fientlighet mot allt allvarligt och vördnadsvärt.

Det var i en slags trött undergivenhet för Guds

behag och outgrundliga avsikter, kyrkoherden givit Knut tillåtelse att fästa Elin vid sig. Dessutom kunde han icke inom sig bestrida, att unga Rosdal i och med frieriet visat sig vara en hederlig karl i världslig mening. En välbärgad och aktad ställning hade han ju också att bjuda. Och — hans mor, gamla fru Rosdal, talade så väl för sin son, att kyrkoherden med hänsyn till fjärde budet vågade hysa något hopp om Knuts framtida lycka.

Elins bröder blevo högst överraskade, och det ej odelat angenämt, då de vid hemkomsten funno henne bortlovad. De tyckte båda mycket bra om Knut, fast Vidar hjärtligt sörjde över hans nästan medfödda okyrklighet och Lars icke kunde finna hans uppfostran fullt oklanderlig. De hade alltid, var för sig för systerns räkning, byggt luftslott, där prinsen bar helt annat namn och tycke än Knut Rosdals. Men Elins obetingat äkta och hänförda sällhet, vilken liksom fullkomnat och levandegjort hela hennes unga fägring, grep dem och bestack dem. De hade icke hjärta att blanda missljud i hennes höga visa.

Men faderns sista ord till Elin, innan gästerna från Sandåkra skulle komma till ringväxlingen, göt en flyktig, kylande skugga över hennes solskensglada kärlekslycka:

— Ja, Elin. Nu sker det, som du vill. Och jag vill tro, att det också är Guds vilja. Minns, att du icke kan bryta det löfte du ger inför Gud. Han välsigne dig och — vare dig nådig!

4.

I prästgården kände sig Knut som en erövrare i en besegrad stad, vilken det är lika vanskligt att behålla som att taga.

Ungefär som en inkräktare betraktades han också av både kyrkoherden och gamla fröken Krampa. Och fröken Sodell skydde honom som en den ledes utskickade, vilken förfört och borttrollat den arma Elin Krampa. Hon ansåg hans frieri för en oerhörd fräckhet och bidrog i sin mån genom närgångna spörsmål och giftiga antydningar till den misstro och kyla, som i fästmöns hem omgav fästmannen.

Vid Knuts besök på prästgården hade de två sina mest prövande stunder. Ensam skulle han ha rett sig bättre, men just hennes förstulna, ömt ängsliga aktpågivenhet smittade honom och förvirrade honom. Han liksom kände inte igen sig själv. Han, som hemma på Sandåkra rörde sig fritt, som herre i huset med åtskilliga ovanor, vräkte sig i soffor och länstolar, svor och kommenderade, när han var på det lynnet, och alltid villigt hörsammades av alla, från frun till lägsta tjänstehjonet — han råkade i kyrkoherdens hus under skarp uppsikt, under en högtidlig stämnings makt, som mot hans vilja oroade och tryckte honom. Och Elins skygga ögonkast, som på en gång manande och avbedjande följde alla hans rörelser, gjorde honom upprorisk mot det hela.

Att hans egen lilla flicka skulle gå där med hjärtat i halsgropen — för hans skull! Att han för hennes skull måste sitta städat och spakt på sin stol, hålla sig noga till vänster om kyrkoherden, låta bli att

svära, knäppa händerna som ett litet barn vid bordsbönen och andaktsstunderna, och otaliga andra sådana löjligheter — det retade honom ettrigare för var gång, han gjorde fel och bröt mot ceremoniellet. Och han glömde sig ofta. Än skrattade han till för sig själv, halvt omedvetet, inför de andras obegripliga och gravlika allvar, än slog han i sin bryddhet omkull glas och gräddkanna, tappade gaffel och kniv — och blev sittande stel och utledset butter, utan att ens svara på frågor.

Så länge Elins bröder voro hemma, gick det lättare för svågern, men sedan, när intet utjämnande och lugnande fanns att lita till, när ingen bröt den dova stillheten med fyndigt skämt och vänliga förklaringar, blev ställningen odräglig. Knuts välmenta försök att spela lättvindig och munter slogo illa ut. Kyrkoherden var ytterligt mån om sin värdighet — det ansåg han som en plikt mot denna värdighet. Och eggad av de båda gamla fröknarna anade han försåtligt och vanvördigt gäckeri eller åtminstone avsiktlig liknöjdhet i allt, som Knut gjorde eller inte gjorde.

En dag brast denna misstänksamhet ut i en beskyllning, som alldeles förbluffade Knut. — Det var vid middagsbordet. Mörk och domaresträng anmärkte kyrkoherden, med återhållen vrede, att det var minst femte gången Knut drog brödkorgen över till sig, innan kyrkoherden fått den.

Elin gav sin fästman en pilsnabb, hjälplös blick.

— Brödkorgen, upprepade Knut oförstående.

— Ja, just den. Den står nu vid din tallrik och du torde ha märkt, att den eljest alltid står och bör stå mittpå bordet här, framför mig.

Elin blinkade åt Knut, men han begrep inte ett grand av det hela. Han kände endast, hur blodet steg hett mot huvudet och att strupen liksom vägrade att svälja. Fröken Krampa betraktade honom spefullt och flyttade själv korgen upp till den harmsna husfadern.

— Har du någonsin sett mina barn bära sig åt på det viset? slöt Krampa barskt.

Elin stirrade ner i sin servett, varken fadern eller Knut ville hon se i denna stund. Måltiden slutades utan ett enda ord vidare. Men efteråt hörde hon Knut med sin kallaste ton tacka för maten, säga god middag och gå. Hon ville följa honom, men satt kvar vid fönstret, vanmäktig av blygsel och sorg. Under hennes sänkta ögonlock brände tårar, som icke vågade sig fram.

Även när Knut höll sig borta och Elin slapp bevittna hans vedermödor under det ovana tvånget, förbittrades hennes kärleksdrömmar av den misstämning mot honom, som närdes i hennes hem. De gamlas ord voro ofta så dunkla och gåtfulla, att hon icke mäktade gissa ut hela betydelsen — men den fula bitonen däri stack en udd i hennes sinne.

Elin visste, att Knut inte nekat sig några av de nöjen, hans ungdomsliv bjudit på. Men nu var ju allt glömt och förlåtet, nu var han ju en skötsam och stadgad ung man. Varför skulle hon då alltjämt svarslös lida alla dessa halvkvädna smädevisor om sin togna, hederliga gosse? Var det inte förtal och bakdanteri alltsammans? Och sådant är ju en styggelse för Gud, likt allt falskt vittnesbörd om nästan?

Men en sorglig sanning var, att Knut icke hörde

till dem, som frukta Gud. Hon ville göra allt för att även i denna stora och viktiga sak komma belackarna på skam. Hon längtade efter att få se, vad hon verkligen dög till därvidlag, om icke hennes tro skulle helga deras kärlek och föra Knut på den rätta vägen.

Hon beslöt att i varje fall alltid söka vara honom ett föredöme. Hade Gud givit dem åt varandra, så skulle hon också med outtröttlig tacksamhet bära det tunga, som den stora gåvan fört med sig. Det vore väl egentligen själasörjarens sak, alltså kyrkoherde Krampas, att söka omvända Knut, men denne ansåg, att Knut, som envar annan syndare, borde av det lästa och predikade ordet väckas till bättring och självmant uppsöka sin herde. Elin vågade icke hoppas, att detta någonsin skulle inträffa — och hon önskade det knappast. Hon litade på att Guds vägar, som icke äro våra, skulle leda allt till det bästa.

Det var henne en vederkvickelse av gränslös ljuvhet att få vandra åstad den gamla kära stigen över ängar och ljunghöjder bort till Sandåkra, den vita gården inom lummig, hägnande grönska. Där härskade sorglöst solskenslynne, där värnade den ungdomligt varmhjärtade herrgårdsfrun sitt »småherrskap» mot allt, som kunde oroa och störa.

Hela dagar fingo de ha i fred för sig själva där ute under de fruktdignande aplarna, mellan solrosland och kaprifolhäckar, hälsade och följda av färgskimrets och dofternas tysta, underdåniga hovsvit. Och när de tröttnat även på sol och blommor — så väntade stora almgrottan och lilla granbersån som skuggigt gömda kärleksgemak.

Men fort, fort flögo de dagarna. I den brådaste arbetstiden kunde det gå veckor, då de icke sågo varandra — veckor långa som månader.

*

Elin kom gående uppför mittgången genom Sandåkra trädgård.

Nattens blåst hade strött massor av frukt, moget och kart om vartannat, över sanden och gräset. Det var synd att trampa på all den friska, daggskimrande skörden, tyckte hon och kryssade därför på tå under aplarnas hängande grenar. Nästan framme vid herrgårdsbyggnaden, hörde hon däruppifrån en flickröst skrattande hota:

— Ja, jaja! Kom inte!

Och så Knuts röst, skämtsamt grov:

— Jo, se upp för djäkeln! Nu kommer jag.

Och Elin såg mellan bladverket, hur Knut, barhuvad och i riddräkt, åkte skinnkälke utför den stora trappans ledstång och for rakt i famn på husjungfrun, en lång, frodig jänta, som just höll på att polera stångens mässingskula. Flickan skrek till, helt kort, sedan skrattade de bägge, och Knut blev sittande på den blanka kulan med benen spända mot hennes höfter, armarna sträckta över hennes axlar.

Han höll sig fast i henne — och höll henne fast. Hon stod också rätt villigt kvar, medan de skrattade varandra i ansiktet.

Elin hade också tvärstannat, orörlig, tyst, iakttagande. Men som om de, likt en aning, känt hennes närhet, släppte de plötsligt varandra, och då i detsamma fru

Rosdal hördes inifrån kalla på pigan, sprang denna raskt uppför trappan och in, sedan hon i förbifarten svept Knut om kinden med polerhandduken.

Han hoppade från stången jämfota ner på planen och fick se Elins ljusa hatt skymta under alléns grönska.

Han gick henne lugnt till mötes, med de mjukt spänstiga steg, den självsäkra hållning över sin breda figur, som Elin så barnsligt beundrade.

— Nej, är det du, tösen? sade han.

Hon kände inte avsky, tvärtom, han föreföll henne mer präktigt och överdådigt manlig än någonsin — men hon tyckte sig ha blivit öppet bestulen på detta, som hon högst älskade, skymfligt rånad, mittpå trappan, i dagens fulla ljus, inför herrgårdens alla fönster.

Hur kunde han så oblygt, så obarmhärtigt ge alla de onda tungor rätt, vilkas evinnerliga skvaller skonslöst sökte döda hennes kärlek? — Med vilket skamlöst samförstånd hade icke han och pigan skrattat åt varandra? Och — kunde han framme på stora planen handskas med henne på detta sätt, hur långt skulle han inte då förgå sig i skumma vrår, på vinden, på trappsvalen, bakom dörrarna?

— Den som ser på en kvinna till att begära henne, han har redan — — viskade Elins förtvivlade hjärta. Hon mindes också fruktansvärt noga den ohyggligt klara, hemskt genomförda utläggningen av sjätte budet i Schartaus gamla katekes:

— Flyktigt ras, oanständighet i tal och åtbörder.

Hon tänkte med djup misströstan på Knuts andliga

tillstånd. Och bittrast var den plötsliga övertygelsen, att Knut icke längre höll henne kär.

— Hur står det till i dag?

Han hade tagit hennes hand och kramade den som han brukade, då han ville väcka henne ur för långa och för djupa funderingar.

— Släpp min hand, Knut! svarade hon helt sakta, men ofrivilligt förebrående, befallande.

Han klämde då ännu hårdare.

— Vadbefalls? Ska vi inte säga god dag? Och han ville tvinga sig till en kyss. Elin drog sig undan. Hennes största lycka, kärleksmötenas ljuvhet, var som förgiftad av det nyss bevittnade.

— Får jag nu inte ta i dag mera? undrade han spefullt leende, och hans stora, fuktigt blå ögon spejade in i hennes.

— Nej, sade hon, och blick och tonfall hade en stränghet, som erinrade om faderns. Knut ryckte till. Denna oförklarliga motsträvighet retade honom mer än den oroade. Han visste ju, hur bottenlöst kär hon var i honom.

— Vad menar du? sporde hon. Varför ska du kyssa mig, och smeka — och — nej, låt bli, släpp mig!

Knut blev stel av förvåning. Hon såg det och tillade:

— Nej, då du har så många andra att ta —

— Vad i Jesu Kristi —

— Svär inte också! Det behövs inte.

— Jaså, förlåt. Nej, jag ska inte —

— Och släpp min hand!

— Ja — ja, för all del.

Hon ryckte sig loss. Så stodo de där i den stora, ensliga trädgården, vars glimmande lövmassor brusade och visslade för den blåst, som med den gångna natten drivit in över kusten.

— Är du sjuk? vågade han mumlande fråga.

— Ja, svarade hon bittert, jag var frisk och glad, när jag kom nyss — men nu är jag sjuk, så jag vet inte, vad jag vill.

Men plötsligt ångrade hon, att hon talat — och då han småleende lade armen om hennes liv och viskade: — Kom in till mamma, du, så går det över! så vred hon sig ur hans grepp och vände, utan att svara, helt om, och tog till flykten, springande ner genom mittgången. — Knut stod förvirrad kvar.

Nu brydde hon sig inte om frukten, varken moget eller kart, utan rusade i väg, så att det yrde äpplen om hennes fötter och grenarna piskade hennes huvud.

Knut hade snart börjat förfölja henne och hann flyktingen vid grinden. Hon stängde den mittför honom, men han fick tag i hennes hand och höll fast den kring låsvredet.

— Aj, kved hon.

— Ja, aj, ja! sade Knut godmodigt. Vad är detta för dumheter? Svara nu, annars blir jag inte god, jag heller.

— Nej. Bliv som du vill.

— Lilla Elin! Vad är du ond för? Säg du, rent-ut, vad jag har gjort.

— Det vet du själv — det kan du inte ha glömt.

— Jaså, minsann!

Han rev sig, förläget, anande i nacken. Då kom

hon loss och sprang som jagad uppför stigen över Kilåsen, snavande, hoppande mellan ljungtuvor och stenblock — till dess hon försvann på andra sidan krönet, uttröttad släpande sig ner mot prästgården.

Länge stod Knut stilla och såg efter henne och stirrade sedan upp mot det solröda ljungberget, deras älskogs berg. Vresigt strök han den krusiga locken från sin svettiga panna.

— Djäkla tös, mumlade han, prästtös — prästgriller!

En smula ont samvete hade han och det retade honom mest. Inte kunde det skada varken Elin eller honom att han skojade med pigor, när han inte lät det gå längre än nyss vid trappan — men å andra sidan förstod han nu efteråt, att det måste sett rätt illa ut för Elins ögon. Minnet av hennes ögon, ja — — så förtvivlat förebrående, så häpet spörjande, plågade honom som intet annat i världen.

Svärjande gick han till stallet och sadlade sin ridhäst.

— Dig kan jag åtminstone styra, sade han och klappade den kort på länden. Så bar det av. Helst skulle han velat rida raka vägen till prästgården och be Elin om förlåtelse för allting, för vad hon ville. — Han tordes inte.

*

Mot blåsten, som på kvällsidan tagit i med ny styrka och drev stora mörkblå höstmoln över en kallt grönglimmande himmel, kom Elin Krampa halvspringande nerför byvägen.

Hatten gungade långt nere i nacken, regnkappan fläktade och slog som ville den flyga ifrån henne.

Men hon brydde sig inte om det eller något annat än att fortast möjligt hinna från Sandåkra till gästgivargården.

Hela dagen hade hon gått i sluten, kväljande sorg. Men grämelsen hade efter hand vikit undan och blandats med längtan — och i skymningen grep ånger in, en underlig, allt överväldigande ånger. — Hon hade i vrede lämnat Knut. Han hade fördragit så mycket för hennes skull, avsagt sig mycket av sin sorglösa frihet. Och kanske innebar hans uppförande mot flickan vid ledstången inte något verkligt fult och svekligt.

Elins kärlek, het och högstämd, hade förbytts i ett lidande, som gjort henne orättvis. — Och skriftens ord: låt icke solen gå ned över eder vrede! och: var din trätobroder benägen till vänskap snart! — ljödo för henne, dömande och manande. Hur mycket värre var det ej att låta solen gå ner över vrede mot sin älskade! — — Så hade Elin tänkt under kvällsvard och aftonbön, och när denna var slut och hon sagt god natt till de sina, smög hon sig ut, ilade bort till herrgården, knackade på i köket och frågade efter herr Knut. — De förundrade tjänarna svarade, att han gått till gästgivargården och var där över kvällen. De bjödo Elin stiga in till frun och vänta, men hon hade tackat och sprungit sin kos.

Knut satt på krogen — och det var inte hans vana, det visste hon. Genast måste hon träffa honom, ensam, innan natten kom. Så skyndade hon vidare ner åt byn.

Gästgivargårdens väldiga inkörsport stod öppen. Elin smög genom parken fram till verandan, där

hon visste, att serveringen försiggick under sommaren. Men framför de upplysta fönstren tvärstannade hon, hejdad av skamsen rädsla att bli sedd. — Kyrkoherdens dotter i gästgivargårdens park sent en mörk kväll — — det var betänkligt. Det kunde bli prat utav, som till och med Knut skulle harmas över.

Men hon måste tala vid honom denna kväll. Hennes brinnande blick sökte bland de rörliga skuggbilderna på verandans rutor, spänt lyssnade hon efter hans röst i sorlet därinifrån — men av Knut såg och hörde hon intet.

Högt över henne sjöng den växande stormen och tryckte de suckande trädkronorna mot det gamla husets tak.

Och bortom åsarnas vall hördes havet mullra som så ofta förr i hennes barndoms vakande ångestnätter. Alldeles som då kände hon hjärtat svida och skälva under Guds vredes hot, men nu var smärtan oändligt mycket svårare, ty hon visste, vad hon hade att förlora — eller värna.

I skydd av verandans trappa stod hon och bad till Gud, att han skulle bevara Knut åt henne och låta honom komma till henne dit ut i parken.

Hon spratt till i skräckblandad glädje, då steg nalkades där uppe. Men det var blott en ung lantbrukare, som med mössan på sned traskade fram till ett öppet fönster för att få kasta upp.

Rysande drog hon sig djupt in i vrån och hörde, när mannen försvunnit, hur larmet där inne stegrades till vilt skrål. Hon blev gråtfärdig vid tanken att Knut nu för hennes skull drack sig berusad i krogsällskap. — Efter en stund beslöt hon fresta lyckan från andra

sidan huset och fann porten stängd. Förfärad sökte hon öppna den, trodde den reglad, slet och vred i låset, så att det värkte i händerna, var nära att ropa högt i förtvivlan — då porten gick upp. Utom sig av ångest rusade hon bort. Men inte hemåt. Hon måste träffa Knut — hur det skulle gå till. Så vankade hon genom bygatorna ner till hamnen, tätt utefter fiskebodarnas väggar gled hon som en rymmerska.

Hon tänkte på bröderna, på deras vandringar i vintermörkret, hur de hållit henne mellan sig med hennes armar under sina. Men nu, även om hon haft dem där, skulle de icke kunnat hjälpa henne. Endast Gud kunde hjälpa henne nu, om han ville. Varför ville han inte?

Alldeles modlös och utröttad av sin egen smärta vände hon om tillbaka upp genom byn, lika skyggt smygande, med kappans krage uppdragen över håret. Så kom hon som driven av en hemlig makt åter förbi gästgivargården. Men hon vågade icke dröja där i ljusskenet från fönstren. Saktare gick hon vidare, upp mot kyrkbacken. Just där vägen vek av åt Sandåkrahållet, stannade hon för att vila. Hon flämtade ut, snyftningar brusto fram för vart andetag.

Då förde blåsten till henne ljudet av steg och röster. Några unga män sade varandra »god natt» och »tack för i kväll!» En av dem var Knuts. Den hade låtit som vanligt, tyckte hon. Hur skulle den ljuda, när han fått se henne där?

Hon stod så stilla och med återhållen andedräkt, hon hörde honom komma allt närmare. Plötsligt saktades hans raska steg. Men hon vände sig ej.

Knut hade upptäckt den ensamma, framåtlutade

flickgestalten i den fladdrande regnkappan och så mörkt det var, kände han likväl genast igen Elin. Överraskad erinrade han sig med nytt obehag deras avsked förut den dagen. Han förstod i hastigheten ingenting av detta underliga möte på vägen, utan ämnade på försök fortsätta i vanlig marschtakt, så kunde hon få kalla på honom, om hon ville. — Men innan han hunnit förbi, vände hon sig rakt mot honom och halvt snyftade:

— Knut!

— Elin?

Han gick sakta fram till henne och såg under kappkragen hennes lilla bleka ansikte med ögonen bedjande stora och tårfyllda. — Riktigt säker kände han sig likväl icke. Han letade reda på hennes händer och tog dem i sina, stadigt men icke hårt. Och han såg på henne, undrande.

— Gråter tösen? sade han medlidsamt.

— Nej — — men —

Och hon brast i gråt, slungande sig in till honom som ett mörkrätt, vilsegånget barn.

— Förlåt mig, Knut! viskade hon och tryckte sin heta panna mot hans svala, breda kind.

Han sänkte huvudet och kysste hennes mun. Så stodo de där ute i höstnatten. Ingendera begärde eller gav någon förklaring, de tego båda och smektes, så nöjda med varandra som hade de aldrig varit oense.

Knut slog armen om hennes liv och förde henne framåt, uppför kyrkbacken och ända till prästgårdsgrinden. Nästan broderligt förmanade han:

— Nu får du gå in och lägga dig. Det är så sent nu, älskling.

Hon kastade huvudet tillbaka och famnade honom än en gång så hejdlöst, att han sviktade till.

— Min lilla tokiga tös — smålog han.

— Ja, Knut! Jag har ju bara dig.

Med en brinnande lyckoglans i blicken gled hon in i hemmets trädgård och han kastade en slängkyss till avsked.

Berusat segerstolt tänkte han, när han ensam styrde hem åt Sandåkra, att nu var Elin äntligen fullt och visst hans egen. Så hade hon sagt sitt: »Jag har ju bara dig!» att han trodde henne. Hon hade då verkligen en enda gång glömt Gud!

5.

Med kylig, overksam sorg såg kyrkoherden sin dotter glida ut ur hemmets liv, lossas sakta men säkert, ur den grund, där hon växt upp, och sträcka all sin tankes och längtans knoppande grenar från Kilnäs till Sandåkra. Men han dolde som alltid sina bekymmer, bemötte henne småningom halvt som en främling och undvek allt ofördelaktigt tal om Knut.

Elin kände detta, men icke som begynnelse till frihet utan som förklädd likgiltighet, något av den isiga ringaktning hennes far ägnade all världen och vad som hörde dit.

Hennes förlovning betraktades nu som en allvarligt menad förbindelse, som icke kunde göras om intet

och som det var lönlöst att klandra eller beklaga. Men Elin anade däri hos fadern såväl som fastern ett bittert uppgivande av allt hopp om hennes andliga väl. De trodde inte, att hon skulle bli den starkare i det förbundet — henne hade kärleken tagit med hull och hår, med kropp och själ. Snart skulle hon också vara ett redlöst rov för världskärleken.

Knut kom nu mera sällan på besök — och när han var där, möttes han icke längre av den barska, forskande uppsikt, som förr bragt honom ur fattningen. — Han mottogs nu i prästgården som en långväga, objuden gäst, vilken man helst ville se på ryggen, men måste visa vänligt tillmötesgående, så länge han ville stanna.

Förändringen tilltalade honom. Han började röra sig fritt och vara sig själv även hos Krampas. Alldeles som hemma uppträdde han inte, men lagom muntert för att bryta högtidligheten. Och just i denna avpassade säkerhet låg mera verklig vanvördnad än i vårdslösheten förut, ett slags försiktig och godmodig drift med prästen och prästgårdsallvaret, som ingen mer än Elin märkte och förstod. — Hennes varnande ögonkast brydde honom icke mera, de roade honom. Han besvarade hennes förstulna ängslan med kraftiga smekningar. Även i de gamlas närvaro kunde han nu klappa hennes kinder, nypa henne i örat, kyssa henne och vira hennes lockar om sitt finger.

Men då sneglade Elin skrämd bort åt fadern och fastern, där de stela och tysta sutto som ofrivilliga vittnen. I deras smala, fårade drag läste hon med skärpt och kunnig blick, att de ansågo henne förlorad, såld och bunden, slaviskt fången i köttets våld,

i en ohelgad, världslig kärleks makt. De läto henne fara, de läto honom hållas. Dem kunde de trotsa, men icke Guds dom.

En dag, då den första snön skimmerstrött ängar och berg och havet låg stålblankt vida, under ullgrå novemberskyar, kom Elin att tala om julen och om bröderna, som skulle fira helgen hemma.

Knut var till middag hos kyrkoherdens och påpekade, att det blev deras första och sista jul som fästolk.

— Sedan ha vi julafton året om, tillade han muntert, och vid kaffet drog han Elin till sig på knät och kastade sig med henne bakut i gungstolen.

— Nej, Knut då! bad Elin, rodnande.

De gamla sågo på varandra, harmfullt menande. Kyrkoherden reste sig häftigt ur soffan.

— Vill Knut inte vänta med det där, så —

Fastern föll in, med gäll stämma.

— Så få vi gamla dra oss tillbaka och lämna —

— Pappa! — Faster! ropade Elin avvärjande.

Hon hade ryckt sig undan sin fästman och räckte händerna mot de gamla.

— Å, nej! Knut menade inte så illa.

— Seså, låt det vara, sade Knut lugnt, men med högröda flammor i sitt vackra ansikte, och de framskjutna, fylliga läpparna kröktes hånfullt.

Kyrkoherden och gamla fröken lämnade salen, var med sin kaffekopp i hand.

— Prästgriller — — käringtrams, mumlade Knut fullt hörbart.

De två unga voro ensamma. Knut gungade ivrigt en stund. Elin stod handfallen, plockade sedan me-

ningslöst på kaffeservisen. Det skalv till i henne, när han äntligen for upp och gick över golvet. Vid dörren sade han, utan att vända sig, kort befallande:

— Kom!

Elin lydde. Utan ord följdes de åt genom trädgården nerför vägen, gångstigen gentöver fälten, som nu lågo med vita snövirvlar på åkerstubben, likt stora kardor med kvarsittande ullflagor. I sluttningen uppför Kilåsen, där det var tungt att gå på den knöliga och slippriga marken, måste Elin stödja sig på Knuts arm.

— Knut, viskade hon då, var inte ond på mig!

— På dig? Nej — — bara du inte bråkar.

— Nej, visst inte — älskade Knut.

Han klämde hennes arm mot sin kropp rätt hårt.

— Det måste bli ett slut på det här fjäsket, tänkte han för sig själv. Det började bli för mycket också för hans goda lynne. Och Elin gick där borta och blev alltmera olik den lilla flicka, han fick som till skänks en vårdag där uppe på åsen.

Knut saktade farten litet och såg underligt ner mot sitt vita hem mittpå de vintersovande ägorna.

— Får jag följa med dig hem? frågade Elin sakta.

Det glänste till i hans ögon. Behärskad, men beslutsam svarade han:

— Ja, nu ska vi hem till mor. Det blir ingen annan råd — än att vi gifta oss, genast.

— Genast?

— Ja, i jul. Vill inte du? — — Det låg hot i tonen.

— Jo. Jo, Knut. Visst vill jag.

Så gingo de, tätt sammanslutna, ner till Sandåkra för att tala med Knuts mor. Hon var god att ha.

*

Gamla fröken Krampa kämpade ivrigt emot förslaget om skyndsamt giftermål. Ingenting var färdigt, det skulle omöjligt hinnas med, det var nog julstök ändå utan bröllop. Och dessutom behövde de mer än väl stadga sig litet mer, inte minst brudgummen. Men fru Rosdal lovade hjälpa till med allt. Och kyrkoherden avgjorde saken enligt hennes och de ungas önskan. — Dels ansåg han långvariga förlovningar i regel förkastliga, dels hade hans misströstan om dotterns sanna lycka övergått till en dov önskan att slippa se henne och hennes älskade. Han befallde hennes öde i Guds hand.

— Nej, varför skola de vänta? sade han. För Elin lät det som om han velat tillfoga: det blir inte bättre för det; det måste ju så bli. — Men fast bifallet gavs så litet uppmuntrande som möjligt, blev Knut likväl glad och yster, som en pojke mot läsårets slut. Elin hade all möda att hålla honom i styr. — Arbetet med utstyrseln höll henne hemma hos fastern och fröken Sodell, som efterskickats. Men Knut kunde inte låta bli att komma och störa dem. Han hängde över Elins stol och smågrinade åt de beskäftiga fruntimren, som med nål och symaskin behandlade högar av linne och tyger. Han kysste sin fästmö i den flitigt nedböjda nacken och när hon stack efter honom med nålen medan de gamla fröknarna förnärmat sneglade åt honom, kröp han blott skrattande på huk bakom Elins rygg.

Men när kyrkoherdens tunga steg nalkades, satte Knut sig snällt i en soffa och såg oskyldig ut. Och när han äntligen gav sig i väg hem, ville han alltid ha Elin med sig. En gång, då han redan hunnit ut i förstugan och Elin skulle följa efter, utbrast fröken Krampa:

— Om vi bara väl hade honom ur huset!

Fröken Sodell nickade deltagande och instämde:

— Ja, du! — Men då är också vår flicka borta.

Fastern såg upp och nickade tillbaka och fick då se Elin, som stod på tröskeln, halvt vänd inåt, helt vit i sitt lilla smala ansikte. Men så kallade Knut från trappan och flickan försvann. — Sådana uttryck var Elin van att höra, men ju längre det led, ju närmare bröllopet och avskedet från hemmet ryckte an, dess bittrare stungo de henne, fast hon icke klart kunde fatta deras dystra innebörd. — Varför måste just hon anses förlorad? Var icke hennes förening med Knut ärbar och aktningsvärd?

Under vandringen mellan de båda hemmen, eller utefter stranden, där intet annat än vågsuset och sjöfåglars skrik och fladder från sandbankarna störde deras kärleksro, sökte hon milt avtvinga Knut löften om värdigt och allvarligt uppförande, som kunde tysta förtalet och ge dem rätt att vara lyckliga.

— Jaså, du är inte belåten med mig, som jag är? sade han skämtsamt hotande.

Hon log, hängivet. Och han log, tryggt, självsäkert. Han visste, att hon var i hans våld och böjligt undergiven hans vilja.

— Lilla dumma tös — du vet nog, vad du vill, skojade han och tog hennes kyssar som svar.

Något annat svar ville han inte ha. Så dövade han hennes hjärtas ängslan — men inom henne bodde den kvar, aggande, sargande. Ibland brast den ut just i het, förtvivlad smekning. Helst där ute i ensligheten med höstöde hav och mörknade ljunghedar runtom — där sjönk hon i hans famn, kvidande och kyssande. Han kunde göra vad han ville med henne och hennes motsträvighet var som bortsmekt under hans mjuka, starka grepp. När hon, sedan de ryckt sig loss ur svärmeriet och vände hemåt, drömmande stirrade inåt land, upp mot byns röda tak, mot kyrkan på granåsen, runt den vida, tigande barndomsnejden, kunde han gäckande fråga, med de fuktiga ögonen lysande av lugnt, sällt begär:

— Är du rädd nu, min älskling?

Då skakade hon endast lätt på huvudet och log: trött, gåtfullt — log hon i vemod åt hans lycka.

*

En söndagsmorgon, långt fram i december, gick Elin i vinterkappa och pälsmössa bort till Sandåkra. Det skulle lysas i kyrkan tredje gång för henne och Knut den dagen och hon skulle hämta Rosdals hem till prästgården. — Vidar, äldsta bror, var hemkommen och skulle förrätta högmässogudstjänsten. Också i hans uppsyn, blidare än faderns, men lika allvarligt krävande, hade hon läst den stumma frågan:

— Elin, har du Gud med dig nu? Syster, hur kan du annars bli lycklig?

Intet oförsiktigt ord, ingen närgången antydan hade han tillåtit sig, men det skulle Elin nästan hellre

tagit emot än den världsförgätna, fromma undran, varmed han nu bemötte sin syster.

Det skulle dock varit henne en hjälp att få tala med någon, med en bror, om sin själsvånda, om kampen mellan kärleken och samvetet. Hon önskade att Lars varit hemma nu — han var kanske den enda, som kunde gå rakt på sak, och döma på en gång rätt och hänsynsfullt. Men han skulle inte hinna dit förrän till hennes bröllop.

Dock — döma kunde ju ingen mer än Gud. Och Elin hade länge, länge förgäves bett honom om klarhet, om den trosvissa, jublande hjärtefröjd, som Knuts kärlek först gav henne i flydda vårdagar.

Litet blåfrusen om de bleka kinderna efter sin promenad i den frostkalla, tidiga morgonen, steg Elin in i Sandåkra trädgård, hemvant följde hon i tankar den stora mittgången, där nu vissnade löv glittrade som försilvrade och alla aplarna stodo nakna med barfrostglansigt grenverk som ett förvirrande nät mot den evigt klara morgonluften.

Tyst smög hon uppför trappan, vars ledstång kylde genom vanten, in i förstugan, där Knuts pälsjacka hängde och hans riddamasker och ridspö lågo på en trädgårdsstol. På tå klev hon uppför den knarrande vindstrappan till gavelrummet under takåsen, där Knut ännu bodde, medan en sängkammare på nedra botten ordnades för de nygifta. — Hon knackade. kort och tydligt. Intet svar. Ännu en knackning, litet hårdare.

— Va — — ja! Stig in!

— Jaså, du är vaken. Får jag komma?

Dörren slogs upp. På tröskeln stod Knut, i natt-

rock, omornat vresig. Men han försökte småle hjärtligt, för att inte skrämma henne på flykten.

— Du var mig en liten djäkel att komma tidigt!

Hon svarade ingenting, men gick honom nära och betraktade hans starkt rödflammande ansikte. Hon visste, att han varit ute kvällen förut, bjuden på svensexa av goda vänner i byn. Hon ville ha honom färdig och fin till frukosten hemma.

— Kläd dig nu. Så går jag ner till mor så länge.

— Nej, stanna du, tösen. Jag är strax klädd.

Hon gjorde som han bad. Vid fönstret slog hon sig ner, knäppte upp kappan och drog den långa nålen ur pälsmössan. Med dess pälsverk strök hon imman av rutans glas och tittade ut, ner i trädgården djupt under, och bort över ängarna, vilkas rimfrostslöja skimrade kallt rosigt i solbräckningen.

Därifrån kunde hon se oändligt långt — väster ut, där havet lyste, ännu icke tillfruset, stilla, men oavlåtligt glittrande, och åt öster in över kusten, nu öde som ett dött land, där endast ett och annat kyrktorn blänkte gulaktigt mot töckenblå åsar.

— Den signade dag, som vi nu här se
från himmelen till oss nedkomma —

just denna psalm tonade festligt upp i Elins sinne och hon vände sig, varmt leende, med de stora, blå ögonen tårduggade, in till Knut.

Han hade kastat nattrocken av sig, strukit skjortan tillbaka från hals och bröst och sänkt sitt kraftiga, kruslockiga huvud i en väldig, marmorvit vattenskål. Sedan han rasat ut däri som en frustande, lekfull säl, dök han upp, skinande våt och storskrattande.

— Tusan så skönt! spottade han fram.

Elin måste le. Och det piggade upp honom än mera. Väl torkad, men med den höga, muskelsköna barmen blottad, kom han bort till henne.

— Tösen min! sade han och böjde sig lätt ner mot henne.

— Ska du inte kamma dig?

— Jo, älskling.

Men han blev kvar och lade sin svala kind mot hennes. Hans stora, lena ögonhår kittlade hennes tinning.

För att någonsin få honom färdig, drog Elin undan sitt huvud och vände sig mot fönstret.

— Kläd dig nu, så är du snäll gosse! bad hon. Men han hade redan lagt armen om hennes nacke och vred hennes ansikte upp mot sitt, tryckte det tätt mot sitt, i en lång och öm kyss. Med den andra lediga handen sökte han draga av henne kappan.

— Nej, Knut!

— Jo, tösen min! svarade han, och med ett skratt, fullt av sjudande, pojkaktig yra lyfte han henne från stolen och bort till sängen. Hans tunga ögon flammade hett och hans rörelser voro eldigt snabba. — Elin genomskars av en rysning, som liksom förlamade hennes kropp, men inom henne, eller som ur ett dolt fjärran, ur en svindlande hög och isande kall helgedom dånade en stämma med övermäktig styrka:

— Den som ser på en kvinna till att begära henne, han har redan gjort hor med henne i sitt hjärta!

Med ens blev hon stark, den lilla utvakat trötta kvinnan, stark som de svagsinta bli det vid sina anfall av våldsamhet. Hon slet sig loss, så att hennes ena

arm kom fri ur kappan och när han höll fast dess tomma ärm, ryckte hon den till sig och sprang upp, undan hans grepp, med ursinnig häftighet.

Knut hade blivit glödande purpurfärgad från hårfästet långt ner på den runda nakna halsen, vars svällande pulsar hoppade av berusande livslust. Hans fylliga läppar pressades hårt tillsammans. Som för att bevisa för såväl henne som sig själv, att han kunde göra vad han ville på Sandåkra, gick han emot henne igen.

— Knut! skrek hon, så att det genljöd uppe i herrgårdsvinden.

— Tyst! väste han mellan tänderna.

— Stå stilla då! sade hon mödosamt, ty ansträngningen hade kommit hennes bröst att flämta förfärligt och hela hennes kropp darrade.

— Kom inte, kved hon, du får inte röra mig!

Han skrattade till, dämpat, halvt förvirrad, halvt rasande.

— Får jag inte? Det vore väl tusan!

— Ja. Nej, du — du får inte mer.

Så kunde hon inte längre tala begripligt eller ens hörbart på en stund.

Knut stod också stilla, icke av lydnad, men som ett djur efter ett bedövande klubbslag. — Detta var hans lugna, solklara livs första outtydbara gåta. Det var som svartkonst och underverk. Många flickor hade han känt, älskat en hel del, velat några mycket väl. Ingen kände han dock bättre än Elin Krampa, ingen älskade han så, ingen ville han så ärligt och innerligt väl. Och nu — när hon snart ett år varit hans, nu, när de äntligen skulle bli kvitt varje skiljande band och

skrank, nu slet hon sig ur hans famntag, ryggade tillbaka för hans kärlek, som om den vore smuts och uselhet, synd och nesa.

— Elin — jag är inte onykter, stammade han med den medgörligt godmodiga ton, som Elin förr alltid lystrat till, ångerköpt och blidkad.

Men han hörde själv, att det inte lät fullt övertygande. Och hon skakade till som av köld, full av avsky för hans närmande. — Hon såg honom alldeles ny, inte blott sådan, som faderns och de andras tankar och ord sökt skapa om honom för henne, utan därtill även som en medveten förrädare mot deras kärleks helgd. I denna svärjande och oförvägna vällustings armar skulle hon gå förlorad, såld åt fördömelsen, utan nåd och hjälp.

— Nej — det skulle inte ske! Hon kunde inte fatta, hur hon någonsin velat det. Hon, kyrkoherden Krampas dotter! Det var en synd, som icke kunde förlåtas. Hon skulle icke begå den.

— Knut, sade hon, fanatiskt lugnt, som om hon talat till en, hon icke såg — du måste förlåta mig, att jag lockat dig till synd. Och jag — jag —

— Dumheter, avbröt han, prästgriller!

Hemskt stel återtog hon, med de smala händerna hopknäppta som i kramp:

— Du älskar mig inte så, att jag bör bli din — din hustru.

Nu började även han mista sin höga färg, de slutna läpparna öppnades, och ögonen, som brukade glimta fram under halvsänkta lock, spändes upp i barnsligt vild, omättlig häpnad.

— Men du älskar mig, du, utbrast han, du älskar mig mer än du vet, Elin. Å, jo då!

Över Elins onaturligt behärskade ansikte runno tårarna, men med en martyrundergiven, blind beslutsamhet drog hon Knuts ring av sitt finger och räckte den mot honom.

Han tog den icke. — Då lade hon den på bordet vid fönstret, som nu stod förgyllt av strålande sol.

— Giv mig min ring tillbaka, sade hon.

Han hade blivit alldeles blek. Han gick bort till henne och grep henne om handlederna, svidande hårt.

— Vet du vad du gör, tös?

— Ja! — Nu! — Giv mig ringen!

Hon kved till för hans sista, förbittrade grepp. — Så fick hon ringen, och han vände henne ryggen utan ett ord vidare. Han satte sig på sängkanten, stirrade in mot kammarens mörkaste vrå, framhukad, med det oredda, lockiga huvudet pressat mellan händerna, som i ett städ.

Elin vågade icke ens med en blick säga farväl. Hennes hjärtas slag tycktes vilja kväva hennes sista makt över sig själv.

Smygande gick hon ut, stängde dörren sakta som om en sjuk och gled nerför trapporna — bort.

Nere i våningen ljöd från pianot en dansmelodi; den gamla rheinländern, som var så omtyckt där i byn. Det var Knuts syster, lilla Agnes, som söndagsglad spelade där nere.

Brodern lyssnade som i en vidunderlig dröm till den välkända, glättiga melodien, och han mindes —.

Hade Elin hunnit höra den just nu — tänkte han — skulle hon kanske inte ha gått ifrån honom.

När Agnes kom upp för att kalla ner Knut för att med honom och modern gå till prästgården, låg han framstupa på sin säng och storgrät.

*

I prästgården hade familjen just börjat frukosten. Vidar skulle ju tjänstgöra, man kunde inte längre vänta på Rosdals. — Då kom Elin, ensam. De hörde henne gå genom förstugan.

— Är inte Rosdals med? undrade kyrkoherden.

— Det låter inte så, sade Vidar.

— Knut har väl inte orkat upp, menade fastern.

— Fasligt slarvigt, anmärkte Krampa.

— Ja, en sådan dag, till, sade gamla fröken.

Elin hördes gå förbi salsdörren, uppför vindstrappan och in till sig. Det föreföll verkligen besynnerligt. Hon visste ju, att de väntade på henne och att det var hög tid.

— Men kommer hon inte ner? mumlade fadern. Hon vet ju, att frukosten bör vara undanskött i god tid på söndagarna.

— Hon har väl att tänka på i dag, sade Vidar lugnande.

— Ja, inföll fastern, bara detta väl vore över!

— Knacka i väggen, Vidar, bad kyrkoherden.

Vidar knackade, men ingen svarade på signalen.

— Förunderligt detta!

De tre kring bordet sågo på varandra. Om en stund gick gamla fröken upp till Elin. De två prästerna sutto tysta, väntande förgäves, länge.

— Men blir hon där nu, hon också, utbrast kyrkoherden.

— Beata, ropade han, förargat högljudd. Och Vidar knackade i väggen, allt hårdare. Så kommo de ned, sällsamt sakta. Salsdörren öppnades och fastern steg in, tvekande, rödfläckig på kinderna, upprörd och underligt brydd. Hon vände sig nästan skyggt åt Elin, som rak och stel kom efter henne in i salen. — Kyrkoherden hade en tillrättavisning färdig, men hejdades av dotterns uppsyn. Hennes smala ansikte under det rika, dunkla håret var skrämmande blekt och bar en obeskrivlig prägel av på en gång botgörerskans smärta och martyrens trosvisshet.

— Pappa, sade hon stilla, icke avbedjande, Knut och jag kunna icke gifta oss nu.

— Men Elin, vad är det du säger? Icke gifta er nu?

— Nej. Och aldrig. Aldrig.

Fadern hade rest sig, sakta, famlande. Hans ton var mindre säker än hennes.

— Har du givit ditt löfte och din tro, så tag icke tillbaka, bryt icke — lika lättsinnigt som du gav.

— Nu ha vi ju snart allting färdigt, med möda och bekymmer, snyftade fastern.

De gamla, och särskilt fastern, som ivrigast motkämpat förlovningen och skonslösast förgiftat Elins kärlek, reste sig nu häftigast mot hennes plötsliga beslut att försaka allt, göra det hela om intet.

Brodern gick närmare Elin, talade stilla och milt.

— Elin, i dag skall det lysas i kyrkan för er, tredje och sista gång.

— Nej, det får icke lysas. Vi ha givit varandra våra ringar tillbaka.

— Men varför, kära Elin?

Systern tvekade inför den sorgset vänliga frågan och sänkte sin stora, trötta blick. Men så spändes hennes kraft på nytt, hela den spensligt tunna gestalten rätades och med oändlig klagan i rösten svarade hon:

— Fråga mig inte. Jag kan inte svara, för hans skull kan jag det inte nu. Ni måste ändå — förlåta mig. — Gud vill detta.

Kyrkoherden nickade tungt, dystert instämmande.

— Du ser, att pappa fick rätt, sade han.

Elins huvud liksom sjönk mot skuldran. Vidar skyndade till och gömde det vid sitt bröst. Rådlösa och tigande stodo de båda gamla syskonen och betraktade de unga.

I kyrkan började klockorna ringa samman.

— Av prästgårdsfolket kom den dagen ingen mer än Elin för att höra Vidar hålla högmässa. Ensam satt hon uppe i korbänken, inför den förundrat stirrande församlingen, som visste, att det nu skulle sista gången lysas till bröllop för henne och Knut Rosdal.

Men när predikan var slut och lysningen skulle uppläsas — och uteblev, när den unga prästen, blek och ovanligt framåtlutad, gick ner igen, trodde man inte sina öron och ögon. — Spörjande, öppet och besviket, vändes allas blickar upp mot bänken vid altarringen, där prästdottern satt, rak och med högburet huvud, snarlik en livlös bild av sig själv.

Kring henne trängdes alla hennes barndoms och flickålders minnen av olöslig ångest; hotande, tryckande

stodo murar och valv över henne som ett fängelse, vilket hon aldrig skulle slippa ut ur.

— Glömde han lysningen? viskade man nere i kyrkan.

— Vad i all världen skall detta betyda? Var är kyrkoherden? Varför är tösen i kyrkan, ensam? Och se på henne! Se på tösen där uppe!

Elin visste dessa viskningar, utan att höra dem, hon kände alla ögonen, utan att se dem.

Böjd som en gubbe gick pastor Vidar fram för altaret. Han såg ingen i hela templet mer än systern, som frivilligt satt på skampall inför sin fars församling. Han såg på henne som på en offerjungfru.

— Detta vill Gud, sade Elin till sig själv, ljudlöst, men oavlåtligt, som den enda trollformel, vilken kunde ge hennes själ ljus och hennes kropp styrka i förkrosselsens kval.

Långsamt och klart, liksom broderligt ömt, läste nu Vidar välsignelsen över kyrkfolket, och allas huvuden böjdes, utom Elin Krampas.

Hon kände, att om hon nu lutat sitt huvud mot stödet, skulle hon icke förmått lyfta det mer.

ETT SJUKBESÖK.

En blickstilla högsommardag, då allt tycktes undergivet vänta ett åskväder, rullade kyrkoherden Rodals kärra in genom porten på Kilnäs' prästgård. Dammskyarna, som hjulen och hästens hovar rört upp, hade ingen vind att bäras av, utan sjönko tungt, som vitgrått askstoft, ner på gräskanter och häckar. — Kring det sovande gula huset och de röda ladulängorna stodo gamla aplar och oxlar och törstade. Och den enda synbara skymten av vatten var havets fjärran gnistrande salta spegelband.

Kyrkoherdens svarta mustascher och läderbruna kinder voro som pudrade. Den stora halmhatten och den vita dammrocken lyste hett i solen, som genom blyaktigt grå skyar blinkade ner ibland. Men Rodal sprang livligt ur kärran, och hans svarta ögon blänkte beslutsamt. Då såg han ut som en stråtrövare. Och på honom tycktes middagsvärmen inte bita det minsta.

Uppe i prästgården väckte hans ankomst bestörtning. — Gamla prosten Krampa låg för döden. Alltsedan han en kall afton på vintern gått ut — för att läxa upp drängarna, som kommit fulla hem från staden — med fötterna iklädda endast strumpor och galoscher, hade han ej haft en enda hälsodag. Nu i sommarhettan hade det onda riktigt slagit ut i full makt. Det var lunginflammation, och hur den gamle än härdat sig, kunde han vid sin framskridna ålder ej motstå

den härjande sjukdomen. Den skulle bli hans helsot. Han och hans husfolk voro redan beredda på det värsta.

Men att kyrkoherde Rodal skulle komma på besök, hade ingen på Kilnäs väntat.

Kyrkoherde Rodal var Krampas närmaste ämbetsbroder, grannpastoratets herde.

»Det är inte mitt fel att han sitter där, den — den» — brukade Krampa säga på tal härom.

Man gissade lätt de fula vedernamn han med möda nekade sig att högt tillägga.

Rodal hade varit fältpastor och ägde sedan dess bland regementets officerare och manskap lika många vänner, som han bland stiftets präster kunde räkna fiender och vedersakare. Sin goda kyrkoherdebefattning hade han erhållit på grund av personlig tjuskraft och såsom väl anskriven på högsta ort. Han hade kallats till extra provpredikant utom förslaget och blivit utnämnd — trots de mest ihärdiga strävanden av hans nuvarande kamrater, särskilt prosten Krampa. Denne hyste både enskilt och kyrkopolitiskt groll mot Rodal, vilken han betraktade som en lyckoriddare i kappa och krage. Rodal hade grundligt fått lära känna sin grannes åsikt och sinnelag mot honom, och numera umgingos de icke i onödan. — De flesta andra prästerna i trakten hade efter hand böjt sig för det fullbordade och orubbliga utslaget av överhetens nådiga vilja och så småningom börjat låtsa försoning med den hatade nykomlingen. Men Krampa hade städse förblivit fast i det hänseendet som i alla andra.

Alla Rodals närmanden — förmedelst nyårsuppvakt-

ningar och middagsbjudningar — hade Krampa besvarat med iskallt, avvisande förakt. Han hade aldrig satt sin fot inom grannprästgården, sedan Rodal kom dit, och dennes visiter på Kilnäs blevo allt sällsyntare, alltmer påfallande korta. Sista gången han hade varit inne i Krampas arbetsrum, hade familjen i salen till sin skräck hört prosten ryta och dunka i bordet, som när han var värst i tagen på sin predikstol — och strax därefter hade gästen brådstörtat lämnat den farliga platsen och farit sin väg i skallrande fart. Sedan den dagen hade de sluppit se honom på Kilnäs. Men nu var han där igen — och ville in till den döende.

Lilla Elin Krampa, den blyga, allvarliga adertonåringen, tog emot och kom sig i första häpenheten inte för att hindra honom att stiga in.

När prostens syster och husföreståndерska, gamla fröken Beata, fick höra, vem som var hos brodern, slog hon ihop händerna, mörk i blicken, blek i sitt avlånga nunneansikte.

— Men Elin! utbrast hon, släppte du in Rodal till pappa? Hur skall detta gå!

*

Tryckande tystnad rådde i det halvmörka sjukrummet, avbruten endast av prostens ihåligt hackande hosta och hesa andhämtning.

Hans långsmala, slätrakade ansikte uttryckte ingenting nytt och överraskande. Det vanliga världsförgätna allvaret vilade över den höga pannan, de halvslutna ögonen med deras dunkla, hårda blick. Endast

munnens slutna drag hade slappnat, så att de vackert breda och vita tänderna stucko fram som i sömn.

— Hur står det nu till, bror? frågade Rodal nästan milt, där han satt vid sängen, i full ämbetsdräkt, högrest och solbränd.

— Hå — tack — sade Krampa med svårighet, som icke berodde på hans kroppsliga tillstånd. Han tycktes i all sin svaghet fullt väpnad för detta oförmodade möte med sin svurna fiende.

— Jag har hört, hur det står till med dig, fortsatte den andre förklarande, och i dag sades det, att du inte kunde ha många stunder kvar.

— Många stunder? Många eller få — det ligger varken i min eller din hand. Å — nej.

Den trötta munnen tycktes småle förnämt.

— Nej, visst, medgav Rodal, men som det nu lät, så ville jag inte försumma att se till dig. Jag kunde inte annat än spänna för och resa hit.

Krampa slöt ögonen helt och försökte nicka. Men Rodal lät honom inte vara i fred.

— Dina söner äro icke hemma? Bör du inte låta underrätta —

— De — komma i morgon, svarade Krampa dovt.

— Jaså. I morgon? — Ja ja, du har ju syster och dotter hos dig — om det skulle hända —

— Ja! — — Den sjuke vände huvudet inåt väggen.

— Men, bror Krampa, du kunde väl vilja träffa någon ämbetsbroder, innan —

— I så fall skickas bud.

Rodal var allt annat än efterskickad, och han förstod stinget i prostens kort framstötta ord.

Hans skäggiga kosackansikte förrådde likväl intet. Så mjukt han kunde fortfor han:

— Nå, du vet väl bäst själv, vad dig göres behov.

Krampa teg och låg orörlig; endast bröstet flämtade. Rodal följde med vassa ögon dess häftiga arbete och såg, att de gråbruna lockarna klibbade svettiga vid tinningen. — Han böjde sig lätt fram över bädden och sänkte rösten till halv viskning.

— Kära Krampa! Låt mig likväl fråga dig —

Prosten höll in andan, som för att lystra, men överfölls strax av ett svårt hostanfall. Rodal höll då artigt fram spottkoppen, men sjuklingen valde näsduken, som han höll hopkramad i sin benmagra hand. När han fått hosta ut och kommit i ro igen, begynte Rodal på nytt i samma låga, närgånget bevekande ton.

— Låt mig veta, för din egen skull, om du har något på hjärtat — något som trycker dig!

Prosten kastade huvudet halvt om inåt rummet och såg med öppen ringaktning den spörjande stint i ögonen. — Han visste, hur oblyg och oförvägen denna inkvisitor var. Han kände hatet lura i dessa lent framviskade frågor. Och de svarta, stickande ögonen gnistrade av detta hat, trots ansiktets förställda min av kristlig och broderlig omsorg. Därför sökte prosten möta dem med sitt sista, stålkalla lugn. Rodal sänkte sin blick, men återtog:

— Hur är det, bror? Lätta du ditt sinne och säg ut, vad du har på hjärtat i denna stund!

Krampa bet ihop de vita, breda tänderna, som för att tysta sig själv, som för att icke låta någonting förmå sig att byta ord i detta ämne med Rodal.

Men så brast hans självbesinning och han slog näven i sängkanten.

Rodal kände då plötsligt väl igen »bror Krampa» från hans krafts dagar.

— Vad jag har på hjärtat — det — det lägger jag ned inför den eviga — den eviga förbarmaren, och inte för en sådan — en — som — som du!

Prosten väste av harm, och stämman svek mellan vartannat ord. Men det blev ändå klart besked. Rodal insåg, att avgörandet måste påskyndas. Stor tid hade han inte på sig, men han ämnade nyttja den.

— Ja ja, ja ja, sade han, nu med högre och säkrare tonfall, halvt lugnande, halvt tillrättavisande, men inför den eviga domaren kan du inte komma så, som du nu är.

Prosten ville resa sig upp, men föll tungt ner mot kudden. Det stockade sig i halsen, och kring läpparna steg fradga.

— Du har ju dock ett brott på ditt samvete, ett brott, Krampa, att bekänna och avbedja?

Prosten visste nogsamt genom hörsägen, att det var kyrkoherde Rodals stående fråga vid varje dödsbädd, om icke den sjuke hade ett brott att bikta. Det var hans fixa idé, hans slutkläm vid alla sjukbesök, vare sig det gällde ett halvtokigt fattighushjon eller en mäktig kaxe till storbonde. De sjuka kunde ha ett än så otadligt liv bakom sig, de måtte snäsa eller bedja, vilket de ville eller orkade — ett brott skulle de bekänna och avbedja, innan Rodal blev nöjd och gav dem nattvarden.

Men i detta fall var det frågan om annat och mera än en tvångstanke. — Prosten hade ju inte begärt

nattvarden av denna ämbetskamrat, inte sjukbesök heller. Grannprästen hade kommit oombedd — och det brott han nu ville pådyvla den gamle, hade han säkert själv, preciserat i form av en anklagelse, med sig i bakfickan.

Prosten hade snabbt genomskådat förföljarens avsikt med detta överrumplande pinoförhör öga mot öga. Han släppte näsduken och grep med febril hast efter ringklockan, som stod jämte dricksglas och medicinflaskor på nattduksbordet.

Men den andre bevakade varje hans rörelse och förekom honom. Rodals stora hand slöt sig fast om den lilla klockan och behöll den utom räckhåll för Krampa.

— Jo, bror Krampa, ack, jo, manade han strängt, du har ett svårt brott att ångra, att bekänna för mig — att bedja mig om förlåtelse för. Du har mot mig hyst och närt en hätsk och oförsonlig bitterhet, du har utan sak, med ondskefull förhärdelse förföljt mig i ord och gärning. Ditt samvete slår dig. Du måste höra dess väckelserop. Du måste ångra dig! Med bördan av en sådan synd kan ingen sann kristen, allraminst en herrans tjänare, ingå i — —

— Beata! Elin! Är ingen där! — Beata, du!

Den gamle ropade av all sin kraft. Ådrorna sprängde fram som mörkvioletta grenar över den fuktiga pannan.

Ilande steg och förskräckta kvinnoröster nalkades utanför i salen.

Kyrkoherden reste sig blixtsnabbt, ställde ringklockan tillbaka på bordet och gick, utan att se åt sängen, fort men värdigt ut ur rummet. I dörren

mötte han fröken Beata och lilla Elin, båda alldeles avbleknade av skrämsel.

— Jag beklagar! sade han bugande och gled skyndsamt ut.

När systern och dottern hunno in till prosten, låg han orörlig igen, med ansiktet mot väggen, världsförgätet tyst som alltid. — Men vid ljudet av Rodals kärra, som skallrade bort på den torrbrända landsvägen, gick en ryckning genom prostens tärda kropp och de benmagra händerna knötos, så att det knakade i dem.

— Hur kunde Elin släppa in den där till pappa? mumlade fröken Beata, dovt förebrående.

Utan att svara sänkte flickan huvudet så djupt, som om halsen varit avbruten.

Det blev ängslande tyst, som hade den onde varit där på besök och lämnat efter sig en kvävande lukt av svavel.

"HERRANS VÄGAR".

Sist av alla gästerna kom brudens käraste bror till bröllopshuset. Man var inte säker på att han skulle hinna anlända i tid. Men i sista stund kom han.

Löjtnant Lars Krampa hade givit sig den onde på att han skulle se sin enda syster ännu en gång, innan hon for till Afrika, och just när han med överbetald gästgivarskjuts i rasande fart susade genom de höstprunkande skogarna upp till sin frändes, kyrkoherde Lennings vackra, vita prästgård, ordnade man sig där för vigselakten.

Fröken Elin Krampa, avlidna kyrkoherde Krampas dotter, skulle gifta sig med statskyrkomissionären pastor Jacob Wathell. — Hennes förmyndare, kyrkoherde Lenning, och hans fru, Elins yngre faster, vilka efter faderns död tagit henne till sitt hem, gjorde nu bröllopet för henne.

Detta var ungefär allt, vad löjtnant Lars visste om den nya, betydelsefulla vändningen i systerns öde. Den hade skett så svindlande raskt, tyckte han, att den tog sig ut som ett litet underverk. Och just det underbara däri oroade hans livliga sinne. — Vid senaste regementsmötes början hade han skilts från Elin och släktingarna utan att varken bror eller syster eller någon annan anat det minsta om någon förestående händelse av sådan art. Utan frågor eller förtroenden hade bröderna Krampa vemodigt stilla satt sig in i

tanken, att deras stackars syster efter sin sorgligt upplösta förbindelse med barndomsvännen Knut Rosdal, den godlynta herrgårdspojken hemma på kusten, aldrig mer skulle fästa sitt hjärta vid en man. Hennes hjärta — det var väl Guds okränkbara egendom härefter i tid och evighet, hade de tänkt, pastor Vidar, den äldre, med undergiven tacksamhet, Lars, den yngre, med stumt beklagande. I varje fall ansåg sig löjtnanten ha lämnat en orubbligt världsförgäten liten nunna kvar uppe i den ensliga skogsbygden i det Lenningska hemmets lantliga fred. Dess prägel var väl ej så bistert karg, dess luft ej så källarkall som i det gamla prästhuset vid Kilnäs' fiskeby — men det var ändå nog så väl omgärdat genom frändefamiljens strängt högkyrkliga tänkesätt och pastoratets avskilda läge i ett av stiftets hörn. — Mitt under brinnande repetionsövningar och kokande lägerliv fick Lars underrättelse — i brev från fastern, ej från Elin själv — att Elin blivit förlovad med en pastor Wathell, en alldeles förträfflig ung man.

Att en präst numera var enda möjliga maken åt Elin, medgav Lars motvilligt. Kanske bättre än ingen alls, tänkte han. Men förvånad blev han. Och nyfiken.

Några dagar före mötets slut skrev kyrkoherden till Lars och bjöd honom välkommen till Elins bröllop. Det brådskade nämligen, ty hennes fästman, som på semesterresa varit hemma i Sverige, måste nu återinträda i tjänstgöring och ville ha sin utkorade med sig ut till sitt verksamhetsfält. Det ville säga, pastorn skulle ta Elin med sig till Afrika. Som ju rätt och naturligt är, skrev kyrkoherden.

Så mycket visste Lars. Det var kanske både rätt och naturligt men stillade varken hans oro eller hans undran. — Icke en rad från systern själv hade han fått att trösta sig med, att samla sina hetsande tankar om.

Men han hade mutat gästgivardrängen att köra som en full marknadsbonde för att komma i tid. När äntligen prästgårdens vita fasad dök fram ovan sista lidens krön, omramad av höstflammande björkar, glänste hästen löddrigt våt, och löjtnanten, dammig som efter en fältmanöver på uniformen och i det dunkelröda ansiktet, stämde redan foten mot steget, färdig att springa av med öppen brodersfamn.

Vigseln var över. Familjen Lenning och alla andra släktingar och vänner trängdes kring de nygifta, gratulerande, kyssande.

Pastor Vidar och löjtnant Lars gjorde som de övriga. Men de kände båda, den äldre lugnt, den yngre oändligt bittert, att denna unga vitklädda kvinna med myrtenkrans och slöja på det tunga, mörka håret och med ögon, strålande klara och dock liksom blinda, i det smala, feberskära lilla ansiktet, det var en för dem nästan alldeles främmande varelse. Vem det nu än var hon tillhörde, icke var det dem.

— Vidar, viskade Lars och drog sin bror litet åt sidan, hur har detta gått till?

Lågmält, men med övertygad fasthet, svarade pastorn:

— Lyckligt och väl, Lars. Det kunna vi vara förvissade om.

— Ja ja! Vet du, eller tror du? Är Elin lycklig nu?

— Se på henne, kära broder! Se på henne!

Och Lars såg på Elin. Hon tog just, hänryckt leende, sin brudgums arm, och glömsk av alla andra, stödd mot honom, nästan sömngångarlikt, vandrade hon ut i stora salen, där middagen väntade. — Och pastor Jacob Wathell var en ståtlig ung präst, skulderbred och lång. Värdigt bar han sitt guldblonda, alltför vackra huvud, ett kristnat Baldershuvud, bronserat av tropikernas sol, allvarligt utmejslat av prövningsåren där ute. Han liknade ett förkroppsligat evangelium.

— Ett sådant brudpar! sorlade beundrande gäster.

— Vad hon är söt — och han — han är underbar!

— Man kunde vilja äta upp honom, viskade en gammal tant i örat på fröken Beata, Elins äldre faster.

Lars stod stel och tigande bakom.

— Synd att inte negrerna gjort det redan, tänkte han vanmäktigt harmfull. — Just då kom kyrkoherden fram till bröderna Krampa och betygade sin glädje över att se dem där, som barn i hans hem, när han nu i faders ställe hade den dyra plikten att förena deras syster med den man, gud utvalt åt henne.

Liknande, väl valda ord fällde den gamla frodiga och vördnadsvärda prästen, när han ute i salen höll skåltalet för brudparet. — Lars hade föga smakat på vinerna vid den middagen, men satt likväl som i ett dovt rus och anade mer än hörde, vad som försiggick omkring honom, och farbror Lennings milda, litet självkärt släpiga röst — så olik gamla Krampas domedagshårda — som nedkallade gudomliga och faderliga välsignelser över det nu ingångna äkta förbundet.

— Underliga äro Herrans vägar, sade kyrkoherden, men låta vi oss ledas av Honom, så förer han oss alla rätt.

Talarens bror, en grå och mossig bruksingenjör Lenning, som satt mittemot Lars Krampa, småskrattade djupt nere i halsen, på en gång beundrande och illmarigt.

— Jahaha — min bror kyrkoherden — han talar bra. Och nog var vägarna underliga — den här gången — det vet bror bäst.

Lars låtsade icke höra. Han satt lugn och till synes förnöjd, trött också efter den nyss tillryggalagda bråda resan och en ansträngande tjänstemånad. Men han anade, vad han icke ville tro, knappast ville veta. Och innerligare än någonsin sörjde han faderns död; kyrkoherde Krampa hade hyst en äkta schartauans misstrogna ovilja mot hednamissionen — »vi ha mer än nog att göra inom vårt eget försoffade folk» — brukade han säga. Hade han levat, skulle pastor Wathell aldrig tagit Elin med sig till Afrika. Han skulle inte ens vågat försöka.

*

I den tidigt mörka höstkvällen strålade prästgården rikt eklärerad och fönsterradernas ljusflöden badade gårdens gyllene trädkronor, så att de flammade där ute i skymningen. Lars kände en barnslig lust att rymma från hela festen och gå ut i skogen, ensam med den stigande natten, de fallande, vissna löven. Men en röst ur sorlet höll honom kvar.

Vid kaffet hade gamla Lenning, kyrkoherdens bror, slagit sig ner i ett litet hörnrum och kring honom en

krets äldre och yngre herrar, mest lekmän, på ett eller annat sätt förbundna med detta prästhus. Utifrån förmaket, som var överfyllt av folk, ljöd ett festligt mullrande, vaggande i långa dyningar — så att den gamla pratlystna Lenning kunde tryggt låta tungan löpa för sin lilla, men tacksamma åhörarskara. Han ägde samma vinnande, milt betonande föredrag som brodern, men ordalagen föllo litet tvetydigare, ofrivilligt belysande, liksom de muntra små glimtarna i hans gröna kattögon. De, som hörde honom, lyssnade gärna och ivrigt.

Alldeles invid förmaksdörren in till det lilla hörnrummet hade Lars valt sin plats för att efter behag kunna försvinna; nu lutade han sitt huvud mot dörrposten, som för att få litet vila.

— Jo jo, det får jag allt säga, pratade ingenjören, att vad beträffar äktenskap, så kan det gå till på lika många sätt som Gud skapar människor. Och nog gick det litet underligt till den här gången — som min bror kyrkoherden sa — fast, bra förstås, förträffligt — det kan ju var och en förstå.

— Ja, lika vackra är de, bägge. Så att, om lika barn leka bäst —

— Unga frun tar priset!

— Nå — men som karl betraktad är han allt —

— Ja ja, avbröt ingenjören. Han ville inte störas av andras inlägg och utredningar. När han pratade, ville han prata ensam.

— Den sidan av saken betyder mindre. Det är ett allvarligt, kristligt förbund, detta. Lilla frun själv förstår det bättre än någon annan, säger min bror.

Hon vet, att Gud själv har fört henne i Jacob Wathells armar och ska föra henne över hav och länder till sin ära och deras lycka. Ja ja män. — Men — hur det kom sig — ja, hur det gick till, ser ni, mänskligt att döma, det kan jag tala om.

Angelägen tystnad blev allas svar, och med småblinkande ögon och rynkigt illmariga smålöjen i det mossiga skägget, berättade den gamle.

— Jo, de här missionärerna, se, de ha ett svårt arbete, de. Och det är visst inte alla, som duger där. Men de få ju lov att försöka sig på saken tre år i sträck, för att se om det passar deras gåvor. Nu, denna Wathell, när han gjort ifrån sig de där tre årena, se — så skrev han till sin gamla vän och lärare, missionspastor Arndt i Indien, som senast hade varit och hälsat på hemma i Sverige, och frågade Arndt, om han kände till någon from och bra flicka här, som kunde bli Wathells hustru och ett stöd i hans svåra kall. Ty — utan en hustru ville inte Wathell åta sig att stanna i tjänsten där i de varma länderna.

— Nejnej, må tro! mumlade åhörarna.

— Ja, gamla Arndt, som är en hedersman och ungdomsvän till min bror kyrkoherden, han, Arndt, hade just varit här under sitt hemlandsbesök och sett lilla Elin Krampa. Nu skrev han från Indien hit till min bror och sa hur det var med Wathell och sporde, om han hade utsikter.

Löjtnant Lars hade slutit ögonen och satt som i dvala. Men då och då ryckte det i hans mörka mustaschspetsar, som om han antingen velat skratta eller gråta.

— Ja, fortfor bruksingenjören efter en läskande klunk ur kaffekoppen, min bror kyrkoherden kände ju flickans allvarliga sinnelag och skrev då till Arndt, att Wathell nog kunde försöka. Så skrev Arndt till Wathell i Afrika och Wathell skrev hit till min bror och friade genom honom. Elin fick läsa brevet och blev genast förtjust, och så kom han själv med första lägenhet till Sverige och första dagen, de unga råkades, blev det förlovning av. Elin var redan förut kär i hans handstil och i ett porträtt av honom som student. Och nu, en månad efter, är de gifta. Men så kan man också nästan säga, att det var tre världsdelar om att förena de tu! Hehe.

Ett sus av dämpad munterhet följde historien.

— Jaha — det kan man säga, upprepade Lenning självbelåtet, men plötsligt upptäckte han i förmaksdörren löjtnant Krampa, som stod och betraktade honom så egendomligt. Hans svarta blick berörde gamla ingenjörn obehagligt kallande, så att han ofrivilligt reste sig och gick bort till löjtnanten. Lars' ansikte var så blekt under solbrännan, som om det ej hade en droppe blod under huden.

— Hur är det med vår bålda krigsman i kväll?

— Tack, farbror Lenning! — Förlåt, men var det sant, allt det, farbror berättade nyss — om Elin?

— Sant, ja! Det förstås. Det vet du väl, min gosse, stammade gubben litet förlägen.

— Jaså. Tack, sade Lars, vände sig bort från honom och spejade över förmakets vimmel efter systern.

Icke ett ögonblick hade han fått råka henne ensam, icke ett ord hade de fått byta på tu man hand.

Brudparet satt, omgivet av kyrkoherdefamiljen, vid

det av koppar, glas och assietter, fruktfat och vinkaraffer belamrade salongsbordet.

Lars såg sig om efter Vidar. Han tyckte, att denne måste veta mera, måste kunna hjälpa honom att bryta kedjan av vaktande fränder kring Elin, tvinga henne att förtro sig åt sina bröder och lita på deras gränslösa kärlek. — Själv kände han sig fullständigt som främling under detta tak, bland dessa människor.

Vidar hade från sitt håll märkt broderns nästan ångestfullt sökande blick och kom vänligt bort till honom.

— Hur, Lars?

— Ja, hur — Vidar? Hur har hon kommit dit, in i detta?

Det var som skulle det smärta hans tunga att säga systerns namn. Vidar svarade lugnande, undvikande:

— Kära Lars, var förvissad om —

— Ja, jag vet, avbröt Lars, Gud vill det. Och farbror Lenning och faster och pastor Arndt och du med kanske — men Elin själv?

Hans »Elin själv» sprang fram obehärskat hett. Vidar tystade honom med ett lätt grepp om armen.

— Kära broder! Elin vill, vad Gud vill.

Och pastor Krampa visade förstulet, med en hastig liten åtbörd bort på de nygifta. Lars' öga följde vinken.

— Se, du, viskade Vidar.

Brudens blick vilade i brudgummens, slaviskt hänryckt.

— Se, Lars, upprepade Vidar varmt, det är som sutte de mitt i öknen, de två allena, under Guds hand.

TRADITIONEN.

En gnistrande frostklar januaridag stod på prästgårdsplanen, som glänste isbegjuten, en vid ring av olika slags åkdon; droskor, sufflettvagnar, trillor, kärror och karrioler.

Den vitmenade, långsträckta, eljest så tysta byggnaden genljöd av dovt, men oavlåtligt sorlande röster, och i dess låga, sedan årtionden fridlyst tomma rum trängdes en ständigt växande samling av svartrockar och svarta högtidsklänningar med eller utan släp. Ungdom fanns där också gott om, men den höll sig stilla.

Avlidna kontraktsprosten Schaafs jordiska kvarlevor skulle helgas åt den sista vilan. Han hade vilat rätt länge redan innan döden kom. Det var lika mycket ålderdomssvaghet som den nyss förlupna julhelgens växling av ovanligt skarp köld utomhus, värme och välfägnad inomhus, som äntligen slutat hans trötta liv. — Dödsbudet mottogs då också i kontraktet och över hela stiftet utan bestörtning, men såsom ej utan otålighet väntat.

Schaaf hade föga hävdat den avundade ställning, han självklart intagit såsom stiftets äldste och det bästa pastoratets innehavare. Med sin gamla prostinna och en även redan grånad fosterdotter — egna barn ägde de ej — hade han levat i fredlig tillbakadragenhet och gjort så litet väsen av sig som möjligt. Stilla

och fridfullt hade han nu gått bort, efterlämnande makan förstenad av sorg över den enda oersättliga förlust, som kunde drabba henne, och ett officiellt tomrum, som åtskilliga av hans ämbetsbröder ivrigt längtade att få fylla. — Den stora förmögenhet, Schaaf fått med sin fru, hade fördelats mellan hans två efterleverskor och ett antal välgörenhetsändamål. Bland dessa senare märktes särskilt en lysande donation för understöd åt stiftets teologie studerande vid universiteten.

På grund av dessa vördnadsbjudande fakta var det en sällsynt skara präster av alla åldrar och grader, med hustrur och barn, som infunnit sig till begravningen. I den väldiga salongen, där tyska kristusbilder hängde sida vid sida med engelska färgplanscher och fotografier av gotiska katedraler — Schaaf hade i sina yngre år varit legationspredikant — där hade nu kring det stora mahognybordet bildats ett högkvarter för prostar och kyrkoherdar, medan komministrar och adjunkter garnerade väggarna. Smårummen och förstugan fylldes allt tätare av barnflockar, sockenbor och andra lekmän. Genom pratets viskande brus hördes från den ännu stängda salen slamret med silver och porslin, det bråda skrapandet med stolar, springandet av fötter, utdelandet av order och hetsigt framflämtade svar — där dukades den storartade begravningsmiddagen.

Ute i en liten glasveranda, ett slags vinterträdgård i miniatyr, stod kistan mellan solfjäderspalmer och kandelabrar. Där låg mitt i fladdrande ljussken den döda kontraktsprosten, liten och torr, med lugnt slutna ögon och ett fint, förstulet leende på de infallna, tunna

läpparna. Pannans rynkor hade liksom slätats ut, men på den vassa näsan lyste ett rött märke efter glasögonen. — Han såg ut, som om han låge i halvslummer och lätt förvånad lyssnade till detta ovana mullrande i hans stora våning — i förströdd njutning, som om han, lyckligt i land efter en lång sjöresa, hörde bränningen bryta i skum mot stranden. Han tycktes ligga och mumla så sakta för sig själv: ja, låt dem nu stimma, så mycket de behaga, bara jag slipper vara med!

Vid kistans fotända satt i en vilstol änkeprostinnan Schaaf, liten och spröd, också hon, snarlik ett sjukt barn, utstyrd i svart silkesschal och spetsmössa. Alldeles overksam satt hon i sitt av gäster överfulla hus. Hälsningar och handtryckningar besvarade hon med ett skyggt och förläget leende, men hennes tårlöst förgråtna blick stirrade fullständigt frånvarande in i ljuslågorna.

Makarna Schaaf voro beryktade för en rentav svärmisk äktenskaplig kärlek. De hade varit allt för varandra. Den eljest så plikttrogna gamla prästen kunde, när hustrun var klen eller av något skäl önskade hans närvaro, visa en glömska av tjänsten och allt, en liksom blind och döv slapphet, som hos en mindre aktad och vördad församlingsherde skulle väckt både klander och åtlöje. Ännu som vithåriga åldringar kysstes de som nyförlovade och sutto ofta hand i hand, som vore de rädda att tappa bort varandra. — Men ingen kunde ta illa upp. Gubben och gumman Schaaf kringstrålades av ett slags lutersk-evangelisk helgongloria. Dock hade de vandrat så förteget, så ödmjukt och förnämt på en gång, sin väg genom

livet och alltid hållit jämna steg. Man kunde nu också tro, att de ännu voro lika levande båda, eller lika döda — gubben i kistan, gumman vid hans fötter. Lika främmande här, lika långt borta. Men det fanns andra som visste att göra sig gällande.

Man väntade nu den för dagen tjänstförrättande ämbetsbrodern, som skulle representera biskopen i egenskap av stiftets nya senior, prosten och andliga ledamoten av kungliga nordstjärneorden, teologie och filosofie doktorn Jonas Peter Amandus Somling.

Plötsligt stegrades sorlet, tvärsänktes så lika plötsligt och blev ett sus av hemlighetsfullt dämpade röster.

Bjällror klingade utanför, och alla packade sig kring rutorna. Uppför den nakna, rimfrostglittrande björkallén, som för stormen väster ifrån bugade inåt gården, körde prosten Somlings stora tvåspända kursläde på argt gnisslande medar fram till sorgehuset. — Det var visserligen barvinter med endast bristfälligt före, där vattengölarna frusit till småkrusig och kullrig is. Men prosten kom som han helst ville, med ljudande bjällerkransar och gungande slädnät på de svarta, blanka parhästarna.

Schaafs fosterdotter — en grå och knotig halvgammal flicka — samt tillförordnade vice pastorn — en ung, smidig präst med knivskarpt ansikte — klämde sig skyndsamt ut till stora trappan, slogo upp dörrarna på vid gavel trots kylan och hälsade vördnadsfullt den ivrigt väntade välkommen. — Allas hjässor sänktes och med samfälld ansträngning tryckte sig ungdomsskaran in i förstugans vrår och upp i vindstrappan, för att ge tillbörligt rum åt den nykomne.

Prosten Somling steg flåsande in och nickade med

sitt blåröda huvud, som var uppsvällt och alldeles kalt, liksom skållat. — Han lyfte av sig pälsmössan och släppte den i fosterdotterns händer, stötte av sig lappskorna, vilka vice pastorn fick dra försorg om, och anförtrodde sin silverkryckade käpp åt de närmast stående svartklädda och vithandskade unga prästtelningarna. Utan att se sig om vräkte han så av sig den väldiga respälsen och traskade med värdig tyngd på varje steg in i salongen. — Tätt efter honom hade hans äldsta son och äldsta dotter kommit in just lagom för att hinna gemensamt lyfta faderns päls från golvet och hänga den på en krok, som vice pastorn beskäftigt gjort ledig. Sedan drogo de tyst av sig sina egna ytterplagg och blevo anspråkslöst stående där ute vid dörren bland de andra jämnåriga. — Några yngre präster och kandidater nickade åt unga Somling och vice pastorn, som med Schaafs fosterdotter delade värdskapets börda, slog dem förtroligt på skuldrorna och trugade in dem samma väg som faderns omfångsrika gestalt banat. Vice pastorn hade varit studentkamrat och samtidig vid universitet med Somling, men denne var icke färdig än, ty hans studier voro inriktade på större mål än en vanlig prästexamen.

Somlingarna tillhörde en av landets äldsta och främsta prästsläkter, med ett par biskopar, flera domprostar och otaliga kyrkoherdar bland sina anor. — Gamla Jonas Peter Amandus hade trots sin stora lärdom likväl icke hunnit högre än till prostvärdigheten, dels på grund av sin tidvis ytterst svaga hälsa, dels av andra orsaker, vida allmännare kända än han själv tycktes ana. Alltid hade han farit fram för fulla

klutar, men aldrig kunnat hålla kursen säker. Blindskär och rev lurade överallt, och han var så barnsligt omisstänksam, så storslaget oförsiktig. I ett ständigt rus av ärelystnad gick han omkring och skröt för vem som ville höra och andra med. Ingenting dolde han — alla visste, vad han gick för. Men i hans närhet föll det ingen in att klandra eller kritisera — hans namn och hans orubbliga självtillit gåvo honom en utomordentlig personlig makt där han för tillfället befann sig. Han fyllde ett rum, ett helt hus med sin sällskapliga hänsynslöshet.

Äldsta sonen och hans framtid var prosten Somlings ålsklingsämne. Han skulle bli allt, vad fadern bort och förtjänat bli, skulle nå så högt en Herrans man kunde stiga, i rikaste glans och fullaste mått återupphöja det Somlingska namnet till vad det varit — ja, varför icke mer än så?

Varför skulle icke med honom komma — en ärkebiskop Somling?

Han skulle en dag stå såsom en av kyrkans yppersta märkesmän, en luterska lärans väktare, en ära och välsignelse för sitt land, sin bygd, sitt stift, sin far. Kort sagt, han var den utkorade återupprättaren och fullkomnaren av traditionen.

Detta visste alla, ty prosten stack inte under stol därmed. Den enda, som inte såg ut att veta det, var sonen själv, Petrus Samuel, i vardagslag kallad Per. — Litet krokryggad som under ett osynligt ok, i urvuxen bonjour gick kandidaten runt salongen och hälsade. Något af den fäderneärvda pussigheten tryckte honom redan, men hans skägglösa anlete var lika blekt som faderns var färggrant. Det släta, mjölblonda

håret föll snett ner över pannan och dolde blygsamt dess höga, vita välvning. Och de närsynta, ljust gråblå ögonen höllos envist halvsänkta.

— Min son, Petrus Samuel, presenterade prosten högljutt för all världen, fast det inte fanns en själ i hela sällskapet, som inte längesedan kände honom.

Dottern däremot lämnades alldeles ur räkningen. Tyst och smygande, som dresserad, följde hon far och bror, men med omärklig vaksamhet iakttagande allt.

Glömsk av dagens och ställets helgd skroderade fadern: — Min Petrus Samuel — vår äldste. — Har nyss tagit sin filosofie kandidat. Den teologie kommer efter. Först därmed begynna hans egentliga studier. Det har varit oss kärt att låta vår äldste åtnjuta hela den utbildning, steg för steg, som jag och före mig min älskade fader, domprosten, och min vördade farbror, biskopen — som en gång de, före mig —

En piga med en oerhörd tebricka tystade prostens svada för en stund, och sonen gled sakta ut på verandan, där den lilla änkeprostinnan Schaaf satt orörlig och sluten vid makens bår. Länge stod kandidaten där, lätt böjd ner mot den döde, som ville han söka tolka de vissnade dragens fina, stumma löje. Unga Somlings forskande blick röjde där, att först nu fann han prosten Schaaf verkligt avundsvärd. Men vid salongens tröskel dröjde systern och följde med en sjukvårdarinnas ögonkast fadern och brodern.

Sedan prosten druckit te, bröt man allmänt upp och ordnade sig för processionen.

Kistlocket skruvades på, och likvagnen körde fram på gårdsrundeln. Vice pastorn ledde ut prostinnan, som skulle påpälsas till kyrkogårdsfärden. Foster-

dottern måste stanna hemma för att lägga sista hand vid middagen. — Då erinrade sig gamla Somling, att han hade på sig några oavsända brev, drog upp dem ur kaftanen och såg sig omkring. Så vaggade han stånkande bort till ett par bondgubbar, som med händerna på rygg stodo och trampade i dörren till en kammare.

— Å, var snäll någon här och gå med dessa till stationen, bad prosten och sträckte breven rätt ut i luften. Men ingen tog dem.

Hans blodsprängda ögon blänkte till i häpnad, som om de inte trodde sig själva. Då skakade en krum och skäggig gammal bonde sitt snövita huvud:

— Vi ha nu inte kommit hit för att gå till stationen med herr prosten Somlings brev utan för att följa herr prosten Schaaf till graven, sade han tryggt.

Somling blev dunkelröd och kastade huvudet bakåt, så att kragen skar in i halsens hängande fetma. Men han fann sig snart, stoppade ner breven igen, och i det han tungt vände sig på klacken, genmälde han högtidligt:

— Ja, även jag har kommit för att följa eder prost till graven.

Han var ombedd att förrätta jordfästningen, och alla förstodo, vilken betydelse han tillmätte denna sin uppgift.

Kistan bars ut.

Jämte bärarnas dova steg hördes endast snyftningar och suckar samt prosten Somlings astmatiska stönanden, medan han ordnade kappan och prästkragen. Endast han och änkan skulle åka till kyrkan, de övriga skulle gå efter. — I ett av de sista leden

mellan en gymnasist och en torpare valde kandidat Somling sin plats. Fröken Somling höll sig bland bondhustrurna. Båda syskonen tycktes vilja i all stillhet taga avstånd från faderns stoltserande, åtminstone för egen del undandraga sig det uppseende, han på alla sätt framkallade.

Vinterblåsten ven med makt, så att den långa, svarta människokedjan sviktade. Unga Petrus Samuels vitgula hår flög om hans tinningar, som skulle det slitas bort, och hans blekhulliga kinder skiftade i blåviolett. Men det egendomligt kloka, förlästa gossansiktet uttryckte nu med en ofrivillig grimas en gnagande och kväljande leda, som tycktes göra honom likgiltig för köldens bitande skärpa såväl som för hela den sorgefest, vari han deltog. — När man hunnit in i den vitrappade kyrkan, som klätts med granar, och prosten Somling ståtligt svept i sin prästkappa steg fram till den i koret paraderande lilla kistan och allas blickar andaktsfullt riktades dit — sänkte kandidaten sitt huvud och förblev under hela akten stående så med blicken mot golvet, som för att intet se. Men man kunde ju mycket väl tro, att han lyssnade så mycket uppmärksammare.

Begravningsmiddagen med dess många, lantligt stadiga julrätter hade tinat upp de av kyrkvandringen frusna gästerna. Man började litet varstans längs de genom halva huset uppdukade borden tala om saker, som hörde det vardagliga till eller åtminstone hade föga med den nyss jordade kontraktsprosten att skaffa. Det blev då en halvt generad, halvt motvillig tystnad, när prosten Somling mödosamt reste sig och knackade i sitt glas.

Vid griften hade han för den kalla väderlekens skull sagt endast några avskedets ord till den hädangångne och en tröstande maning till tålmodig undergivenhet åt hans närmaste. Nu ville han göra sig till tolk för den djupa tacksamhet, som samtliga närvarande och alla kyrkans sanna vänner måste ägna en sådan arbetare i Herrans vingård, en sådan herde och väktare, som den man, de nyss ledsagat till den sista sabbatsvilan. — — — Schaaf hade i liv och död, i stort och smått varit ett mönster för dem alla. Var och en hade outsägligt mycket att lära av honom. Sina redan grånade ämbetsbröder hade han givit ett ovanskligt föredöme i trohet och nit, ödmjukhet och fromhet.

Här hörde alla utom talaren en dämpad hostning från de yngre prästmännens hörn.

Ingen, fortfor prosten, ingen visste sin hädankallelses stund, men måtte den Högste i sin nåd finna dem, alla och envar, lika väl beredda för räkenskapens och belöningens möte med den unga vingårdsherren, som de vågade vara förvissade, att Han funnit Schaaf.

Talaren gjorde här en paus för att snyta sig. Som på signal trycktes en hel rad näsdukar mot upphettade ansikten. — Med höjd röst och en ovig halvsväng ner åt de yngres, komministrarnas, pastorsadjunkternas och barnens krets fortsatte han:

Ej blott åt de gamla, i livet mognade, i tjänsten prövade hade den bortgångne lämnat ett ovärderligt minne. Också de unga — ja, kanske främst de unga och oerfarna, som ännu stodo i spirande växt, kunde och borde hålla klar och strålande för sina ögon bilden

av denna trogna och goda Guds tjänare. Just dem hade han haft i åtanke, in i det sista, och velat med frikostiga gåvor stödja och främja deras arbete för framtiden — deras och kyrkans, den evangelisktluterska kyrkans framtid. Och i denna kärleksfulla omtanke måste de unga se en uppmuntran till flit och iver på vägen mot stora och fruktbringande mål! — prostens flammande blick sökte över fat och terriner, flaskor och glas sonens huvud. Det var böjt, liksom förut i processionen, djupt och orörligt böjt ner mot tallriken.

Med dovt förebrående tonfall talade fadern vidare.

Men — också en maning skulle de se däri! Ett manande och varnande väckelseord skulle de höra däri, klingande till dem från andra sidan graven. Det skulle hjälpa dem att icke svikta i kampen mot den nya tidens otrosmakter, mot våra dagars hedendom, vore den så skamligt ohöljd eller illslugt förtäckt i vetenskaplighetens frestande förklädnad. När svekfulla och fräcka röster sökte förvilla deras sinne, fånga deras hjärtan och locka dem bort från deras fäders och hembygds rena, fasta bibeltro och oskrymtade gudsfruktan — då skulle den gamla givmilda kontraktsprostens svaga stämma ljuda än högre genom tidens svallvågor och hålla dem kvar på den enda rätta vägen eller kalla dem tillbaka, om de redan vacklat åt ena eller andra sidan, varifrån Gud, den barmhärtige och allsmäktige, i sin nåd måtte bevara dem. Och då skulle Schaafs minne, trots död och förgängelse bära levande, välsignad frukt till evig tid.

Prosten lade huvudet snett bakåt och slöt sålunda: — Förenen eder då nu med mig, gamla och unga, ja,

främst I unga, i en tacksamhetens och löftets skål för vår kära och vördade gamla broders minne!

Glasen höjdes och sträcktes mot änkeprostinnan, som hopkrupen och stum satt vid talarens sida. Men denne sökte på nytt sonens blick — fortfarande förgäves. Då sade han i myndigt kallande ton: — Petrus Samuel!

Kandidaten spratt upp, nickade bort till fadern, lyfte glaset, men icke ögonen.

Fröken Somling kramade i förstulen ängslan sin servett och sneglade från far till bror med ett ögonkast, ilande snabbt och skyggt.

*

Sensommardagen glödde i kvav hetta. Genom alla de vidöppna prästgårdsrutorna trängde ingen svalka, blott skördetidens tungt sövande ångor utifrån fälten.

Salig prosten Schaafs efterträdare skulle nu installeras i sin tjänst. Den lycklige, kyrkoherde Vattling, var gammal ungkarl, försynt och anspråkslös liksom sin företrädare. Hans ålder både som människa och präst gjorde honom förtjänt av en sådan belöning som stiftets bästa pastorat. Nedtryckt av sin framgång gick han nu nästan skamset småmysande av och an i den stora våningen och välkomnade sina gäster. Före detta vice pastorn, som under mellantiden skött platsen, var ännu kvar och hjälpte den förtumlade nyutnämnde och hans gamla hushållerska att ordna allt på värdigaste sätt.

Man väntade biskopen och den nya kontraktsprosten. doktor Jonas Peter Amandus Somling.

Ja, Somling hade såsom stiftets äldste fått ärva kontraktsprosttiteln efter Schaaf. Det dova ljudet av vagnshjul och hästhovar lockade sällskapet — ungefär detsamma som vid Schaafs jordfästning — till fönsterna. Före detta vice pastorn stod bugande vid trappan och vinkade ivrigt in efter värden.

Gamla Somling nästan föste biskopen framför sig. Pösande i känslan av sin nya värdighet såg han ner på alla omkring för att njuta det intryck, hans ankomst gjorde. Hans stora huvud, skinande som en blankskurad kopparkittel, höjdes sedan förnämt bakom biskopens lilla bengula kranium i svart kalott, när de två högvördigheterna stego in i prästgårdssalongen.

Tyst och stilla, nästan spöklikt smygande, gled fröken Somling in i faderns fjät. Han tycktes knappt veta, att hon var med. — Inte ägnade han heller biskopen någon avsevärd uppmärksamhet, men när han nödgades göra det vid passerandet genom dörrar eller placerandet i soffor, var det med en blundande nådig min, som sade, att hans nåd och biskopens nåd trivdes måttligt väl under samma tak. Stiftets överherde fann sig däri med stumt, självmedvetet överseende.

Kyrkoherden Vattling halvsprang från matsalen, där han haft något slags Martabekymmer, som en liten kypare in emot de båda prelaterna och krökte sin magra rygg så färmt, som hade han aldrig gjort annat än övat den konsten. — Innan biskopen hann besvara värdens välkomsthälsning, började Somling högljutt gratulera honom. Deras lilla förman fingrade besvärat på sitt kors och dess kedja, men Somling såg sig forskande om i det stora, människofyllda rum-

met. Ingen hade ännu frågat efter hans son, hans äldste. Han sänkte sin runda kropp i en rymlig emma, som knastrade därvid, och utbrast flämtande:

— Ja, min son, Petrus Samuel — vår äldste — han har just begynt sin andra termin som teolog. Han är nu upptagen av sina verkliga studier. Helt visst ivrigt fördjupad däri.

Före detta vice pastorn, som stått på tröskeln till verandan, viskade något till en annan ung ämbetsbroder och de gingo ut tillsamman. Kontraktsprosten utbredde sig över sitt älsklingsämne:

— Förr brukade han alltid skriva hem minst en gång i veckan, den kära gossen. Vi ha önskat det. Det har glatt oss och varit honom till nytta.

— En gång i veckan! ljöd som ett dovt eko ett beundrande sorl runt salongsbordet.

— Men nu knappar han in på korrespondensen? sporde biskopen med sin tunna, vassa nasalröst.

— Han gör det, ja, sedan förra terminen, bekände fadern i lätt vemodig ton, men inom sig högst smickrad av att saken dryftades.

— Nå, inföll den lilla värden, ängsligt plockande på sina prästkragar, arbetet går före allt.

— Mycket riktigt, kära Vattling, stönade Somling gillande, och arbetet är sin krona värt. Jag hoppas också att det stipendium av vår dyra Schaafs vackra donationsfond, som min Petrus Samuel nyligen erhöll, både har glatt och eggat honom. Men — men som sagt, det har annars städse i vår familj varit sed att de bortavarande sönerna —

En piga med tebricka störde det viktiga samtalet. Somling bevakade med obehärskad spänning sin rätt

att bli serverad direkt efter biskopen. Denne tömde hastigt den heta drycken och sade med ett fint, lätt mästrande löje i munvinklarna: — Låtom oss tro gott om de unga, men likväl icke vänta oss för mycket av dem. Deras tid kommer.

Gamla Somling stirrade först oförstående över sin kopp, nickade sedan litet trögt, som för god ordnings skull.

Från en vrå avläste hans dotter var min och skiftning i hans feta, rödflammiga drag.

Biskopen hade rest sig ur soffhörnet. Hela sällskapet lydde signalen. Somling gurglade i sig teet och kom med en våldsam krystning på fötter igen. Så slog han biskopen och värden på skuldrorna och sade, såsom något självklart och odisputabelt:

— I dag tjänstgör jag förstås för altaret, mina kära.

Den nyutnämnda kyrkoherden svängde oroligt hit och dit.

— Hm! Ja — det vore ju — — men —

Biskopen vände sig bort för att slippa svara. Vice pastorn hade hört frågan, sett de andras bryderi och kom nu fram och svarade med en ursäktande liten bugning:

— Förlåt, farbror Somling, pastor Fuchtel här och jag ha blivit anmodade att gå för altaret i dag. Och han visade med en åtbörd på den unga prästen, som med honom druckit sitt te på verandan.

Somlings blick flammade.

— Du och pastor Fuchtel! — och — vasa? Den stackars lilla kyrkoherden vände sig med flaxande kaftanskört och såg vädjande på biskopen, men denne skred orubbligt lugn mot förstugan.

— Ja, vidhöll vice pastorn, se, vi ska ju mässa, Fuchtel och jag.

Vattling instämde, brådskande, mäklande.

— Just det, ser bror kontraktsprosten — de ha ju sångröst båda. De ska ju mässa.

Somling var oemottagligare för skäl än någonsin.

— Gott och väl — gott och väl — flåsade han, dunkelröd ovan kragen, som skar djupt in. Men jag får verkligen säga, att ännu aldrig har jag närvarit vid en installation, där jag icke själv tjänstgjort.

Han hade tvärstannat mitt i förstugudörren, hindrande alla att komma ut. Fröken Somling smög bakom de andra längs väggen för att nå fadern. Innan hon hunnit fram hade biskopen, redan i hatt och kappa, återvänt till Somlings sida och med sin förnämt hesa, ordnande röst yttrat de salomoniska orden:

— Kontraktsprosten kan ju såsom tredje man i dag stå för altaret — utan att sjunga.

Men under mässningen stod gamla Somling mellan de två sjungande prästerna för altaret och gapade i takt, för att inbilla församlingen, att han verkligen sjöng med.

Efter installationsakten i kyrkan vidtog festmiddagen i prästgården.

Den bedövande värmen dämpade till en början sällskapsglädjen men medverkade omsider till den höga, fylliga stämning, välfägnaden liksom i smyg frambragt. — Bland festtalarna märktes som alltid kontraktsprosten Somling.

Att icke vid ett tillfälle av detta slag få yttra sig

offentligt skulle kunnat kväva honom eller menligt inverka på hans matsmältning. — Med illa dold otålighet lyssnade man till hans snirklade haranger.

Han ville än en gång på denna brodern Vattlings högtidliga installationsdag erinra om hans företrädare, förra kontraktsprosten Schaaf. När hans begravning samlade dem till detta herdetjäll, låg vintern hård över nordanlanden. Nu stod allt i ljuvligaste sommarfägring. Förhoppningarna från den gången voro också lyckligen uppfyllda. Schaafs verk hade blivit anförtrott åt en man, som med samma trofasta kärlek och nit skulle föra det vidare, till Guds ära och församlingens eviga väl. Därmed var ännu en länk knuten till den traditionens kedja som aldrig borde brytas.

Nu höjdes glasen mot kyrkoherde Vattling, som bugade åt alla håll, med fuktiga, plirande ögon och svettigt blek om de magra kinderna. Efter en krampaktig harskling besvarade han Somlings skåltal.

Också Somling hade på sina skuldror övertagit en stor del av Schaafs verk, då han efter honom mottagit kontraktsprostvärdigheten. Däri kunde man även se ett gott omen för framtiden. Ingen ägde i högre grad än Somling betingelser att fylla de krav, som följde av denna ställning.

Åter klang och glitter av höjda glas. Somlings namn susade vördnadsfullt emot honom. Han nickade och svällde ut, så att han nästan undanskymde sin bordsgranne, biskopen.

Vid kaffet bad Somling i nådig ton vice pastorn vederkvicka dem med litet musik.

— Du är ju utrustad med sångröst. Låt oss höra!

— Ja, det vore utmärkt snällt, instämde värden och slog tjänstaktigt upp pianot.

Vice pastorn var trött efter mässningen och middagen och tycktes inte mycket villig att lyda. Men med en knyck på nacken slog han sig ned vid instrumentet och klarade strupen.

— Nu får vi sång, ropade kontraktsprosten och tystade med en faderlig åtbörd de sorlande grupperna. Pastorn stämde upp en av Wennerbergs hymner ur psaltaren:

— Görer portarna vida och dörrarna höga. — Lutad i en soffa, bågnande av välmåga och självbelåtenhet, vaggade Somling efter den ståtliga rytmen och stämde in då och då med ett stönande, rosslande ljud. När musikanten slutat och rummet fylldes av tacksamt beundrande viskningar, blev Somling orolig. Han krängde sig upp ur sin halvliggande vila och vacklade bort till pianot.

— Det var ganska skönt — ja. En rätt god röst också. Ack, ja — min Petrus Samuel, han har ärvt min klena hals — eljest har han också mycket fint öra och sann musikalisk känsla, liksom jag och mina bröder — men sjunga kan han inte, den kära gossen.

— Nå, genmälde biskopen torrt, det är ju inte heller alldeles nödvändigt.

— Han kan så mycket annat i stället, bifogade lilla Vattling, som sprang och bjöd påtår.

— Mycket rätt, medgav fadern och lade handen på vice pastorns axel för att stödja sig.

— Men det skulle under hans prästerliga verksamhet vara både kärt och lämpligt, att han kunde utföra vår vackra mässmusik.

Vice pastorn vände sig förvånad upp till kontraktsprosten.

— Men bästa farbror, Per Samuel har ju slagit om?

— Slagit — — om?

Fadern stammade och stötte pastorn ifrån sig, stirrande.

— Ja, det vet väl farbror! — Jo visst! Det hörde ju Fuchtel sist, när han var nere vid universitetet.

— Vad — hörde — — vad för slag —?

Prosten skrek orden så gällt som i en domedagspredikan. Hans dotter kom ilande från ett av småarummen, följd av en skara nyfikna småttingar.

Vice pastorn kunde inte dölja en viss skadeglad häpnad.

— Har inte Per underrättat farbror, att han avbrutit de teologiska studierna — för att bli filolog.

— Ack, Per har ju inte skrivit hem på länge, svarade nästan kvidande fröken Somling och trängde sig fram mot fadern. Men denne stod ett ögonblick stel, oroväckande purpurfärgad ända upp till hjässan, vacklade plötsligt till ett slag, så att nordstjärnan dinglade på kaftanen, svängde sedan halvt om och föll med en ovig knyck snett bakåt ner över pianot, som skrällde till med en disharmonisk klang.

En larmande förvirring uppstod, och i kören av förskrämda röster hördes dels klagande rop: — Kontraktsprosten dör! Prosten Somling dör! — — dels lugnande och beskäftiga: — Det är inte farligt! Det går över! Det är bara ett svimningsanfall!

Den medvetslöse bars på vice pastorns, Fuchtels och några andra yngre prästers armar in i värdens

sängkammare. Den stackars nyinstallerade kyrkoherden smågrät och mumlade som i bön, medan han trippade före och slog upp dörrarna.

Efter följde fröken Somling, kritvit om kinderna, med de blågrå ögonen uppspärrade i skräck och tårlös förtvivlan. Oavvänt betraktade hon faderns askgrå, blundande huvud. Utan att själv veta det, upprepade hon blott: — Varför har inte Per Samuel skrivit? Varför har han inte skrivit om detta?

Biskopen stödde hennes arm och viskade som till ett litet barn: — Seså, var inte rädd! Jag skall tala vid pappa sedan! Seså, seså!

Men hon tycktes inte höra. Hon frågade endast, utan att vänta svar: — Varför har inte Per Samuel skrivit?

Senare på aftonen avled kontraktsprosten utan att ha återfått medvetandet.

EN ARBETARE I VINGÅRDEN.

Expeditionstiden led mot sitt slut; i det stora grå-menade rummet, som vette åt öster, ruvade redan höstefter-middagens halvdunkel.

Kyrkoherde Alban lutade över skrivbordet sin blanka skalle, varå fönstrets bleka dager speglades, medan bordskanten skar djupt in i hans bastanta mage — — det såg obekvämt ut, men var för just den kroppshyddan en slags vila. — Han tycktes inte veta av att en gosse stod med mössan i hand och väntade vid dörren. Pojken tordes ingenting säga, förrän han blev tilltalad, men bugade gång på gång med en hastig knyck, men förgäves. — Plötsligt började dock kyrkoherden tala, med en fyllig, fast litet grötig hals-röst.

— Du kommer försent nu också.

— Ja, jag har varit ett ärende.

— Du blev tillsagd att infinna dig här klockan två. Nu är hon tre. — Nå. — Du kommer alltid försent till nattvardsläsningen.

— Jag springer ärenden, för jag är springgosse, och —

— Du är läsgosse nu. Kan inte dina föräldrar hålla reda på dig?

— Joo. Men slaktarn, som jag springer för, han släpper mig aldrig fri förrän i sista minuten, han. Och när jag sen ska hem och byta kläder, så —

— Nå. Du har blivit tillsagd att underrätta föräldrar och principal att du med absolut punktlighet måste infinna dig vid nattvardsläsningen. Har du åtlytt denna uppmaning?

— Ja, kyrkoherden, men jag hinner inte —

— Talar du sanning? Du kan inte se mig i ögonen, pojke!

Pojken ryckte till och sneglade skyggt förtörnad på sin själasörjare.

— När jag inte hinner, så —

— Du hinner inte läsa dig fram i år? Nej, det tyckes verkligen vara din mening. Detta slarv får icke längre fortgå. Jag har upprepade gånger varnat dig. Du är nu för i år utesluten från läsningen.

— Snälla kyrkoherden, bad pojken gråtfärdig.

— Seså! Du hör vad jag säger. Gå nu och lär dig inse betydelsen av din liknöjdhet och låt se, att du bättrar dig till härnäst. Du får gå nu.

Kyrkoherden sänkte än djupare sitt feta, skägglöst blanka ansikte, så att hakan veckade sig dubbel mot kragen. Orubbligt lutad över bordet tycktes han inte märka, när pojken utan bugning, men med våta ögon och nävarna knutna smög sig ut ur rummet.

Innan pojken hann stänga dörren efter sig, gled en kvinna in från väntsalen. Hon hostade förstulet under en trasig schal, som hon kastat över huvudet, och hennes spruckna sulor raspade mot stengolvets smutsiga rutor. — Kyrkoherde Alban såg värdigt upp och mötte den nykomna med en sträng blick, forskande och olycksbådande — så att hon neg djupt som en liten flickunge.

— Ni är här igen.

— Ja, goda kyrkoherden — och jag skulle be —

— Ja, ja, ja — vi vet nu, hur det står till med er.

— Min lilla flicka är sjuk, och jag har inget — varken kläder eller mat — och inget att förtjäna på.

— Nej, ni förtjänar ingenting. — Detta sade ni när ni var här förra gången. Men ni sade inte att er man är ung och arbetsför —

— Inte får jag något av honom, inte. Han super. Och han är aldrig hemma numera.

— Nej, ty ni vårdar icke hans hem.

— Kära, goda kyrko —

Kyrkoherden fällde sin feta hand mot bordet och höjde rösten, myndigt betonande.

— Ni stryker mest ute med er sjuka flicka och tigger, i stället för att arbeta. Och så låter ni andra män, unga, ogifta karlar, hyra in sig hos er.

— Jaa, för att få en slant att leva på. Vad ska en göra?

— Man skall föra ett arbetsamt och anständigt liv. Det gör ni inte. Det vet ni, som jag, alltför väl.

— Jag har allt försökt. Jag får inget arbete mera.

— Ni lever lättfärdigt. Ni ger era barn ett uselt föredöme.

— Herregud, om jag bara hade lite mat att ge dem!

— Missbruka inte Guds namn här! — Kom inte hit och jämra er vidare. Ni har blivit varnad, gång på gång. Ni är en dålig maka och mor. Ni vill inte bättra er. Ni kan inte se mig i ögonen.

Kvinnan hade liksom krympt ihop i sin schal och blivit lik en gammal gumma.

— Men om kyrkoherden nu bara ville hjälpa mig ett grand.

— Seså. Jag håller noga reda på er. Sådan ni nu är varken bör eller vill jag göra något för er. Och om ni fortfar som hittills, kommer jag att låta kalla er och er man att varnas inför kyrkorådet.

Kyrkoherden tände den elektriska hänglampan över bordet och gjorde en avvisande nick, med de smala läpparna rättfärdigt hopknipna.

Den hjälpsökande genomfors av en sprittning, liksom stungen av det kalla, skarpa skenet, och gick sakta ut, kvävande en underlig hostning i sin schal.

*

En smula trött av dagens utståndna mödor gick kyrkoherde Alban från expeditionen hem för att göra sig i ordning till en middag hos en kyrkligt sinnad skrothandlare en gros, som var kyrko- och skolrådsledamot med mera och en högt betrodd man i församlingen.

Putsad och prelatensiskt förnäm från den rosiga hjässan till de mjuka chevråskornas breda tår steg hedersgästen in i grosshandlarens stora och granna huvudstadsvåning. — Under dessa guld- och blomstersirade tak, mellan dessa väggars silkesbroderade bibelspråk och fint inramade kristusbilder njöt kyrkoherden av den sanna hemtrevnad, som ett gott bord och bekväma möbler skänka en förstående natur. Dessutom kände värdfolket så väl sin kyrkoherdes vanor, älsklingsrätter och talesätt, att de kunde bjuda honom just det han helst önskade i alla avseenden.

De välkomnade honom med långa tacksamhetsutgjutelser över hans godhet att slita sig lös en enda liten aftonstund från alla tunga plikter och vila ut hos dem efter arbetsdagens besvärligheter.

— Ja ja, nog räcker det till, mina vänner, sade Alban milt småleende, medan han från pannan strök bort obefintliga rynkor — men kärt är det förvisso att tjäna den högste, och hans nåd gör bördan lätt.

— Ja, och kyrkoherden har den rätta kraften och viljan därtill.

— Den kommer från ovan, en himmelsk skänk som allt annat gott, vi njuta och nyttja.

— Ja, var nu så god. Middagen väntar.

Och vid middagen löstes riktigt kyrkoherdens tunga. För den andäktigt lyssnande grosshandlarfamiljen bekände han över de ljuvligt ångande faten, att hade han icke Guds allmakt och sina trogna, allvarligt kristliga vänner att stödja sig vid, skulle han mer än en gång — ja, dagligen och stundligen, frestas att svikta i kampen mot allt det onda, all denna världens uselhet och obotfärdiga syndaväsen, som just i våra dagar utbreder sig allt mäktigare, och tyvärr även inom deras församling växte fram som ett den ondes ogräs.

— Men ju fortare och ymnigare det växer, dess oförtrutnare få vi rensa och ansa vingården!

Kyrkoherden strålade av vältalighet och dådlust.

— Överallt få vi gripa oss an, även där det är som vidrigast för den arbetande handen. Det duger icke i dessa tider att av något låta sig avskräckas. Vi skola ju också trofast hjälpas åt, sade han, välvilligt nickande åt sin beundrande värd, en liten rund

och kroknäst penningman, som alltid höll sig vaket uppmärksam, snabbt bockande och klippande med ögonlocken.

När denne fyllde gästens vinglas, hejdades han av kyrkoherdens vita, mjuka fingrar på sin ärm.

— Tack, tack, icke mer än halvt! Intet överflöd för min skull, kära bror. Principiellt och för de många svaga, som kunna taga anstöt eller missbruka mitt föredöme, försakar jag i det offentliga alla starka drycker. Men — här hos eder, kära vänner, vet jag, att jag med gott samvete kan smaka ett glas ädelt vin, för magens skull.

Grosshandlaren sade sig djupt respektera kyrkoherdens avhållsamhet och varmt värdera hans förtroende. Hela familjen röjde vördnadsfull beundran för Albans tidsenliga, varmhjärtade levnadsregler.

Efteråt, vid kaffet, där kyrkoherden även smakade ett glas likör — för den lilla magvärmens skull — utbad sig värden att få göra en hemställan.

— Hur är det, har bror kyrkoherden inte någon särskild önskan för egen räkning att låta göra gällande vid nästa sammanträde?

Alban föreföll lindrigt överraskad och skakade lätt på huvudet.

— Kära, snälla bror — på slikt hinner jag icke tänka i vardagslag. Men nu när du säger det — — så — ja, just med hänsyn till det alltmer vittomfattande, forcerade arbete, församlingsvården kräver av sin ledare, vore det förvisso önskligt för församlingens egen skull, att en del förbättringar och — bekvämligheter — — infördes — i kyrkoherdebostället.

— Det tror jag gärna. Låt oss tala om saken!

Så talade de om saken, medan de rökte verkligt goda cigarrer och sågo varandra djupt in i ögonen, när inte röken kom emellan.

*

Ganska upprymd och utomordentligt nöjd med sig själv skred kyrkoherde Albin hemåt i den höstligt svala kvällen, som smekte hans uppvärmda blod. — Känslan av makt över kassor och själar steg inom honom som ett gott rus och väckte ett lystet behov att ge sin storhet ett uttryck. Belåtet såg han sin skugga tåga över väggar och plank, hög och ståtlig. Så borde andra se på honom, som han själv på sin skugga!

Skarpt och strängt granskade han de mötandes ansikten, för att med sin blick väcka samveten, ertappa syndare, framtvinga skygga och skuldmedvetna hälsningar.

Vid skenet av en gatlykta igenkände kyrkoherden plötsligt en av sina läsflickor för året, en av de yngsta och minsta. Det var en liten söt och städad och ovanligt försagd flicka av burgen arbetarfamilj.

Nu stod hon, barhuvad och fruset kurande, med en rund korg på armen, och spanade mot en överfull bagarbutik på hörnet mittemot. Hon varsnade därför inte sin läspräst, förrän han var alldeles inpå henne.

— Nå, Emy, skall du inte hälsa på din kyrkoherde?

Flickan spratt till och neg så djupt hon kunde, med förläget nedslagna ögon.

— Varför ser du inte på mig, när du hälsar, mitt barn?

Undrande såg Emy lydigt upp, blinkande i lyktskenet.

— Kom, lilla Emy, får jag säga dig något!

Kyrkoherden hade fattat om hennes lediga arm och drog henne raskt med sig in i närmaste portgång. Emy tordes inte sträva emot, men anade en tillrättavisning för hon visste inte vad, och var beredd att börja gråta när som helst.

— Min kära flicka, sade kyrkoherden milt förmanande, gå icke i onödan ut på gatorna så sent.

— Nej, jag skulle köpa bröd —

— Nå, men du stod i hörnet och tittade dig omkring. Håll dig hemma och akta dig väl för allt dåligt sällskap.

Emy blev alltmer förbryllad. Svarslös stod hon under den besynnerliga förmaningen och stavade omedvetet på murens skylt: Vid vite förbjudet att här — —

— Lova mig nu detta, lilla Emy! slöt kyrkoherden och böjde sig hastigt ner, tryckte Emy kraftigt i sin famn och kysste henne, så att hon i häpenheten tappade sin korg.

Så gick han ut ur portgången och skred högrest bort genom gatornas kvällsvimmel.

I MÖRKRET.

Komminister Sigfrid Bodell hade en kulen eftermiddag hållit nattvardsförhör i pastoratets moderkyrka i stället för prosten själv, som var opasslig. — Genomblåst efter den långa åkturen i råkallt oktoberväder, öm i lederna av skakningen på ojämna skogsvägar och trött av förhöret, vari han enligt vana ingjutit hela sin varma herdesjäl för att liva de tröga och tvära kyrkobesökarna, smög nu Bodell, smal och krokryggig som en tiggare, in i prostgården, dit han bjudits på te före hemfärden.

Det var ett rikt, väl försett och ombonat hem, prosten Grafvares, och komministern kunde inte annat än känna sig ödmjukt beundrande där inne hos sin fruktade och myndiga förman. Pastoratet var visserligen rätt magert, men prosten ägde enskild förmögenhet, vilken han och hans maka med ospart nit förvaltade och förkovrade. Likväl kände Bodell inom sig, trots sin uppriktiga vördnad för de mjuka mattorna, ekmöblerna och byfféns prunkande silveruppsats, en öm längtan bort till sin egen torftiga komministergård, där allting talade om apostolisk fattigdom och den skuldsatta ungkarlens vanda enkelhet. Det var ändå något av ett hem. Riktigt trygg och hemmastadd blev han däremot aldrig här hos det rika gamla paret, som mönstrade honom liksom envar annan så oför-

klarligt och inbitet misstänksamt och med motvillig nådighet bjöd honom te och skorpor som nu.

Denna dag hade han dessutom en förkänning av att besöket icke skulle avlöpa utan vanskligheter. Dåligt samvete hade han icke, men den beroendes och underordnades naturliga osäkerhet och ömtålighet för andras ogillande eller misshag. Hade inte prosten länge bemött honom påfallande avmätt, som sökte han med kalla handräckningar och hopknipet bister blick antyda ett fel, som måste rättas eller bestraffas, förbereda en anmärkning, som han inte rättframt ville ut med?

Vid matsalens stora, runda bord satt Bodell, spinkig och krum, som ett levande bevis på studie- och adjunktsårens umbäranden, tyst och försynt blåste han på det rykande teet och aktade sig ängsligt noga att slå skeden för hårt mot porslinet eller brickan.

I nattrock och plyschtofflor vilade gamla Grafvare i en länstol i kakelugnsvrån, och hans prostinna, i spetsmössa och hushållsförkläde, som alldeles skyddande gömde klänningen, stassade då och då genom rummet, nickade, med en liten torr grymtning åt sin gubbe och åt gästen, som bugade djupt och bråd-skande över koppen, var gång värdinnan utan ett ord sköt skorpkorgen närmare.

De hade småpratat om väder och vind, årsskörden, tjänsteärenden och kylan i kyrkorna, då prosten, efter någon tystnad, med ändrad ton och smällande den ena handen mot den andras feta knogar, grep sig an med den viktiga fråga, som pastorn hela tiden i aningsfull oro avvaktat.

Själva inledningen kom med en viss bindande och nedlåtande förtrolighet.

— Vet du, Bodell, så var det en sak, som vi inte ska glömma. Min gumma och jag, och flera än vi — ja, verkligt allvarligt och kyrkligt sinnade församlingsbor — ha märkt —

Bodell fick svårt att i tid svälja sista klunken för att vördsamt se upp och höra på.

— Vi ha med rätt stort bekymmer märkt, att du — har en benägenhet, må vara tämmeligen omedveten och, låtom oss hoppas, övergående — att i den förkunnelse, såväl den textutläggande som den rent tilllämpande —

Prosten, besvärad av halskatarr, måste harkla sig och spotta. Bodell satt orörlig, som en skrämd råtta, och med de knotiga händerna kalla i skötet.

— en benägenhet, säger jag, att förvanska och misstolka gudsordet och lägga det till ett hyende under lasten, som bomull kring hjärtats ondska — och att ringakta lagen och guds eviga rättfärdighet.

Anklagelsen hade uttalats med allt fulltonigare uppklarad stämma, så att de förskräckliga orden genljödo i det stora, tysta huset. Bodell såg sig ofrivilligt om, i liksom spökrädd skygghet för gömda lyssnare. — Men gamla frun var som på hemlig överenskommelse försvunnen. Och intet annat vittne syntes till. — Djupt bedrövad var Bodell, men mindre ångestfull än strax förut. Väntan på slaget hade pinat honom mer än själva vissheten om vad det gällde. Fast han såg prostens vassa, förkylningsinflammerade blick kräva ett svar och han kände med sig, att både tanke och röst skulle lyda honom nu, ville han ingenting gen-

mäla förrän prosten behagade ingå på sakliga enskildheter. — Detta undvek emellertid just gamla Grafvare. Han önskade icke disputera med en underordnad. Litet saktare, lågmäldare fortfor han:

— Tro mig, Bodell, det är av omsorg för dig och ditt väl i alla avseenden, som jag nu efter grundligt övervägande förmått mig till denna smärtsamma tillrättavisning.

— Jag tackar farbror, svarade Bodell stilla.

Grafvare nickade, med en misstrogen liten grimas.

— Ja ja, gott och väl! Du är en snäll natur och utan den blinda förhävelse, som eljest så sorgligt kännetecknar vår tids ungdom — ej minst inom den teologiska världen. Men, denna godsinthet, som i och för sig är en god guds gåva, förleder dig till slapphet. Allt kan den onde nyttja för sina syften. Hos dig har han med uråldrig fyndighet valt din godhällighet. Tag dig i akt för den, Bodell!

Åter en vass uppfordrande blick, lugnt mött av Bodells stora, blekgrå ögon, som milt lyste upp hans tunna, osköna ansikte med dess sträva, mörka skäggbotten och glanslöst bruna, testiga hår.

— Ja, kära Bodell — vad säger du om detta?

— Jag tror, att farbror menar väl. Och jag vet, att även en människas bästa anlag kunna bli henne till en fara, en fiende inom henne själv.

— Se där! Du förstår det. Du har alldeles rätt. Men då vill du väl också bekämpa din veksinthet, som så lätt blir dig övermäktig, du vill väl hädanefter lägga den kraft och stränghet, som är tillbörlig och just här så oumbärlig, i ditt föredrag, i hela din verksamhet? Jag kan ju inte tänka mig annat, nej?

— Hur menar farbror det?

— Ja, hur menar du det själv, Bodell? Vill du för framtiden rätta din tolkning av gudsordet och med all din makt av Guds nåd brännmärka och bestraffa det just i vår trakt så djupt fallna och obotfärdiga syndbegivna folket?

— Nej. Det är icke min gåva. I det stycket kan jag icke följa farbrors råd — och föredöme. Detta komministerns svar framfördes i halvt vädjande, halvt undfallande ton, men innebörden drabbade prostens uppfattning i dess hjärterot. Med kraften av sin sårade värdighet, sin trotsade auktoritet, krängde han sig halvt upp ur vilstolen, smällande händerna mot dess armstöd.

— Vet du då inte, stackars förvillade Bodell där, att du närmar dig de orätta lärarnas, de falska herdarnas fördömda skara, att du liknar en bönemöteskolportör, en vinkelpredikant, en frälsningssoldat!

— Vem jag liknar, vet jag inte, men att jag så troget jag kan vill söka följa mästaren.

— Ack! Se där, ja! avbröt prosten utom sig, så långt har det gått med dig. Även du har blivit förförd av högfärdsdjävulen. Akta dig då — du står Guds vredesstund nära!

Oförmärkt gled prostinnan genom ett inre rum, vars dörr till salen stod halvöppen.

— Grafvare! varnade hennes dämpat torra röst ur dunklet.

Komministern hoppade till, helt förskräckt. Den gamle sjönk pustande tillbaka i sin vrå, hostade och gned sina händer. Så återtog han litet saktare igen,

som vädjade han till en olydig pojkes slumrande bättre jag:

— Du kan ännu inte rätt känna folket här. Jag gör det, må du tro — jag är gammal på platsen. Tro mig, det är ett styvsint, förhärdat släkte, ofta elakt av obetänksamhet och dryckenskap, än oftare av inneboende, urgammalt fördärv. På dem är mildhet och vekligt överseende förspillda. Först måste lagen gissla med hela sin heliga stränghet, bryta upp den stenbundna obygden, skära djupa rötter itu, röja och bränna.

Bodell lyssnade undergivet och tänkte med beklagande på sin tuktomästare, som icke under tjugu års tjänstgöring hunnit med ens en ringa begynnelse av detta arbete. Han visste ju, på grund av den förtrolighet med folket, han redan här och där vunnit inom pastoratet, hur bittert hatad och obotligt misstrodd gamla prosten var. Mycket hade de att anföra mot honom, än mera gömde de på, och allt bar prägeln av djup fientlighet. Att den mer än välbärgade prosten, som aldrig delade med av sitt, aldrig bjöd en församlingsbo in till sig, som snålfödde sitt tjänstefolk och av fruktan för tjuvar hade en riktig »blodhund» löpande som gårdvar kring huset om nätterna — att denna mammonsträl från predikstolen hudflängde andras svaghet och hårdhet, dömde och förbannade, det hade hos befolkningen vållat allmän avsky för honom och allt vad präster hette. Trakten var onekligen sedan gammalt illa känd för våldsdåd och råhet i seder. Många stygga knep och fällor, bakhåll och överfall hade där hemortsrätt: skarpa liar hängde i träd över vägen, undergrävda broar,

dynamitladdade grindlås och dylikt hörde till de vanligaste försåten. Att prosten Grafvare undsluppit sådana och liknande faror berodde uteslutande på hans försiktighet att aldrig i onödan lämna hemmet samt vedersakarnas rädsla att vid öppet våld bli ertappade. En gång likväl, i en vinterkvälls mörker, hade ett par karlar försökt ett överfall mot prosten, då han åkte hem från julkalas i grannskapets prästgård. Våldsverkarna hade gripit var sin av parhästarna och hejdat ekipaget, men prostens kusk hade med piskan givit dem och hästarna ett par blixtsnabba hugg över huvudet — och i sträck kört sitt vettskrämda herrskap hem.

Pastor Bodell reste sig och sade, med en djup bugning:

— Kära farbror! Vinner jag inte folket med godo — så ger jag hellre vika. Men jag har det vissa hoppet —

— Ja, ja, ja! Nog nu! — Mig flyr du, men Guds dom undgår du icke.

Bodell stod tyst en stund och då det syntes klart, att båda talat från sig, tackade han vördnadsfullt för teet och gav sig skyndsamt i väg.

*

Oktoberskymningen hade tätnat till ett dimfyllt mörker, som likt en ogenomtränglig väv hängde mellan skogens furustammar.

Komministern körde själv sin karriol, ty han hade inte råd att ta ut sin dräng från pågående tröskningen. Märren var också både beskedlig och van vid vägen.

Sigfrid Bodell fruktade inte heller något, utan hyllade med innerlig övertygelse valspråket: »Var tröst och oförfärad och förbida Herran.»

Från prostgården förde en nyanlagd biväg över en högländ skogsmyr ner till stora landsvägen. Den var gen, och därför valde pastorn kosan över myren. — Icke just hög, men vilt snårig och risig, stod barrskogen utmed dikena, och när som nu i den disiga kvällen de omgivande höjdernas ryggar förtogos, fördränktes för blicken, tyckte man sig fullkomligt övergiven i en oändlig enslighet, nästan liknande havets. Och i de mariga tallarnas barrmassor suckade och ven höstblåsten, förtagande hörseln som bruset av ständigt anryckande bränningar. Den ödsliga nejden kunde då nästan skänka en drömbild av ett oröjt, okristnat land från fordomtid. Och man kunde ana allt ont och farligt lurande i denna nattliga dimma.

Men den stillsamma Bodell var en oförskräckt man. Han trodde på sin Gud som det eviga goda, allestädesnärvarande, vilket vi ofta glömma, men som aldrig glömmer oss. Att bringa människorna till klart medvetande om detta i allt och över allt rådande goda, var hans enda åstundan. Han sörjde och nästan harmades över, att prosten Grafvare själv stod så främmande härför. Hur skulle då hans hjord känna den gode herdens trofasta närhet.

På den ännu knaggliga bivägen och för sina djupa tankars skull körde Bodell mycket långsamt. När han väl hunnit till landsvägen, menade han, skulle det bära av i bättre fart hemåt.

Mittpå myren, där han även vid klart väder skulle varit utom synhåll från prostgården, kände han hästen

rycka åt sig de slappt gungande tömmarna och vädra med fnysande, framsträckt mule i dimröken. — Förvånad manade han den med en lätt smackning.

I detsamma ven skarpt en lagom slungsten ur skogsdungen mot den ensamma körsvennen och råkade kraftigt hans vänstra tinning. Utan hörbart ljud släppte pastorn tömmarna, slog krampaktigt med armarna mot himlen och tumlade död ner över karriolens höga hjul. — Hästen skyggade vilt och så rusade den herrelösa foran åstad över den öde skogsmyren.

När det hemska och oförklarliga dådet blev upptäckt och känt, nickade gamla Grafvare dystert menande mot sin gamla förfärade prostinna och sade, liksom för sig själv: — Den arma Bodell! Ja ja, där ser man!

Men åtskilliga församlingsbor begräto uppriktigt den döde, och mördaren, som aldrig uppspårats av den jordiska rättvisan, bekände många år senare, på sin dödsbädd, att det var han, som dräpt komministern — men det var prosten, han velat åt.

EN GÅVA.

På prästgården i en av Västergötlands nordligaste socknar välkomnades varje besök, om än ringa, som ett kärt bud utifrån världen, ett lindrande avbrott i den ofta tryckande skogsödsligheten. Karg och fattig och människotom låg bygden, och dess ensliga bebyggare fingo i arv av den och av sina fäder en bister livssyn, ett tungt och allvarligt lynne. En främmande röst, ett nytt ansikte blev genast en lättnad, som njöts med blid tacksamhet.

Men när Stubb-Marta kom, mottogs hon underligt kallt och förbehållsamt, fast hon var väntad. Och detta icke därför, att hon var fattighjon, som gick på socknen från gård till gård, betalande nådebrödet med sina trötta händers kleña arbete. Nej, ett outplånligt bann vilade över henne, och om det också tycktes allmänt känt, talades icke högt därom, åtminstone icke i barns närvaro. — För prästgårdsbarnen blev det då särskilt en dunkel hemlighet, skrämmande genom det förtegna, dystra allvar, som med Stubb-Marta drog in i huset.

I köket, där hon arbetade och fick sina måltider, blev folkets prat mindre stojande än eljest. Och när hon om aftnarna jämte tjänarna steg in till andaktsstunderna i salen, föll en oförklarlig stelhet över alla och husfaderns stämma gav bibelord och böner en

mer än någonsin betydelsefull klang, som kom barnen att lystra och undrande stirra på den främmande. — Längst nere vid dörren satt hon, med den långa, åldrigt magra gestalten inklämd i en sällsamt torftig svartgrå dräkt, hemskt passande till blekheten i det grova, bruna ansiktet, vilket alltid hölls sänkt, i ödmjukt orörlig uppmärksamhet. De halvslutna ögonen, djupt svarta, skymtade med en matt, liksom slocknande glans. Hon tycktes vissast av alla medveten om sin skuld. Nästan spöklikt stilla neg hon sitt god natt och gled ut igen.

Mest förundran väckte Marta och hennes gåta hos äldsta sonen i huset, en tankfull åttaåring. En kväll, när han var ensam med modern i hennes rum, bad han henne tala om, vad det var fatt med Marta. Moderns hastiga och skygga avvisande isade honom, men ökade hans nyfikenhet.

— Det skall du inte fråga om, mitt barn!

— Varför inte? ville han invända men förstod, att det skulle vara både lönlöst och olämpligt. Men dess ivrigare grubblade han över saken. Slutligen beslöt han vända sig till äldsta trotjänaren, en gammal butter ladugårdsdräng, som aldrig talade i onödan, men alltid ärligt och klart. Gossen ville hellre löpa faran av gubbens vanliga tvära och obegripliga mummel inom hopbitna tänder än av någon annans tillrättavisning eller undanflykt. Så tog han mod till sig en dag, när han fann den gamle ensam, stökande i ladugården.

— Säg, snälla Johan, vad har Stubb-Marta gjort för ont?

Johan teg en god stund, som hade han inte hört.

Plötsligt satte han sin skarpa grå gårdvarsblick i gossens och svarade, godmodigt lugnande:

— Hon har fått ett barn en gång, men det är längesen dött och begravet.

Gossen fattade inte rätt. Johans blick var så besynnerlig.

— Sörjer hon det så mycket! undrade han.

Då svarade Johan ingenting vidare, och därav visste gossen, att man verkligen inte borde tala mer om detta. Lika oförstående men ännu ömmare blev därefter hans deltagande för Stubb-Martas öde.

*

En söndag efter slutad gudstjänst hade pastorn med sig i eget sällskap en annan gammal kvinna, som kom på besök. Men det var en obetingat välkommen, ytterst ansedd och ärad gäst.

Jungfru Jana kallades hon, och det namnet utsades med djup vördnad, särskilt på prästgården, ty hon hade i över tjugu år med utomordentlig trohet tjänat den förra pastorn, salig Jakob Lönnblad. In i det sista hade hon vårdat honom och till tack erhållit i arv ett betryggande penningunderstöd för resten av sitt liv. Dessutom hade hon förvärvat något av den andliga auktoritet, som hennes husbonde så länge innehaft där i trakten. Så kunde hon också alla hans predikningar utantill och höll på allt vis hans minne i helgd.

Prästgårdsbarnen blevo som alltid mycket glada, när jungfru Jana anlände. De omringade henne med smekningar och förtjusta tillrop, alla de små ansik-

tena logo upp mot den lilla nätta gumman, vars vita och kroknästa huvud inte räckte just högt över deras. Men hon bar det med orubblig värdighet, och fast hon var vänlig mot alla, kom ingen utom barnen henne riktigt nära. — Efter söndagsmiddagarna brukade emellertid även tjänarna få sitt kaffe inne i salen, och så kom det sig nu, att hedersgästen, jungfru Jana, och fattighjonet Stubb-Marta möttes vid pastorns kaffebord.

Marta besvarade den gamla prästhushållerskans hälsning med sin vanliga undergivna tystnad.

Likväl bröts ej den dagen den högtidliga, men fryntliga stämningen. Jana språkade oförtrutet över sin kopp och höll sig troget till sitt älsklingsämne: pastor Jakob och allt det ovärderliga hon hade honom att tacka för. Man låtsade inte ha hört det förr. Minnesgod och talför frammanade hon de flydda dagarna i prästgården och skildrade så livligt sin salig husbonde, att barnen nästan tyckte sig se honom vandra genom rummet i sin gröna nattrock, med kalott på hjässan, pipa i mun och sin kära papegoja på skuldran. — Och jungfrun gruvade sig ännu över den papegojans klokhet och talang. Hon gav sig till att härma den talkunniga fågeln, som plägat ropa:

— Jakob, Jakob! Är du där? Ha-ha, är du där!

Gumman blev därvid själv trolskt lik en papegoja. — Så beskrev hon dess död, inträffad få dagar efter pastorns — vilket ju givit den efterlevande Jana dubbel sorg. Och hon tvärtystnade. Alla de andra tego med. Till dess en liten begärligt frågade:

— Har Jana några fjädrar kvar?

Jana smålog igen och alla de andra med henne.

Det gällde papegojans vackra, lysande fjädrar, vilka jungfrun gömt och delade ut åt goda vänner vid festliga tillfällen. — Prästgårdsbarnen hade fått flera stycken, men dessa voro längesedan förbrukade.

Jana nickade skälmskt och letade rätt på sin svarta sidenpåse, där hon förvarade psalmbok, glasögon och en hel del annat. Barnen flockades girigt kring henne, föräldrarna förmanade dem milt, och folket skrattade. Endast Stubb-Marta satt orörlig borta i sin vrå och med halvslutna, liksom slocknande ögon. — Jungfru Jana sköt småherrskapet varsamt undan, lyfte en hel bunt grant regnbågsskiftande fjädrar i luften och gick med vanlig beskäftighet runt salen. Pastorn och frun fingo var sin fjäder, barnen sedan i tur och ordning, tjänarna likaså — och när Jana till sist stod framför Stubb-Marta, betraktade alla de två gamla kvinnorna. Men ingen spejade mer ängsligt förväntansfullt än äldsta gossen. Han glömde allt, även sin egen gåva. — Marta tycktes varken se eller höra — blev blott litet blekare än vanligt — då Jana stack en av de präktigaste fjädrarna i hennes hand.

I salen blev det med ens tyst och stilla.

— Tack, sade Stubb-Marta tonlöst, men räckte handen, och gumman tryckte den och nickade.

— Nu har Jana snart inga fjädrar kvar, utbrast den lille, som först tiggt. Och åter blev det munterhet.

— Det är ock meningen, att de ska ges bort, svarade Jana belåtet.

När hon i skymningen tog avsked för att gå hem till sitt, sträckte gossen mot henne inte endast handen, utan öppna famnen. Han ville tacka för både sin och Stubb-Martas fjäder.

PÅ NY KULA.

Redan klockan halv nio, en härlig höstmorgon, satt pastor Jean Anshelm på expeditionen. — Den skulle visserligen inte öppnas förrän tio, men pastorn trivdes bättre där än någon annanstädes och hade dessutom alltid fullt upp att göra — i och utom tjänsten.

Där kastade han av sig kaftanen och varje spår av högtidlighet med den och drog i stället på sig en lätt, svart kontorsjacka, som klädde honom bra, men med ens förvandlade honom till en kry och vaken affärsman.

Hans naturliga fallenhet för all slags bokföring och sifferarbete hade under en lång adjunktstid fått förträfflig utbildning. Ingenting kunde vara orättvisare än att beskylla denna unga präst för lättja. Liksom alla expeditionsförande statskyrkopräster avlämnade han en del av det oumbärliga underlaget till Sveriges befolkningsstatistik, men i motsats till de flesta av sina kolleger utan att knota och klaga. Jean Anshelm älskade allt arbete, som bottnade i det timliga, som rörde jordiskt påtaglig verklighet. — I alla fall var det ändå affärsbekymmer, som gråsprängt hans stubbade, rättuppstående hårfäll och skärpt det fyrkantiga ansiktets livliga minspel. Ty sina egna angelägenheter hade han aldrig lyckats klara så utmärkt som andras. Han fick aldrig tid för egen räkning, tyckte han.

Bland studiekamraterna hade han skaffat sig ett antal »fostersöner», några till och med betydligt äldre än han själv, vilkas ekonomi och arbete han med otröttlig möda övervakat. De voro så gott som alla i säkrare ställning än han ännu hunnit fram till och gjorde sin fosterfar all heder. — Andra unga teologer av omtänksam läggning kunde lämna universitetet med små nätta besparingar på grund av de överflödande donationerna för stipendier åt den fromma fakulteten. Men Jean hade inte ens kunnat betala sina maträkningar. I stället hade han förlovat sig med sin matfrus dotter, fröken Eriksson — »mamsell», som han envist kallade henne. En lycklig slump hade nu fört dem båda till samma stad, där han var kyrkoherdens adjunkt och hon musiklärarinna. Deras ömmaste känslor voro längesedan svalnade, men de höllo lika trofast tillsamman. Han lånade småsummor av henne, när han var i knipa, och hon eggade honom att hålla sig i gott skick och ihärdigt söka en lönande plats. Hittills hade han misslyckats. Man tyckte att pastor Anshelm utmärkte sig genom alltför världslig företagsamhet och tog sitt ämbetes viktigaste utövning väl lättvindigt. Han var känd för att skriva sina predikningar på söndagsmorgnarna mellan frukost och sammanringning — när han alls skrev dem.

Nu rätade han sig käckt i skrivstolen och vägde i handen ett med första posten ankommet brev. Med andra handen strök han upp sina vassa mustascher och de grå ögonen flammade till som blänkfyrar — till dess blicken åter kallnade och fast spejade ut i framtiden. Det var nämligen sin egen framtid pastorn vägde i handen och såg hägra för sig denna morgon.

— Han skönjde i den stunden icke prästgårdsträdgården utanför, där åldriga kastanjer stodo vissnade med lövmassor i guldrött och silverpopplar i bleknande svart och silvergrått. Bortom trädens mur, som vaggade och skiftade färg för morgonbrisen, svängde en väderkvarn sina stora, segelklädda vingar i stigande fart. Och över hela den daggångande fredligheten där ute lyste himlen höstklar och kyligt blå.

Andra, rörligare, storslagnare syner lockade honom nu. Men det muntert granna vädret stod i hemligt förbund med en oväntad glad nyhet, som satte pastorns blod i ungdomlig svallning. Han började gnola mitt i sina funderingar, till den grad läskade och livade de hans sinne. Med en smäll slog han brevet i bordet och sköt stolen ett stycke ut på golvet, så att det gnisslade gällt. Han ville ha svängrum.

— Tja, utbrast han för sig själv, varför inte — varför, varför inte?

Fötterna hamrade i samma glada takt som gnolandet nyss förut. Hade hans kyrkoherde, den gamla hedersmannen Mårten Hoberg, just då sett och hört sin adjunkt, skulle han otvivelaktigt som ofta förr betygat: — Pastor Anshelm! Pastorn passar inte till präst!

Lika visst skulle Jean alltför villigt instämma med sitt gamla svar: — Nej, detsamma säger alltid »mamsell». Och det är för resten min gamla mammas skull, att jag blev präst. Men jag dömer henne inte för det.

Han dömde överhuvudtaget ingen. Pastor Anshelms hela moral låg i det enkla och tänjbara budet: älsken Gud och bröderna! Han hyste intet agg mot någon i världsalltet, varken den högste eller den minste.

— Tvärtom, han hade förvärvat sig en oerhört vidlyftig bekantskapskrets inom alla samhällsklasser — mest onekligen vänner av den orätta mammon. För dem åtog han sig alla möjliga uppdrag, förmedlade köp av egendomar och slaktkreatur, gav råd och upplysningar, varningar och rekommendationer och skulle, om ämbetet tillåtit, drivit omfattande agenturverksamhet såsom nöje och binäring. Om ämbetet tillåtit — där låg hans stötesten!

Att han var en färm och driftig karl, medgav även kyrkoherde Hoberg, som eljest hade så mycket att anmärka på sin adjunkt, att han slutligen tröttnat på sitt eget gräl och numera i fullständig hopplöshet nöjde sig med overksamt ogillande. Han fann Anshelm så grundligt oprästerlig, att han ej kunnat förmå sig lägga bort titlarna med honom, såsom annars med sina biträden, när de oförvitligt tjänat honom något år. Men denna oförbätterliga pastor visade sin förman all skyldig vördnad, ibland rentav ett slags barnsligt förtroendefull öppenhjärtighet, som halvt förvirrade, halvt roade kyrkoherden. Kyrkoherden kunde inte bli allvarsamt ond på Anshelm — det föreföll honom omöjligt att alls ta adjunkten på allvar.

— Han är för stollig, brukade Hoberg säga, han passar inte till präst.

Och nu smålog Jean vid den splitternya utsikten att verkligen befria sin kyrkoherde och sitt stift från sin obekväma personlighet. En gammal studentkamrat och nationsbroder — just en av Jeans »fostersöner» — som fullkomligt kände Jean och hans ställning till Gud och världen, hade skrivit och gjort honom ett förslag, som röjde tacksamhetens välvilliga och klar-

synta omtanke. Denna vän var direktör för ett försäkringsbolag och hade nu en ledig plats att besätta. Den erbjöd han åt Jean. »Fosterfadern» skulle överge sitt prästerliga kall och bli försäkringsagent i stället med utsikt att omsider avancera till inspektör i bolaget. Så kunde han snart vara kvitt sina studieskulder och gifta sig med »mansell» och gå till mötes en god framtid i en syssla, för vilken han var klippt och skuren. — Brevet slöt med begäran om skyndsamt svar, helst omgående.

— Ja bevars, varför inte, mumlade pastorn. Den där direktörspojken hade blott alltför rätt. Jean var skapad att sköta andras affärer — kunde han därmed klara sina egna, skulle han ha funnit sitt livs lösen.

Den solfagra morgonen skimrade som guld och doftade som frisk, nymognad frukt, tyckte han, när han slog upp rutan och andades, hänfört djupt som en skolpojke suger åt sig en fläkt från lekplanen, när en lång lektion lider mot slutet. — Medan draget vanvördigt bläddrade i skrivbordets blanketter och uppslagna böcker, satte sig pastorn åter till rätta och grep pennan. Just denna dag hade han ämnat söka en ledig komministratur, mera av plikt mot »mamsell» och sig själv än i hopp om framgång. Alla de nödiga betygen och handlingarna lågo sammanpackade i ett konvolut, som bar konsistorienotariens adress. Jean tömde det och skrev med sin raska expeditionsstil en helt annan ansökan — en anhållan om avsked från prästämbetet.

Som skäl anförde han sin beklagligen oövervinneliga olämplighet för dess betydelsefullaste åligganden samt sina alltmer ohjälpligt hoptrasslade privata affärer.

Uppriktigt och klart formulerade han den avgörande skrivelsen, förseglade den och påsatte tjänstefrimärke. — Sedan reste han sig och gick att stilla sin glupande frukostaptit.

*

Efter expeditionstidens slut, klockan tolv middag, steg fröken Eriksson sin vana trogen och enligt överenskommelse utan att knacka in till pastorn. Hon brukade följa honom ut på en liten promenad, som i regel hade ett sjukbesök eller annan förrättning till mål. Hon hade lärt honom att då ha tagit kaftanen på och stå färdig på slaget, så att de omedelbart kunde få ge sig av och ha tid att prata.

I dag satt han kvar helt lugnt och fingrade på ett par brev, ett brutet och ett nyförseglat.

— Ska vi inte gå då? sade fästmön från tröskeln.

— Det ska vi väl, svarade han, nästan som om han varit tankspridd och det hände honom sällan, hur brått han än hade. Fröken Eriksson teg, men visade en mästrande min av misslynt förvåning.

Liten och prydlig stod hon framför den bredaxlade fästmannen. Han tycktes kunna lyfta henne på rak arm som en barnunge och hysta henne ut genom fönstret, om han velat. Men han såg brydd och litet orolig ut inför hennes vassa blick. — Hon hade ägnat honom all den dyrkan, som en ung sedesam flicka kan nära för en ung ståtlig präst — även om han råkar vara litet ostadig. Hans vackra röst och det kall han valt bländade henne, och när han friade, tog hon emot honom med öppen famn. — Den långa väntetiden med alla dess bittra missräkningar hade

hamrat bort det där rökelseljuva svärmeriet, liksom de eviga etydernas pianoklink hennes musikaliska känsla. Hennes ungdomliga behag var nu förtorkat till en viss regelbunden stramhet i väsen och utseende. Nu drömde hon inte om annat än att en gång få ett bärgat hem och en prostinnas värdighet. Nog såg det mörkt ut, men hon ämnade ej ge tappt. Allvarligt folk beundrade hennes trofasthet, men tvivlade på belöningen. Hos kyrkoherdens stod hon högt i gunst. Gamla Hoberg brukade beklagande säga om fästfolket: — Den lilla hyggliga flickan, hur har hon kunnat fästa sig vid en sådan stolle!

— Nå, men Jean, utbrast hon slutligen, sitt inte och se ut, som om du vore full! Ska du inte gå ut?

— Jo, lilla mamsell — jag vet bara inte — —

Hon gick närmare och ville ta breven ur hans hand. Han drog den undan.

— Vad är det där! frågade hon.

— Det, inföll han i fastare ton, det är ett brev, som jag fick i dag — och ett som jag har skrivit.

— Nå!

— Jag vet inte, om jag skall skicka av det sista.

— Trams! snäste hon med sin sydskånska tvärsäkerhet.

Han skrattade till, godmodigt, men en smula konstigt, tyckte hon. Hon stampade, som när man raskar på skolbarn. Han fortsatte, underligt dröjande:

— Jag vet nog — men jag vill höra, först — vad du säger om det.

— Om vad för slag?

— Tja — låt gå! Tag det förnuftigt! Jag har skrivit

och begärt avsked — från ämbetet. Fröken Eriksson ryggade igen mot dörren.

— Jag har fått anbud på en präktig — —

— Jean! skrek hon, är du verkligen full?

— På en präktig framtidsplats i ett försäkringsbolag, fullföljde Jean med höjd stämma.

Han tog upp vännens skrivelse och räckte henne den. Till hans häpnad ryckte hon den till sig och rev den i småbitar, vilka hon slängde i spottbacken.

— Men Beata!

Han hade plötsligt tappat modet att säga »mamsell».

— Jaa — men du då, Jean!

Hennes smala, bruna ögon gnistrade av ovilja och avsky. Att han kunde sitta där i sin opassande kontorsjacka och helt kallblodigt, ja, med synbar förnöjelse berätta henne så upprörande saker! Att han inte skämdes! Att han inte insåg!

Pastor Anshelm insåg verkligen, vad det nu gällde, men han skämdes inte.

— Stäng fönstret! befallde fröken Eriksson.

Jean lydde. Sedan tog hon i riktigt på skarpen.

— Hur är det möjligt, att du, en präst, en mogen man, kan bära dig så lättsinnigt åt!

— Tvärtom, liten vän, det är nog det klokaste, jag kan ta mig till.

— Men vilken skam! Vilken ringaktning för ditt heliga kall!

Jean ryckte på axlarna och kunde inte kväva ett löje.

— Kära Beata, mitt kall? — Du och hela världen har ju i alla år förebrått mig att jag alls inte passar till präst.

Hans svar var så obestridligt, att fröken greps av en överväldigande förbittring. Hon hade älskat och förlovat sig med en präst — hon kunde inte gifta sig med en försäkringsagent. Vreden tvang fram tårarna.

— Och inte ett ord har du sagt till mig, halvt skrek, halvt snyftade hon.

— Jag frågar dig ju nu, vad du tycker.

— Ja, nu! Och jag — förbjuder dig — jag — —

Han hostade till. — En plötslig visshet att han trots allt hennes motstånd obevekligt skulle utföra dådet, betog henne med ens talförmågan för en lång stund. Under förfärlig tystnad stirrade hon på det förhatliga brevet, som han envist behöll i sin hand, och han såg på sin klocka med en behärskad uppsyn, som fullständigt dödade allt hopp och all kärlek i hennes hjärta. Hon förstod icke, att den slutna, lugna minen i hans sänkta ansikte gömde en sista, sorgsen avvaktan. Denna middag måste brevet avskickas — och innan dess skulle han veta, om det var honom själv eller prästrocken, »mamsell» hållit kär. Någon otålighet ville han inte visa. Orörlig väntade han så med uret i handen, till dess hon fick fram sitt domsutslag.

— Nå ja, Jean — det säger jag dig, att tar du avsked av ditt ämbete — så tar du avsked av mig med.

Hon hade blivit askgrå om kinderna, mun och ögon skälvde, stramt smala. Jean betraktade henne hastigt, men klart, medan hans vassa mustascher darrade lätt vid svaret.

— Vi ha hållit ihop länge, Beata.

Hon höll andan, men sänkte sin blick för hans.

— Men — som du vill, slöt han och strök med någon möda den nötta guldringen av fingret.

En stund senare vandrade pastorn ensam till posten med sitt brev.

*

Vid kyrkoherdens middagsbord väckte adjunktens egendomligt förvandlade utseende en lätt undran. Man kunde inte rätt avgöra, om han var ledsen eller glad. Men något särskilt var det fatt med honom.

— Vad pastorn ser — upprymd ut i dag, anmärkte kyrkoherden försöksvis.

— Jaså, ja, det sade också mamsell, svarade Jean ögonblickligen. Hon tyckte jag såg full ut.

Man förstod ju, att pastorn skämtade, men fann hans leende besynnerligt frånvarande. Han tycktes tänka på något helt annat än det han talade om. Hans överdrifter i samtalsspråket hade man vant sig att besvara med menande tystnad. Nu blev denna mer tryckande än vanligt. Pastorn kände den och sig själv ovanligt besynnerlig. Dagen hade bragt honom så mycket — han satt litet handfallen inför allt det nya, som likt ett befriat hav brusade emot honom. Han höll just på att lossa de hindrande förtöjningarna och gå till segels — men trots sitt friska samvete och sin kallblodighet måste han med inre våld betvinga sina känslors svallning och hålla tanken klar, nu när sista dusten väntade.

När kyrkoherden efter middagen tog sin kaffekopp med sig för att vid den få röka i fred på sitt rum, bad adjunkten hövligt att få följa med.

— Pastorn ville —? frågade kyrkoherden, när de hunnit in i arbetsrummet.

— Ja, jag ville tala med kyrkoherden — helt kort.

— Hm. Var så god och sitt då!

Kyrkoherden slog sig ner i gungstolen och tände en cigarr. Pastorn valde en stol vid kakelugnen, som om han självmant velat krypa i skamvrån.

— Av flera skäl, började pastorn, har jag nu måst antaga ett anbud att slå in på en helt ny levnadsbana.

Kyrkoherden blossade oberörd på cigarren. Han kunde inte tänka sig att detta betydde utträdande ur kyrkans tjänst.

— Så, så, kära pastor Anshelm. Ja ja — det är kanske välbetänkt. Jag förmodar det är en lärarebefattning — kristendom och modersmål — eller —?

— Nej, det är en plats i ett försäkringsbolag — som agent, se, med säker utsikt att avancera till — —

— Nej, hör nu!

Gamla Hoberg glömde både att röka och dricka kaffe. Med ett stampande ryck tvärstannade han gungstolen.

— Nej, det är väl ändå inte möjligt, ropade han.

— Redan gjort, herr kyrkoherde, svarade Jean hövligt.

— Å, men pastorn! Det hade jag aldrig kunnat vänta — inte ens av er.

Jean bugade lätt. Det blev tyst en stund, medan Hoberg åter satte stolen i gång, barskt grubblande. Jean snodde sina högst oprästerliga mustascher. När kyrkoherden äntligen fick ord igen, slungade han över sin adjunkt alldeles samma förebråelser, som fröken

Eriksson snyftat fram strax förut. Han visste, liksom hon, att mödan var alldeles fåfäng och förspilld mot denna öppenhjärtigt obotfärdiga avfälling. Men upprördhet och pliktkänsla tvang honom att tala ut.

— Vilken nesa! Vilket lättsinne! — Inser då pastorn inte själv, att det är orätt?

— Mot vem? undrade Jean stillsamt.

Hobergs ögonbryn drogos ihop till borstiga valkar.

— När jag ju inte det ringaste passar till präst, tillfogade adjunkten anspråkslöst.

Kyrkoherden saknade svar i sak, men grep sig an med det personliga.

— Och vad skall pastorns stackars snälla, allvarligt sinnade fästmö — —

Pastorn avbröt med en ny, ursäktande bugning.

— Fröken Eriksson är av alldeles samma åsikt som kyrkoherden.

Det lätt spefulla i tonen undgick gamla Hoberg.

— Ja, ser pastorn det, utbrast han övertygande. Då slog det honom, att pastorn omnämnt sin fästmö på ett alldeles nytt sätt och med en ny, vänlig, men kall uppsyn. Han hade upphört att säga »mamsell». — En blick på adjunktens vänstra hand, som vilade tryggt mot knät, gav Hoberg den oerhörda vissheten.

— Nej, vad ser jag! Vad är det jag ser! Nej, också detta!

Pastorn såg lugnt ner på sin hand, sedan upp på sin förman.

— Ja, herr kyrkoherde. Fröken Eriksson ville det.

Gamle Hoberg plirade illmarigt.

— Hm, det vill säga — ni ville det?

Före detta fästmannen nickade kort och reste sig.

— Så kan man också uttrycka det, medgav han.

— Hur gammal präst är pastorn nu? frågade kyrkoherden eftertänksamt.

— Tio års, herr kyrkoherde.

— Hur länge ha ni varit förlovade?

— Åtta år, herr kyrkoherde.

Den gamle skakade länge sitt bistra grå huvud. Adjunkten stod kapprak i vrån som en korpral för sin kapten.

— Ja, slöt kyrkoherden myndigt och med en biton av förakt, pastorn kan jag inte gratulera.

Jean Anshelm bugade igen utan att svara, sträckte därefter upp sin kraftiga figur och gick lugnt ut. Kyrkoherden, som på nytt tänt cigarren, sneglade genom en röksky efter pastorn och häpnade. Det föreföll som hade adjunkten med ett slag blivit minst ett halvt huvud högre än förut. Det var nätt och jämnt, att dörren räckte till.

EN LITEN SPÖKHISTORIA.

Medan kyrkoherden spelade, knyckte hans vita huvud livligt av och an, fram och tillbaka, helt ungdomligt, skimrande i den dubbla belysningen från de stilla ljusen på flygeln. — Det var ett fritt urval av minnen från Mozarts operor, han bjöd på, ty kyrkoherdens musikaliska sympatier dröjde troget kvar hos mästarna före Wagner.

De två åhörarna, hans gamla vän, före detta kaptenen och dennes son, docenten i filosofi, njöto det sällsynta nöjet med nästan andaktsfull tacksamhet. Endast när han vid enstaka tillfällen, såsom denna sommarafton, hade förtrogna och bekanta gäster, kunde kyrkoherden förmås att röra pianot, åtminstone för andras räkning.

När han inte hade främmande, utan satt alldeles ensam i sin tomma, mörka prästgård, kunde han, liksom i glömska av allt närvarande, ge sig till att halvt drömmande återuppliva sin ungdoms rika repertoar. De förbigående småstadsborna stirrade då in i det gamla husets öde fönster. De gammaldags vackra och klara melodierna tonade så overkligt från detta hus, som stod liksom övergivet och obebott innanför sin dunkla rad av lutande oxelträd. Och de lyssnande blevo roade eller rörda — — det var dem så svårfattligt, att det var deras kyrkoherde, som satt där

inne i kvällsmörkret och gjorde musik för sig själv.

Ja, han spelade ur minnet, han ägde ett underbart gott minne, osvikligt säkert öra och fin, sträng teknik — fast fingrarna börjat styvna en smula nu på gamla dar. Men det säregnaste och obeskrivliga i hans spel var den varma, om också icke djupa, känsla, som genomströmmade och besjälade varje anslag, varje tongång. Man visste eljest inte nämnvärt av någon slags känsla hos kyrkoherden.

Han tycktes vila sig, sänkte de knotiga händerna mot knäna och böjde sig fram, tungt, så att snurrstolens gängor gnällde.

I våningens halvdunkel och tystnad lekte för gästernas sinnen de skäraste drömbilder ur Trollflöjtens tonvärld.

Kaptenen harskade sig hemvant och letade rätt på sitt toddyglas för att dricka med sig själv, men docenten, som var specialist i psykologi och gärna ville låta dolda själsdjup skymta fram för sin spejande blick, bad med favoritens smeksamma enträgenhet:

— Å, mera, farbror!

Han hade aldrig tyckt sig skönja den gamles verkliga gestalt så klar och begriplig, så fängslande, som nu mot denna milt dämpade bakgrund, i denna tonfyllda, hägnande ro.

Kyrkoherden satt orörlig, som väntade han ingivelser ur tystnaden.

— Kan vi inte få något av farbrors eget — å jo, något litet — vad?

Kaptenen visste, hur ömtålig just denna sonens begäran var, men hann inte hejda den, emedan han

just höll på att torka sina stålgrå, borstiga mustascher. Docenten låtsade icke märka faderns återhållande åtbörd, utan betraktade ihärdigt förväntansfullt värdens bortvända, i ljusglansen glorieskimrande gubbhuvud.

Kyrkoherden satt stilla framåtböjd, utan att svara. Men efter en stund rätade han något litet sin rygg och lade tveksamt händerna på tangenterna.

Och han började spela — — nej, han diktade. Han hade mer än minne och gehör, mer än skolad teknik, som för resten var gammalmodig. Han hade melodiuppfinningens gåva.

Först lekte det, naivt och troskyldigt, vårligt glatt — hans fria spel. Men ett klarnande, kyligt allvar, nästan av psalmens eller den rituella musikens anda, följde i skämtets spår och stegrades till en bränning av mörk, tung, trött längtan. Så brast det hela i en dissonans — men slöts av ett förnyat, ännu lekande, men vemodigt vaggviseblitt löje i toner.

Docenten såg, varmt betagen, så att hans bruna, djupt liggande ögon blänkte i det fladdrande skenet, bort till sin far.

Kaptenen nickade tyst instämmande, med en sidoblick, som bad sonen nu vara nöjd.

— Å, tack, tack, kära farbror, sade docenten. Alltmer förundrad hade han blivit. Då han här icke trodde sig behöva några knepiga omvägar, gick han rakt på sak.

— Tillåt mig endast säga, att jag fann detta i sitt slag genialiskt!

Kyrkoherden svängde sig behändigt runt på den knarrande stolen och tog leende sitt glas.

— Skål, go vänner, sade han, godmodigt avvisande,

men med en liten gnista av förstulen stolthet i ögonvrån.

Den undgick ej docenten.

— Jag anser det åtminstone genomkonstnärligt, vidhöll han.

Kaptenen brummade, medan han klingade med sin gamla vän:

— Tror jag, det! Tror jag, det!

— Ja, framhärdade sonen på en gång dristigt och vördnadsfullt, varför blev inte farbror musiker?

— Pojke! tillrättavisade kaptenen bestört och rynkade pannan.

— Fantasier, mina vänner, avbröt värden och strök, med en besvärad åtbörd och en outgrundlig min, de långa, rika lockarna bort från tinningarna. Han ville tydligen helst undan det ämnet.

— Ett gott instrument är det, sade han och vände sig halvt om till flygeln igen. Jag fick det för gott pris av fabrikanten själv, när han blev min svärfar.

Kaptenen och hans son betraktade vid dessa ord ett damporträtt i oval ram, som hängde ovan flygeln. Det var bilden av kyrkoherdens tidigt avlidna hustru, dotter till en av landets främsta pianofabrikanter.

— Men, fortfor den gamle nästan hemlighetsfullt, när jag vistades i G., där jag gjorde mina första tjänsteår som magister, lånade han mig ett annat, som var mycket bättre. Vi voro goda vänner redan då. Utan skryt sagt var jag nog stadens eftersöktaste ackompanjatör. De yppersta sångerskor och konsertartister den tiden vände sig alltid till mig, när de skulle uppträda i G. Men aldrig spelade jag ett utmärktare instrument än det, som jag hade till låns

hemma i min ungkarlsdubblett. Vid det kunde jag frossa!

— Kunde du inte fått det då för gott pris? undrade kaptenen.

— Jo, du! Det var just meningen. Jag gladde mig mycket åt det. Men det skulle inte gå på det viset. Någonting hände mig — mig eller pianot, hur man vill.

— Någonting galet? frågade docenten.

— Mycket besynnerligt, svarade den gamle och skakade på huvudet — någonting oväntat och oförklarligt — kan man säga.

De båda gästernas spänt lyssnande miner röjde deras begärliga uppmärksamhet.

— Nå ja, för er kan jag gärna berätta det. Jag vet ju, att ni tror mig.

— Ja visst! svarade båda ivrigt.

Kyrkoherden smålog.

— Nästan en liten spökhistoria, sade han inledande.

— Riktigt något för dig, skrattade då kaptenen och slog sonen på skuldran.

Docenten blossade tyst på sin cigarr. Den gamle på snurrstolen gned sina händer och började.

— Jag bebodde, som sagt, helt allena en dubblett, det vill säga, ett litet bås till sovrum och ett stort arbetsrum, möblerat helt enkelt med bokhylla, skrivbord och — det förträffliga instrumentet. Jag höll nog mest till där ute både dag och natt. Jag var ingen slarv, men för mitt kära piano glömde jag verkligen alltför ofta såväl temaböckerna som sängen. En afton — — jag hade mot vanan varit länge ute, bortbjuden på supé, kom jag hem så sent, att jag gick direkt

in i min lilla sovkammare. I nattrock lade jag mig på sängen och genomgick några stilböcker. Men det surrade i mitt huvud av musik och prat från festen. Jag hade förstås måst spela själv alldeles för mycket — och fått alldeles för mycket beröm också. Det där låg jag och tänkte på, fast jag egentligen inte begärde bättre än att få sova. Jag var för trött för både arbete och sömn. Emellertid, om en stund kastade jag häftena på nattduksbordet och skulle just till att blåsa ut ljuset. Då — —

— Nu kommer det, mumlade kaptenen.

Sonen gav honom ett tystande ögonkast.

— Då, mina vänner, hör jag från arbetsrummet ett förunderligt ljud. Det lät som ett grovt, fumligt grepp i pianosträngarna, ett långvarigt, meningslöst dunkande i resonansbotten. Jag lät ljusen brinna och blev liggande, stödd på armbågen. Råttor, tänkte jag först. — Men det skulle ha varit en hel härskara av råttor, om det alls varit sådana — ty efter denna lilla början blev det ett förfärligt larm, ett ursinnigt brak, som om man samtidigt hamrat löst på klaviaturen, stampat på pedalen, vridit skruvarna, huggit med kniv över strängbädden. — Jag sprang upp och ut i rummet. Det låg mörkt och tomt som vanligt. Ingenting var rubbat. Och pianot —

Kaptenen stönade till, liksom plågad av nyfikenhet.

— Pianot stod slutet, som jag lämnat det. Men den vidunderliga musiken, eller rättare, oväsendet, fortfor att åska. Jag slog upp locket och fäste det på stöden. — Dundret stegrades!

— Det må jag säga, utbrast kaptenen.

— Pappa! tillrättavisade docenten.

— Ja, sade kyrkoherden lugnt, retad och förbluffad hämtade jag ljuset och lyste på instrumentet, innan och utan. Men ingenting märkligt var att se. Ingen av dess delar rörde sig. Jag tyckte mig endast känna med handen, att själva dess väggar darrade som under ett oerhört tryck. — Och hela tiden härjade den osynliga fridstöraren, vem han nu var, allt vildare. Jag fruktade nästan, att hela pianot skulle sprängas i stycken. Det var som hade jättevålnaders händer rasat fram över det. — Länge, mycket länge stod jag så med mitt ljus i handen och lyssnade. Till slut skalv den av iskyla, och mitt huvud riktigt värkte av det disharmoniska skrällandet. Hemsk till mods lade jag igen locket och låste det. Också sovrummets dörr reglade jag om mig. Ljuset kunde jag inte förmå mig att släcka. Det fick brinna ner. En lång stund sedan jag ånyo lagt mig hörde jag det dova oväsendet mullra ute i arbetsrummet. — Men när jag vaknade om morgonen, var allt tyst, som det skulle vara.

Berättaren tystnade och smuttade på sitt glas. Också kaptenen sög ett läskande drag. Men hans son tog icke ögonen från värdens vita huvud. Han tycktes läsa något däri, rakt igenom håret och pannan.

— Nåväl, mina vänner, återtog kyrkoherden, senare på dagen, under middagsrasten, vandrade jag åstad till min goda vän fabrikanten och beskrev för honom noggrant och klart nattens händelse. Jag sade, som sant var, att jag kommit nykter hem och kunde bedriga min skildring. Och jag bad honom såsom fackman och instrumentets mästare ge mig sin förklaring.

— Nå? undslapp det på en gång far och son.

— Nå, han hade ingen att ge. Varken under till-

verkningen, torkningen eller magasineringen hade något dylikt eller tillnärmelsevis liknande inträffat med något instrument vid hans eller annans av honom känd fabrik. Inga sättningar i virket. Inga sträckningar i strängarna kunde åstadkomma något sådant, såvitt han visste och trodde. Och, som sagt, han innehade ett helt livs grundlig erfarenhet på området, teoretisk och praktisk. Han kunde icke lösa gåtan — — och jag ville inte behålla det instrumentet.

Kyrkoherden log vemodigt.

— Sedan hade jag alls intet sådant, förrän vi gifte oss och fingo den här flygeln för gott pris — — i bröllopsgåva av svärfar. Det är nog gott, men inte på långt när så utmärkt, som det förra — men har heller aldrig burit sig åt på det viset.

Hans vänstra hand gled smeksamt hän över tangenterna, och de två ensamma ljuslågorna skälvde lätt därvid.

En lång stund sutto de båda gästerna grubblande och utan ord, medan tobaksmolnen tätnade i halvmörkret.

Så sporde docenten lågmält och tveksamt, som ville han med själva tonfallet urskulda sin närgångenhet:

— Var det för den där nattens skull, som farbror inte blev musiker?

Kaptenen hade inte klart uppfattat sonens fråga, utan strök tankfullt sina grå mustascher. Lika svarslös satt kyrkoherden, som hade den undgått även honom. Plötsligt reste han sig från den sorgset gnällande snurrstolen och slöt omsorgsfullt flygelns lock.

— Det vill jag låta vara osagt, svarade han lugnt, med ansiktet bortvänt från den spörjande.

RESEPRÄSTEN.

I vårkvällens klara stillhet drömde prästgården tyst och öde innanför sin stora trädgård, där pilhäckarna och fruktträdsalléerna knoppades festligt ymnigt.

Vid den öppna grinden stod vice pastorn Adam Johannesson i ämbetsdräkt och spejade skarpt uppåt den gamla kyrkan på höjden. Kråkor och kajor svärmade kring tornets gluggar, utan att störas av församlingsborna nedanför, som strömmade ut efter nyss slutad aftonsång. Det var mest kvinnor och ungdom, lågmält samtalande, högtidligt allvarsamma, som kustfolk är i helgdagskläder.

Pastorn hade stannat vid vägen för att invänta den närmaste grannbonden, som arrenderade prästgården.

De förbiskridande hälsade honom med den rätt knappa hövlighet, som var egen för den karga, fordom illa kända traktens befolkning. — Men på denna själasörjare sneglade de med en alldeles särskild, avmätt skygghet. Han tycktes inte märka det, men svarade ungefär på samma sätt, med en barsk och enkel nick.

Man kunde se, att han var av bondesläkt: grovt, blott ovanligt resligt byggd, med ett kantigt huvud på stadig hals, hårda, tunga drag, borstiga ögonbryn, sträv skäggbotten, vasst hopknipna läppar. Det yviga, bruna håret skiftade redan i grått, ty han hade kom-

mit ett gott stycke över de fyrtio. — Men trots ivrigt sökande av alla lediga tjänster hade han ännu icke lyckats erhålla ens den minsta lilla fasta syssla som komminister eller kapellpredikant. Varken hans otadliga vandel eller hans trohjärtat orubbliga renlärighet hade kunnat hjälpa honom till detta hans anspråkslösa levnadsmål. Hans fel och brister voro ändå för många och stora och vida bekanta — och outrotliga som varje äkta blodsarv.

Så hade Adam Johannesson fått den bittra lotten att flacka och fara hit och dit, utan varaktig stad, utan eget hem, utan en torva att odla och vila ut på, att älska och växa fast vid. Därför kände man honom vitt och brett — och överallt under öknamnet reseprästen.

Men med outtröttligt nit skötte han de tillfälliga befattningar, som i ständig växling ålades honom, såsom adjunkt hos gamla och sjukliga kyrkoherdar eller vice pastor i ännu obesatta, lediga pastorat.

I den sistnämnda egenskapen tjänstgjorde han nu sedan vintern där ute på kusten.

— Nå, där ha vi Åberg, utbrast han plötsligt och gick den väntade till mötes.

Denne, en mager gubbe, bar över ett barkbrunt, skägglöst ansikte ett underligt leende, på en gång slugt och fromt, och tycktes liksom förmer än andra bönder, ej endast eller förnämligast för sin förmögenhets skull, ty han såg alls icke ut som »patron», utan som om prästgårdsarrendet givit honom en slags avglans av andlig värdighet.

Tyst följde honom hans enda dotter, en nittonårig, egendomligt torftigt klädd flicka. — — Det säreget

förnäma hos detta rika bondfolk var just bristen på grannlåt i klädsel och åthävor. — Hon var mycket smärt, nästan för litet hullig, brunhyad också som fadern, hade hans lugna, grönblå ögon, men ett finare, varmare leende kring den fylliga munnen.

— God afton, pastorn, sade fadern och stannade.

— God afton, Åberg — jo, nu är det så, se, att jag ville byta ut vedsågningen mot utegöra — ute i jorden, ser Åberg!

— Jaha — pastorn.

— Jag tänker, i kökslrädgården — där behövs väl arbete nu på vårsidan? Ja, det vore bra, det, för nu vill jag ha rörelse i det fria, se, om jag kan få.

— Det kan pastorn väl, förstås.

— Tack då! God natt, Åberg!

— God natt, pastorn!

De skakade hand helt kort, som jämlikar, och de två hemvandrande gingo vidare.

Varken far eller dotter visade någon förvåning över pastorns begäran. Åberg, som närmare än de flesta lärt känna Adam Johannesson, fann honom »rejäl» och »godhällig» och kände sig någorlunda jämbördig med den lantliga prästen. Och flickan, unga Frida, som i mycket liknade fadern, hälsade vice pastorn med en djupare nigning än andra kvinnor, samtidigt likväl mindre skyggt, mindre främmande. Men det tycktes han inte märka alls, nickade åt henne som åt en barnunge och räckte henne aldrig handen, talade aldrig i onödan med henne — lika litet som med andra fruntimmer.

Ensam gick Adam ner genom den tysta, vårdoftande

planteringen och såg sig förnöjt omkring på alla dessa trädgårdsland, rabatter och sängar. Dem skulle han styra och ställa med mellan predikoskrivning, sjukbesök och expeditionsgöromål. — Han höll redan av platsen, såsom han alltid höll av det stycke jord, han bebodde, och denna hängivenhet var hans hemliga, barnsliga lycka — — så länge det varade. Han kunde helt enkelt inte neka sig den, hur gruvligt väl han än kände den dova smärta, varje ny skilsmässa från en älskad omgivning kostade honom. Den korta fröjden och den ständigt hotande, skoningslöst återkommande sorgen dolde han lika troget, ingen fick ana någondera. Hans solbrända träansikte förrådde ingenting av det liv, som bultade inom hans breda barm. De svarta, bistert stickande ögonens underliga glans togs aldrig för annat än prästerlig enstöringsstränghet.

Men hans själ kved och bävade för nästa uppbrott, nästa oundvikliga, obevekliga missiv. — Och då han visste med sig, att han av egen kraft intet förmådde ändra i sitt svåra öde, bar han det med en kristens ödmjuka tålmodighet.

Nej, så stark han var, i sig själv förmådde han intet! Reseprästens fel och brister voro stora och många. Hans sätt i vardagslag stötte folk för huvudet, och hans predikogåvor, om också ej alldeles undermåliga, kommo aldrig till sin rätt på grund av det högst vidunderliga utförandet. Rösten gled mellan surrande bas, som sög ner orden i en mullrande virvel, och gällt vinande diskant, som pinade allas örhinnor. Den goda viljan, den bottenärliga övertygelsen förnummo väl de riktigt uppmärksamma

åhörarna. Men i längden blev hans föredrag även för dem ofta oförståeligt, ja, olidligt. Församlingsandakten for sin kos, så fort Adam öppnade munnen och lät kyrkan genljuda av sin kraxande och åskande stämma.

I städer och större bysamhällen väckte han ett åtlöje, som gjorde honom alldeles omöjlig där. På rama bondlandet gick det något bättre, i synnerhet utmed kusten, vars allmogedialekt dröjt kvar hos predikanten.

Men där löpte hans värdighet och anseende andra faror. Bönderna kunde varken förstå eller gilla, att en präst sågade och högg ved, grävde och hackade i jord, tröskade med slaga. Än mindre att han gick ute i kavaj eller bara skjortärmar, badade kallt året om och sov för öppet fönster.

Men pastorn kunde själv icke finna något orätt i dessa sina vanor, som han behövde för hälsans och lynnets skull. Så behöll han dem hårdnackat. Hela hans ohjälpliga underlighet var för honom själv så oumbärlig som blodets värme, som mat och dryck. Sådan var han född och vuxen, sådan skulle han leva och dö.

*

Linnerocken och stråhatten hade pastorn kastat ifrån sig på en bänk, och nu stod han barhuvad och i skjortärmarna och med träskor på fötterna, ivrigt grävande. Han skulle vända ett rotfruktsland i köksträdgården. Gamla Åberg hade varit där och givit arbetet sitt stumma eller korthuggna godkännande. Det var redan färdigt till hälften, och Adam sparade

inte sina krafter, ty dels gladde mödan hans sinne, dels brådskade det. Han skulle snart därifrån — och inte kunde han resa sin väg och lämna landet halvgrävt. — Hunnen till dess ena kant, höll han upp en stund, stödde foten mot spadbladet och armen mot handtaget för att andas ut och för att sucka.

Vårvinden smekte skönt hans fuktade gråbruna lockar och fyllde hans mäktiga bröst med saltfrisk luft från havet. Mattornas skira gräs, trädens hängen och halvutspruckna blad susade runtomkring.

Adam Johannessons blick irrade sorgset över den fridfulla trädgårdens spirande grönska.

Vad han trivdes där! Vad allt låg vackert, öppet och lugnt, gott och vänt för hans blick! Och nu skulle han bort från det, högt upp åt en undangömd och innestängd skogstrakt, där han nog inte skulle få känna sig på långt när så hemma som här — — bort igen, undan igen, som alltid förr, allt framgent likadant. Och det endast på budet om ett litet konsistoriebeslut, ett missiv som adjunkt åt en krasslig kyrkoherde.

Sådant var tungt att bära. Intet kroppsarbete, ingen grovsyssla föreföll honom så tung — tvärtom, en tröst och lisa, ett enda kärt botemedel mot grämelsen var för honom denna svettdrivande friluftsmöda. Kanske likväl inte alldeles det enda! — Adam visste och kände, mer än han själv ville, att något fattades honom, något som skulle kunnat göra den oändliga resan mot okända mål, den tröstlösa färden till främmande hem mindre svår, mindre upprivande och utslitande. Det var hoppet om ett hem, delat med en älskad hustru — eller i värsta fall — en hustru utan ett hem.

Han skakade häftigt sitt yviga hår, rynkade de buskiga ögonbrynen och tog stadigt grepp om spaden för att börja igen — och mylla ner tankarna i den jord, han höll på att vända.

Ofrivilligt hejdades han av Frida Åbergs röst, vilken han utan att rå för det lärt sig att väl känna och lystra till. Hon ropade från andra sidan huset:

— Far! Är inte far där?

Pastorn överraskade sin egen begärlighet, sin hemliga tillfredsställelse att höra den klara, lugna flickrösten. Sorgset vresigt högg han i mulltorvorna: — vad angick hon honom?

Så arbetade han ånyo, men kunde inte låta bli att fundera för det. Hans blod sjöng om Frida Åberg. Han visste föga, men intet annat än gott om henne. Att hon var duktig och flitig, hade han själv sett, och vacker, godlynt, ja, sällsynt välartad måste hon också erkännas vara. De hade hjälpts åt ibland, där ute — och i ostrafflig tysthet hade hon funnit nåd inför hans barska öga.

— Det var fasligt, vad jag tänker mycket på henne, tänkte han bekymrad och gnodde, så att svetten pärlade över pannan.

Plötsligt hörde han steg på sandgången. Såg också, att hon sneddade om hörnet, spanande kring gården. Men han fortsatte oförtrutet grävningen och låtsade ej veta av henne. Hon borde ju kunna se, att arrendatorn inte fanns där och sedan — varför skulle hon inte avlägsna sig? Men hon stod kvar. Han skönjde, att hennes blå förkläde fladdrade för vinden. Eljest var hon stilla.

Pastorn lyfte en smula på huvudet och såg frankt

på henne för att dölja sin undran och allt annat med. Han mötte en klar, innerligt varm blick och en ödmjuk hälsning. Han förstod nu, att hon inte längre letade efter far. Men vad kunde hon då vilja? Hur kunde hon våga dröja så där, så länge? Kanske ville hon se, hur långt han hunnit med arbetet, sedan hon sist sett till det.

Med bistert skrovlig röst bröt Adam tystnaden.

— Nå, vad tyckes Frida?

— Jo, det är bra, förstås.

Hennes »förstås» kom så genomalldagligt lugnt.

Men hon gick inte sin väg. Då undslapp det honom:

— Ja, ack, bara jag får det färdigt, innan jag reser härifrån — nu snart, se!

Frida log, men inte spefullt, utan som ville hon glädja honom, så gott hon kunde.

— Å jo! Pastorn gräver som en riktig bonde!

De enkla orden klingade av uppriktig beundran, som gällde arbetaren mer än arbetet. Vice pastor Adam Johannesson blev så ljuvligt yr i sitt grånade huvud, som han inte varit sedan han i gossåren dök i bråddjupa sjön.

Med förnyad, skärande smärta kände han, att flickan där på sanden gjorde denna plats dubbelt kär för honom, avskedet dubbelt grymt.

Inte visste han alldeles klart, vad han gjorde, blott att han ville och måste göra det.

— Tyckes Frida det? Då passa vi två ihop, se, det tyckes jag.

Han talade ovanligt fort och nickade bort till henne halvt spörjande, halvt befallande.

Hon stod alltjämt stilla, men det mörka huvudet

var djupt sänkt som för att dölja den snabba, heta rodnaden. Han fick traska åstad i sina jordtyngda träskor fram till henne och ta henne i hand för första gång. Han ledde henne som ett barn, och hon följde villigt, medan de tillsammans uppsökte den gamle prästgårdsarrendatorn.

*

När reseprästen nu for ut mot nya öden, fanns ingen gladare än han. Adam Johannesson hade fått ett hem på den remsa jord, där hans trofasta håg var bunden, och ett varmt, ungt hjärta väntade där på honom — den långa färden hade fått ett mål.

ÄMBETSBRÖDER.

Själavården i den lilla staden sköttes av en kyrkoherde och en komminister.

När kyrkoherden dog, tillförordnades en vice pastor att uppehålla platsen till dess den hunnit bli återbesatt. — Komministern hade under kyrkoherdens senare år innehaft hela den andliga makten ensam och vant både sig och församlingen att betrakta honom som dess egentliga rätta herde. Han närde också det ganska vissa hoppet att få efterträda sin förman såsom stadens kyrkoherde.

Visserligen saknade han märkbara predikogåvor. Han talade skrovligt och tvärt och smekte varken öron eller sinnen.

— Om människorna icke vilja komma till Gud, så låt dem slippa då! — — — Det var huvudtanken i hans förkunnelse. — Yttre företräden ägde han heller inte. Bred och grov, med stripigt, liksom urtvättat hår och skägg kring ett valrossansikte med brillor — sådan var pastor Laurelius att skåda. — Men stadens herrar, särskilt dess ledande män, värderade hans rättframma, lagom busaktiga tag, hans expeditionsvana och måttfulla deltagande i allmänna angelägenheter. Dessutom, han var ännu ungkarl. Man hade rätt att vänta att han skulle gifta sig inom

församlingen, och lite var hoppades bli släkt med prästgården.

Hela staden var enig om, att man skulle ha Laurelius till kyrkoherde.

Men så kom vice pastorn och med honom tvedräkt och split, inbördeskriget. — Pastor Mulltin hade just den skapnad, som kunde behaga, i synnerhet allt kvinnkön. Smärt, fast litet svankryggad, med livlig gång och blå, oändligt milda ögon, som dårande välvde runt i hans skära och brunlockiga huvud. Alla stadens flickor blevo ohjälpligt kära i Mulltin och trängdes i kyrkan, när han tjänstgjorde. Men ej blott de unga, lättrörda själarna drog han till sig som en honungsrik blomma drar bin. Hans predikningar buros av en strängt allvarlig, väckande anda, förvånande och beundransvärd hos en så ung och fager man. De rättrognaste och bibelsprängdaste kyrkgummors skarpaste kritik föll till föga inför hans renläriga och mäktiga ord. När härtill kom, att hans smältande röst bjöd på mässning, som gav alla stadens musikälskare — och — musikälskarinnor en sällspord gratisnjutning, så förstår man, att hans seger var given. Kyrkan blev allt överfullare, var gång Mulltin lät höra sig.

Och till Laurelii anspråkslösa, knaggligt tvärhuggna föredrag lyssnade blott en liten trogen skara. Församlingen klövs i två läger, Mulltinianer och Laurelianer. De senare blevo, som sagt, allt färre, allt vanmäktigare.

Men komministern låtsade ingenting om. På sin expedition och på alla stämmor gick han oförtrutet fram i sina gamla ullstrumpor. — Endast när han mötte sin nya ämbetsbroder, blev han synbart brydd.

Mulltin övergöt sin »kära bror Laurelius» med sina ögons varmaste strålglans, sin tungas mildaste välljud. Laurelius hade inte mycket att svara. Brummande något oklart i sitt stora skägg, skred han motvilligt bredvid vice pastorn, som med liv och lust inför hela staden ådagalade sin hjärtliga tillgivenhet för komministern. — Folk tyckte det var vackert att se en sådan förtrolighet mellan ämbetsbröderna, men det allra vackraste var förstås Mulltin.

Laurelius, annars aldrig blyg av sig, blev till slut nästan skygg för Mulltin och kunde gå långa omvägar för att undvika honom. Men ibland sprang den livliga vice pastorn efter och tog fatt honom.

— Kära bror Laurelius! Du är väl inte rädd för mig!

Och Laurelius hade just ingenting att svara.

Som väntat var söktes den lediga kyrkoherdebefattningen av båda pastorerna.

*

Pastor Laurelius hade sin badtimme så tidigt på morgonen, att hela bassängen och fjärden utanför stodo till disposition för honom ensam. Han brukade ta sig en duktig simtur rätt ut, ligga och plaska en stund och så vända tillbaka in.

En dimgrå augustimorgon gled han som vanligt för lugna, kraftiga simtag ut mellan bassängbrons pålar och hade det vida, blanka vattnet framför sig, alldeles öde och tomt i det svala diset. Nej — inte alldeles. Ett stycke ut rörde sig en naken kropp, en simmare, raskt in mot bassängen.

Laurelius såg snart att det var Mulltin. Detta förvånade honom, ty vice pastorn brukade eljest bada vid middagstiden, då han alltid hade fullt upp med sällskap, som beundrade hans fina huvudhopp, den enda vattenkonst han kunde.

Plötsligt hejdades Mulltins hurtiga fart. Han gav sig till att trampa vatten, spejande in mot Laurelius, som sakta, men säkert gled fram, bred och trygg. Då komministern så utan att ändra kurs styrde rätt mot Mulltin, lade sig denne på rygg och började simma utåt igen. Så svängde han, fortfarande på rygg för att låtsas icke se den kommande, utan i en båge slinka förbi honom. Laurelius märkte och förstod manövern och rättade sig därefter. Och plötsligt hörde Mulltin Laurelii osköna stämma alldeles bakom sitt huvud.

— God morgon, kära bror! Du är väl inte rädd för mig?

Dessa ord, som Laurelius uttänkt under sin lugna simtur, kommo Mulltin att snabbt vända sig på mage igen för att möta ämbetsbrodern öga mot öga. Laurelius nickade fryntligt. Hans vanliga skygghet tycktes ha vikit från honom och i stället överfallit den eljest så glättiga Mulltin. Denne sökte dock dölja sin oro med skratt och ivrigt prat om det härliga morgonbadet. Trampande vatten gungade de mittemot varandra som i en lustig vattenpantomim, där den ene med ständiga förstulna rörelser sökte hövligt slippa undan, medan den andre vaksamt och med illmarig artighet hindrade honom.

— Det är inte min badtid, det här, i vanliga fall, flämtade Mulltin.

— Nej, jag vet det. Men det är min, kära bror.

— Så, det visste jag inte.

— Nej, jag kan tänka mig det.

— Men, du vet, jag har nattvardsförhör i dag och det tar hela förmiddagen, så mycket folk, som det alltid blir för mig.

Komministern kände snärten men frustade i skägget i stället för att svara. Då drog Mulltin, oförsiktig i sin förlägenhet, fram det ömtåligaste ämne, som fanns.

— Hör du, kära bror, vi två kommer nog inte ens på förslaget, så många äldre medsökande som det blir.

— Nej, du är alltför ung åtminstone.

— Ja. Men kan du tänka dig, jag har från flera håll fått löften att bli kallad av församlingen till extra provpredikant utom förslaget.

— Det är snällt och välment, förstås. Men du gör orätt i att mottaga sådana anbud.

— Säger du det? Orätt — mot vem?

— Mot de äldre ämbetsbröderna, förstås.

— Förstås! Nej, vet du, kära Laurelius, det förstår jag inte alls. Och jag tror inte heller, att församlingen ser saken så.

— Nej, inte än. Men om du klart och tydligt, som du kan det, ger till känna, att du icke vill gå de äldre i vägen.

— Ja, men det kommer jag inte att göra — och Mulltin sökte med ett häftigt simtag hinna undan. Men Laurelius hade redan fått fast hans ena arm, så att han svängdes tillbaka i cirkel.

— Då får jag allt doppa dig ett slag, sade helt lugnt komministern.

— Doppa? utbrast vice pastorn förfärad.

— Ja, som vi brukade i min skoltid med såna, som hade för god flax hos lärarna, ser du. Seså

Hans stora kraftiga händer grepo stadigt om Mulltins mjälla, vita skuldror och tryckte honom hastigt ner i vattnet.

— Laurel — —!

— Inte skrika, för då så —!

Och än en gång sänktes den sprattlande Mulltin ner i djupet.

— Hjälp! försökte han ropa, när han kom upp igen, men då förnyades doppningen omedelbart för att nu räcka så länge, att när Mulltin sedan återsåg havets blanka yta och dagens ljus, var han alldeles yr i sitt vackra, våta huvud, alldeles matt i sin spänstiga kropp. Då tog Laurelius honom på ryggen och sam raskt till bassängen. — Där överantvardade han ämbetsbrodern i den gamla vaktgummans vård. De hjälptes åt att få vice pastorn torr och varm igen.

— Pastor Mulltin fick kramp och blev sjuk där ute, förklarade pastor Laurelius enkelt.

— Å, käraste vänner! Och pastor Laurelius hjälpte honom i land?

— Ja, jag var lyckligtvis till hands.

— Nå, det var då för väl.

Mulltin höll tyst till godo. Som alla verkligt fåfänga män fördrog han hellre obehag än skam. Ingen borde få veta, att han blivit doppad av komministern. Och Laurelius skulle inte våga förråda sitt tilltag. De två ämbetsbröderna hade fått en gemensam hemlighet att gömma.

Men ryktet om vice pastorns räddning ur dödsfara

genom komministerns rådighet och raska bistånd återgav Laurelius församlingens enhälliga beundran och tillgivenhet. — Den enda, som icke visade livräddaren någon rätt hjärtlig erkänsla, var, märkvärdigt nog, den räddade själv. Och detta otacksamma beteende gjorde intet gott intryck. Om det var avund eller högmod förstod man inte, men säkert var det inte kristligt.

Mulltin, eljest så hurtig och sällskaplig, blev nu nästan skygg för sin ämbetsbroder och kunde gå långa omvägar för att undvika honom.

Men komministern sprang aldrig efter honom, utan var sig lik. Och det gjorde ett mycket gott intryck. Varken komministern eller vice pastorn kom på förslaget, men Laurelius kallades till extra provpredikant och blev kyrkoherde i den lilla staden. Han och många andra uppmanade Mulltin att söka den efter honom lediga komministraturen.

Men det gjorde inte Mulltin, vilket förvånade alla utom Laurelius.

RÄDDAD IDYLL.

När människor tro sig känna varandra till botten, väntar dem ofta en pinsam överraskning.

Kyrkoherde Bovallius och hans maka hade ett långt och litet långrandigt, men i allo välsignat äktenskap bakom sig, när splitets onda ande på blodigaste allvar hotade deras prästgårdsidyll.

De hade visserligen grälat otaliga gånger och många aftnar nupit varandra blåmärken genom lintyget, men nattens ro hade fått helga deras upprörda sinnen och varenda morgon sutto de åter i gemytlig sämja vid kaffebordet, prisande och lovande Herran och övervakande barnskaran.

Med mönstervärdig regelbundenhet växlade solsken och oväder i deras äktenskapliga liv. De trotsade ordstävet, att lika barn leka bäst. De voro så olika som möjligt. De bevisade sanningen av att motsatserna beröra varandra. — Frun var det stadigaste och omfångsrikaste fruntimmer, man kunde se. Hennes behag voro helt enkelt vördnadsbjudande och kinderna svällde skinande blanka.

Kyrkoherden nästan saknade volym. Spinkig och tunn, blek och skugglik, försvann han som en liten nattfjäril bland fruns yppigt svällande kjolar. Ett mjukt, svart silkesskägg var hans lilla gula anletes enda prydnad; hans hustru brukade också med förkärlek kamma det mellan sina morotsrunda, rosiga fingrar.

Man visste inte rätt, vilket som föreföll mest oroande, deras skärmytslingar eller deras herdestunder. Alltid kunde man frukta, att frun skulle krossa sin lilla man med sina nävar eller sina läppar. Men — han höll ihop och lyckades bevara skenet av att vara herre i sitt hus.

Emellertid hade han länge varit krasslig och nervös, trots kärnmjölk och sittbad, varför han på fruns tillrådan begärt adjunkt.

En sådan ankom även — en ung nybakad teolog med fjunigt mjäll hy och milda ögon i ljusaste himmelsblått.

Han visade sig icke endast som skötsam expeditionskarl och lyckad predikant utan även familjetrevlig, rar och underdånig. Allting underkastade han sig lika villigt, stänkvälling och ölsupa, barnskötsel och kafferep. — Kyrkoherden hade ingenting att anmärka och frun var mer än nöjd. Husets äldsta dotter, Elna, en försigkommen femtonåring, blossade av sällhet över att få läsa sig fram för adjunkten.

Inom kort sade han tant till frun, farbror till kyrkoherden och Elna till Elna. De kallade honom Dagobert, ty det hette han. — Rätt som det var, blev han sjuk. Han kom en dag inte ner till frukosten. Pigan frambar hans ursäkt men kunde inte klart angiva, vad som fattades honom. Frun tog illa vid sig och traskade resolut upp till vindsrummet, där pastorn bodde. Den goda pastor Dagobert blev pliktskyldigt tacksam men bad att få bära sin börda ensam. Förgäves! Tant Bovallius tog nu hand om honom.

Det var en helt vanlig sommaråkomma, varmed försynen prövat pastorn, närmast vållad av krusbärs-

kart och alltför tunna västar. — Men nu blev det annat av. Fruns moderliga instinkter — och en del andra med för resten — hade vaknat. Laxativ och havresoppa, terpentinolja och maggördlar! Utan nåd. Frun döpte sjukdomen till blindtarmsinflammation och förklarade, att det gällde adjunktens liv. Hon slösade omsorger på honom. Hela prästgården vändes upp och ner för den stackars gossen.

Pastorn låg pionröd av hetta och maktlöshet och fördrog vårdarinnans alla åtgärder, tåligt som ett tjänsteåliggande.

Kyrkoherden däremot började bli missmodig. I ett slag hade han blivit av med både biträde och fru. Och allt vad huset förmådde av jordisk njutning drog upp till vindsrummet. På fruns order röko alla vishusets, trädgårdens och skafferiets godsaker förbi kyrkoherdens näsa för att stärka och vederkvicka hans adjunkt. Aldrig hade frun ägnat sin man hälften så mycket öm vård, aldrig hade han fått se skymten av slika frukostbrickor, serverade med buketter av de fagraste blomster i de finaste kristallglas.

Slutligen förebrådde han i försiktig ton sin hustru att hon rakt skämde bort den unga mannen och sålunda mer skadade än gagnade honom i såväl kroppsligt som andligt hänseende.

Hon svarade strängt:

— Vill du, vi ska låta Dagobert dö ifrån oss? Tycker du —?

Han visste nog vad han tyckte, men förbluffad av hennes bistra svar, gav han vika. Då smällde hon honom uppmuntrande på ryggen och tillade, småslugt:

— För resten, kära gubben, är inte Dagobert redan medlem av familjen, så — kan han väl bli.

Detta var ett verkligt, avgörande argument. Kyrkoherden hade alls ingenting emot att i sinom tid få den lovande, rikt utrustade unga ämbetsbrodern till svärson. Han böjde sig för fruns framsynthet.

Och hon sparade sig inte i kampen om pastorns dyrbara liv. Hon lunkade i trapporna och huserade oförtrutet där uppe hos sjuklingen. Det var, som hade hon fått hela sin frodiga, sprittande ungdom tillbaka. Naturligtvis vek döden från sjuklägret, gav tappt för denna livskraftiga prästfru. Adjunkten låg och blev fet som en baby och längtade snart upp igen. Hon tystade ner honom, och när han envisades, brast hon i gråt. Han fick be om förlåtelse och lovade vara snäll. Frun fördubblade sin omvårdnad.

Men kyrkoherden vankade omkring i allt dystrare tankar. Han började ana, att det inte var enbart för Elnas räkning, frun tagit pastorn till föremål för sin utomordentliga välvilja.

— Blir han inte bra snart? gnällde kyrkoherden.

— Jo, om vi bara nu få vara i fred. Nu är han på bättringsvägen. Just nu är största försiktighet av nöden — annars kommer recidiv och sviter och då kan allt vara förlorat.

Kyrkoherden såg ut, som fann han inom sig denna möjlighet innebära en ganska god lösning. I varje fall bättre än det närvarande tillståndet, som blev outhärdligare dag för dag. Det var som om han inte funnits till. Husmodern tycktes ha förgätit make, barn och allt. Hela huset seglade vind för våg, medan frun ledde adjunktens gödkur. — Ofta återvände hon inte

före midnatt till de nedre regionerna, så att ville gemålen gräla, fick han i nattrock och tofflor kliva upp och hämta henne. Det lyckades inte alltid. Frun reglade om sig och konvalescenten och svarade på sin makes förbittrade rop och dundrande bankningar med att slamra med sköljkannor och andra porslinskärl och jollra moderligt lugnande med adjunkten. — Väsande arg som en geting måste då den utestängde tassa ner igen till sin ofrivilliga ensamhet. Länge låg han vaken och grubblade. En gång fick han det infallet att betala med samma mynt. Beslutsamt sprang han emot henne, när hon öppnade sängkammardörren, och förbjöd henne tillträde till den gemensamma bädden. Hon knuffade lugnt in honom, nöp honom i armen och ledde honom till sängs.

— Gå och lägg dig, gubben! Du förkyler dig.

— Ja, och blir jag sjuk, så nog låter du mig dö.

— Prat! Det är pastorn som är sjuk, inte du. Och jag släpper inte taget, förrän han med Guds hjälp blir frisk igen.

— Guds hjälp! Skäms! — Tänk en smula på Potifars hustru!

— Skäms själv! Och akta dig!

Så käbblade de i stigande hetsighet hela den ljusa sommarnatten, till dess gryningen kom med solglitter och fågelsång över den fridfulla skogsnejden. Då kröpo de flämtande ner under täcket och hämtade i en kort och orolig halvslummer styrka till ny batalj.

*

En halvmil från prästgården låg en liten herrgård. och herrskapet där, en ryttmästare och hans fru,

voro närmaste jämnbördiga grannar. De voro barnlösa och hade ingenting väsentligt gemensamt. Endast ibland och en helt kort tid på sommaren vistades frun på godset. Hon älskade smek och pladder, små intriger och romantiska skandaler. Hon gjorde den stackars ryttmästarn så nervöst uppjagad, att i hennes närvaro kunde han inte tömma ett glas, inte hålla drag på en pipa. Han hade längesedan uppgivit varje försök att i något hänseende tillfredsställa henne. När de undantagsvis bytte ett par ord, begrep ingendera ett dugg av vad den andra menade. De kunde likagott talat var sin dialekt av grönländska och eldsländska. När hon tillfälligt bodde under hans tak, såg han henne också aldrig; hon for oupphörligt omkring i trakten och ställde till oreda. Det var hennes specialitet.

Även prästgården brukade hugnas med hennes besök. Inte trivdes hon och fru Bovallius särdeles väl tillsamman, tvärtom. De avskydde och förlöjligade varandra.

— Hon har ju ingen kropp, mänskan, sade den väldiga prästfrun om sin granne.

— Gud i himlen en sådan kropp hon har! sade den lilla ryttmästarfrun om kyrkoherdens fru. Detaljanmärkningarna voro legio. Men alltid kunde de dricka varandras kaffe såsom ståndspersoner och skvallra i kapp. Och kyrkoherden och ryttmästarfrun satte varandra mycket högt. — En finare gäst kan man inte få, försäkrade hon sakkunnigt.

— Det är en kvinna med andliga intressen, sade han.

— Det blir hon inte fet av, svarade då hans hustru.

— Varför ska alla behöva vara feta? genmälde han.

— Å, gubben lilla, ni kunde allt behöva lite kött på benen, både du och hon, avslöt frun, segerstolt.

Hon hade aldrig varit det minsta rädd för sin lilla granne, därtill ansåg hon sig alltför överlägsen i de viktigaste avseenden.

En vacker dag höll ryttmästarns ekipage vid prästgårdstrappan. Barnen störtade in och förkunnade nyheten och kyrkoherden, som blek och övergiven satt och rotade i expeditionsböckerna.

Han sprang glad ut och tog emot. — Det var den lilla frun, som kom på visit; i silvergrå sommardress och dito spetsparasoll.

— Ska vi säga till mor? undrade barnen.

— Nej, sade kyrkoherden ivrigt, tant får ursäkta mor. Mor har ju inte tid. Mor kan inte gå ifrån Dagobert. Ni vet, att ni inte få störa henne. Pastorn är så sjuk, så sjuk.

Småttingarna lydde. Kyrkoherden förde in sin gäst under vördsamma och kristligt undergivna ursäkter för att huset var utan värdinna. — Gästen blev idel deltagande. Förtroligt slog hon sig ner bredvid den malätna lilla själasörjaren, systerligt tröstande. Han beklagade sig inte, men hon förstod hans minsta axelryckning, minsta suck och ögonkast, som undslapp honom. Hon förstod helt enkelt, hur det stod till på prästgården. Det var något för henne, det! Efter en varmt uppmuntrande hälsning till fru Bovallius och löfte om att snart komma igen, for hon sin väg.

När prästfrun fick höra, att väninnan varit där, nickade hon helt belåtet.

— Jag har annat att göra än att prata, jag. Jag tar inte emot. Gubben får vara artig i stället.

Och gubben var artig. Han snobbade upp sig och gick i kaftan med vit halsduk mitt i sommarvärmen och klippte silkesskägget.

Ryttmästarfrun fann honom utsöktare än någonsin. Han hade blivit så genomförandligad, tyckte hon — så innerlig och vek, som ett sjukt barn, som en ängel. Hon sade, att lidande och prövningar hade gjort honom nästan himmelskt vacker. Men ändå ville hon hjälpa honom att bära dem, i den lilla mån hon kunde. Hon satte de härligaste rosor i vaser på hans bord, hade med sig druvor från drivhusen och delikata jordgubbar att svalka den stackars enslingen med. Även tyngre tjänster förrättade hon, dammade av hans bibliotek, ordnade papperen i expeditionen.

Kyrkoherden protesterade milt.

— Det är inte rätt. Sådant är jag icke van vid.

— Det är mig så kärt att få göra det, sade hon.

Och han höll till godo. Han upphörde alldeles att störa sin hustru med förebråelser. När de råkades i dörrar och trappor, snuddade han förbi som en liten råtta och svarade på hennes frågor med en undvikande nick eller något oartikulerat halsljud.

Fru Bovallius anade snart oråd. Det hade blivit misstänkt fredligt i huset och grannfrun började förefalla alltför hemmastadd.

Men hon skulle nog ta vara på sitt och inte låta någon locka kyrkoherden längre än han hade lov att löpa. En dag, då hon visste, att han väntade besök av ryttmästarns fru, beslöt hon att överraska dem med en festmiddag för den just från sjukbädden upp-

stigna Dagobert. — Väninnan skulle bli kvarbjuden, alldeles tillfälligtvis och fullständigt förkrossas av prästfruns makt över såväl kyrkoherde som pastor. Tiden var inne då hon ville återtaga hela sin ställning såsom maka, matmor och värdinna. Hon lät tillreda en storslagen måltid.

När hon fram på förmiddagen ledde den blomstrande adjunkten, insvept i schalar, nerför trappan, hördes en vagn rulla fram på gårdsplanen. En dörr smällde och vagnen rullade bort igen i rask fart. — Frun släppte bestört pastorns arm och störtade ner i förväg. En plötslig aning sade henne, att någonting var på tok.

— Vem var det som kom? ropade hon.

— Det var far som reste, svarade barnen.

— Reste?

— Ja. Ryttmästarns vagn kom och hämtade honom. Han sa, han kommer inte hem förrän sent i kväll.

Fru Bovallius' runda nävar knötos ett par gånger vid detta bud.

Man fick äta festmiddag utan kyrkoherden och grannfrun. Hon försökte vara moderligt glad och glömsk av den bortflugna maken. Men hennes mäktiga barm gick i höga svallvågor. Inne i ögonen blänkte en bitter harm över att ha blivit lurad, medan hon vände ryggen till. Nästan förebrående betraktade hon den stackars Dagobert, som ängsligt tronade på husfaderns plats. Han höll ett litet ödmjukt tal, vari han tackade henne för allt.

— Ja, sade hon dovt, jag har gjort vad jag kunnat. Det var min plikt, kära barn. Men — det har inte

alltid varit så lätt och roligt, må tro. Gud ske lov, att det är över!

Pastorn försvann tidigt upp på sitt rum, och han fick gå ensam.

När kyrkoherden långt över midnatt kom hemåkande, satt hans hustru, vakande och väntande, i salen.

— Sitter du här? utbrast han, lätt spefullt.

— Jag väntar på dig, gubben lilla.

— På mig! Det må jag säga! — Jag kan hälsa så gott från ryttmästarns. De voro så rädda, att du överanstränger dig för pastorn.

— Jaså. Ja, han — är bra nu.

— Bra? Är det möjligt!

— Jo. — I går — steg han upp.

Kyrkoherde Bovallius rätade sin lilla figur och nickade plötsligt, som om ett krångligt problem äntligen blivit löst på det sätt han väntat. Han såg ut som en listig tomte i halvskymningen.

— Då skall Dagobert få resa genast. Jag är också kry igen. Jag behöver inte adjunkt mer. Och — — inte har jag haft stor nytta av honom heller.

— Hm! Du har visst fått annan hjälp, du, gubben?

Frun sneglade svartsjuk på sin man, men han plirade åt henne förnumstigt och skälmaktigt. De tego båda en stund och började klä av sig utan att tända ljus.

— Ryttmästarns kommer på avskedsvisit i morgon, sade han sakta och knäppte upp kragen.

— Reser hon sin väg? skrek frun.

— Ja, ja! Men tyst för all del. Du väcker Dagobert. — Jo, hon reser — för — ryttmästarn vill inte släppa till ekipaget mera, fullt så ofta.

Fru Bovallius kunde inte återhålla ett hjärtegott skratt. Hennes ståtliga kroppshydda skakades som av en jordbävning.

— Akta mig! pep hennes man.

Men hon hade redan slutit honom i sina väldiga armar och satt honom i sitt knä. Återföreningens och försoningens kyssar ekade i sängkammaren, och de lummiga träden utanför viskade en gammal lantlig pastoral.

Morgonen därpå mottogs ryttmästarfrun av två ömt mysande, ogrumlat lyckliga makar. Hon spratt till som stungen av ett osynligt spjut, likt en slända, spetsad på nål. Hastigt hade hennes blick varsnat — och det var inte svårt att upptäcka — att prästfolket alldeles förvandlats på denna enda, korta natt. Med förbittring kände hon sig besegrad, just när hon stod i begrepp att triumferande lämna efter sig en sörjande vän, en straffad väninna.

När sedan pastor Dagobert, skinande av hälsa och blygsamhet, föreställdes för henne, beslöt hon att i sista stund ta revansch genom att med ett tjusande intryck erövra prästfruns skyddsling. Hon betygade sin innerliga glädje att få träffa den lovande unga herden, om vilken hon hört så mycket gott och vars svåra sjukdom väckt hennes djupa deltagande. Kyrkoherden inföll då helt menlöst:

— Ja, min lilla gumma har räddat hans unga liv!

Men gästen blev allt ivrigare och bad pastorn för all del besöka herrgården, härnäst hon var hemma. Det skulle vara henne så kärt. — Då svarade prästfrun i hans ställe:

— Det blir nog inte av, du. Dagobert reser nu,

han som du. Min gubbe är så kry igen, att han kan själv sköta alltsamman.

— Ja, gudilov! instämde kyrkoherden.

Pastorn gapade. Och ryttmästarfrun bet sig krampaktigt i läppen. När så fru Bovallius nådigt tackade henne för den vänlighet, hon under sommaren visat hennes man, tog hon brådskande farväl. På trappan stod den lilla kyrkoherden med barn och blomma och vinkade, till dess den silvergrå spetsparasollen rullat bort på skogsvägen. Då gav han barnskaran och Dagobert en nick, som betydde: försvinn, hävde sig på tå och tryckte sitt svarta silkesskägg mot sin hustrus blanka, rosiga kind. — Två vita duvor kuttrade förälskat på prästgårdstaket.

SISTA BESÖKET.

Den gammaldags ringklockan anmälde med klart klingande ett besök.

— Vem är nu detta! utbrast änkeprostinnan, litet ängslig som alltid, trots att hon nästan hela dagen brukade få motta visiter.

Med välment iver ville hon upp ur sin karmstol borta i fönstervrån.

— Sitt, sitt, snälla tant! manade pastor Hans Vikhardt, som var där uppe för att hämta henne till aftonsången i domkyrkan, där han skulle tjänstgöra.

Domkyrkan låg strax utanför, hög och åldrigt mörk inom lummiga gamla träd.

Pastor Hans var gift med en ung kyrkoherdedotter, ett av prostinnans oräkneliga barnbarn, och ansågs därför höra till släkten — och i hans ställning var detta en stor förmån och en ära. Tanten, denna lilla gumma i svart och med vit mössa på sitt fina, silvervita huvud, var själv prästbarn, änka efter en präst och moder till tre präster och två prästfruar, ja, också farmor och mormor till en hel skara unga teologer och för den andliga banan förutbestämda skolynglingar. All denna kyrkliga värdighet hade icke gjort henne högmodig, tvärtom, hon hade blivit städse allt ödmjukare under sitt långa, lyckosamma liv och nu nalkades hon sitt hundrade år med barnsligt hänryckt

tacksamhet, en bävande glädje över allt som blivit henne beskärt.

Hennes enda stora bekymmer var ängslan att på något sätt brista i underdånig erkännsamhet mot den högste och slappna i förbönerna för alla sina kära. En modersomsorg, omfattande en hel, jättestor släkt, kom henne att oavlåtligt skälva mellan översvinnlig fröjd och förkrossande ångest, som en utsökt känslig barometer mellan vackert och fult väder. Hon visste hur mycket ont det fanns och skedde i världen och i varje nyhet anade hon en jobspost.

Nu blickade också hennes milt blå, halvblinda ögon skrämt vidöppna mot tamburens vita dubbeldörrar. Så såg hon den grånade trotjänarinnan, som alltid nystärkt och prydlig, tvärsäkert slå upp dem på vid gavel och hörde henne säga sitt »var så god, herr John! Prostinnan är inne och mår mycket bra».

Gamla Mina sparade denna glättiga förtrolighet för sin matmors barnbarn.

— Tack, Mina! svarade ur förstugans dunkel en lugn och munter stämma, och gästen steg in.

Det var en småväxt, korrekt ung man, ganska ful, men med ett klokt och vänligt ansiktsuttryck, ett försiktigt oåtkomligt sätt. Man kunde se att han blivit van att räkna med andras viljor, kanske också, vid skarpare eftersyn, att han likväl visste vad han själv ville.

Herr John smålog mot allt där inne, ty det var honom sedan tidigaste barndomen så välbekant och ännu så oföränderligt sig likt att han kunnat på förhand rita upp för sig alltsammans: den ljusa lilla våningen som värdinnans barn gjorde sig en kär

och vördad plikt att låta henne behålla till den dag då hon skulle flytta till kyrkogården, och där vid fönstret, med domkyrkoplanens sol och grönska i rutorna, omgiven av familjeporträtt i alla storlekar och fasoner, från skilda tider och moder, pastell, akvarell, sotsilhuett, olja, blyerts, dagerrotyp, fotografi med mera — där satt fru änkeprostinnan som förr, liten och svartklädd och med oroligt skära kinder, oroligt spända ögon under spetsmössan.

— Vem är detta nu? upprepade hon och famlade med krokiga små fingrar efter brillorna, som lågo på postilleboken i fönsternischen.

— Det är John, tant lilla, lugnade pastorn.

En plötslig, beslöjat högdragen biton, som därvid skorrade i hans röst, undgick den gamla men ej den nykomne. — Han gick leende längs mattgången över det vita golvet och mindes släktordet att på det golvet kunde man lägga sig raklång och stiga upp utan att ha fått ett dammkorn på sig. Vördnadsfullt bugande sade han:

— God dag, lilla farmor! Ja, det är John. Känner farmor inte igen mig?

Gumman i karmstolen nickade, vemodigt blitt.

— Nå, min lilla gris! God dag och välkommen! Mina ögon — du, det är litet klent med dem. Men annars mår jag så innerligt väl, den barmhärtiga Guden vare tack och lov!

Och som för att visa sin bevarade spänstighet till Guds ära och sonsonens fägnad, småsprang hon ut i matsalen och ropade sin jungfru.

— Mina du, Mina du — ett glas till få vi ha!

En bricka med saft och vatten och pepparkakor stod

på ett litet runt bord framför soffan, där pastorn tronade.

— God dag, Hans, sade John obesvärat och skakade lagom hjärtligt den unga prästens fylliga hand.

Dennes rödprickade, kantiga glasögonansikte fick ett flyktigt, överlägset löje, när han mönstrade den andre.

— Du är på genomresa? sporde han kort.

— Ja, och jag ville hit upp och se farmor. Det är länge sedan sist och vem vet när det blir härnäst.

— Du kommer hemifrån nu? fortfor Hans Vikhardt i husförhörston.

— Jag gör det.

— Nå, lilla John, kvittrade den gamla och dunkade honom lätt i ryggen, så roligt, då har du färska hälsningar med dig?

— Många och hjärtliga, ja, från pappa, från allesamman!

— Tack, tack! Sitt nu — där i gungstolen! Jag sitter här, bredvid Hans. Drag den fram hit till bordet och tag dig litet saft! Vill inte Hans ha litet mera?

— Nej, tack, snälla tant!

Pastorn lät nu varm av aktning och sonlig ömhet.

— Och pappa är kry?

— Jo, tack, svarade John, med ens allvarsam, han predikar riktigt ofta nu. Men gikten är svår — och det märks allt på ett och annat.

— Gikten! Å, min kära stackars gosse!

Prostinnan halvslöt händerna framför sig, så att fingertopparna berörde varandra och hakan.

— Men annars må vi förträffligt alla, skyndade sig John att tillägga, medan han blandade till drycken.

Han var tredje son av den gamla fruns äldste,

som sedan ett tjugutal år satt som kyrkoherde i en liten ort i Sydsverige. John hade efter några universitetsår avbrutit studierna på grund av medellöshet och därefter på eget bevåg och med en för hans förhållanden oerhörd djärvhet följt sin inneboende drift och begåvning. Nu var han en smula journalist och hade dessutom ett par versböcker på sitt samvete. Detta oförvägna och vanskliga val av livsuppgift hade inom släkten berövat honom så gott som allt vad han där kunde mista, sympati och förtroende.

Han tycktes oförklarligt nöjd ändå. Det var med en viss, nästan retad förvåning över att se denna förlorade son så frisk och välbehållen som farmodern och pastor Hans betraktade hur ärligt John njöt saften och kakorna. De tycktes nästan ha väntat att han med en ung syndares härskna grin skulle spotta i glaset och vräka till med ett: — Fy tusan! Hit med visky!

— Du må tro, John, sade farmodern, jag beder var dag och stund för er alla, stora och små!

John nickade förbindligt.

Pastorn såg ut som ville han citera bibelspråket: »Han låter sin sol uppgå över onda och goda och låter regna över rättfärdiga och orättfärdiga.»

— Ack, min lilla gris, jag vill inte glömma någon av er och därför har jag en liten lista — ja ja, så liten är den ju inte — där jag har er alla antecknade.

— Farmor kunde minsann föra kyrkbok.

— Här nere äro vi skilda och förspridda, men där uppe en gång — ack, att vi där måtte få mötas, alla, alla! Därom beder jag av allt mitt hjärta! Mer förmår jag icke!

Hon knäppte nu händerna ordentligt.

— Det är snällt av farmor, sade sonsonen enkelt.

När gumman åter började tala, låg en slöja av tvivelaktigt medlidande över blick och stämma.

— Och du, lilla John — du arbetar — med ditt?

— Ja!

John bröt en pepparkaka itu, men åt den ej.

— Du skriver? insköt pastorn, mera hånande än spörjande.

— Å ja!

— Det är poem, kan jag tro? frågade gumman vidare. Vackra poem?

— Ja, det är vers.

— Lönar det sig? stack pastorn till.

Unga herr Johns leende blev ofrivilligt litet stelare, liksom avkylt. Om han ändå haft dem en och en, var för sig! För farmors skull ville han inte huta åt pastorn, och för pastorns skull ville han inte be farmodern byta ämne. Han stoppade halva kakan i mun och svarade, tuggande:

— Tack, jag klagar inte.

— Nej, nej, suckade den gamla, vi få bära vår börda och förlita oss på Gud. Han hjälper — han ensam kan det.

— Och farmor får vara kry alltjämt, högg John in, fast han visste att hon ju var vid god hälsa.

— Tant försummar icke en gudstjänst, svarade pastorn i hennes ställe.

— Ja, i kväll ämnar jag mig med Guds hjälp ner i domkyrkan att höra vår kära Hans hålla aftonsången.

— Så, John vände sig, munter igen, mot pastor Hans, så, du är domkyrkokomminister?

— Jag är det, ja.

— Det lönar sig, vad? Bättre än min vers?

Pastor Hans sänkte sitt rödprickiga ansikte och såg på sin guldklocka, skänkt av tacksamma läsbarn.

Gummans oro för sonsonens andliga och timliga välfärd återvaknade. Egentligen såg hon i hans syndiga verksamhet ett brott mot fjärde budet och väntade med fasa alla dess olycksdigra följder.

— Nå, du, undrade hon sorgset, litet tvekande, vad tycker nu pappa om detta — ditt liv?

Pastorn såg upp igen, försmädligt.

— Jag har verkligen inte frågat honom.

John svarade sakta, utan övermod eller bitterhet.

— Nej, det är väl längesedan du brydde dig om att göra det.

— Han är väl glad att slippa välja för mig, när jag kan det själv.

— Ja ja. Det var annat på min tid, log den gamla.

— Naturligtvis, farmor! Men vi vet så litet om varandras tid — eller hur?

Gumman nickade, som gillade hon hans vädjan. Och sonsonen mindes en sannsaga om farmodern som ung.

Fjorton år gammal hade hon väckt en ung magisters kärlek. — Den flickan — eller ingen! hade magistern sagt. Han kom tillbaka som kyrkoherde och förlovade sig med henne. Adertonårig ingick hon det kärleksförbund, vars barnrika lycka icke brustit förrän vid makens bår. — Denna historia kom honom att tänka på en annan, en liten episod, som inte var vacker, men sann och lärorik. — Hans farmors mor var en barsk och hård gammal dam. Hela släkten dyrkade

hennes minne, men John avskydde det, fast han aldrig hunnit se henne i livet. Hon levde för honom i sådrag, gömda av muntlig tradition.

När hon på sin flickas bröllopsdag badade henne i brygghuset, blev hon av något bud bortkallad. — Nu ligger du i karet tills jag är här igen, sade hon till flickan och gick. Bestyren höllo henne fast, hon glömde alldeles bort den stackars badande. Denna hade efter en timmes väntan, skakande av köld, stigit upp och med bävande sinne börjat klä sig. Plötsligt hade den gamla frun då erinrat sig henne och skyndat tillbaka till brygghuset. Med en örfil befallde hon henne att genast klä av sig igen och stiga ner i badet, som nu var alldeles kallt. Inga böner hade hjälpt. Bruden fick kliva tillbaka i karet. — Det kunde John mycket väl tro sin farmor om. Men han kände att inte hade han ärvt den sortens lydaktighet. Inte heller den gamla fruns tyranniska sinne. Han visste inte med sig något arv alls. Allt hos honom var hans eget, var nytt och oavhängigt, tyckte han. Kanske var han vansläktad, urartad, som hans fränder menade. — Eller tvärtom? Kanske utgjorde han sin ätts fulländning, något oöverträffligt finfint. Det trodde han heller inte, fast deras ovilja tycktes tyda därpå.

— Nå, återtog efter en stund prostinnan, nå, men du skriver väl ändå inga — romaner?

John hörde så tydligt med vilken djup darrande avsky hon tvang sig att uttala ordet.

— Å jo, jag tänker försöka.

Snabbt rynkade gumman sin fina panna, i stark oro. Hon knäppte i silverbrickans kant så att det klang.

— Usch, nej, det är ju bara flärd och lögn — alltihop, du!

— Det behövs visst inte. Är inte farmors eget liv en lång och vacker roman? Och det —

— Mitt liv!

För första gången mötte John en sträng och bitter förebråelse i de ljusblå, halvblinda ögonen. Mössans vita spetsar viftade upprört.

— Ja, vidhöll John lugnt och smulade sönder den andra hälften av pepparkakan mellan fingrarna — farmors och alla andras liv, mitt — och vännen Hans' likaså —

Pastor Hans harskade sig ogillande och gjorde, trots sin värdighet, en åtbörd av skräck.

— Det är romaner som jag gärna ville skriva. Men inte bli de så roliga som de farmor inte fick lov att läsa i sin ungdom.

— De bli nog farligare, anmärkte pastorn och visade tänderna i ett bistert grin.

— Knappast, svarade John och log hjärtligt, åtminstone inte för farmor. Kanske mera för mig själv och för dig — kära Hans!

Pastorns glasögon blixtrade till. Han vände sig bort. Undergivet, nästan blidkad, suckade och mumlade den gamla:

— Håhå, ja ja! Kanske det — min lilla gris!

Fönsterrutorna skallrade till. Utanför i domkyrkotornet började klockorna ringa och den dova, tungt böljande klangen fyllde änkeprostinnans lilla våning med sin manande, mäktiga rytm.

Pastor Hans reste sig, högtidligt rak. Gamla Mina

kom färdigklädd med sin matmors hatt och kappa på armen. De skulle i aftonsången alla tre.

John bröt raskt upp.

— Farväl, lilla farmor — och tack för denna gång! Han böjde sig ner över hennes hand, i väntan på alla de ömma välsignelser, de sällt omsorgsfyllda avskedsord han mindes från alla forna besök där uppe.

Men utan en hörbar viskning ens tryckte hon hans hand mellan sina små krumma fingrar och kysste honom lätt på kinden. John ryste ofrivilligt därvid.

Gamla Mina såg på pastorn, i det de hjälpte den gamla med kappan.

— Går inte herr John med i kyrkan? undrade hon.

— Å, nej män! svarade pastorn och slängde en nästan spökrädd blick efter den unga mannen, som längs mattgången gled över det vita golvet ut i tamburens dunkel. Och änkeprostinnan suckade tungt, hopplöst, som hade hon sett sin sonson gå rätt in i den eviga fördömelsen.

INNEHÅLL.

Inledning 5
Tidens son 11
En predikan på vers 48
Elin Krampa 86
Ett sjukbesök 175
"Herrans vägar" 183
Traditionen 192
En arbetare i vingården 212
I mörkret 220
En gåva 229
På ny kula 234
En liten spökhistoria 247
Reseprästen 255
Ämbetsbröder 264
Räddad idyll 271
Sista besöket 283

Gustaf Ullman

EN FLICKAS ÄRA

EN FLICKAS ÄRA

AV

GUSTAF ULLMAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1927.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1927

INLEDNING.

I berättelsen En flickas ära, som såg dagen år 1909, fortsätter Gustaf Ullman på sätt och vis tankegången från den förträffliga novellsamlingen Präster. Hjältinnan i boken, tjänsteflickan Rika, är av samma typ som Elin Krampa och hennes själsfränder. Dock är hon av starkare virke; kanske just därför att hon ensam och värnlös fått brottas med alla svårigheter är hon livsdugligare än den i hemmets skydd uppvuxna prästdottern. Hon värjer sig mot övervåldet med starka arbetshänder och går segrande ur striden. Men eljest har hennes belägenhet mycket som erinrar om Elin Krampas. Först var hon i tjänst hos den ståtlige, imponerande kyrkoherden, men där kunde hon icke stanna, ty hon var icke helig nog. Och likväl älskade hon ordningen, den rena luften, andakten i prästgården; vad som stötte henne bort var det omänskliga, det glädjelösa i den disciplin, varmed denna helgd vanns. När barnen stelnade i skräck vid hennes tillsägelser, kunde hon icke låta bli att tillägga: »Äsch, så himlaviktigt var det inte heller!» Från prästgården kom hon till den jovialiske kryddkrämaren, men där kunde hon icke stanna, ty hon var icke lättfärdig nog. Efter det har hon tagit rodret i hand själv och seglar efter eget bestick, tapper, egen-

sinnig, stolt. Den fromhet som finns hos henne är till sitt väsen godhet. Hon visar den i pliktuppfyllelsen mot sin matmoder lika väl som gentemot sin förkomne fosterbror och grannens barn, men framför allt kommer den fram i hennes förhållande till den unge kompositören Sten Örring. Det är en av de vacklande, osäkra ynglinganaturer, som Ullman gärna skildrar, plågad av ett slags underlägsenhetskänsla, än vek och undfallande, än brusande upp i vredesmod. Han håller på att gå förlorad i den själlösa världsligheten, då han blivit förlovad med en ytlig docka, men till slut kämpar han sig fri, och det är hos tjänsteflickan Rika, som han finner stöd och tröst. Det sista och avgörande provet på sin godhet, på sin självuppoffring, på sitt andliga väsen ger Rika, när hon klokt och stolt visar tillbaka den lycka, som bjudes henne i form av hans kärlek.

Karaktärsteckningen i En flickas ära hör till det mognaste, klaraste och bästa i Ullmans verk. Hjältinnans spänstiga, friska gestalt har grace, och dock förnekar hon icke sin släktskap med de flickgestalter från västkusten, som Wilhelmson målat. Hon har löst problemet om förhållandet mellan andlighet och världslighet, fast hon blott är en fattig tjänarinna; hon hör varken till de visa eller fåvitska jungfrurna, hon är både Martha och Maria. I hennes godhet lever fromheten kvar, och världen har ingen makt över henne.

Fredrik Böök.

I.

— Vad det nu är — men hon ser så fin ut, sade Rosa Arnfelt, född von Bantler, innan leksysterns nya lilla ensamjungfru hunnit stänga dörren efter sig.

— Ja, medgav fröken Henriette von Kirsch varsamt, men klen också — för fin, nästan.

— Nå, du, det — är väl dock att föredraga framför de hiskligheter, vi haft på förslag! Tänk dig bara, Hetty —! Rosa hade dunkat väninnan på knät, och Hetty välvde sina stora bleka ögon mot salstaket, instämmande i stum förfäran vid blotta erinringen. Fru Rosa återtog med iver sitt välmenta förespråkande för den sista platssökanden:

— Och när man äntligen fick tag i hennes blick, så fanns den också — och ärlig var den!

— Ja, Rosa, jag tycker ju detsamma, hennes yttre är gott och tilltalande, fast sättet förefaller litet tvärt och obehärskat.

— Blyghet, kära du — — en dygd i de åren.

— Ja ja, kanske du har rätt. Men betyget från den senaste husbonden — det fanns inte alls.

— Hon sade ju rent och klart ifrån, att hon lämnat platsen, därför att hon inte passade där.

Andra skulle sagt, att det var platsen, som inte passade.

— Men jag skulle vilja sett det betyget, som inte finns.

— Men från förra stället var orlovssedeln ju utmärkt. Och det var ändå en kyrkoherde, hon tjänat hos.

— Och det lämnade hon för att komma till staden —! Och för att hon hade för mycket att göra, som barnflicka bara!

— Ja — ja — ja, Hetty! Men där fanns ju nära ett dussin barn —. Lyckliga människor! —

— Kan det vara möjligt!

— Varför skulle hon ljuga? Klen ser hon ju ut, säger du själv, och ärlig tycker jag. Nog orkar hon med dig och dina fem rum. Och hon är ju så söt, att jag önskar nästan, det vore — min flicka.

Fröken Hetty klappade Rosas hand på sitt knä. Fru Rosa hade inga barn, och upptaga andras fick hon inte för sin man, major Göran Arnfelt. För sin del ansåg sig fröken von Kirsch alldeles icke kallad till uppfostrarinna. Hon fruktade nu, att nödgas spela rollen av sådan gentemot den tjänarinna, hon nyss antagit. Att Rosa Arnfelt, som på begäran biträtt vid den första ögonbesiktningen, fattat så avgjort tycke för Rika — flickan hette Erika Flink, men ville nämnas Rika — det lugnade Hetty endast till en del. Visst var det en

alldeles ovanligt trevlig, i ramaste enkelhet dock ytterligt proper och behaglig företeelse. Men Hetty hade utpräglat sinne för det faktiska, det formella — och den unga småländskans föregående tycktes henne mer än önskligt dunkla. Fröken von Kirsch beredde sig, att vara på sin vakt. — —

Traskande i senhöstslasket nedför en gata, som föreföll henne absolut oändlig, på väg att göra första avbetalningen å kommissionskontoret och hämta sitt lilla gepäck å frälsningsarméns logi, hade Rika sitt ljusa huvud fullt av brådskande tankar.

Nu hade hon visst ändå fått lyckan med sig — men riktigt njuta den fullt förmådde hon ej. Den ägde ännu en bismak, dels förstås av skräcken förut att gå miste om denna plats, att kanske få taga sig en värre än den hon i förtid låtit frånhända sig; men också av något annat — som kanske ej var värt att fästa sig vid, som kanske skulle gå över, men som dock liksom skrämt hennes förtroende till den nya matmodern, och till sig själv. En rättfram och godhjärtad människa trodde hon nog fröken von Kirsch vara — men månne icke förskräckligt småaktig likväl? Skulle Rika då verkligen behöva klaga på andra för att själv bli betrodd? Skulle hon nödgas förklara, att hon lämnat sina föregående tjänster, den ena därför att man icke där funnit henne helig nog, den senare, icke där lättfärdig nog?

Sådant lät illa, även på ren tunga. Från förra stället hade hon ju lyckligtvis klara papper utan minsta anmärkning. Varför skulle hon då nu från sin sida motsäga dem? Och från den senare, den hon frivilligt och med husbondens bifall lämnat utan uppburen lön eller arbetsbetyg — ja, den historien hade hon svårt att tänka på ens, hur kunde hon då berätta den som den var, för fina damer! Rika hade aldrig kunnat tänka sig något dylikt: hon hade bett kommissionsfrun om en lindrig tjänst hos äldre, eller medelålders, ensamt fruntimmer eller herre. Familjer med barn var hon en smula bränd för. Nåväl, det passade förträffligt, det anbud hon genast fått hos en gammal f. d. handlande på söder. Trind och stadig att se på, hade han ett stort och frodigt, kopparskinande ansikte, vilket grinade godmodigt illmarigt inom en ram av ulliga, mossgrå polisonger. Rejält besked gav han om sina fordringar, bestämda vanor rådde i hans lilla hus från malmgårdstiden, med grönaktiga rutor, små och fyrkantiga, med blommiga kakelugnar, få men präktiga möbler utan stoppning, så gott som inga onödiga prydnadssaker — men en härskara av pipor och buteljer, och dem fick ingen annan än han själv komma vid. Allt detta tilltalade flickan ganska väl, matlagningen vållade ringa bekymmer, ty middag spisade herr Skeborg ute på värdshus. Men, så var det vanorna — herr Skeborgs vanor! Hans värdiga yttre, hans vänliga bemötande gjorde

Rikas förundran dubbelt livlig och oangenäm, när hon märkte hans svaghet för fula ord och närgångenheter. Till en början ville Rika tro, att det var idel glömska — hennes företräderska sades ha varit utgammal och stendöv vid sin hädanfärd. Men småningom gick det upp för henne, att när herr Skeborg hemsökte henne med någon grovkornig fråga eller ett tjuvnyp olovandes, så hade han först tullat konjaksbuteljen eller punschkaraffen. Det hörde till hans vanor — och man kunde ej på någonting eljest i hans uppsyn eller uppträdande skönja det starkas verkan. Men med Rika, den lilla nätta och smidiga jäntan från landet, hade den gamle göken fått en fågel i boet och en iver i blodet, som han alldeles icke var van vid, och — icke rådde med. Vem kunde ana, att en adertonårig snärta från mörkaste Småland skulle fräsa och klösa ifrån sig, när en grånad patron och borgare i Stockholm behagade skämta med hennes kön och lilla person! Men herr Skeborg var ingen bitvarg, han försökte taga hennes små snäsor och stampningar som enkla och dristiga putslustigheter — — dem han skrattade åt, så det knarrade i stolen, dem han blåste tillbaka med ett bolmande knasterbloss. Galet gick det, men först då också herr Skeborgs hela lilla krets av söndagstoddyvänner, likvärdiga och likasinnade, begynte under de varma skålarnas trollmakt taga värdens nya sed så grundligt efter, som vore stackars Rika en väsentlig del av trakteringen.

De kittlade, de ryckte och sleto, och oanständigheterna haglade. Det stora, låga rummet liknade en bryggstuga, smockfull av imma: och i röken osade lampan, spritflaskorna kring den, och runt bordet med glas och pipor och kortlappar gormade gubbarna, kiknande, spottande, fäktande och kravlande; — — Rika blev helt förtumlad och ville till sist, när hon varit inne med nytt toddyvatten, ha kastat sig huvudstupa ut i förstugan igen. Då sattes krokben, då fumlade grabbnävar efter henne:

— Kom, stumpan, så ska hon få rida ranka på farbrors knä! — Äh, si så, barn lilla — tag inte illa —!

Så där skreks det om öronen på henne, och medan ur surret en Bellmansbit letade sig fram, vigdes småländskan medelst en kyss på mun av sin välaktade husbonde till aftonens Ulla. Smälla en gråskäggig, bättre karl på käften, det kunde inte ens Rika, ens i sådan upphetsning, förmå sig till. Hon gjorde det som värre var — — hon spottade honom i synen. Och krökte sig vig som en katt under hans arm, for ut i ekorrsprång, ut i höstregnet över den lilla trädgårdens dyblöta grönsaksland, och gömde sig i vedboden, tyst som en råtta, frysande, huttrande, gråtande i händerna, bitande om förklädessnibben — förtvivlad intill döden. Inte förrän på ljusa morgonen vågade hon smyga sig in i sin kammare på loftet, och efter ett par timmars sömn hade hon fattat

sitt beslut. Lugn och hövlig, men allvarsam, sade hon:

— Jag vill gå min väg, allra helst nu med detsamma.

— Ah, nä men prata inte lort, lilla vän, bad herr Skeborg, så bevekande han kunde i sin måndagshärskenhet.

Men Rika hade äntligen blivit omedgörlig. Herr Skeborg trodde inte sina ögon: flickan var och förblev så sur, så tyst, så envetet tvär, så förgråten och gravlagd, att han inte i längden stod ut. Han tyckte sig ha ett spöke i huset — — det började störa hans vanor.

— Ja, så gå din väg, då, i alla himmelska änglars namn! måste han en dimgrå morgon utropa: och far hem till stugan igen, och lipa och bed och sucka och läs dina böner! Här passar du inte — — jag orkar inte se dig mer!

Någon vacker avskedshälsning var det icke, och utsikterna tedde sig lika dystert töckniga, som hösten över den stora, främmande staden. Dock andades Rika lättare, när hon så återfått friheten, och hellre ville hon svälta sig fram än känna sig nedsmutsad som en disktrasa. Hon mindes en visbok, gulnad och svärtad av beckiga fingrar, den hon hittat på en vind i barndomens usla fosterhem; den kunde hon, som mycket annat, utantill, och särskilt älskade hon ett par rader däri:

— »Svårt har jag haft, och värre kan jag få;
men aldrig jag säljer min ära ändå.» —

Hennes ära — folk fick mena vad de ville om den: en förargelse, eller, en galenskap! Leva ville hon gärna, men icke utan den.

*

Och nu, när hon fått plats hos fröken von Kirsch, trodde hon knappt på sin lycka.

II.

Han hälsade, helt kort, och med en flyktig blick åt den unga kvinna, som öppnat vid hans ringning — — en blick, mindre för att se än för syns skull, men mest för att se, om han själv blev granskad. Och det undgick han sannerligen ej.

Noga hade han studerat dörrens namnplåt och läst det sirliga:

— Henriette von Kirsch —.

Det stämde precis, liksom adressen, med svaret på hans annons; bägge delarna höll han hopkramade i rockfickan. Likväl sporde han, litet överdrivet otåligt:

— Det är ju här, det finns möblerat rum att hyra, med — piano?

Och han drog upp ett rasslande kuvert som bevis. Flickan log på ett sätt, som retade honom, men gav plats och sade med bortvänt ansikte, i det hon öppnade en inre dörr:

— Joho — varsågod! Fröken Kirsch har främmande, men jag skall strax —. Han gick raskt, nästan som ville han bryta sig in, genom tamburen, förbi henne, rakt in i rummet, och gjorde helt om halt först framme vid fönsterposten.

Högst ett par minuter stod han så, mätande väggarnas höjd, golvets ytvidd, mönstrande möbler och allt. Ett stort, lagom kvadratiskt rum var det, med blekgula tapeter, som gåvo det hela en ljust behaglig prägel, och som våningen låg fyra trappor upp, och en vid, öppen förstadsplan bredde sig utanför, flöt dagern ymnigt ohejdad in genom fönstret, vettande mot öster. Tätt intill detta stod ett litet skrivbord på sned, med stoppad stol i skärt överdrag, utmed ena långväggen en väldig duchatelsäng under liknande hölje och med vilkudde i samma färg. På motsatta sidan ett pianino med snurrstol. Vid kakelugnen i dörrvrån en gammaldags, spenslig liten mamsellavoar, dignande under fullt modern, storslagen, blåvit porslinsuppsättning. Några engelska färgtryck ur christmasnumber av illustrerade blad: rödfrackade gentlemen på fuxiga fullblod, och alldeles samma gentlemen kring rykande festmåltid, uppassade av bararmade, leende tärnor i spetsmössor, det var väggprydnaden. Hyresspekulanten rätade upp sin långa gestalt, log ofrivilligt ut mot den strålfullt glada aprilrymden, som hunnen till ett första, efterlängtat mål. Så slöt hans blick sin spaningsfärd borta hos flickan, där hon dröjde i tamburen, helt nära tröskeln.

Smärt, smidig, något väl spensligt rank, stod hon där, i prydlig svart dräkt, vit mössa och vitt kammarförkläde med koketta fickor. Hennes ögon lyckades osökt gömma sig undan, ty huvudet var

en smula sänkt för den inströmmande soldagern. Det ägde ett ovanligt skönhetstycke: med rikt, men noga samlat, blekblont hår, krönande ett litet, men fast och säkert ansikte, mjukt, skärt i hyn. Sten hade aldrig förr sett en ung kvinna av så säreget och dock flärdlöst behag — och händerna! den ena höll sig bakom ryggen, men den andra, vilande på låsvredet, hur fin och stark ändå den såg ut! Dock var det ingen tjuvhand, den bar spår av flitigt arbete, och kunde bestämt göra rätt för sig. Hastigt, nästan barskt sade så Sten:

— Jo, jag tar rummet. Vad blir priset?

Flickan vände sig undan, liksom villrådig. Innefrån våningen ljödo röster, ett par kvinnliga, en manlig, i prat och skratt. Den rumsökande rynkade ett par mörka ögonbryn och en hög, vit panna, och tycktes vilja fråga: — Varför tvekar tjänsteanden?

— Ja, jag ska säga till fröken, mumlade hon då och försvann genom en sidodörr där ute.

— Ja visst! sade han, för sig, förargad och ängslad. Denna lägenhet tilltalade honom särdeles. Det vore förfärligt, om den ginge honom ur händerna! Men varför skulle den också göra det? Å jo, bevars, han hade redan blott alltför gott besked om slika fall. Detta hans första halvår i huvudstaden hade skänkt honom erfarenheter, så pass bittra och oerhörda, att han måste hålla sig beredd på allt. Vid ett än så flyktigt hopsum-

merande av all den vidrighet, han från ankomsten dit måst genomgå — och som han till varje pris ville ha bakom sig — grep honom tanken att gå miste om denna härliga fristad som en feberrysning, av ursinne och fasa. Oroligt vankade han av och an längs golvets halmgula, vävda mattgång. I vilken ton förkunnades nu hans ditkomst? — — Den som visste det!

De sorglöst sladdrande rösterna där inne hade dämpats, men alls icke saktat farten: det lät som surret av instängda humlor. Sten lyfte pianinots lock, sänkte handen och slog an — och allt blev tyst. Så smällde en dörr, lätta steg nalkades, och fröken von Kirsch visade sig, följd av sin jungfru. Herrn bugade mycket artigt. Den damen ingav genast osvikligt en kännbar respekt.

— Mitt namn är Sten Örring, sade han.

— Elev vid musikaliska akademien? kom frågan snabbt, i det värdinnans stora, något utstående ögon, isklart blå, riktade en lugnt bedömande blick mot den unge mannen.

— Ja — — Hans stämma, fast och klangfull eljest, sviktade litet, till hans stora harm: ja — musikstuderande.

Så hade han försiktigtvis betecknat sig i sin annons, »önskas hyra».

De värdesatte varandra förstulet. Fröken von Kirsch såg för sig en ung herre av rätt god familj, mycket väl klädd, alltigenom vårdad, alldeles icke artistvräkig eller slarvig i sitt yttre.

Men, onekligen litet skygg, trots allt detta, på ett för henne obestämbart, alltså även oroande sätt. — — Sten fann å sin sida henne helt stilfull, men något avsiktligt otillgänglig. Reslig rak stod hon framför honom, nästan militärisk i hållningen, minst lika lång som han och, just nu för tillfället, skenbart honom överlägsen. Händerna, magra och glatta, höll hon framför sig, litet stelt hopnupna — och ett par gånger hände det henne, att det förnäma, liksom lindrigt gråpudrade huvudet ofrivilligt ryckte till ett tag. Och det behagade honom ej. Flickan, som skymtade bakom henne, smålog därvid: hon kände sin matmor väl, och visste, vad det där betydde. Då tog herrn åter till orda, mycket bestämd och viktig:

- Jag tycker om rummet. Vad kostar det per månad?

— Hm. Ni stannar inte året ut?

— Jo, det är troligt, så gott som säkert. Vi kunde ju annars komma överens om en månads uppsägningstid å ömse sidor?

— Ja ja, om sommaren har ni väl fritt från konservatoriet, och då så —. Ja priset är trettiofem kronor i månaden, ett för allt, städning, eldning, men inte lyse förstås.

- Nej, det brukas ju aldrig. — Ja, det är jag nöjd med.

Flickan smålog åter i sitt skymundan, men med sedigt sänkta ögon.

— Och så, han hade fullt återvunnit sitt

lugn: så ber jag få erlägga första månadens hyra i förskott.

Fröken von Kirsch böjde lätt på nacken och plirade till:

— Som herr Örring vill! — Tack så mycket!

Hon tog sedlarna, som voro färskt ovikna:

— När flyttar ni in?

— I afton, om jag får. Det är bara en koffert —.

— Ja, välkommen! — — Fröken gick mot dörren, vände sig halvt åt flickan och nickade in mot hyresgästen: Det är Rika, det här, som skall sköta om er! Ni ha träffats.

— Vi ha träffats, svarade Sten Örring och bugade. Flickan hade redan glidit ut genom tamburen, fröken kom efter och sist gick Sten, med spänstiga, fjädrande steg. Så förnöjd hade han icke känt sig på mycket länge. Den svåra kuppen hade klarats, han hade äntligen lyckats få en boning efter sitt sinne. Våren begynte så nådigt. Och nu skulle allt reda sig. — — —

*

Mot rutorna i fröken von Kirschs utsökt vackra hörnsalong smattrade stridä, hagelliknande snöbyar. Fröken von Kirsch riste sina axlar, och såg på sina två gäster, liksom ursäktande:

— Jag fryser! Här är visst riktigt kallt —.

Majorskan Arnfelt gav till ett hest skri och

sträckte sina knubbiga händer avvärjande mot väninnan:

— O! — Jag, som inte tål mer än femton grader varmt.

Också baron von Bantler försäkrade med en långsam nick av sitt tunga, ytterligt soignerade huvud, att temperaturen var förträfflig. Men fröken von Kirsch stod redan vid de halvöppna dubbeldörrarna utåt matsalen; hon kallade:

— Rika, vi får ha en brasa, här — en liten brasa.

— Det ska bli, ljöd Rikas stämma, men kaffet först, väl?

Majorskan skrattade, tyst, men med gapskrattsgrimas, baronen log. Värdinnan svarade lugnt ut genom våningen:

— Ja, kaffet först. — — Och åter vänd mot de två, sade hon småleende: Rika har alltid rätt, men det får man också veta av.

— Ovärderlig! förklarade majorskan.

— Där finns i den flickans väsen något så kärnfriskt, instämde baronen, med de stora ögonlocken trött sänkta, och den sällsamt uttrycksfulla stämman så dämpad, att man måste häpna över uttalets nästan skådespelaraktiga tydlighet: — — jag vet inte, är det inte med henne som med karbol och sublimat? Skarpt och fränt — men rent.

— Kära Jesper, dina liknelser—! utbrast majorskan.

— Ja ja, sade fröken von Kirsch, i det hon mjukt och utan att förlora ett grand av sin hållning, gled ned i sin emma, ja ja, i alla fall är det kanske inte så fullkomligt säkert, att man får reda på det allra skarpaste, hon kan prestera! Frökens klart talande isblå ögon sökte baronens, sakta tillade hon:

— Jag tycker bättre om, när hon säger ifrån. Tiger hon länge, kan jag bli verkligt rädd! — — Med ett litet skratt och en huvudruskning som åt ett barnsligt hugskott tillade hon:

— Nå, det händer inte så ofta.

Sällskapet tystnade. Rika kom med kaffebrickan, serverade flinkt och så ljudlöst, man kunde önska, och försvann likaså. Så sutto de tre vännerna, som de ofta brukade, runt fröken von Kirschs ovala divansbord, smuttande på det starka kaffet, vartill majorskan ensam spisade rikligt med biskvin. En präktigare kropp kunde man ej se än denna knektgemål mellan trettio och fyrtio år, och gärna var hon i stramt, mörklila silke, som oförfärat ökade glansen av hennes högröda ansikte med mustigt fyllda drag, framspringande och dock rundad näsa, blossande grönbruna ögon och högt, svart, metallskimrande hår. Hennes stora livssorg var att sakna barn i ett för övrigt alltigenom lyckligt äktenskap. — Det är ett lotteri! plägade hon med gäll klagan förkunna, somliga får tolv och aderton barn, och lipa över det — jag får inga, och lipar —.

Då kunde det falla kusinen, baron von Bantler, in, att smilande säga, med en gest åt fröken Kirsch, den raka, behärskade:

— Kära Rosa, tänk på mig — och på Hetty! Inte få vi några barn, och inte lipa vi.

— Skäms, Jesper! Ni är ju inte gifta! kom det då i ett skrik.

— Nej, just det. Det är också ett lotteri.

— Ja, du har rätt, sade majorskan förbluffande snabbt allvarlig, jag har minsann dragit en stor vinst.

— Ja, din Göran är en gentleman, och en karl! skyndade gärna fröken von Kirsch att instämma. Hon hade sina skäl att tala gott om majoren, barndomsvännen, som inte blivit hennes vän för det vuxna livet. Men von Bantler envisades att spela spjuver i det ämnet:

— En karl — ja? Det få vi fråga Rosa om!

— Nej, nu få vi sluta, avgjorde fröken Hetty bestämd. Och baronen teg snällt en stund, dock med ett litet tjuvpojkssmil på de fint formade, fuktigt bärröda läpparna. Han trivdes så bra tillsammans med dessa två jämnåriga och jämnbördiga kvinnor, vilka bägge var på sin led hunnit en avgjord ställning, sådan den nu var, tagit sitt parti, lärt sig bära, vad livet bringat och förvägrat dem. Så ville han åtminstone uppfatta väninnorna och njöt av att likna dem i stil och smak och ton. Och ej minst värderade han, att de så fördrag-

samt lämnade hans inre värld, hans enskilda känsloliv i fred. Baron Jesper var filosofie doktor och docent i klassiska språk, men gjorde intet väsen av sin lärdom, allraminst där hos Hetty von Kirsch. Han ägde och odlade, för sitt eget nöje och dessutom i all anspråkslöshet, en hel del andra intressen än det officiella, vetenskapliga. Vändyrkan och människostudium hörde till dem, de sköna konsterna, och särskilt musiken, likaså. Hetty och Rosa beundrade honom obetingat. Det självsvåld han i deras sällskap tillät sig, smickrade dem mera än hans mest utsökta artigheter: det gav dem så osökt och otvetydigt bevis på hans fullständiga tillit till deras goda kamratskap. Honom kunde icke de, de tvenne, missförstå. — — Rika hade åter dykt in i salongen, och knäböjde nu med sin broderade vedbärare framför den öppna praktspiseln. Som på givet tecken ställde de tre kring divanbordet ifrån sig kopparna, för att välbehagligt sjunka bakut mot emmornas mjuka dynor. Utanför vävdes en ganska vinterlig skymning allt tätare; de trilska ilarna, som veno om hörnet, tycktes endast påskynda mörkrets ankomst. Man kunde tro, att icke staden, utan en öde skog sorlade där nere. Plötsligt sprungo knittrande lågor upp i näverhögen mellan Rikas kvicka fingrar, slingrade sig som pilsnabbt växande gyllne rankor kring skickligt ordnade stickor och vedträn, och snart lekte ett varmt, muntert skimmer på det lilla förnäma kaffekollegiet

och deras anors konterfej i ovala, krönta ramar på de rostbruna tapeterna. En matt, men ogrumlad självbelåtenhet göt sin stilfulla ro över dem alla, de hänsovnas bilder såväl som deras ättlingar. Rika reste sig smidigt, och med ett på en gång skyggt och spefullt litet mysande: hon såg ut, som om hon lyckats lulla några rara, men kinkiga småttingar till sömn. Då, borta från herr Örrings rum klang ett ackord. Musik blev det, en vismelodi, men inte av varken känd mästare eller ur de legio folklåtarnas billigt outsinliga lånekassa. Det gick ett ryck, kort men samtidigt, genom alla tre lyssnarna. Endast Rika tycktes inte ha hört.

— Får jag ta ut —? sporde hon och granskade silverbrickan.

— Tst! sade fröken Hetty, med ögonen stela och runda. Rika tvärstannade, vridande den svarvade käpp, som höll vedsäcken utspänd, och stirrade i golvet. Majorskans sidenliv knittrade och skrek, och hennes tjocka ögonbryn möttes spänt.

— Vad i alla dar är det, han spelar? viskade hon.

Baronen strök sin mörka, fina mustasch, slät och blank som väl polerad sköldpadd: hans vita ögonlock skälvde litet. Men fröken von Kirsch uthärdade icke längre; som en befälhavare, som mönstrar en menig, rätade hon sig, med de smala

händerna vid sidorna, som redo att när som helst ingripa:

— Ja du, vad är det han spelar för slag? Aldrig någonting ordentligt, som man känner till, inte är det Grieg heller, inte Sibelius — inte Sjögren ens. Jag hade ju väntat mig — inte skalor precis, men etyder, fugor, en och annan sonat. Men sådant hörs aldrig av. Bara — — ja, vad kan det vara?

— Fantasier, inföll von Bantler sakta.

— Ja, just — väl, du Jesper? Han fantiserar! instämde het majorskan.

— Ja — och bra! Utmärkt vackert, fast — litet bisarrt.

Hetty nickade ivrigt, men nicken övergick omedelbart i en av hennes ofrivilliga, lustigt betydelsefulla huvudristningar:

— Fantiserar — hela dagen, långt på natten ibland! Och går sällan ut, sällan — eller högst oregelbundet. Hör nu, Rika, hur dags om morgnarna är det, herr Örring går ut?

Rika hade smugit hän till dubbeldörrarna, hennes svar lät så underligt motvilligt, och blicken undvek matmoderns:

— Ah, han — det är olika, det. Ibland klockan åtta, nio, så där, när han är vid humör. Ibland, så kan det dröja —

— Ja — till tolv — ett på dan! utbrast fröken Hetty, och vänd mot de andra igen: Hur är

det möjligt, för en elev vid musikaliska akademien? Hur går det ihop?

— Säg det, ni! utgöt sig häpen majorskan. Rika dröjde ännu.

— Å, det var så sant, ljöd retsamt sakta baronens stämma: Jag kom att fråga direktör H. häromdagen, som undervisar i pianospelning om Hettys nya hyresgäst. Men H. kände inte till honom, och när han riktigt tänkte efter, var han så gott som säker på, att någon Örring finns inte alls bland konservatoriets elever.

— Vad säger du, Jesper? ropade damerna bestörta.

— Då — har han alltså narrats för mig! tillade fröken Hetty, och hennes fina, bleka ansikte blev med ens bittert kallt och strävt. Majorskan kastade sina duktiga armar fram över bordet, så hennes armband och ringar klirrade till.

— Mina vänner, du — han har narrats för dig!

— Ja, det är tydligt. Och en karl, som ljuger — ljuger mig rakt i ansiktet, första gång han ser mig —

Det skrällde till borta vid spiselns mässingsgaller. Det var Rika, som med osedvanligt eftertryck ansade brasan. Värdinnan återtog:

— Hur skall man kunna lita på en sådan!

Och hennes klara blick hårdnade, liksom den fina, klingande rösten och hela hennes varelse uttryckte den uppriktigaste avsky.

— Ja — men — varför i all min dar ljög han så där? sporde majorskan, trummande på bordet.

— Ja! Han måtte haft sina skäl. Men, vilka —?

— Har du eljest något att klaga på den unge mannen?

— Nej, bevars — men det här — är alldeles nog. Jag vill veta, vem som bor i min våning! sade fröken von Kirsch bistert.

— Det tyckte han, var onödigt! tolkade Rosa Arnfelt med en klyftigt blänkande sidoblick åt baronen. Denne hade länge suttit tyst, med halvslutna ögon, lyssnande — både till damernas meningsbyte och den stackars misstänktes sällsamma spel.

— Han spelar med känsla — i alla fall, betygade Jesper von Bantler stillsamt, i det han tungt nickade efter visans takt.

— Jag skall ha besked om gunstig herrn — eller får han packa sig i väg, och det i morgon dag! förklarade Hetty; med en fast smäll slog hon handflatorna mot armstöden.

— Ja! — — Baronen släpade varsamt spefull ur sig orden: Då går du miste om förtjusande musik.

Dubbeldörrarna skildes åt, Rika stod färdig att försvinna, men vände sig plötsligt, obehärskat häftigt åter in åt divanbordet:

— Den man tror värst, kan vara den bäste, sade hon halvhögt, men bitande vasst: — — Jag vet väl själv, jag —.

Hon högg av, och slog igen efter sig. Majorskan gapade som en kvävd fågel, baronen hade lyft sina ögonlock, ytterligt förbluffad. Men fröken von Kirsch förstod den halvkvädna visan, och smålog kyligt, med fullt återvunnen fattning.

III.

Sten Örring spratt upp ur morgonslummern; visste ej, varför han väckts, men hade en känning av att någon ropat honom. Trött sträckte han handen efter fickuret på bordet — klockan var fem och tjugu. Ja visst, han hade velat komma tidigt upp, han hade så mycket ogjort, som måste göras — fast det tycktes allt mer och mer ogörligt för var dag, som svann.

Hur uppeggat, trotsigt besluten han lagt sig till ro kvällen förut, efter i sinnet överkorsade motgångar, med nya planer utstakade och självförtröstans huvudgärd på nytt tillrättalagd under bultande tinning! Och nu tyckte han sig knappt orka lyfta armen för att lägga klockan tillbaka. Så tjockmulet det måtte vara, där ute, över staden, denna stad, där han gick så vilsen och främmande som vore den ett fjärran okänt rikes huvudstad och icke hans fosterlands hjärta. Vad lönade det sig, att han steg upp för att åter hundraelfte gången begynna sin ökenvandring från det ena musikförlagets port till det andra, från den ene kritikerns eller kompositörens dörr till den andres — förgäves alltid, hjälplösare och fattigare för varje nytt misslyckat försök, varje

ny ofruktbar förödmjukelse! Han hånlog — åt sig själv, invärtes. Så många olika sätt de hade att avklara honom och hans saker: han gitte inte kasta en blick åt portföljen borta på pianot, vilken inneslöt hans tondikter, sprungna ur en porlande, obändig ingivelse, tuktade och avrundade med brinnande kärleksfull ihärdighet, mödosamt notskrivna som en munks heliga pränt. De flesta hade inte ens haft tid att se på dem: sådant gick inte, sade de, utan att veta, vad för »sådant» de avspisade. Några hade låtsats intresserade och erbjudit sig utgiva dem mot säkerhet eller vederlag kontant. En gammal lustigkurre hade lovat be sin unge son, som förstod all slags nymodig musik, att spela genom Stens opus. Sten hade förväntansfull lämnat portföljen och sin adress. En halvtimme senare — han hade nätt hunnit hem — återfick han manuskriptbunten per velocipedbud. Månne den nymodige unge musikkännaren haft älskvärdheten spela genom styckena — på tio minuter? Det vore ett splitter nytt cirkusnummer, menade Sten, ett lika rasande som underbart. Bäst att vända dagen ryggen och somna om, från drömda harmonier och obevekliga dissonanser.

Ute i frökens salong slog pendylen halv sex, så där ostört tonande och händöende som det ljuder blott i en djupt sovande boning.

Sten kunde aldrig höra dessa timslag i gryningen utan att erinra sig skolårens morgnar där-

hemma i disponentvillan vid den stora kuststaden: dovt, men likväl så tydligt begynte då steg klappra förbi ute på plankbanan längs vägen till textilfabrikerna. Det var arbetsfolket, som skred till dagens möda. De många, många tunga fötternas tramp, än trött slitande, än bråtт smällande, högg sig, nötte sig så underligt — som grova, men ideliga hammarslag som sågars skrovliga gnisseldrag, in i hans halvvakna själ. Också rösterna kunde han urskilja, de äldres mullrande hesa, de yngres, i skoj eller gräl, störande gälla. Men stegen tycktes honom mer betydelsefulla — de upprepade i otaliga variationer evigt samma sträva läxa: upp ur vilan, hän till knoget! Och skamsen drog sig den gängliga ynglingakroppen i sin bädd, än ett par minuter, i halvdvalans avsiktliga glömska av hans egna, oftast opålästa läxor och allt annat kväljande, som den nya dagen skulle bjuda på efter chokladen och veteskorpan — den dagen som alla dagar!

Längesedan var det nu, den tiden sov dödens sömn, och Sten sörjde den icke. Andra bodde nu i villan, kanske lyssnade ingen orolig och skuldmedveten pojkvasker mera på de många tidiga stegen på plankbryggan. Efter faderns död hade familjen flyttat till en småstad, där man kunde leva billigare. Gamle Martin Örring, disponenten, efterlämnade änka och sju barn i en föga lysande ekonomisk ställning. Äldste sonen, Bernhard, som valt och utbildats i faderns yrke, redde

sig väl utmärkt, den andre, Artur, knegade sig sakta men oklanderligt fram som tjänsteman i en bank, där faderns firma ägt försänkningar. De fyra döttrarna stodo onekligen, enligt gammaldags högdragen sed och välkänd förtröstan på Guds försyn, mera handfallna inför det liv, som gapade utanför barndomshemmets högst prydliga trädgårdsgrind. De mellersta två voro ju lyckligt och väl förlovade, mycket solitt och förmånligt. Men den äldsta, Magna, nu några och trettio år, samt lilla Hildur, som gick i husmodersskola — vad skulle det bli av dem? Det visste ingen, allraminst de själva, där de i en för dem pinsamt ovan enslighet höllo modern sällskap — föremål för hennes ständiga, blida, men aggande veklagan och förböner utan ända, från morgon till kväll.

Och Sten sedan, tredje sonen, vad kunde man väl vänta sig av honom? Mamma upp i dan! — hade fadern brukat säga, och därmed syftade han på den beklämmande, världströtta melankoli, som redan tidigt tagit överhand i hustruns lynne, fördystrande äktenskapet och hemlivet. En utomordentlig känslighet, en överdriven stämningsmottaglighet hade Sten obestridligen ärvt av sin mor. Men att detta mödernedrag hos sonen lyckligt — eller åtminstone fruktbart — sammanflutit med en från faderns släkt stammande, blodfullt sprudlande, äkta musikalisk ådra — det varken kunde eller ville disponenten kännas vid. Att en av hans söner, en Örring, skulle födas till konstnär, leva

för — och av — musik, eller väl antagligare då, dö på den — ingen tanke kunde varit gamle Martin mer främmande, mer förhatlig. Och han, Martin Örring, var herre i sitt hus, envåldskung i sin familjeflock som få — som endast en penningpatriark av gamla stammen i landets konservativaste ända kan vara det. Nog fick hans Sten pianolektioner, fiollektioner med för resten — en lyxtalang kunde ju alltid ursäktas, när man hade råd. Vad därutöver ville gå, var av ondo — och stoppades. Sten erhöll sannerligen en mångsidig uppfostran: efter snöpligt avbruten gymnasietid, drevs han i handelsskola, rappades in på tekniskt institut, släpades vid håret till kontor — allt med en hopbiten förtvivlans pliktuppfyllelse, som nyttade till intet, liksom övervåldet. Inga snedsprång, intet övermodigt skryt, intet utmanande dilettanteri hade han under dessa meningslösa läro- och prövningsår tillåtit sig. Allt undergivnare till skenet, allt otadligare i sitt väsen, korrekt och punktlig och innesittarblek — ja, misstänkt blek — förbidade han med brinnande hjärta befrielsens och segerns dag. Segerns —? Ja, därom hade han aldrig tvivlat då, medan det orimliga oket band hans vingar. Efter faderns död sade Sten upp sin plats, tog ut sin lott vid arvskiftet och for sin kos, förföljd av moders och syskons vanmäktiga jämmer och olycksprofetior — men full av den lust, som näres av medvetenhet, om vad man

vill och måste. Oduglig till så hiskligt mycket — varför skulle han icke varda, det han dög till?

En dörr slängdes igen inne i fröken von Kirschs våning. Åter spratt Sten upp ur halvdvalan: den var besvärande, hans förmåga att av ett dylikt ljud, av döda tings för de flesta så tomma och intetsägande läten, uttyda sinnestillstånd och avsikter hos den levande varelse, som bragt dem att ljuda. Och så hörde han röster — fröken Hettys och Rikas: de talade längst bort i våningen, i frökens sovrum, gissade han, men dörrar måtte stå öppna eller på glänt, ty han urskilde tonfallen — och de klungo oangenämt, de skuro så oroande genom stillheten. Och dock voro de alldeles icke gälla. Sten sprang raskt ur sängen och började kläda sig. — — Färdig stod han vid spegeln, mönstrande i den blekt vitblå dagern sitt yttre, som han med all makt önskade hålla värdigt, vårdat, tadelfritt. Över den breda, rätt höga pannan svängde sig det bruna håret välbenat, lindrigt vågigt upp från en vit tinning, de mörkt gråblå ögonen spändes upp, klart fuktiga, men blicken skalv då och då vid igenkännandet av sin egen alltför flackande, liksom jagade eld. Och hyn tycktes frusen, de starka kinderna litet brådstörtat avmagrade; läpparna, något för tungt fylliga, ville dela sig, litet slappt, över de sällsynt jämna, vita tänderna. Kärvt bet han dem samman.

— Vara besegrad, låt gå i värsta fall, tänkte han, men aldrig synas vara det!

Och han gick mot dörren. Det knackade — han hejdade sig. Vad ville man honom? Det var Rika. — Så tidigt? — Och, hur konstigt hon snuddade vid honom, med ett ögonkast så vagt, så obestämbart och skyggt som aldrig förr. Han ämnade fråga —.

— Joo, förekom hon, fröken ville gärna träffa herrn i dag!

— Jaså, ja — det går för sig.

Han hade ingenting otalt med sin värdinna, tvärtom, såvitt han kunde påminna sig. Alla förpliktelser hade han hittills regelbundet uppfyllt. Vad kunde det vara för saker, så angelägna, att man ville i så god tid försäkra sig om ett samtal? Sten var åter på väg att uttrycka undran, då Rika, med sin säregna, kastiga halvvändning bort från honom, sporde:

— Hur dags kan fröken få tala med herr Örring?

— Är det mycket bråttt —? Han smålog litet förnärmat. Hon ryckte till, hon hade gott öra för tonfall, hon också, det hade Sten snart märkt. Och han skyndade sig att tillfoga:

— Ja, i dag kan jag vara hemma igen redan klockan ett, halv två så där.

Han tänkte verkligen inte företaga sig något annat än ett besök hos en vän, en ung musiker som han själv: det gällde ett omdöme, som denne

utbett sig över en komposition, och den skulle upphovsmannen spela för Sten. Alltid kan jag väl höra på, menade Örring — vad jag tycker blir väl en annan sak; kritik och råd ger jag efter samvete, så får han ta det, som han behagar.

— Tack, ett — halv två? Jaha. — — Rika gled snabbt och tyst in till sitt. Sten blev stående en stund, ofrivilligt förvirrad, och med ett helt annat uttryck i ansiktet än sist vid spegeln. Så gick han. — —

*

— Ja, jag är musiker — kompositör, om ni så vill.

Sten kastade huvudet tillbaka och mötte stint fröken Hettys öppet misstrogna blick.

— Nå, ja — då förstår jag bara inte, varför herr Örring utgav sig för elev vid akademien. När ni inte är det? — Sten slog ned ögonen. De stodo tysta framför varandra. Han kunde icke förmå sig att utlägga för henne sammanhanget: hur hennes fråga om hans placering och titel plågsamt erinrat om utståndna motigheter i liknande fall, och hur han då för säkerhets skull låtit henne tro, vad hon helst önskade.

— Det var kanske orätt av mig, och jag ber fröken ursäkta det lilla bedrägeriet. Jag skall icke ge er någon annan, någon verklig, anledning att betvivla min hederlighet, förklarade han efter en stund, först tämligen osäker, sedan mera kärv i

tonen. Fröken von Kirschs eleganta fingertoppar spelade mot varandra:

— Ja ja, jag vill ju gärna tro det. Men, en hederlig karl talar väl — alltid — sanning?

Hennes stora, genomskinligt ljusa ögon uppspärrades vädjande. Sten bugade kort, med ett litet, ofrivilligt överlägset smålöje:

— I stora ting, ja — det är sant.

Hon fick sig en liten nervös huvudruskning och smålog häpet:

— I stora ting? Bästa ni — en ung mans yrke och verksamhet, det är dock inte likgiltiga saker. Såvitt jag förstår och uppriktigt sagt, ty jag — älskar uppriktighet — inte kan man leva av att sitta vid ett pianino och komponera visor?

Sten kunde icke återhålla ett skratt; fröken Hetty måste själv stämma in däri. Han utbrast skämtsamt, men ej utan spets:

— Fröken von Kirsch skall inte behöva lida av mina öden. Skulle allt gå om styr för mig — så kan jag nog få någon liten anställning, som ackompanjatör, på någon biografteater. Men, innan dess, skall jag ge fröken besked, det lovar jag! — Värdinnan nickade, halvt välvilligt, halvt spydigt. — Han biter ifrån sig bra, tänkte hon, det kan vara ett gott tecken. Och von Bantler, som så utmärkt förstod sig på musik, hade ju livligt berömt herr Örrings prestationer. Hon drog sig mot dörren:

— Nå, då äro vi goda vänner igen? Och herr Örring är fortfarande nöjd med rummet?

— Fullkomligt, fröken! Bättre kunde jag icke önska mig. Men, stör jag inte med mitt klinkande och gnolande —?

— Visst inte! Vi njuter, tvärtom — vi, inne hos mig. Och där på andra sidan, har ni bara en ingenjörsfamilj till granne; herrn är nästan aldrig hemma om dagarna, och på kvällarna hålla de sådant väsen själva, att — rentut sagt — ni behöver inte genera er för dem. För resten, för mig får ni göra musik hela dygnet — och jag hyr våningen för tre år i taget. Så, var så god —!

Han bugade igen. Hon hade öppnat dörren, men slöt den åter:

— Jag hoppas, Rika är till lags?

Det lät rätt liknöjt, som fråga mest för ro skull bara, och Stens svar kom noga avpassat, likadant:

— Alldeles till belåtenhet, fröken!

Hon nickade till avsked, och gick. Sten drog en suck av lättnad.

Men redan aftonen samma dag skulle något oväntat inträffa, vållande honom nytt bryderi.

Allt tycktes så fridfullt: nedifrån förstadens breda makadamgator steg sorlet så jämnt, nästan som ett fjärran havs dova brus. Spårvagnsklockornas stötvisa pinglande liknade mest lekande barns skrammel. Himmeln lyste milt violblå utanför det höga fönstret, och längst borta ovan den dunkla

skogsgränsen blinkade en ensam stjärna genom stadens dunstiga takslöja. Sten drömde sig här uppe så lätt tillbaka hän i den nejd, han från barnaåren dyrkade — kusten utanför födelsestaden, det stränga, naket öppna strandlandskap, där han jämte syskonen levat sina ungdomssomrar, fria från skoltvång och all den förstulna, men oundvikliga kritik, som hemma vid fabrikerna städse förföljde disponentens avundade familj. Så underligt det var, hans, gamle Örrings blick, bar där inne på hans eget officiella område, just denna de många andras hårt vaksamma skärpa till reds mot hans egna. Först och endast när han om lördagskvällarna fått flykta ut i skärgården till de sina och sin bland bergknallar och pilhäckar undangömda villa — blev han mänsklig, blev han förvandlad till den godlynte och i allt ungdomligt deltagande far, han helst velat vara även i vardagslag. Och likväl — det kunde inte hjälpas, för sin del fann Sten bäst, när fadern och han voro skilda på minst en dagsresas avstånd. Ack, intet var så härligt som friheten, de oändliga viddernas frihet, som räckte till så gränslöst, outtömligt väl, att dess ofattbara storhet blott gjorde en så innerligt ödmjuk, ärlig och hänryckt tacksam! Och då — som på ett gudomligt bud från hemlighetsfulla rymder — kom ingivelsen över hans själ, hela hans jag blev en tonande källa, med blodet glödande som i feber, med alla sinnen stämda av och med en förlossande makt, vandrade

Sten Örring längs stranden av skapandets djupa hav. — Det skymde i rummet, Sten visste ej av tid och rum, med slutna ögon hängav han sig åt musiken, som hans händer framtrollade. Det var en sats, en tongång han icke nog fast och fullt kunde forma, gnolande, lidelsefullt sökte han liksom egga och locka instrumentet, så — just så: han tog om, slog an allt häftigare, lyssnande själv, utan tanke för något annat i världen. — —

Vad var det, som dundrade? — Musikanten hoppade till som för en knuff i ryggen, sänkte händerna mot knäna, förvirrad. Nu, nu kom det igen: någon bultade hårt, skrällande brutalt, i väggen, inne från grannens.

— Inte möjligt! tänkte Sten, och lät en tangent ge klang. Då röt det:

— Håll klaffen, drummel! — Gå och lägg dig, fähund! Upp for Sten, harmsen och sårad av denna oförberedda och ohövliga tillhutning. Obetänksamt ropade han till svar:

— Håll mun själv, vrålapa!

— Förbannade pianoslusk, vänta du — jag ska välan —!

Sten såg på sitt ur: inte tio än, man hade väl rätt att spela till elva åtminstone! Den där ingenjören var tokig. Sten hörde väl varenda dag, ofta flera gånger om dagen, hur denne herre gormade och svor, grälade på tjänarna — hustrun märktes aldrig, hon var visst död — och allravärst, misshandlade sina små barn, flickstumpor

mellan åtta och tre år. Sten var nog van vid åtskilligt i den vägen, men piska sådana småttingar med linjal och rotting, så det small lång väg och skreks och tjöts och larmades — det var för otäckt. Och denne grobian skulle inte tåla litet pianospelning på kvällskvisten —!

En ringning, så ursinnigt gäll och vanvettigt lång, att Sten aldrig hört maken, skar från tamburen genom hans öron. En till, ännu en — som täta blixtar, med omedelbart följande, outhärdligt oljud. Nej, detta går för långt, menade Sten, fattade sin käpp och gick ut till tamburdörren, som var försedd med matta glasrutor. Genom dem såg han en mörk, svartskäggig karlfigur, otydligt men hotfullt framhävd mot det bleka gårdsljuset i trappan. Sten tryckte ansiktet mot glaset och mönstrade fridstöraren, öppna vågade han icke, och önskade heller icke för någon del vara med om ett gräl där ute, där minsta ljud fick hemskt, skvallrande eko. Det kunde vålla klagomål, som lätt nog kunde riktas mot honom ensam —. Hu, han ryste.

— Hör du nu, din satans lymmel, skrek den andre, eller kom ut, ska jag ge dig på örat, så det både spelar och sjunger i klotet på dig. Hör du, vasa?

— Ja, men jag kan inte förstå, vad ni är för en, som bär er åt så här! Har jag stört er, borde ni ha hövligt och anständigt upplyst mig om det och bett mig —.

— Vad jag är för en? En sån himla tjuvstryker! Ni, som inte är riktig hyresgäst en gång, ni tror, ni får lov och föra hurudant spektakel ni vill. Och jämt ute och suddar, aldrig kommer ni hem som folk. Halv tre på morron slår ni i dörrar och dunkar på ert förbaskade skrälle —. Ni —.

— Det rör inte er! Stå inte längre här och väsnas! Man kan tro, att ni är stup full, allraminst.

Den uppretade herrn högg tag i tamburdörrens låsvred och skakade den, så det skrällde som en åska, varpå han röt:

— Öppna, bara — annars slår jag in dörren och sen så —. Förnyad larmsignal på klockan ljungade genom våningen. Då — slogs dörren upp från fröken von Kirschs kök. Till sin omättliga häpnad såg Sten Rikas slanka gestalt dyka ut på trappsvalen och hörde henne, oförskräckt och strängt taga den rasande i upptuktelse:

— Vet inte ingenjören skäms ett dugg, va?

— Satjänta —! — Mannen tycktes ögonblickligt och mot sin vilja en smula skamsen mitt i sin ytterligare upphetsning.

— Ja, ringer ingenjören en gång till på det här viset, och ruskar i våra dörrar — så telefonerar jag efter vicevärden och sedan till polisen. — Nehej, bevars — herr Örring har inte fört oväsen alls! Fröken sitter i salongen och har

hört alltihop. Varsågod, bara, och gå in till sitt — säger jag!

Så smälldes köksdörren igen. Mullrande som ett bortdragande åskväder lydde ingenjören flickans tillsägelse.

Sten smög tillbaka in, halvdöd efter denna rysliga kalabalik, och full av beundran över den lilla tjänstekvinnans ingripande. Hon kunde minsann befalla, så att det tog. Och det var för hans räkning, hon vågat dusten ensam med en halvgalen karl i en mörk trappa. »Satjänta», ja — tigrinna! Han skulle velat kunna klart urskilja, hur hon såg ut just då: denna lilla, spensligt ranka ungmö, så blek och blond och skygg.

Efter en kvart knackade hon på och bad hälsa från fröken, att herr Örring skulle inte alls fästa sig vid det skedda. Sten tackade:

— Ja ja, men det kan ju visst vara, att jag tröttat honom med mitt spel och så där vidare. Men om han bara —.

— Asch, nej då! Han ska alltid krångla. Jag vet nog, vad han går för, ingenjören. Omöjlig är han, både i hemmet och mot arbetsfolket vid verkstäderna. Tar man honom bara i näbbet, så smiter han undan. Fortsätt bara och spela, herr Örring!

— Ja! — Sten log i dunklet: Det får allt vara nog för i kväll. Men tack för hjälpen!

Hon svarade inte, men dröjde litet, oviss om

hon lyckats fullständigt lugna den unge herrn. Han tillade litet oroligt:

— Bara inte fröken får något obehag av det här —?

— Inte! — Nej, nu får inte herr Örring tänka på saken mer, utan låtsa som ingenting.

— Å ja, sade Sten lågmält, jag kan väl nog ha — annat att tänka på. God natt, Rika!

Rika tycktes likväl icke alldeles färdig att lämna honom ensam. Halvt bortvänd och med flyende blick — fast han omöjligt kunde skönja hennes drag — stod hon på tröskeln och sade, plötsligt, i en obeskrivligt lustig, spelat skalkaktig ton:

— God natt, herr Örring! — Kom ihåg, man ska aldrig ta sorgerna med sig i sängen!

Med en blixtsnabb knix till nigning försvann hon.

— Mina sorger — vad vet hon om dem! utbrast Sten för sig, ännu stirrande i mörkret mot den plats, i vrån, där hon nyss stått.

— Präktiga lilla satjänta! mumlade han ur hjärtat.

IV.

Det var med en förnumstigt tindrande uppsyn, Rika en vacker dag framförde sin matmors hälsning, att det vore henne ett nöje få se herr Örring hos sig på middag. Utom värdinnan skulle endast baron von Bantler deltaga.

Sten visste inte själv klart varför, han helst velat undvika denne herres bekantskap. Av Rika — de hade snart nog råkat bli ansenligt förtroliga, Sten och hon — av den vakna och sluga Rika hade han fått en hel del små upplysningar om fröken Hettys släkt- och umgängesförhållanden. Alls intet ömtåligt eller tvetydigt, det föll aldrig Rika in, men — åtskilligt skenbart tämligen likgiltigt, och dock belysande. Fröken Hetty von Kirsch hade tidigt mistat sin far, först tio år senare sin mor. Så hade hon omhändertagits av familjen von Bantler, nära fränder — Hettys fader, salig ryttmästaren Rainer von Kirsch, var kusin till likaledes nu salige kammarherren och possessionaten Herman von Bantler, baron Jespers far. I dennes gästfria och ungdomskära hem i en av Sverges frodigaste och glättigaste bygder, knöts då även det fasta vänskapsbandet mellan Hetty och Rosa von Bantler — och enda tviste-

ämnet, som då kunde för ett par timmar fjärma de glada sextonåringarna i långfläta, en mörkbrun, och en guldblond, det var ett par värda ungherrars respektive företräden. Hetty höll styvt på Göran Arnfelt, granngårdens lovande arvtagare, och lika troget stred Rosa — med lättuppjagad hetta inför kamratens retsamt kyliga tvärsäkerhet — för Jespers sak. Ja, det var då det, och sedan dess hade många vårars blom och vintrars snö fallit och svunnit. Göran fick Rosa — de funno med all rätt, att lynnen och tycken stämde hos dem ihop så oöverträffligt, att de just därför aldrig behövt frukta för ett misstag, hur ungdomslekarnas nyckfulla turer än fört dem till eller från. Jesper mognade så hiskligt brått, blev allt mer och mer långt före alla jämnåriga i kretsen, en personlighet för sig, vilken väl var föremål för intresserad beundran — men också för en kylande respekt. Bäst och säkrast återvann Hetty hans närmare förtrolighet. Innan dess hade hon, den föräldralösa och även genom ödesanlag säreget ensamstående, fått pröva både ett och annat, varom ingen visste så gott besked, som den tystlåtne Jesper. Ty, tiga kunde han — med väsentliga hemligheter, hur flytande målföre han än besatt, om så skulle vara. Hans ställning i förhållande till fröken Hetty gav ju eljest ingen anledning till undran. Bägge voro kända för utpräglad släktkärlek, och vad kunde vara naturligare än att hon, förmögen och oberoende,

i sitt välansedda lilla huvudstadshem företrädesvis mottog befryndade vänner!

Dessutom, Jesper von Bantler var en mycket eftersökt sällskapsman i kretsar av hög bildning och utsökt ton. Hur han uppskattades brukade Rika betona med betyget:

— Baronen har smak i allt möjligt, det säger fröken — och alla damer, som jag vet om. Sin egen mening förteg hon. — — Sten kände sig allt annat än övertygad om halten av denna damernas smak. — —

— Jesper är så intresserad av herr Örrings musik, förklarade fröken von Kirsch efter middagen. Sten böjde sitt huvud litet, till sin förargelse med plötslig hetta i kinderna. Han hade tvungit sig till envis försiktighet gentemot såväl genevern som vinerna, men smittad rätt som det var av både frökens och baronens lätta älskvärdhet hade han löst sitt lynne till dess ungdomliga sorglöshet — och när man steg från bords, märkte han, att han smakat väl ivrigt på maderan till desserten. Och så flög blodet åt huvudet så fort hans namn nämndes! Giv akt, manade han sig själv, nu kan en fint förfaren hand spela på dig! Sordin på strängarna!

Han mindes en leksak, han älskat som barn och bittert sörjt, när den gick i kras, vilket hastigt och lustigt inträffat. Det var ett smalt, slutet glasrör med en liten ansvällning i ena ändan, som inneslöt en röd, vinliknande, ytterst livlig

vätska. Höll man med handen fast om denna rymligare ända, uppvärmdes glaset och vätskan — och vips, ilade den som en blixtsnabb liten orm upp genom röret för att åter sjunka ned i behållaren, så fort glaset kallnat. Hans sinne liknade denna lättglödgade purpurdroppe, som sprang i höjden — för en hands beröring, och föll tillbaka i sitt trånga bo — när handen tagits bort.

Det gällde, att hålla undan främmande händer. Den konsten hade han övat, ihärdigt, allt från den dag, han fattat sin naturs egenart och faror. Men vätskan — hans blod — kunde icke omblandas, förrädiskt brann det i hans genomskinligt fina hud, det blev han inte kvitt, förrän glaset sprack en gång. Och till dess —.

— Ja, jag förstår mig ganska litet på — modern konst överhuvudtaget. Vad skall man klinka piano för, när man ändå inte gör någon glad med det? fortfor värdinnan.

— Å — om det bara roar en själv, invände Sten.

— Just det! instämde baronen, småmysande mot Hetty.

Hon skrattade till:

— Ja, mina vänner, men vad mig beträffar, så, inte ens det —! En annan sak är det med Jesper, han har så gott öra — och känsla med. Jo, Jesper — det vet jag.

— Är det möjligt? gäckades von Bantler godmodigt. Han liksom kysste curaçaoglasets kant och sög på det en liten cigarr, mörkhudad och guldgördlad som en exotisk prins:

— Hetty glömmer, att herr Örring är en verklig musiker. — Sten smålog och undvek lugnt att möta von Bantlers blick, som han kände flyktigt, men prövande, snedda förbi under halvsänkta lock. Detta leende, varmed Sten i behärskad självkänsla gick ur vägen för människor, kunde avväpna en och annan närgången, men retade de flesta värre än en utmanande knuff. Baron Jesper tycktes varken förvånad eller stött. I samma, avvägda ton av lagom, men uppriktigt erkännande fortfor han:

— Hacka liten smula från bladet eller ur minnet, kan väl litet var. För min del har jag ju också hört tillräckligt med musik — — för att kunna skilja på falskt och äkta, och det lilla, jag hört av er genom väggarna här, förefaller mig både nytt och vackert i sin djärvhet.

Fröken von Kirsch rätade sig i soffan:

— Ja, vet herr Örring — ni skulle göra baron — och mig ett stort nöje, om ni ville spela för oss — inne hos er.

Hon såg storögt på de båda herrarna, än den ene, än den andre. Von Bantler hade just ett litet rökmoln att sända mot det öppna hörnfönstret, därpå nickade han vänligt men tigande. Sten reste sig, med ens helt allvarsam:

— Gärna — om det kan roa. Det är ett gott pianino.

*

Han tyckte sig aldrig ha föredragit sina saker så fumligt och uttryckslöst — och aldrig för uppmärksammare åhörare. De två moltysta människornas blickar liksom brände hans nacke, en vidrig kallsvett steg honom i pannan. Han kände det, som lyssnade de blott och bart av hövlighet, av denna välsignade, välborna förbindlighet, som i deras värld väl alltid fanns till hands, redo att på pricken lika bemöta den tommaste ytlighet och det gedignaste värde. Och likväl var han tacksam för deras tystnad under pausarna. Nu förmådde han icke mer. Med en kort bugning fällde han pianinots lock. Även fröken Hetty reste sig:

— Ja — nu få vi tacka herr Örring så mycket!

Men baronen dröjde. Han hade slagit sig ned vid det lilla lustiga flickskrivbordet och beskådade ett par fotografier: vyer från kusten, från Stens ungdoms sommarlandskap.

— Inte sant, herr Örring, utbrast han, och den underligt uttrycksfulla rösten liksom djupnade i klangen för vart ord, det finns mycket i era kompositioner av detta —?

— Ja — det är hemifrån. Jag vet inte riktigt —. Sten greps på nytt av en inre blygsel, som äcklade honom. Jag tror åtminstone, att vad jag gör, är — av mig själv.

Den andre lät endast höra ett dämpat halsljud, ett långdraget »hm». Fröken von Kirsch var redan borta hos honom, lätt böjd över hans axel tog hon bilderna, som han räckte henne.

— Jaså, det är er hembygd — jaha. Den håller man ju alltid av.

— Det är betagande — jag har legat där nere några gånger i ferierna, sade Jesper von Bantler sakta, nästan för sig och som om han smekte fram med lena, förälskade penseldrag hägringen av ett ljuvt minne.

— Fast rysligt kalt på bergen — inte mycket grönska, undslapp det fröken Hetty. Hennes frände skrattade tyst och spefullt:

— Ja — inte liknar det Trollhättan, sade han, och inte Spärrholma heller!

Spärrholma var hans fädernegods, det gamla trappgavlade herresätet inom jättelönnar, ekar och kastanjer, speglade i en sävligt slingrande å med rosenhäckar längs bräddarna och vita små broar över ett mattblankt vatten, som nätt och jämnt gitte flyta. Där residerade nu hans yngre bror, den förträfflige junkern Rutger, som dyrkade sin jord och redan haft lyckan med ära kunna samla en polerad marmorurna full med premiemedaljer från lantbruks- och trädgårdsutställningar.

Fröken Hetty höll god min, det hade hon lätt för. Men Sten såg mer besvärad ut, än han kunde ana. Värdinnan tackade för vad gästen bjudit och drog sig tillbaka. Litet spetsigt sporde hon:

— Jesper kan inte slita sig lös?

Han såg upp, baronen; blicken var inte så artig som svaret:

— Ja, om herrskapet tillåter, så är jag tacksam. Vi vill ju säkert röka i fred — och du har redan våningen fullrökt.

— Nå, ja — som ni behaga! Välkomna till te!

Sten mottog förströdd en cigarrett ur baronens silveretui. Och i de dimmigt blånande, fina skyarna, som mjukt omsvepte tingen och de två männens drag, för att endast småningom, nästan omärkligt sugas hän till fönstret som stod på glänt ut mot den solljumma eftermiddagen — gled samtalet lätt och makligt, helt som av sig själv, in i det rent maskulina samförståndets rymliga, men noga begränsade farvatten. Sten satt innan han visste ordet av inbegripen i den mest oförbehållsamma och livliga diskurs om den konst, han älskade och dyrkade, och om dess krav, dess betydelse — — och mycket mera, som angick honom själv såsom den kämpande och okände, prövade och obekransade tondiktare han var.

Hur hade den glatte, överlägsne främlingen mittemot honom, från och med deras påtumanhand, förvandlats till en vinnande, deltagande medmänniska — en, som verkligen förstod, det man sade? Sten satt som i en slags behaglig förtrollning, och den bröts först när Rika, på sitt knappaste vis, anmälde, att teet var serverat.

V.

Man kan ordna finurligt med ett litet barn.

I den omålat svartgrå sockenstugan stampade smorlädersstövlar otåligt av sig snöslasket. Där skulle bortauktioneras ett antal husarma och hjälplöst lytta, och på sladden treåriga flickebarnet Rika, född av ogifta f. d. mejeripigan vid herrgården, Malin Flink, och av okänd fader. Det numret samlade de flesta hugade spekulanter, ty för ett barn, friskt och således matfriskt, kunde man utan skam begära rundligare årsgäld än för ett utgammalt hjon, som lätt stoppades undan i en skrubb; barnet skulle ju också snart nog få duga till arbete för födan och mer till, om man visste att sköta saken.

Malin Flink hade av någon anledning som tjugutvåårig, grannögd, svarthårig, blek men kraftig jänta kommit flyttande från Finland och fått plats vid ett småländskt herrgårdsmejeri. Skötsam i tjänsten stod hon i gunst hos husbondfolket, ett adligt herrskap, och hennes ögonlockande yttre, livat av ett fräckt eller kallmuntert — alltså smidigt — väsen, sög karlarna, de finare som de enklare, som honung eller arrak drager bin och flugor. Att de kvinnliga kamraterna ogil-

lade Malin, faller av sig självt, men eget nog tycktes flertalet av de många beundrarna, och förvisso de bättre, oundvikligt förr eller senare smita undan den frestandes närhet. Det var, som om hon haft någon trolldom i sig — en trolldomsmakt, som icke räckte till. Kanske skrämdes männen genom kvinnligt förtal, kanske mötte dem på botten av den bländande blomkalken ett hemlighetsfullt gift, som skämde honungssmaken — alltnog, den ene efter den andre betackade sig mer eller mindre öppet för att gälla som finskans kavaljer. Naturligtvis tröt det sällan manfolk i hennes fjät, särskilt hade ju de halvfärdiga, fålar och löshästar, svårt att inte ränna efter den snart runtom beryktade mejerskan: en slängblick ur hennes stickande svarta ögon, ett tjuvnyp i hennes skära, mustfulla armar, alltid nakna till axeln, ett speord — om än så styggt — av hennes långa, vinbärsröda mun i detta mandelbleka ansikte, slikt kunde väl krydda en lördagsaftons ledighet för fattiga, syndiga smålandspojkar. Men hurdan hon verkligen var, visste inte alltför många — de, som skräppte eller tisslade värst i ämnet, visste minst. Ty Malin hade sin egen smak och var ett huvud för sig: hjärtat blev ju aldrig fråga om. Förtalet fick rätt, och Malin ett barn. Litet var av de lösmynta strök ängslig om knutarna — vem kunde gå säker, vem skulle hon märka och stämma som barnafar? Onödiga bekymmer — Malin fick ge sig av från gården, men såg allt

annat än barskrapad ut. Och flickebarnet, hon fött, inhystes hos ett torparfolk, mot hederlig betalning påstods det, fast ingen kunde säga, varifrån pengarna runnit. Men kammarjungfrun på godset lät en afton — då herrskapet rest bort och det rumlades kaffe med konjak ute i köksflygeln — undslippa sig en oförsiktig antydan, att Malins olycka kommit sig av den stora lyckan, unge herrns kärlek. Äldste sonen i huset, en lång, kapprak och stram ung man, ytterligt blond, nästan silverljus i håret, blåögd som en skogssjö och kroknäbbad som en bergfalk — det skulle således varit han, som tagit den omsvärmade, oförmärkt och opåtalt?

Man ville knappast tro det: i så fall hade felet varit hennes, det kunde allt hända, det, att Malin Flink hade valt just så. Unge herrns föräldrar voro högeligen välaktade, berömda över halva Småland såsom de frommaste och strängaste bland alla den landsändans läsare. Löjtnant skulle han bli, men ingen hade någonsin haft något att anmärka på hans uppförande. Tvärtom, man undrade och gruvade sig över, hur den sällsynt allvarlige ynglingen skulle kunna fördraga det farliga och för honom så främmande knektlivet, allt, vad det drog med sig! Nu fick man så hux flux detta nya att undra och gruva sig för — att han var fader till den svarta slinkans unge!

Riktigt besked om sammanhanget bestods förvisso ej. Efter hand slöades nyfikenheten för den

saken, ty parterna tego och vittnen hördes aldrig vidare av. Lilla Erika — eller Rika som hon nämndes — tultade på torpstugans backe, linhårig och blåögd som otaliga andra små människobarn, litet blekare och skyggare, kanske, men kry och tålig. Där fanns ingen påfallande skillnad, ännu. Men torparen, som åtagit sig barnet, och som redan då varit ålder- och värkbruten, hade nu gått hädan. Änkan varken kunde eller ville sörja för Rika — det ålåg nu fattigvården, ty från Malin Flink hade sedan ett år inga penningar och intet bud hörts av. Det sades, hon haft plats i Göteborg och därifrån rest till Danmark, men bestämt visste ingen varken det ena eller det andra. Så var ej annat att göra, än bjuda ut barnet åt den, som minsta ersättningen begärde. Ångande surt och osande kvavt blev det i den låga salen, där de värnlösa klubbades bort till de minst snåla i en utfattig bygd, innan sist den övergivna treåringens öde avgjordes. Hon ropades fram till ordförandens bord, föstes ur sin vrå mitt ut på golvet och synades och tummades som om hon vore en killing eller en griskulting på kreatursmarknad. Tyst och hanterlig som ett bylte stod hon där i sin trasiga vadmalskjol och med torparhustruns tunnaste ylleduk om huvudet, medan bud gåvos och vrakades, och under prut och gräl och flin.

Skomakaren i kyrkbyn, Lorensson, blev omsider den lycklige: han höll till godo med tösen

för trettio kronor om året, att utgå till och med det år, hon bleve konfirmerad. Det skojades i sockenstugan, när man bröt upp:

— Har inte skomisen så många ungar, han behöver?

— Orkar han inte flera, själv, nu mer — han?

Lorensson ägde åtta telningar i sitt äktenskap. — Utifrån förstugan gnällde en galgfågelstämma:

— Trettio riksdaler, det är väl rejält. Vår Herre kostade inte mer heller!

Men den kvickheten brummades och häcklades ned, man var ju nyevangelist över lag!

Och så var lilla Rika finurligt ordnad, tills vidare. — —

*

Sten tyckte sig så levande tydligt se för sig, hur allt tillgått, och av varje liten enskildhet, han fick till skänks ur Rikas barndoms- och ungdomssaga, skapade hans alltmer värmda och gripna inbillning nya utsiktspunkter över hennes öde och karaktär. Det kom sig av en slump — och dock så underligt meningsfullt, tyckte han — att Rika öppnade sin förtrolighet för honom.

Sten skulle just gå ut en kväll, i sällskap med en yrkesbroder, då han i och för ett ärende, som han glömt, ringde på fröken Hettys köksdörr. Han och kamraten hade förut samspråkat rätt livligt, men tystnade nu — och först då råkade Sten få höra en grovt mullrande, ytterst obehär-

skad karlröst innefrån köket. Aldrig hade han märkt, att Rika brukade taga emot herrbesök. Och detta föreföll alldeles icke i hennes stil — sådan han tänkte sig den: det lät så simpelt och oregerligt, nästan som en onykter bondes haranger. Så kunde han urskilja Rikas genmälen — korta, vassa, men viskande och otydbart. Ett bastant slag i diskbordet — säkerligen av Rikas fasta och snabba lilla knytnäve — — och besökarens gorm tvärtystnade.

— Det var en kymig fästman, hon måtte ha! viskade Stens kamrat, där han stod väntande, bakom, stödd mot trappräcket. I detsamma uppenbarade sig Rika, rödfläckad om käkarna och med en skamset förbittrad blick i ögonen. Sten hade aldrig förr sett dessa, eljest ljusfullt violblå ögon, så mulet mörknade — som en skogssjö under ett dystert ovädersmoln, eller kanske snarare som blank svartis en molnig vinterdag: dess djupa hårdhet överraskade honom och nästan förfärade. Den lilla fina munnens hjälplösa darrning förbytte hans häpnad i varmt medlidande och samtidigt kände han helt oförklarligt ett slags förlägenhet för hennes räkning. Först såg hon endast Sten Örring, men strax därpå, då han lyft på hatten, varsnade hon även den andre, den unge musikern, Vidar Hansson hette han, och hela hennes gestalt stramades upp, därvid. — Vidar, en bred och kraftigt byggd bleking med krusigt blåsvart pannlugg under en »artistisk»

vräkig slokhatt, hade med ett litet nyfiket leende kisat rakt in i hennes obemästrat förstämda drag, och som ormstungen stelnade hon, tvang med krampaktig ansträngning uppsyn och röst till skenbar jämvikt och sporde kort:

— Ringde herr Örring?

— Jo, jag väntar ett paket före åtta i kväll. Vill Rika vara snäll och ta emot —?

— Jaha, det skall bli. — — Hon var redan inne hos sig igen, men gläntade på dörren och förklarade, liksom för att urskulda sitt dröjsmål: Jag har besök av en bror, så jag hörde inte —.

— Jaså — ja visst!

Sten låtsades tro det. Skyndsamt gav han Vidar en liten knuff, och de sprungo nedför trapporna.

— Kors, vilken stilig liten jänta, du har inpå dig! utlät sig blekingen; han slickade med vass tungspets sina torra, svullna läppar, så det kvittrade i de tagelsvarta små mustascherna.

— Ja — — men inte går hon i din smak? För resten, det vackraste hos henne är hennes hederlighet.

Vidar skrattade till, så det sjöng i vestibulen.

— Jag skulle inte ha något emot, att göra henne litet mindre hederlig! försäkrade han.

Sten visslade en marsch, som han avskydde: med ens slog det honom vid dessa kamratens vårdslöst skämtsamma ord, att Rikas värde för honom stod såsom något otvivelaktigt, något, han allraminst gitte avhandla med en sådan som

Vidar. Denne hade stämt in i marschen, överdrivet muntert och gällt. Sten skulle bjuda på en liten sexa och punsch på Berns.

— — Först en god stund över midnatt kom Sten hem, rätt upprymd, men mera trött — sliten tyckte han av Vidars prat, som så föga hade med Stens verkliga intressen att skaffa, och av den lika tomma, lika anspråksfulla kaféorkesterns bölande och gnissel. Slikt kunde väl förströ honom för en halvtimmes tid, helst då man kände behov att fly undan sig själv och sitt eget, men — vad därutöver blev, var av ondo, som ett orimligt utdraget, larmande kallprat överhuvud måste vara.

Med både undran och ofrivillig förnöjelse hörde han då en fast, men dämpad knackning, det var tydligen Rikas.

— Var så god! bjöd Sten. Han satt i nattrock vid skrivbordet. Och hon steg in, tyst och rask i vändningen, blek som vanligt och med brydd min.

— Det har inte kommit något paket, sade hon inledande.

— Så, nej, jag ser det. Ja, det kommer väl i morgon, de ha så bråttt på bokhandeln mot stängningstid.

Rika slöt varsamt dörren efter sig, i det hon med ett ilande ögonkast mönstrade herr Örring. Han satt så välbelåtet bakåtlutad och såg så alltigenom god och fredlig ut.

— Förlåt mig, herr Örring, började Rika på nytt, halvt viskande, med sänkt huvud, händerna på ryggen. Jag blev så skraj i kväll, när det ringde. Och det, jag sade, om honom, som var inne hos mig —.

Stens uppsyn röjde oskrymtad förvåning. Hon avbröt sig, undrande: kanske hade han alls inte hört eller märkt någonting! Men så mindes hon den andre herrns smålöje, och — fortfor:

— Det var inte sant. Jag narrades — — det är inte min bror, fast jag har kallat honom så ibland, förr.

— Ja — så! kom det tveksamt från Sten, vars förvirring ej var mindre än hennes. Han skulle velat avvärja vidare förklaringar från Rika, med det sannfärdiga påpekandet, att dessa voro obehövliga, för hans räkning. Men något visst i hennes uppträdande — en omisskännlig iver att rentvå och rättfärdiga sig, och kanske en frambrytande trängtan att få lätta sitt hjärta inför en pålitlig — tvang honom att låta henne hållas. Snart nog gav också hans förundran vika för ett innerligt deltagande, öppet och villigt lyssnande.

— Jag är uppfödd i hans föräldrahem, se, jämte hans sju syskon — ett riktigt hem har jag aldrig haft, för resten. Och han — Linus heter han, Linus Lorensson, flyttade hit till stan för ett år sen, och han visste, var jag fanns, för jag har ju skrivit till dem alltemellan.

— Så, han har plats här då?

— Jaa, ibland så — ack, jo, utmärkt plats har han haft, men nu är det sämre, och det är allt mest hans eget fel. Men det må så vara, det angår inte mig!

— Nej, naturligtvis —?

— Nej — och Lorenssons, de blevo mig kvitt, så fort jag läst mig fram och kunde ta tjänst. Men jag blir visst aldrig kvitt den här karlen — Linus. — — Hennes röst sprang upp igen.

— Vad vill han Rika, då? — — sporde Sten litet skälmaktigt.

Rika svarade med ett lätt och frimodigt litet leende, som fick gälla för vad det kunde. Lugnare återtog hon så:

— Det var det i alla fall, jag ville få säga herr Örring: Linus är inte alltid riktigt nykter, när han kommer här — och jag — och det kunde låta, som jag hade onyktra karlar hos mig — men därför, så — ljög jag, att det var min bror.

Sten hade hittills undvikit att betrakta henne, för att icke störa eller besvära. Nu såg han hastigt, klart och fast in i hennes ansikte.

— Kära Rika, den lilla lögnen behöver inte någon ursäkt. Jag skall säga Rika, att sådant får man inte räkna sig till last — då orkar man inte med den verkliga skuldbördan.

Rika knyckte på nacken, besvarande hans blick.

— Nej, bevars — mig rörde det inte. Jag tänkte bara, att herr Örring insåg nog, hur det

stod till ungefär — att det inte var sant, det jag sa. Och det — var därför, som —.

Plötsligt sprängde de små heta glöden fram på hennes något utstående kindben och det lilla, brungyllene huvudet böjdes igen. Sällsamt rörd och smickrad, som ett barn, ett ensamt och förgätet, vilket oväntat funnit en riktigt god vän att ty sig till, att taga vara på, skyndade sig Sten att smått självbegycklande tala om sig själv:

— Vet Rika vad: jag var så ängslig att gå miste om det här rummet i vintras, att jag ljög mig vara elev vid musikakademien, där jag aldrig ens sökt komma in. Det lät ju nästan på fröken Kirsch, som om hon fordrade det av mig. Och Gud skall veta, jag hade fått pröva på oförskämda anspråk i den vägen: en, som trodde, jag var organist, därför att jag ville hyra ett piano till möblemanget i det rum, som han annonserade — när han fick höra, att jag inte hade någon fast anställning, vägrade han absolut att ta emot mig. Jag erbjöd honom förskottsbetalning, hur mycket han önskade, men han visade mig på dörren, ja, han formligen knuffade ut mig ur rummet och smällde igen sitt säkerhetslås, som om jag varit en bandit.

— Den var väl läsare, kan jag tro! utbrast Rika fnysande.

— Jag tror det, instämde Sten allt muntrare. Ja, det var den, ja! Och — mycket mera i samma väg fick jag torka på mig. Så sprang jag

omkring i alla ändar och kanter av stan, men ingen ville släppa in mig. Jag fick bo på hotell —.

— Herreje, inte har herr Örring hela tiden —?

— Å — nej! Nu senast hade jag förstås en bostad hos en änkefru, just uppe i den här trakten. Ett sådant rum — det var rysligt: alla hyllor och bord, byrå och spegel och allt, överhopat, fullpackat med smörja, snäckor och dosor, porslinsgubbar utan huvud, sockerråttor och glaskulor, och vaser i oändlighet, blåa och eldröda med vassa taggar i kanten och pappersblommor och torkat gräs och gamla fotografier i sammetsrosetter — det kan ingen tro eller ana, hur mycket av all slags grannlåtsdumheter, den gumman hyrde ut åt mig!

— Då var det väl gentilt! skrattade Rika.

— Jo, något! I soffan och stolarna och puffen under spegeln — alltihop stoppade möbler! — fanns fullt med hål, stora som en tallrik, men över vartenda ett låg en virkad trasa till duk, som fastnade i kläderna på en, så att när man vilat sig och steg upp, följde virklapparna med — och så fick man se hela eländet, hur krollsplint och ull pöste fram ur de trasiga luckorna!

— Oj, oj — vad det måtte varit dammigt överallt där!

— Jo, var lugn! Där kunde helt enkelt inte städas. Och frun ville inte släppa någon annan till det, utan skulle sköta allting själv — — och det blev därefter.

— Hon var väl snål, då? gissade Rika.

— Ja, förskräckligt. Men eljest språksam och vänlig. Det var just det allra värsta, att hon inte kunde hålla mun varken natt eller dag. Där kom trevliga besök, må Rika tro — fram i skymningen: klungor av likadana gamla skräpgömmor som hon, och de sutto där inne i timmar, evinnerligt, och talade om pengar — aldrig annat än pengar.

— Pengar?

— Ja, är det inte gräsligt? Jag måste ligga där i den trånga kistan till liggsoffa, som luktade insektspulver, och höra på hur de där käringarna, som redan skumpade på gravens brädd, de sutto där halva natten — och malde som på kvarn sina eviga pengar: räntor, procenter, aktier, kuponger, talonger, och växlar och inteckningar, och boskiften och arvstvister — hu, min skapare, ja! Och jag, som hatar pengar och allt det där!

— Hm! — Ja, säg det, herr Örring! — — kom det som en suck. Sten hade talat sig varm, där han satt vid lampan i den sista cigarrens sista rökvirvel, nästan glömmande henne, som lyssnade. Det var som om han inte talat på länge, för en människa. Nu väckte han till vid hennes förstulna invändning. Han avslöt.

— En månad höll jag ut där — det var synd om gumman, hon ville rakt inte tro, att jag redan skulle fara hem igen! Det hittade jag på i en hast — jag kunde ju inte säga henne, varför jag måste därifrån. Rika hör: jag narras allt ibland?

— Å, nå — jag tror inte, det är farligt med den saken.

— Ja ja! Nu är jag emellertid hjärtans nöjd, som jag har det. Fröken von Kirsch tycker jag mycket om, mer och mer.

Rika återföll i sin lustigt flickaktiga skygghet:

— Ja, nog duger det att vara i det huset, sade hon, i det hon drog sig bort åt dörren. När jag tänker på alla de ställen, jag har måstat vara — innan detta. Ja, ända från jag var så liten, att — ja, ända från det, jag kom till — — det har allt varit —.

Hon teg; innefrån frökens salong klingade pendylens sakta maning. Sten såg yrvaket på sin klocka — den var verkligen två. Tänk om fröken von Kirsch skulle höra Rika komma så dags från Stens rum! Han viskade, lutad fram över bordet:

— God natt, god natt! — För all del, Rika går väl tyst?

Rika drog litet spotskt på ena munvinkeln:

— Bevars, om jag vill! Men, fröken är bortrest över söndag, till major Arnfelts lantställe. — God natt, herr Örring!

Och efter en kort nigning gick hon, lugn och obekymrad, som ett snällt och sömnigt barn. De voro således ensamma i våningen. Stirrande in i lampans stillsamma låga smålog Sten åt sig själv och en smula åt Rika även. Hur oförbehållsamt hon närmat sig honom, egentligen, trots skyggheten och spotskheten! Det måste bero på en

inre känning, att inga grund lurade i hans sinnes hav. — Hon måtte lita på mig, trots allt det konstiga och främmande, min person måste äga för henne! tänkte han, leende åt tanken och åt den tillfredsställelse, den beredde honom. — — Efter den natten dröjde det icke länge, förrän Sten fått grundligt besked, om hur »det varit för Rika, ända från det, hon kom till». Vad hon till en början förteg, trodde hon sig snart ha yppat och lät frispråkigheten i allt raskare fart driva berättelsen vidare, hennes livs så alldagliga och dock i djupet så sällsamma saga rullade upp sina skiftande bilder för Sten — medan hans oförfalskade medkänsla färgade allt, även där sammanhanget för hans mera veka än skarpa öga kunde synas dunkelt.

— Nej, usch, här står jag och babblar och vet inte hut! kunde Rika stundom avsnäsa sig själv mitt i en bekännelse ur sitt förgångna.

— Ingen fara! lugnade då Sten, i skämtsam ton och med allvarlig blick. Vi begripa oss på varann, Rika och jag, och det är något mycket sällsynt, skall jag säga — så sällsynt, att man knappast tror det själv.

VI.

Rika hade inte många år på nacken, då det gick upp för henne, att hon var ett undantag — ingalunda i muntrande mening. Det styrde andra, med skarpa tungor och hårda nävar, nog så grundligt om att lära henne. Och särskilt goda anlag hade hon fått — varifrån de nu än härflutit, att känna och fatta, vad väl annars en liten fem—sex års tös i en ödemarksby bort stå oberörd eller rådvill inför.

Skomakarbarnen lekte på vedbacken: kurra gömma, ta fatt och hök och duva. Rika var med. Flinkt sprang hon, men gömde sig dåligt. Men hon vägrade aldrig att »stå», när hon upptäckts, och gav sig en liten till att tjuta, då Rika alltför raskt hunnit upp den flyende och givit honom »pass» — så hyssjade hon bara åt skrikhalsen och förlängde frivilligt sin tur som »hök». Så hände sig att ett par av syskonen råkat välja sig samma gömställe. Det blev bråk och gräl, ingen ville vika för den andra. Rika stod vid stugknuten och ropade:

— Å, gasta inte, då hör jag ju var I är! I samma ögonblick ljöd ett brak: en stapel furuved

reste i backen. Lorensson kikade ut genom sitt öppna verkstadsfönster.

— Mor! kallade han, med becktrådstumpen i mungipan, gack ut och si till, vad ungarna ställer te!

Skomakarmorans träskor skrällde, som en häxa på kvast for hon ut på backen, men med kvasten i hand. Hon var vida värre att tagas med än mäster själv. Det knastrade i torra barkstycken, grus och flisor veno: alla de små barfota syndarna hade pilsnabbt som harar skuttat i väg mellan tallbuskar och rösen nedåt sjökanten. Men Rika, som stod med händerna för ögonen, hade inte hunnit märka och ana, vad som skett, och inte heller satt sig i säkerhet.

Moran högg tag i Rikas ljusa fläta, som dinglade för vårfläkten.

— Förbaskade slyna där — står du här om knuten — jag sir dej allt!

Tösen skrek ej, endast tog sig åt huvudet, stirrande med ögon, svartnande av skräck och bländade av tårar. Men gråten svalde hon.

— Blänger du, rackarunge, så ska ja ramla dej! röt gumman och slog de bara smalbenen med kvasten. Ge dej sta å lägg opp ven som den lå — och det i rappet!

Rika lydde, det var ju inte skäl i annat. Men hon knystade inte en stavelse om, att det inte var hon, som haft omkull vedstapeln. Vad skulle

det tjänat till? Moran tog ju likaväl genast för givet, att blev odygd gjord, hade inhysingen skulden. Straffet skulle hon i alla fall få, det var klart. — — Rika växte inte fort: hon tordes knappt äta sig halvmätt, och knoga med vattenspann och skurborste, disktrasa och sopkvast fick hon för hela huset, så att läxorna måste hon läsa i smyg på de otroligaste ställen, i bädden vid den knappa, gråbleka dagern från fönsterjalusiens sneda sprickor, eller på vägen till skolan, störd av de andras knuffar, skoj och spe. Likväl klarade hon sig och sina övermäktiga uppgifter både i stugan och skolan — men skrantig och tunn, liten och bleknosig gick hon den tungsamma stigen. Hon trodde oftast, den skulle aldrig taga ett slut. Men, gå på måste hon, och smita undan — det dög inte Rika till.

Värst av allt lett, tyckte Rika, var det med kläderna hennes, ja, hennes voro de ju ej, de usla, nedsmorda, traslappade, aviga paltor, hon fick att slita till sista skarven efter Lorenssons jäntor — och pojkar. Ett livstycke, för vars obestämbara snuskfärg och dito lukt hela hennes varelse ryste i alla de år, hon nödgades bära det, ja — långt senare, när hon råkade påminna sig eländet — hade hon ärvt efter Linus, äldste pojken: det var en bakochframvänd tröja, som knappt kunnat skänkas åt en lumpsamlare. Och kjolen, som krympte, så att hennes traskantade

yllebyxor syntes högt upp — den kom på henne så genomsliten, att varken knapp eller häkta kunde få fäste däri, utan måste snärjas med segelgarnståtar bak i ryggen. Brast knuten, eller sprang snöret av i en lek eller ett arbete, så blev det flin och fingerpek bland kamraterna, och örfilar och luggar av moran, som skrek:

— Ska du ränna som en fantunge och skämma ut en, vasa?

Rika skämdes verkligen, och grät med knutna händer. Ingenting av allt det fasliga, hon fick dragas med så gott hon kunde, bjöd hennes arma sinne så emot, som detta — att se ut som det hon icke var, en tattarunge, lortig och skorvig, trasig och lasig. En fågelskrämma ser hisklig och toklöjlig ut, men känner inte av det. Rika kände — och kunde velat både tigga och stjäla för att slippa vara levande fågelskrämma. Men vad skulle det tjänat till? Hon grät i stället, fast det hjälpte lika litet. — — Redan på trettonde året fick Rika läsa för prästen: hon skötte sig så rappt och väl i skolan, att hon slapp fram före flertalet. Linus, som var mer än två år äldre, blev hennes läskamrat. Till midsommar skulle de konfirmeras, det var inte långt dit den sköna junidag, då Rika kom att vilja beröva sig livet.

De hade förhörts på sjätte budet och pastorns utläggning därav hade för Rika gjort sockenstugans solglödgade och dammtjocka luft liksom dubbelt kvavare, kvävande, outhärdlig. — »Vad

var det?» — Jo — det var en orimlig hop saker, som det budet drabbade. Inte ens Rika — allraminst hon, för resten — mäktade hålla reda på alla de sorter otukt, man kunde begå. Rika hade så fullt upp med annat att tänka på och taga i akt. Och, som hon endast sett på antingen pastorns kantiga, rödblänkande ansikte med kalott och brillor, eller också ned i golvet, så visste hon inte mycket, hur de andra barnen tagit den lektionen. Nu voro de på hemväg och sneddade genom en hasseldunge utmed sjön, Rika och Linus, och klockarens pojke, Konrad. De bodde ju vid kyrkan, alla tre och brukade slå följe — fast Rika tyckte föga om Konrads sällskap. Linus var av annat slag, litet drulig i vardagslag, enveten, om han retades, dumt lättlockad till vad för påhitt som helst, men i regel ganska beskedlig — helst på tu man hand med Rika, som ofta hjälpte honom med läxorna. Klockarpojken, längre, smalare, mörkhårig och vithyad, såg prydligare ut än den linhårige Lorensson, som klev i väg bred och framhukad som en bondbagge. Men utom mycket stora och grälla fräknar på panna och näsa gick Konrad och bar ett snett, styggt flin ständigt på lur kring munnens långa uddar. Rika tyckte, det skrämde henne som ett hemligt brännmärke i det eljest fagra ansiktet. Slängd var han visst i läsningen, säkert den styvaste bland gossarna. Rika råkade dock mer än en gång få taga svaret från själve Konrad, och

utan påtagligt skäl, trodde hon halvt om halvt, att han hatade henne för detta. Inte för att han ofredat eller ens förnärmat henne, han gick mest tätt bredvid Linus, tisslande och fnittrande. Under hasselsnåren, i den fuktiga men soliga strandbacken, blommade liljekonvalj i rikaste överflöd. Trötta efter de pressande långa lästimmarna, slogo de sig ned i den friska grönskan, pustande ut i den svala skuggan, medan buskarnas hängen gungade och lövverket susade över dem för brisen nedifrån det glimtande, skvalpande vattnet. Rika, som aldrig kunde vara sysslolös, plockade ivrigt konvaljer, en stor bukett. På knä låg hon, böckerna hade hon lagt undan på en sten. Hukad över de vita, doftande små klockornas nickande myller sög hon förtjust åt sig deras ljuva anda och glömde för ett ögonblick allt annat. Då greps hon bakifrån av ett par nävar — kastades framstupa, fick de upptagna händerna under sig, och kände angriparens fingrar riva i hennes kläder, slita och rycka, medan hans andedräkt, het och bråd, flämtade henne i nacken. Från första greppet hade hon förstått, att det var Konrad. Snabbt och med överraskande styrka välte hon honom undan, vred sig först på sidan, frigjorde sin ena arm och fasthöll hans, satte sig upp och slog sin andra lediga, vilt uppspärrade hand rakt mot hans ansikte — nu blekare än vanligt, fast droppande av svett. Han dök undan, flåsande, vände sig med ett ögonkast, som förfärade henne,

om efter Linus, som tyst och likgiltig stod bredbent och såg på. Linus förstod äntligen:

— Vänta lit', jag håller'na, utbrast han grinande, och som en dräng under Konrads rasande och hetsande vilja, sprang Linus i ett bocksprång fram till de kämpande, skrevade brett över Rikas huvud och sträckte henne obevekligt bakåt — och Konrad störtade sig över sitt hjälplösa rov. Rika låg som i kramp. En kort minut hade hon inbillat sig, att det hela blott var en okynnig lek. Nu — hon förmådde knappt andas. Men så, slutligen — hon visste ej själv, hur pass fort — fick hon luft i ett gällt, förtvivlat skri, som ekade över sjön. Hennes armleder släpptes lösa, Linus hade förskräckt rusat upp, och skuttade bort — som ett stort, tjockskalligt får. Konrad var ej sen att följa.

En stund förblev Rika liggande som en död bland konvaljerna. Med slutna ögon låg hon. Solglimtar och skuggfläckar vaggades skiftesvis över hennes uppåtvända anlete, men hon förnam intet — utom en dov och ohyggligt kväljande smärta, i bröstet, i huvudet, nej — innerst i hjärtat och för övrigt i hela sin skälvande varelse. Om Linus ensam blottat hennes kropp — vilket aldrig skulle fallit honom ensam in — det skulle icke kränkt och knäckt henne så, det skulle varit värt en sittopp, men varken skam eller förtvivlan. Men, att de voro två, två om det fula dådet, och att den där Konrad djärvts skymfa henne så

oerhört, i kamratens närvaro och med hans bistånd — hon kunde icke utstå detta, kände hon. Å, inte för vad de sett av hennes lemmar, inte för skrämselns eller våndans skull! Hon hade ju ända från tidigaste barndomen sovit i samma rum som Linus och hans syskon, och med naturlig enkelhet blivit van vid det naturligaste av allt, nakenheten. Den gällde det ej nu! Nej — men mitt i kampen mot de två fräcka kamraterna, och sedan i ensamheten än bittrare och brännande klart, kände hon, att endast mot henne, mot Rika, oäktingen, inhyseshjonet, tordes de förgå sig så skamlöst. En annan flicka, ja, varenda en av dem alla i byn, skulle ofelbart ha skvallrat och sålunda förskaffat våldsverkarna en högst avsevärd näpst. Rika, hon skulle icke skvallra. Vartill skulle det ha nyttat? Hon önskade blott, att de också dödat henne.

Med böckerna i hand, men utan konvaljer, kom Rika hem till skomakarstugan, och möttes med ovett, att hon slarvat och var så sen. Rika teg, Linus kunde icke den dagen se henne i ögonen. Men när några dagar förgått, och de — nu utan Konrad — följdes åt från prästen, tysta som om de alls ej vetat av varandra, såg Rika, att Linus hängde med huvudet som ett sjukt lamm. Han hade inte rett sig just så galant, sedan Rika upphört att förhöra hans läxor. Nej, pastorn hade minsann rutit åt den stackarn

strängare för var dag. Och nu snubblade stora, starka pojken i väg som en ledalös. Rika smålog för sig själv. Inte kunde hon förlåta honom, men tycka synd om honom måste hon:

— Jag ska gå igenom grunden med dej, Linus, till härnäst!

Anbudet gavs så avsiktligt liknöjt som möjligt. Men pojken skvatt till som för en kindpust från himmeln, och han bligade upp, stirrade rundögd och stum på sin följeslagerska.

— Ja — tack! fick han fram omsider.

Men genvägen gick Rika aldrig mer. — —

Konfirmationen var lyckligt över, Rika hade fått en snygg svart klänning av pastorns fru, som hört sin man och även andra tala särdeles väl om den föräldralösa flickan. Rika ansåg sig ej ha förtjänat en sådan gåva, men tog emot den som en ärofull, ej en förödmjukande. Kanske kunde hon en gång göra pastorskan någon väntjänst tillbaka, i annat fall skulle hon åtminstone aldrig ge henne någon anledning att ångra sin godhet.

Men hos Lorenssons väckte den ond blod:

— Jo jo, kan tänka, utlät sig moran, en tocken ska komma som en herrskapstös! Som ho vore annat än en horunge! Och den har en fått hålla mä föa å klär, å allri hatt annet än ohägn å'na!

— I blir kvitt mig nu snart, sade Rika kort.

— Ja, gualov, din tykna rälighet! — —

Men när året var ute och sista fattigvårdsunderstödet med det, blev det ändå liksom litet tryckt och oroligt i skomakarfamiljen. Rika började lugnt ordna sig och det lilla, hon kunde räkna med som sitt, för att laga sig i väg. Hon var, genom pastorns förmedling, erbjuden städja som barnpiga hos prästens i närbeläget pastorat. Lorensson, mäster själv, som just aldrig gittat eller haft tid att bry sig om henne, vare sig på godo eller ondo, blängde nu så underligt snett åt henne i dessa yttersta dagar, som misstänkte han att hon ämnat snatta något med sig. Men han teg, teg och spottade. Moran, omväxlande skällde och jämrade sig: »Nu vände hon dem baken, nu skulle hon väl bli fina fröken, gunås, och aldrig finge de väl se eller höra ett dyft från henne mer, det skulle väl bli tacken!»

De där visornas buller var Rika så pass van vid, att de ökade mycket litet avskedets vedermöda. Värre kände hon det onekligen för fostersyskonen, som också skiftade om att tjura och lipa. I synnerhet för yngsta flickan, som Rika sett födas, och fått vagga, tvätta, kamma, mata och leka med. Den lilla velan gick nu och ryckte henne i kjolen och pladdrade: »Rika inte gå! Rika komma igen! Snälla, lilla Rika!» Och så Linus! Hans blickar smögo, liksom faderns, så långa och skygga efter henne, som vore han förhäxad. Ord fick han ju inte fram, och det plågade Rika mest. Men intet låtsade hon märka. En frost-

klar morgon, när alla i stugan sovo, tog hon sitt kvällen före färdigstuvade knyte, och gick. — —

*

Rika fann kyrkoherde Hullbergs prästgård vara det präktigaste, hon sett. Hennes snälle läspastor hade det inte hälften så stort, och i hans lilla komministergård rådde en vida fryntligare, mindre högtidlig anda. Och att komma från skomakarhemmets ändlösa slarv, smuts och vanvård till denna urverksbestämda punktlighet, denna bländande renlighet, denna liksom helgade livsordning i Hullbergska huset — nog kunde man känna sig bortkommen för mindre. Men det låg först och främst alls icke i Rikas natur. Med den stämde dessutom denna nya omgivning tvärtom så avgjort mycket bättre överens än den förra gjort. I stället för att stå handfallen, inandades hon med obeskrivligt välbehag dess dammfria luft, doftande av ständig vädring, täta skurningar och storstädningar, av malört och blommande rosor. Snövita gardiner för klara rutor, fläckfria gångmattor över skinande golv, dörrar, spislar, möbler och allt, mönstergillt hållet, orubbligt välskött, som det skulle vara!

— Ja, tänkte Rika — så skall det vara.

Men hur det kunde vara så, hur det gick till och förblev, i ett hus med tolv barn, av vilka det yngsta nyss fyllt tre år — det såg ut som en gåta.

— Ungar finns det här också, hade Rika inom sig utbrustit, och det så det förslår! Det var ju för deras räkning hon kommit dit. Och när hon mött denna skaras moder, detta paradhems drottning, fru Tilda Hullberg, född Cleverus, biskopsdotter, en väldig släkts avgud och alla tjänares skräck och fasa — — så anade hon, vad hon snart skulle till fullo förstå och veta. Hon var det, som med järnvilja och järnris höll allt detta vid makt — som det skulle vara. Vilka offer det kostade, av tid och arbete, av ytterligt genompiskad disciplin — det fick Rika se, och länge dröjde det ej förrän hon även insåg, varför hennes pastor just skaffat henne den platsen. Väl nära ett tjog pigor hade haft den före henne — men avstått, med eller mot, oftast med sin vilja. Lönen var tio kronor i månaden och allting fritt, utom kläder. Men vad fordrades icke för den? En barnkammare, stor som en herrgårdssal, samt med åtta små invånare att sköta, passa, övervaka från morgon till kväll — — nej, dygnet runt, det var arbetsfältet. Och att där inom ej en vrå fick försummas, ej en plantas ans och vård och tukt i minsta enskildhet fick förbises, det var fru Tilda man för att bestyra. Som en inkvisitionsgeneral överskådade hon allt, och intet, ej ens det obetydligaste, undgick hennes kattöga.

— Man skall göra sin plikt för Herren Guds skull, så löd hennes valspråk, hemmets lösen och högsta bud.

Till all lycka hade Rika både anlag och lust för den saken. — —

Värre var det, att kyrkoherden trodde sig kunna rannsaka hjärtan och njurar, med sin blotta blick. I allt timligt lät han helt och hållet makan råda och ställa, och det dög hon till. Själv skred han som en vålnad från en hemlighetsfull värld, mörk och tyst, genom rummen och på ägorna, dröjde plötsligt och skenbart utan anledning bakom en dörr eller en buske, för att lika överraskande dyka fram igen. Aldrig gick man säker för honom. Dock anmärkte han ytterst sällan om någonting, som man gjort eller icke gjort. Men, däremot yttrade han sig med obönhörlig stränghet och skärpa om sinnelaget, vari man verkade, bevekelsegrunden för ens yttre uppförande.

Unga Rikas anlete och hållning buro ännu — och långt framåt — en viss, iögonfallande prägel av den trumpna skygghet, den tvära slutenhet, som uppväxtåren skonlöst påtryckt dem. Det hände, att husbonden efter en stunds genomborrande mönstring kallade henne avsides och — för övrigt i lugnt allvarlig, nästan faderlig ton — tillrättavisade henne så här:

— Du får icke vara nöjd med att tjäna med händerna, flicka! Du skall även tjäna med hjärtat! Din flit varder dig eljest en frestelse till självrättfärdighet, din flinkhet och kraft till trots och uppstudsighet. Ett ödmjukt hjärta och ett öppet öga höves den, som beder och arbetar!

— Rår jag för, hur jag ser ut? tänkte Rika förbittrad, när jag sköter min tjänst och står i så mycket jag bara orkar, vad angår det kyrkoherden, hurdant mitt hjärta eller mitt öga är! Och inte såg hon muntrare ut efter dylika föreläsningar. Men i själva verket njöt hon innerligt av att få göra rätt för sig, att få sätta till alla sina krafter på den dryga börda, hon tagit på sina späda axlar, och som så många andra, de flesta väl starkare än hon, vägrat att fördraga. Barnen lärde hon sig snart att tycka om, de föreföllo henne blott mycket för lydiga, deras lekar så ängsligt stillsamma, deras sorger såväl som fröjder nästan hemskt dämpade. All denna hjärtskrämda beskedlighet blev ibland alltför beklämmande även för vakterskan. När de små vid hennes enklaste lilla tillsägelse plötsligt hejdade prat eller skratt, stelnade till som soldater i giv akt och lydde med ofelbar villighet, stirrande på Rika som på en ängel — så kunde hon inte alltid återhålla ett hastigt, halvhögt:

— Asch, ja — så himla viktigt var det inte heller!

Och allra hjärtligast gladdes hon åt att få dem i säng efter en någorlunda oklandrad dagsvakt. Som fjärilar, trötta att flyga, kommo de stultande så fort de bara förmådde, från lekplatsen och in i förstugan, ställde av sig skor och trätofflor i lång, snörrät rad utmed korridoren, trippade in i barnkammaren, tysta och väntande nästföljande

befallning, i tur och ordning. Somna fingo de så omsider — ja ja, de måste det med, för resten, och när de alla viskat sitt mjuka »god natt», tyckte Rika deras fridfulla vila var bättre lön för all dagens möda än hennes egen. — —

Hur oerhört mycket vanskliga ting än Rika denna tid hade att tänka på och hålla reda med i sitt arma huvud, så fick hon dock till på köpet ett alldeles oberäknat bekymmer, ett hemligt kval, som icke kunnat anförtros åt någon. Det måste ju finnas en gräns för uppriktigheten också. Och lyckligtvis undgick detta kyrkoherde Hullbergs skarpblick — fast det på sitt sätt angick hans egen värda person. Barnjungfrun hade förälskat sig i sin husbonde.

Ansenligt lång, gjorde kyrkoherden trots en lindrig framåtlutning av nacke och huvud, ett intryck av högrest ståtlighet, det icke stora, matt brunaktiga ansiktet, med skarp, kort kroknäsa mellan djupt lagda, skimrande svartgrå ögon och med täta mörka små polisonger, men den tunna, neddragna munnen fri liksom hakan — icke var det något alltför vanligt prästansikte. Rika såg aldrig ett leende däri, men själva hans ständigt behärskade väsen kunde få en skiftning av värme — en slags överlägset beklagande vänlighet, som — kanske just genom sin sällsynthet — djupt och sällsamt berörde hennes själ. Det hon kände därvid, liknade halvt förödmjukelse, halvt oviss, eggande längtan till något högre, något ovanför

hennes verkliga värld, en röst liksom viskade: »Vad kunde hon väl gälla inför honom?» Och: »Hur ljuvligt vore det ej, att befinnas värdig för hans ögon?»

Men värdig — till vad? Ja, det blev dunkelt, länge nog. Rika hade ju ganska lätt fastslagit, att hans hemlighetssökande blick ofta, kanske i regel, slant förbi sanningen, såg i syne — och alltså alls icke var att rätta sig efter. Likväl kom den tid, då hennes hetaste trånad var, att få bestrålas av den, rannsakas och dömas, om också rakt på tok och som i blindo. Och ville den ej lysa blitt förlåtande mot henne, så måtte den gärna få ljunga bistert sträng — — bara den av nåd dock vilade just på henne. Ja, när hon någon tid sluppit varje rättelse från honom, som hade han helt förgätit henne för viktigare angelägenheter, kunde hon gripas av en orimlig lust att öppet försynda sig. En dag, då frun jämte de äldre av barnen gått på besök i fattiggården, utkämpade Rika en häftig kamp med sig själv — eller väl snarare mot en frestelse, en oförnuftig, skamlös ingivelse — att självmant knacka på hans dörr och bedja om råd i sin salighetssak. Denna hade hon eljest ytterst ringa bekymmer med — man hade fullt upp av annat att tänka på där i tjänsten. Inte så mycket fruktan att bli genomskådad, som fastmera hennes innersta, naturliga stolthet, återhöll henne. Men blotta hugskottet hade bringat hennes blod i sjudande svall-

ning, följd av skräckblandad njutning. Så gick den knappt femtonåriga tjänstflickan i växande, kvalfull oro för sig själv, eller — för sin kärlek till sin högvördige herre. — — Två år höll Rika ut hos Hullbergs. Det tycktes henne, som blev det allt omöjligare att göra matmodern till lags, ju längre det led och ju vandare hon skötte alla sina åligganden. Kyrkoherden och barnen hade småningom kommit att sätta synnerligt värde på henne — men vad hjälpte det, då fru Tilda för var dag fann ständigt flera och svårare fel att tillvita henne! Rika själv kände detta evinnerliga och orättvisa kält från fruns sida dubbelt plågsamt, sedan hennes hängivenhet för husbonden slagit fast rot i hennes sinne. Det var som straff för tankesynd — hon grämde sig däröver, men vågade icke försvara sig, ty alltid mumlade hennes sjuka samvete:

— Tag emot och håll till godo, du har vida värre förskyllt! — — Tanken på att slita sig loss och flyga ett litet stycke längre ut i världen kom till den djupt betungade flickan med — ett fullkomligt oväntat brev. Det hade returnerats från hennes födelsesocken, och var skrivet i England av hennes mor. Om denna visste hon då icke mycket, och det ej annat än fosterföräldrarnas och skolkamraters munväder: allt annat än prydliga historier. Nu fick hon ytterst knappa, på konstbesynnerlig svenska avfattade underrättelser om den märkliga Malin Flink, som förklarade sig vara

hotellägarinna och lycklig änka, just i färd med att lämna England samman med en ny fästman — vad denne var för fågel eller fisk, och varthän herrskapet ämnade styra kosan, fick hon gissa, om hon kunde. Modern lovade emellertid vid framkomsten till sin nya station sända dottern sin adress, jämte mera penningar än hon för tillfället kunnat avvara. Något över hundra kronor hade Rika fått med brevet, den största förmögenhet, hon ägt i sitt liv — — en svindlande stor, tyckte hon. Denna som från höjden nedramlade gåva både gladde och ängslade henne. Vad skulle hon nyttja den till? Å, det var så mycket, hon kunde vilja ha: nya, trevliga kläder, en kappsäck, en hatt, en spegel, och tusen ting. Lika blandade känslor ingåvo henne slutligen trenne moderliga råd i ett postskriptum: 1:o gift dig aldrig i hemlandet! 2:o) tag plats på hotell i stor stad! och 3:o) res utrikes, dit jag bestämmer, när jag härnäst skickar pengar! Enkelt och klart besked, kunde man säga — — men riktigt klok på det blev inte Rika. Brevet brände hon, pengarna gömde hon i katekesen. Åren gingo, och från modern hörde hon intet vidare. De tre slutförmaningarna kunde hon dock aldrig bli kvitt, men deras innebörd tycktes snarare vilja mörkna än klarna. — — En småsak rågade måttet, det länge alltför hårt pressade tålamodet brast för en vindkåre.

Rika kom från barnkammaren, där alla fönster

stodo öppna, och knackade på dörren till fruns rum, hon skulle avlämna en bunt nystoppade strumpor till granskning, innan de användes.

— Kom in! befallde kyrkoherdefrun. Och Rika lydde. Men då hon slog upp dörren, blev det korsdrag, ty hela våningen vädrades — och kratsch! En hög, smal porslinsvas, alltför fullproppad med tunga astrar, sögs omkull och knäcktes mitt av, ett ögonblicks missödes verk. Blixtsnabbt hade Rika stängt efter sig — vad båtade det. Fru Tildas panna blossade upp i ovädersaktigt mörkrött, och under dess sicksackrynkor flammade ögonen som ljungeldar.

— Inte var det mitt fel! undslapp det den förfärade Rika.

— Var det inte, så? Vems annars, menar du, vasa?

— Dragets! viskade Rika, men det hörde inte frun.

— Jaha, vasen kostar tio kronor, förkunnade hon.

— Jaså!

Det där: jaså! borde Rika ha nekat sig, men hon hade råkat erinra sig de hundra, hon anförtrott i katekesens hägn. Fru Tilda Hullberg, född Cleverus, sprang upp, stålfjädersspänstig i sitt raseri:

— Du svarar! dundrade hon. Ut med dig, genast! Och vänta i barnkammaren — tills kyrkoherden kommer!

Med ens mållös, lade Rika tigande från sig strumphögen på en stol, och visste i detsamma klart, att aldrig mer skulle hon få frid där i huset. — —

Hur olikt hennes hemligt drömda möten öga mot öga med kyrkoherden, blev icke det hon fick denna kväll — det sista!

Bävande hade hon avvaktat kallelsen till hans rum, barnens förstulna bestörtning och undran ökade hennes ångestfulla förvirring. Men när stunden kommit, och hon stod inför honom, återfick hon modet, varifrån visste hon ej. Det var väl, trodde hon sedan, en än djupare skräck för att genom falsk förkrosselse och undergivenhet för orättvisan förråda sig själv, som plötsligt rustade henne. Hon kände inte igen sig själv. Orubbligt vidhöll hon:

— Jag hade rätt, det var icke min skuld. Frun hade orätt.

— Det säger du, för att lyda egenkärlekens bud, icke sanningens. Du var trotsig i ditt svar och i ditt hjärta. Därmed felade du hundradefalt värre mot din matmor än om du slagit sönder hundradetals vaser. Bekänn och bed om förlåtelse, och den skall givas dig!

Sålunda flödade, ja, överflödade kyrkoherdens maningar, strängt allvarligt, faderligt bevekande. Egentligen var han angelägen om att få behålla denna tjänarinna, men hans och hennes här-

skarinna hade fastställt sina villkor. Rika svarade blott:

— Jag ber icke om förlåtelse för det jag icke gjort.

— Vi tala icke om vad du kan hava gjort eller underlåtit, utan om ditt hjärtelags försyndelse. Du ser, att det är, som jag säger: du trotsar! Du borde agas, och Gud, som icke låter gäcka sig, skall icke heller lämna dig ostraffad. Om icke ditt hårda sinne mjuknar innan dess, får du till nyår söka dig annan tjänst. — —

Det blev domen, och sådan hade Rika väntat sig den, ja, innerst väl också — önskat, som befrielse ur oförtjänt träldom, och, vad hon knappt just då hunnit klargöra för sig, som nådestöten åt en i det dolda ruvande hjärtesjuka, en hopplöst förtvivlad, giftigt förnedrande kärlek.

Visst bet det skarpt, att den måste sluta så — men mitt under sårets sveda, och tomhetens vånda, kände hon det dock som om hjärtat efter en lång, kväljande mardröm äntligen vaknat upp till en ny dag, kulen och grå, men hälsosam. — —

Tidigt nästa vår for Rika till Stockholm, med gott betyg, med feber i blodet och knutna nävar, eljest på Guds försyn.

VII.

Jesper och Sten vandrade tillsamman, den långa avenyen, som nu i junikvällningens varmt rödvioletta skimmer mistat något av sin på en gång utmanande och tomma högfärdsprägel. Under de spinkiga trottoarträdens glesa och dammiga kronor svängde sig enstaka herrfigurer, stelt och tystlåtet, efter en eller annan liten dam, vars ögonblänk och klacksmällar väckt en smula uppmärksamhet. Spårvagnstågen från Djurgårdsslätten rusade fram proppfulla med dåsiga passagerare.

— Kände man inte älskvärda och lärorika människor här, skulle denna vackra stad bli outhärdlig snart — mumlade von Bantler, stirrande ut med en svart blick, som tycktes vilja slockna. Den skulle bli som en leende kvinna, som ingenting menar med sitt leende.

— Ja, du har ändå så mycket, som fäster dig vid allt här uppe, sade Sten; — de hade blivit »du» vid andra sammanträffandet: — släkt och bekanta, verksamhet, intressen, en tämligen avgjord ställning.

Han talade lugnt, utan eftertryck, mest för att inte gå tigande.

— Klaga inte, gosse lilla! genmälde baronen

i missmodig ton. Du vet inte, vad det betyder — att vara bunden. Du, du har hela världen öppen för dig, hela långa livet, fritt och stort.

— Hå! Fritt och stort? Snart står jag tomhänt, förkommen, och, vart bär det sedan hän? Men, min egen värld, och mitt eget liv, har jag ju alltid intill sista slutet. Jag har tagit mitt parti!

Hans stämma hade klungit upp, i ett väckt, ynglingaktigt trots. Jesper von Bantler slungade med en lång gest sin slocknade cigarrett. Plötsligt, utan märkbar anledning, hejdade han sin gång.

— Ja! — — Att stå inför en framtid, dunkel och full av alla de värsta möjligheter, är det inte ohyggligt, min vän?

Sten dröjde även, inom sig förbluffad. Vad menade Jesper nu? Nyss hade han till synes avundsamt prisat vildfågelns fattiga frihet, nu ryste han tillbaka för den tomma rymden som för en gapande avgrund. Jesper lade sin hand på Stens arm:

— Vet du, jag tycker, man skulle malas sönder — till stoft.

En töcknig, kvav beklämning ville lägra sig över Stens sinne. Men, som retad, ryckte han på axlarna och spände ut bröstet:

— Det är nog värst — i drömmarna! sade han, ut i luften, med bakåtkastat huvud. Han märkte ej, hur Jesper spratt till därvid, med en ofrivillig grimas, som för en oväntad ohövlighet.

Men så fortsatte de promenaden, tysta länge, även när icke spårvagnsrassel och droskskrammel hindrade dem att samspråka. Sten kom om en stund att minnas en sak, han ämnat fråga sin nyförvärvade vän — angående det sällskap, de nyss lämnat — men då han med en sidoblick varsnat en från, liksom frånvarande slutenhet i Jespers drag, avstod han, och gick tigande som förut.

— — De hade följt hem ett par unga damer till deras port, från ett litet samkväm hos en tämligen ryktbar sångerska. Sten hade aldrig varit där förr, men av Jesper presenterats för denna fru Elsa Matterhorn, vars högsommarfulla, moderliga skönhet och djupa, liksom källmörka alt, han på konserter både här uppe och i landsorten svärmiskt beundrat.

— För all del, vänta dig ingenting gudomligt! hade Jesper manat på vägen dit. Elsa är hjärtans rar, men hon kommer att skratta, om du komplimenterar. Kära du, när själve Grieg en gång tackade henne för hennes underbara föredrag av Lille Håkans vuggevise — ja, vad tror du hon svarade: »Kors, herr Grieg, och jag, som var så hes som en skeppare! Men gudilov, ett glas porter med en rå äggula gör alltid underverk med mig!»

Sten hade verkligen inte fått tillfälle att besvära den gudomliga med smicker, ty hela kvällen hade en ogenomtränglig krets av kändare beundrare,

bland dem von Bantler, hållit vakt kring den bedagade, men oförbrännliga värdinnan. Han hade anat det.

— Det kan bli av ovärderlig nytta för dig — att lära känna en sådan konstnärinna som fru Elsa Matterhorn! hade Jesper inträngande försäkrat, då han försökt övertala den blyge Sten att hörsamma inbjudningen, som meddelats honom genom baronen. Nå, hennes vita, mjuka hand hade han ju fått trycka och efter sin vördsammaste bugning förunnats taga åt sig en stråle av de grant blåsvarta ögonens hemlighetsfulla glans, som tycktes osläcklig, outsinlig, fast den bländat så många, otaliga. Det var allt. Sten kände sig alls icke besviken. Han fastslog blott för sig själv — som så ofta — att han haft rätt: man varken stjäl sig eller bryter sig in i en krets, som redan är hoplödd. Dock, just vid avskedet, mitt i det sista, uppspelt förvirrade surret av feststämda röster, enade i den likväl alltför välberäknade finalen — hade hon, fru Elsa, behållit hans hand i sin litet längre än han hoppats, och med en sakta nick sagt, lågmält, men betonat, så som endast hon kunde det:

— Å, sänd mig edra saker, så skall jag se på dem!

Att hon icke bett honom avlämna sina kompositioner personligen, stötte honom ej: det kunde ju tett sig som en obehövlig påminnelse om den visit, han självklart skulle göra. Och att hon icke

lovat sjunga något av, vad han gjort, innan hon sett det, var ju fullt naturligt och riktigt. Han kände sig emellertid alls icke tvärsäker, att hon ens skulle bry sig om att se igenom sakerna. Vänlig hade hon i alla fall varit. — —

Nej, aftonens stora och verkliga behållning för Sten var en helt annan, mindre märkvärdig, ny bekantskap.

Man höll just på att släpa henne bort till flygeln, som värdinnan skrattande slog upp åt henne — då Jesper och Sten trädde in i den rymliga salongen, vars inredning i gult och mahogny, badad av gulbeslöjade elektriska lampor, oöverträffligt passade dess härskarinnas fullmoget lugna, mäktiga skönhet. Hon, fru Elsa, som aldrig lät höra sig hemma — det visste en var — gnolade med lägsta halston:

— Varför ska man tvinga mig att sjunga! — allt medan hon skämtsamt med raska tag av sina bara, bastanta, praktfullt mjälla armar tvang ned den andra på pianostolen, som en lärarinna beskäftigt placerar ett motsträvigt barn.

Allt detta trugande tycktes fullkomligt onödigt, kanske roade det just därför hela sällskapet så ofantligt.

— Så! — Fru Elsa klappade litet i händerna, och log: Nu spelar lilla Ragnhill!

Ragnhill knyckte på sin smala, raka hals och strök med vita, långsmalnande fingrar över sitt otroligt burriga, nästan orangegyllne hår — henne

var den salongen och dess belysning allt annat än gunstiga — och sade med en klar, litet kärv röst:

— Barn ska ha sin vilja fram. Gärna för mig!

Och hon slog an, fast och obekymrat säkert. Alla satte sig till rätta; von Bantler sköt ljudlöst en fåtölj åt värdinnan, som med en nick sjönk ned och lade de härliga armarna fram i skötet, med händerna sedesamt över varandra.

Något väl uttryckslöst spelat, tänkte Sten till en början, fullt otadligt, alltigenom skolat, men — utan den lika obestämbara som oumbärliga känsla, varje äkta musikdikt krävde. Och då Beethoven, till på köpet! Ja, den lilla ranka fröken hade inte dragit sig för att självmant välja den störste. Dock, Sten fann sig bättre i detta, än i mången tolkning utförd av manliga virtuoser, som han hört — och sett! — spela Beethoven med ursinnig tillgjordhet, med rabiesliknande, krampartad överdrift — vrångbilden av äkta och ren lidelse. Hon visste, vad hon kunde, denna »musikälskarinna», hon lät detta vara detta. Man fick hålla till godo, eller låta bli. — —

Av en slump, den han grep i flykten, lyckades Sten en stund senare erhålla en slags tätatät med Ragnhill Ivarsson; — så hette hon, det var nästan allt, han den gången fick veta om hennes person — utom, vad den av sig själv och i yttre mening opåtagligt sade honom. Alla platser kring stora bordet voro upptagna. Sten satt vid ett

litet runt fönsterbord, halvt gömd av flygeln. Han såg henne från serveringsbordet styra en oviss kurs genom den pladdrande skaran. Hastigt uppspanade han en ledig taburett, tog den för sig och frågade, om hon ej ville taga den fåtölj, han lämnat. Hon blinkade, litet sömnigt:

— Tack, men inte ska jag köra bort er!

— Bevars, nej — vi få plats bägge, om ni tillåter!

— Nå. — — Hon slog sig lugnt ned på den erbjudna platsen med en assiett ananasglace och ett champanjeglas.

— Dricka lemonsquasch, när man ska festa, utlät hon sig, böjd över sina godsaker, det är inte i min smak.

Man såg citronvatten i betydande minoritet här och där i glasen.

— Nej, instämde Sten ärligt, ska det vara, så ska det vara.

— Ni är inte stockholmare! kastade hon om, och såg honom först nu riktigt ordentligt i ansiktet. Sten skrattade tyst.

— Nej — jag vet nog, jag surrar på i, en smula.

— Ja, tillräckligt. Jag har legat där nere och badat, flera somrar!

Hon nämnde ett par mycket besökta västkustorter, och tillade, i det hon snörpte på mun för glacen:

— Men annars talar ni ju vanlig svenska. Det

bör man väl kunna lära sig. Det är äckligt, när folk koketterar med dialekt. Jag sjunger aldrig — i sällskap — för då hörs mina tjocka, östgötska äll — det låter illa.

Åter måste Sten skratta: de där ällen klungo så oförfalskade, och verkade onekligen lustigt på denna smäckra, vidjelika tärnas lätta tunga. Han behövde inte möda sig för att underhålla konversationen, hon språkade på, flytande, men icke hafsigt:

— För mig var kusten som ett nytt liv, ett riktigt levande liv! Därhemma sitter man fast, man ser långt åt alla håll där också, ut över slätten, men aldrig träffar man andra än dem man känt i alla tider. Där nere vid havet fick man äntligen se, hur folk är i resten av Sverige.

— Östgötarna bli väl inte sämre för det? invände Sten.

— Tvärtom! parerade hon, men man får väl veta lite mer, än att ens egna är de bästa människor på jorden.

Han kunde inte bli förargad över hennes självsäkra ton, så lätt han eljest hade för att bli sårad. Utan att veta just varför, kände han sig tryggt utanför hennes skottlinje, de övermodiga små bekännelserna sårade icke honom, ty det var inte meningen. En röst från ringen omkring värdinnan, avbröt dem ett slag:

— Jaså, herr Örring, ni komponerar — låt oss höra något av er, är ni snäll!

Sten såg ovilligt åt sidan och mötte ett ögonblick von Bantlers ansikte, matt förgyllt av det läckert beslöjade skenet: där låg en underlig skymt av misshumör i de regelbundet förnäma dragen. Sten tydde den som ett stumt råd att avböja, och gillade det fullständigt. I älskvärd ton sade han:

— Helst inte, efter vad vi fått höra i afton.

— Å, vi hade inte för avsikt — att jämföra! svarades det under dämpat skratt, men fru Elsa avbröt, lugnt och godmodigt:

— Herregud, vi ser väl, att herr Örring har det så trevligt, att det vore synd att störa. Friheten framför allt!

— Ja, tack! mumlade Sten, pojkaktigt, lyftande sitt glas mot Ragnhills: Tack för ert spel!

Hon nickade kort och drack, men liksom mest för att läska sig:

— Tack! — — Det var bra, så få vi prata, i stället! Ja, tag inte illa upp, jag säger som jag menar.

Och hon höjde sina, icke särdeles stora, alltför blekt ljusgråblå ögon från glaset upp mot hans, med en medvetet otvetydig blick: »Er trivs jag med, låt oss tala, låt oss riktigt passa på.»

*

Jesper och Sten hade följt fröken Ivarsson och fröken Brattberg, i vars hem den förra ägde sin huvudstadsstation, och hur det föll sig, kom

Jesper att gå vid Ragnhills sida, Sten vid fröken Brattbergs, en nätt och skrattmild, nyförlovad ung dam, som tagit lektioner för fru Matterhorn. Efter alldagligt prat hade man skilts åt vid damernas port, och den avskedshälsning, Ragnhill bestod Sten Örring, var fullt likgiltigt korrekt, ja, verkade ovanpå den raskt väckta förtrolighet, hon under aftonen visat honom, påfallande kylig. Detta gav honom först något obehagliga funderingar. Men så mindes han den frispråkigt hjärtliga, soliga blicken: den trodde han mest på! Den var mera värd än hennes pianospel. — — Tysta hade de hunnit till torget, där spårvagnslinjerna snodde intill varandra och kaféorkesterns larm eggande flöt ut över ständigt rörliga folkströmmar, korsande varandra, glidande åt alla möjliga håll, liksom spåren. Sten undrade förstrött:

— Vad är det för en mara, som flugit på Jesper?

Plötsligt hejdades de på nytt, av en liten, hastigt hopknuten klunga nyfikna människor utanför ett kafés trottoarservering. En svettig hovmästare visade ut, med knuffåtgärder och fnysanden, ett par gäster, två helt unga män. Den ene, en liten blond student, försökte i det längsta beveka paradisets stränge överängel, men då han fann det hopplöst och märkte, att kamraten utan vidare gav sig i väg, skyndade han flämtande och bruten efter:

— Vänta — Rickard! Hör du — det var det

fräckaste — åhå —! Och han grep med berusad hjälplöshet den andres arm. Men denne, en betydligt grövre figur och mognare typ, slet sig häftigt loss, med arg och föraktfull brådska — och kanske utan hans avsikt råkade hans näve därvid drabba studentbarnet vid örat, så att mössan föll av. Det allmänna fnittret omkring blev till hånande gapskratt. Den större ynglingen var med ens försvunnen i hopen. Hans övergivne kamrat tog jämrande upp sin mössa:

— Ska du slåss för? — Inte ska du — du — slå mig, va? — Så fann han sig plötsligt lämnad åt sitt öde, högt klagande började han ropa, förgäves spejande bland folkflockarna:

— Rickard! — Rick—ard! Vänta lite!

Endast flinande, obekanta såg han, i tät ring, som dock nu så smått begynte glesna: man hade fått nog av det lilla frispektaklet. Då brast det löst för honom. Gråtande utan hejd stapplade han bort över torget, förbi Jesper och Sten. De hörde hans förtvivlade:

— Rickard, hör du! — Nej, han har — smitit — från mig! Det har aldrig hänt — mig — förr! Och min bäste vän skulle vara med! Rickard, min ende vän, min käraste vän — och han ger mig — fan!

Sten såg den trolöse olycksbrodern Rickard åka bort på en spårvagn i motsatt riktning, medan studenten gled hän i dunklet.

— Stackars pojke! sade Sten halvt för sig.

Von Bantler skilde läpparna för ett otydligt ljud, snarlikt en smackning, och inföll:

— Så går det ibland! — Men det går över också.

— Ja, när han blir nykter.

— Ja! Det är för resten en barnsjukdom, att vara full, och gråta för en vänskap. Man skall aldrig ta första steget, så slipper man bli — förrådd.

Sten undrade över detta bittra ord. Inte kunde han taga det åt sig, men nödgades betänka, att nog var Jesper den, som tagit första steget till deras vänskap. Hade han redan glömt det, eller ångrade han det? I senare fallet — varför så? Icke hade Sten förrått Jesper? För övrigt, kunde Sten överhuvudtaget på något sätt under denna afton råkat ge von Bantler någon anledning till den beska och liksom med förebråelse hemligt kryddade ton, som plötsligt skorrat fram ur varje hans yttrande? Så sporde han sig, medan de långsamt återtogo sin kurs mot väntplatsen i torgets mitt. Det pinade Sten att varken kunna svara eller fråga i det ämnet, han ville ej ådraga sig skenet av någon skuldmedvetenhet, som vore meningslös. Och fresta på slingerbultar ut i det likgiltiga, därtill var han för trött och allvarsamt stämd.

De stannade för att invänta var sin spårvagn. Sten såg redan den röda, som han hade att medfölja, i gnisslande kurva dyka ut ur en tvärgata.

Han räckte Jesper handen till god natt och tack för i dag. Baron von Bantler tog hans hand, och sade — med en outgrundlig blick, som icke ville eller icke orkade nå upp till Stens ansikte:

— Ja, du, kärlek är lika sällsynt som vänskap — men är åtminstone värd vad den kostar.

Och efter ännu en handskakning tillade han med ett tyst skratt, som blottade hans vackra tänder just i den framglidande vagnens ljusflöde:

— Hör du, min vän: tag lilla Rika, Hettys lilla Rika! — Hon vill säkert —. Ja, jag menar inte, gifta dig! Nej, bevars — men —.

Plötsligt upprörd drog Sten sin hand tillbaka:

— Jag förstår inte alls, hur du menar, utbrast han häftigt. Jesper höjde lätt på axlarna, och föste honom hän mot vagnssteget:

— Ja! God natt, Sten! Och sov nu riktigt gott!

VIII.

Vidar Hansson sökte en afton Sten Örring på en tid, då denne i regel plägade vara ute och äta. Rika gick där inne vid skenet av två ljus och gjorde i ordning för natten. Hon kände genast igen den där herrn, som rätt ofta varit uppe hos herr Sten. Därför nekade hon ej att släppa in honom, fast han föreföll henne obehaglig. Och särskilt denna kväll tyckte hon, det skymtade något dolskt tjuvaktigt i hans uppträdande. Leendet var lent och artigt, gången nästan smygande, men rätt som det var, blev ögonens uttryck så mycket fräckare. Dock blott för en sekund — försvinnande i ett långt blundande. Kanske var han en smula påstruken. Rika sade kort och gott:

— Det går ju an att vänta en liten stund.

— Ja, tills han kommer!

Och han klev snabbt in, kastade slokhatten på pianots lock och slog sig hemmavant ned vid skrivbordet. Rika sysslade med Stens bädd. Den saken vållade henne mycket extra besvär, ty Sten hade alldeles särskilda fordringar på lakanens fasta placering, dynornas läge och allt. — Rika är den enda kvinna, jag träffat, förklarade han

ofta, som kan bädda en säng, så att man direkt kan somna i den! Det gällde att bibehålla denna ära. Men främlingens närvaro brydde och oroade henne, hon visste inte varför, fingrarna fumlade, tafatta.

— Om jag kunde fatta, hur herr Sten kommit ihop med den där filuren! tänkte Rika förargad. Vems var felet? Hon hade ibland haft lust att fråga, men inte kommit sig för. — Det hade skett allra första tiden, då Sten vandrade omkring med sina manuskript. En dag hade han blivit anmodad att vänta på chefen i ett stort musikförlags pianomagasin.

— Var så god och probera! hade biträdet sagt med en liten inbjudande vink mot en svartblank, lejonfotad flygel, en Bechstein. Och som det blev lång väntan, fördrev Sten tiden med att höra, hur hans eget opus lät från detta förstklassiga konsertinstrument. Han hade så när råkat förgäta, var han befann sig och hela sitt ärende, då en slags mellanting av smackning och vissling kom honom att häpen vända sig om, med hejdade fingrar. Det undslapp honom ett något förläget:

— Jag trodde, jag var ensam —.

Den andre, det var Vidar Hansson, gjorde en besynnerligt osäker bugning, och sade lågmält, men betonat inställsamt:

— Min herre spelar härligt.

— Det är ett härligt instrument, svarade Sten och reste sig. Smickraren hade hastigt närmat

sig, och frågade om han fick presentera sig: Vidar Hansson, musiker —.

— Sten Örring, f. d. bokhållare, svarade Sten småleende. Blekingen ryckte till, mätte på nytt och liksom med ny blick sin nya bekantskap, och visade med ens — utan att veta det — en blandning av besvikenhet och skadeglädje. Han hade snabbt räknat ut, att de voro där i liknande ärende, olycksbröder, och att — denne bokhållare nog kunde få ofrivillig tjänst till Vidars hemliga förmån. Han såg så lovande välklädd och bortskämd ut — Vidar skulle bli hans förtrogne, vän och vägvisare! Sten å sin sida fann i Vidar en lustig figur — och just därför, att han så ovanligt illa dolde sina avsikter, föreföll han Örring mycket ofarlig. Sedan dess hade denna deras uppfattning av varandra åtskilligt förändrats, och det ej i angenämaste riktning. Sten lät sig icke så bekvämt plockas varken på pengar eller goda råd, och Vidar släppte icke godvilligt taget i hans rockskört, så länge det höll. Trots allt, trivdes de för några timmar i sänder rätt väl tillsamman: om musik och konst i allmänhet hade de överensstämmande åsikter, och när punschen gjort sin verkan, fick Vidar i fred skryta hur brett han behagade om sina segrar — de vunna såväl som de planerade — på konstens, och erotikens fält. Sten hörde på, som på sagor, nickade godmodigt och sade: — Skål!

— Skönt så länge han pratar, så slipper jag!

var Stens tanke. Och när Vidar blivit »rörd», kunde han prata som få. — —

Nu satt Vidar tillbakavräkt i stolen, daskande en stor notrulle i bordskanten, brummande och gnolande i oändliga modulationer.

— Han är ute på nattkröken ibland, Örring? sporde han plötsligt, med ett invigt tonfall, som retade Rika utomordentligt.

— Det händer väl, svarade hon mot väggen.

— Ja, men det får man inte säga om, pladdrade han; rösten lät oljad: och jag ska absolut tala med honom i kväll, jo då! Han ska få höra ett stort verk av mig, ser fröken, som jag alldeles nyss har fullbordat. En hel mässa, med körer och responsorier, men den handlar inte om nån sorts religion, inte — eller sånt där jox. Utan om kärleken!

Han gjorde ett huvudkast, sneglande efter henne. Men hon påskyndade sitt arbete och svarade ingenting. Då slog han till en visseldrill, så att Rika måste le, med bortvänt ansikte.

— Fröken förstår, det blir inte vanligt positivskrammel, det. Se, Örring, han är inte dum, inte alls, men lite feg av sig. Ger sig inte ut på djupen, som jag. Jag måste ha större form, kolossal orkestrering, med soli, som kontrastera, efter min idé. Idéer får man lov och ha, det kan inte hjälpas, det. Men Sten kan nog bli bra med tiden, bara han vågar —.

— Hå! lät det genom tänderna från Rika, kort och kallt.

— Jaha — ja, svängde sig den talföre besökaren, i det hans ivriga fingrar plöjde genom hårkrullet med en överdådigt läcker åtbörd, Sten är på god väg, han också, och förstår sig på disharmonierna, när han vill klämma till. Det är som salt i maten, ser lilla fröken! — Vänta —!

Han sprang upp, som en katt, med ögonen som tända fyrar, metallblänkande av egenkär och meddelsam iver, vänta, jag ska min själ spela lite för fröken!

Innan Rika hann vända sig om, satt han vid pianinot, med dinglande huvud och sträckta, eldigt dallrande händer. Rika förstod sig inte ett grand på, vad det var för fina saker, han bjöd på. Men, flyktigt road av den konstige kurren, dröjde hon några minuter, betraktande den spelande.

— Aldrig åbäkar herr Sten sig så där! tänkte hon blott.

Häftigt vred han sig halvt om mot henne, begärligt, segervisst; med en långsam blinkning, förblev han i denna sneda ställning:

— Nå, smälter du inte, lilla flicka? tycktes han mena.

Då slog det henne, vad det var, som så säreget vidrigt berört henne hos den tjusige musikanten: en svårfångad, men avgjord likhet med Konrad, hennes läskamrat, klockarpojken nere i Småland! Det var som en slickande, framfarande

och genast åter flyende låga i blicken, en glimt av lurande sattyg, som kunde göra en stackare mörkrädd, om han mött den under en enslig vandring i skogen. Hastigt mönstrade Rika rummet: allt var klart, och hon kunde gå, fast det tycktes henne nästan orätt att lämna den där herrn på egen hand i herr Stens bostad. Vem kunde veta, om han ej var i stånd att rota i skrivbordslådorna, dem Sten oftast lämnade olåsta: där fanns brev att tjuvläsa, cigarrlådor att tulla, kanske konstnärliga fynd att avskriva. Nå, herr Sten fick skylla sig själv, när han var så godtrogen. Just då Rika skulle förbi pianostolen, bakom Vidars rygg, kände hon hans hand, utsträckt som på måfå, girigt gripa om hennes ben, och innan hon hunnit glida undan eller hejda honom, hade han med ormlik smidighet slagit andra armen om hennes höft och svängt henne ned på sitt knä.

— Vad i jessu namn! fräste hon till, förvirrat hjälplös som i en ful dröm.

— Så ja, så ja, viskade han, och med en blick lik en eldtunga ur hopknipna ögon tvang han henne till en kort, liksom bedövad overksamhet, vilken han hänsynslöst begagnade till det yttersta. Rika trodde ej, att det var riktigt sant. Besinningslöst stötte hon båda händerna knutna framför sig mot hans ansikte, men han undvek dem vigt, de stämdes maktlösa mot hans bröst, och hon spände musklerna krampaktigt för att hålla

honom så långt från sig som möjligt. Vidar skrattade — ett tyst, ett väsande skratt, i det han med övermäktigt våld pressade hennes liv in mot sitt. Rusigt förtjust tänkte han endast:

— Hon skriker i alla fall inte, hon är förnuftig!

Men hon sparkade, hugg på hugg mot hans vrister och vador, och träffade ibland pianostolens ben i stället för hans. Båda delarna tycktes blott muntra och egga honom. Rikas händer hade, hon visste ej hur, lyckats slå sig fast, som låsta järnlänkar, om hans handleder, men han var starkare i sitt vilda anfall än hon i sitt rasande försvar. Så reste han sig, alltjämt i brottning, så att det knakade i hans rygg, och sökte välta henne över ända i den bäddade sängen. Då märkte hon, att hans krafter började svikta: han smilade väl, men med flämtande och torra läppar, och med en djup fära i pannan, som blossade under svettklibbiga kruslockar. Nästan hundaktigt bevekande mumlade han:

— Ä, seså, ja — så ja, barn lilla! — — Och han kysste henne. Askgrå i ansiktet skrek hon till. Genast från hans första angrepp, och mitt i tvekampens mummel, hade hon svurit, att icke med ett ljud tillkalla hjälp. Men nu visste hon knappast till sig längre — och äntligen lossades den drucknes omfamning. Uttröttad, minst lika mycket som hon, greps han av rädsla och nyktrade till — då en brännande örfil av Rikas hårda

hand kom honom att vackla mot pianinot, som gav en dov och liksom förtörnad klang.

— Satan! Akta dig! väste han. Men Rika flydde icke nu. Samlande all sin kränkta, förbittrade självkänsla, stod hon rak, lutad mot dörrposten. Hennes blick var som svartisen en bistert kall kväll. Hest, men utan en skälvning, sade hon:

— Är det ni eller jag, som ska gå —?

Aldrig någonsin hade Vidar Hansson påträffat eller ens kunnat ana tillvaron av en dylik företeelse inom Rikas kön och i hennes villkor. Det var också med mycket klent spelat övermod han genmälde:

— Ä, vi är inte på teatern! Vi är i Örrings rum, och där har ni väl inte mer att sköta i kväll.

— Det är sorgligt, att herr Örring har — och kan ha — en sån vän som ni! svarade Rika mera obehärskat, och om ni inte tvärt ger er i väg, så säger jag ifrån till herr Örring om allt det här — spektaklet, så fort han kommer hem!

Blekingen grinade till, styggt och lömskt.

— Det låter ni nog bli, så klok som ni vill vara.

Rika bet hop tänderna, hon hade förstått meningen: Sten Örring skulle inte tro, att allt tillgått så, som hon föregav, han skulle i stället misstänka något annat: att det var hon som gjort ett misslyckat försök, och ville hämnas! Nej, det fruktade hon inte, ändå. Men inom henne brände

och sargade en annan misstanke, född av denna avskyvärda våldsgärning: att Sten Örring om henne hyst och åt denne kamrat delgivit en sådan uppfattning, som överfallet antydde. Att han, liksom den där piglockaren, trott henne vara en vanlig lösaktig, en slinka som så många andra, färdig till vad som helst, fal för vem som helst. Om han själv, hennes herr Sten, sökt tilltvinga sig hennes gunst — det skulle dock aldrig kunnat gå till på det här gemena viset — så skulle det icke ha sårat henne, tvärtom. Väl skulle hon ju ha nödgats avvisa honom, men med förfärlig sorg, ja, kanske skulle hennes motstånd slutligen sträckt vapen. Men, om detta andra förfärliga verkligen var tänkbart — om han utpekat och prisgivit henne åt den där vämjelige skrävlaren, som sökt förföra henne, så ville hon icke leva mer, icke se Sten Örring i ögonen igen — hellre döden! Hela hennes väsen darrade för att nu möta honom, här inne, med den fräcke våldsverkaren mittemot sig. Första ögonkastet mellan dessa två skulle ju ge henne tecknet, varpå allt hängde; i sitt ytterligt uppjagade tillstånd skulle hon ofelbart, med eller mot sin vilja, få visshet därav, visshet om han föraktade henne så gränslöst djupt, eller — —.

Vidars sneda tjuvblick väckte på nytt hennes harm.

— Vad tror ni herr Örring ska tänka, om hur ni ser ut — när jag säger, att det är jag,

som smockat er på käken? Titta er i spegeln, bara!

Han spratt till, blixtsnabbt for handen uppåt kinden, som glödde i hans för resten gulgrå ansikte. Så ryckte han till sig sin notrulle, tog sin hatt och gick — utan ett ord, utan att se åt henne vidare, där hon postade vid dörren, kapprak, orörlig. Öppna fick han göra själv, stänga likaledes, och det gjorde han, så att det dundrade. — — Väl åter allena, överfölls Rika av en darrning, så att hon måste hålla sig fast i bordet, när hon släckte ljusen. Hon skulle velat skrika och okväda, slå sönder allting, härja som en galen. Men så stack tanken på Sten till i hennes själ, och hon knöt händerna, väsande fram förbittrade anklagelser, ensam i mörkret:

— Vad är det för vänner, han har! Vad räknar han mig för, eftersom han gillrar sådna här fällor för mig? Jag har väl varit för slät och fjäskig mot herrn, gunås — så han tror, det passar mig, vad för slag som helst! Joho — ja, nu håller han sig undan, nu blir han ute hela natten, förstås, och super sig full. Men jag ska vid Gud vänta honom, om så ska vara, till ljusa dagen. Han ska få besked — han ska få stå till svars —!

Utmattad höll hon andan. Hon hörde sitt hjärta dunka och slå, ont gjorde det i bröstet.

Men, så nådde henne plötsligt ett annat ljud. En malmfull basbaryton gnolade nere i trapporna,

och nalkades — den ljöd så oskyldigt, så sorgmodigt förstrött. Det var Sten, som kom. Rika tyckte, hjärtat stannat.

— Om han hunne in — och funne henne där — sådan!

Som en förföljd, ertappad brottsling smög hon ut ur rummet och in till sig. Där blev hon på nytt stående en kort stund. Hon hörde honom öppna och regla, hänga av sig rock och hatt med en liten trött suck, och så — hans lugna, fasta steg i den dova tystnaden.

Då sjönk Rika ihop, som en trasa, på en pall, slog förklädet över huvudet och grät — grät som en från döden benådad.

IX.

Sten hade ställt dörren till sin tambur på glänt, ej utan avsikt, ty han väntade ett överenskommet besök — ett sällsamt besök. — — Från våningen hörde han barnröster, kvittrande och jollrande, och så genom dem Rikas stämma, nästan lika glättig som de. Det var ingenjörens, den hetlevrade grannens tre små töser, som, medan deras pappa sov sin middagslur, passat på att njuta en liten frihet med kaffe och kakor hos »satjäntan», eller »tanten i köket», som de kallade henne.

Fröken von Kirsch var borta på middag hos en äldre kvinnlig släkting — en ganska avlägsen sådan — vilken önskade locka henne med sig som sällskap på en planerad sommartur i Norge.

— Stackars tant Frida, sade Hetty, om den saken, ensam är hon liksom jag, och mer till, ty hon har inga vänner. Är det inte min kristliga plikt att följa med henne!

Men majorskan Arnfelt hade livliga invändningar att andraga:

— Resa, på sommarn, vi vet vad det nöjet kostar! Och, vad är det för ett nöje: vräka ut sina pengar på dåliga, överfulla hotell, turistbikupor, där alla sticka varann, fast ingen känner

den andra. Riskera livet på usla båtar i de hemska, fula fjordarna, och dessa säterstugor, där man får allt möjligt i sin bädd — utom vila och sömn! Nej, vet du, när du är så innerligt välkommen, ja, efterlängtad ute hos oss! Jag för min del, det vet du nog, vill ha all tänkbar komfort.

Hetty fick knappast lov att leende instämma:

— Kära Rosa, du vet väl också, vad jag helst ville. Hos er har jag det bättre än någonstans på jorden för övrigt. Men, man måste uppoffra sig.

— Det har du inte blivit fet på! svarade den frodiga Rosa, bitter å väninnans vägnar. För hennes syn stod Hetty von Kirsch som den blinda självuppgivelsen förkroppsligad. Hetty, som gått miste om, som frivilligt avstått, från Göran Arnfelt. — Och Hetty blev alltmer undfallande:

— När nu tant Frida verkligen behöver mig, du?

— Hon? Om hon åtminstone bjöd dig på resan — stopprik som hon är!

Men då lyfte fröken von Kirsch, ruskande huvudet, sina vackra, bleka fingrar, bestämt avvärjande:

— Nej, Rosa — skulle hon bekosta min resa — så komme den aldrig på fråga ens!

Tant Frida var en härsklysten gammal dam, hennes nådebröd blev icke sött att spisa. Tjänare kunde aldrig stanna året ut hos henne, Hettys tur med Rika betraktade hon som ett rent underverk. Och Hetty visste nog att vakta sin

självständighet. Nu hade hon emellertid lugnt beslutsam gått att lyssna till den fruktade tantens övertalningsförsök. — —

Rika hade en gång för alla fått tillstånd att, när hon hade lust och tid, bjuda de små grannflickorna in till sig, men hon såg dem helst, när matmor var borta, så kunde de få stoja hur mycket de behagade, och Rika med dem!

Av och an gick Sten längs mattgången. Gardinen hade han dragit ned, så blott en liten springa släppte in en aning av den heta eftermiddagsglansen över förstadstakens glödgat vitgrå plåthav och den breda jättegatans dammigt svallande kanal. Det väntade besöket hade på förhand givit honom en lätt feber. Men ständigt måste han tänka på Rika och hennes små gäster!

— En sådan flicka! Stolt godhet — det är hennes natur! tänkte han. Hur skulle ej en annan ha bemött dessa stackars barn av en rå och hänsynslös far, som skymfat en, så som han Rika! Hon kunde ju knappast få passera honom i trapporna utan att befara en knuff och ett glåpord. Hans småttingar voro naturligt nog heller inga mönsterbarn. Ibland ställde de till förskräckliga, små bataljer inne hos Rika, och den äldsta — som fadern eget nog bäst kunde med — hade en gång, då Rika sökt medla i deras tvist, bitit henne i fingret, så att det blödde ordentligt.

Men hon visste ju, hur de misshandlades, hur förskrämda och vanskötta de tassade omkring i

hemmet, kröpo i vråar eller gömde sig i en skrubb, så fort de bara hört ingenjörens ilskna harkling och nyckelskrammel ute i förstugan. Så skulle de åtminstone få litet roligt i fred hos »satjäntan», när busen sov. Att de då snart, just för ovanlighetens skull, slogo sig väl ohejdat lösa, kunde ju ingen hjälpa, allraminst de själva. Mysande och moderligt kamratligt, ungefär som en stor, rar syster, trakterade hon dem, tröstade och muntrade dem som små hjälplösa och illa farna fågelungar, utslängda ur nästet.

Föreslog Sten någon gång på skämt en del trevliga spratt, som Rika och han borde spela en eller annan vedersakare, brukade hon tvärt svara:

— Asch nej, kan man inte annat än göra ont, så låter man bli. Det finns tillräckligt mycket ont i världen ändå.

Hon kunde verkligen annat än göra ont, medgav Sten för sig. Hur oöverträffligt, ja, hemlighetsfullt osvikligt, tyckte han, förstod hon ej att i allt gå hans önskningar till mötes, även de outsagda! Noga, men förstulet hade hon rättat sig och sin tjänst efter hans vanor, det föreföll, som kunde hon läsa hans tankar, tyda hans tystnad, ana hans blick, även när han vänt nacken till. Ville han ej störas, teg hon och skötte lugnt sina sysslor kring hans person. Var han hågad för samspråk, hade hon rätta svaret — eller inledningen — till reds. Den första tidens blyga skygghet hade hon övervunnit, men tillät sig

aldrig något närgånget. Hos denna enkla, unga tjänare vägde frimodighet och hänsynsfullhet jämnt, så som hos ingen annan kvinna, Sten lärt känna.

En ringning kom honom att avbryta sin vandring, han såg häpen på sin klocka: ja, det måste vara hon! På tå skyndade han ut och varsnade genast bakom de matta dörrglasen fröken Ivarssons stora, grågröna hatt med den väldiga vita plymen, som hon burit, då de senast råkades, och då hon till hans glada överraskning återknutit förtroligheten! Nej, lilla nåden tycktes otålig där ute! Hon skulle för ingen del få ringa om igen. Det kunde också väcka Rikas uppmärksamhet. Sten öppnade:

— Välkommen! sade han mycket lågmält, men hjärtligt. Ragnhill nickade kort, gav honom handen och en obekymrat munter blick. Han beundrade hennes säkerhet. Frasande i sin eleganta dress: i marinblått med matt silvergrå ränder på snedden, gjorde hon för första gången utan tvekan sitt inträde i hans lilla kula. Sten dröjde litet på stegen genom tamburen: han lyssnade, om jollret där inne hos Rika avstannat — om hon möjligen märkt och gissat något. Nej, det lät inte så.

Ragnhill Ivarsson vände sig flyktigt undrande om efter honom.

— Vad ni har mörkt här inne! sade hon och slog sig lugnt ned vid skrivbordet.

— Ja, vill ni, att jag ska —? Han stängde hastigt dörren, och ilade mot fönstret för att rulla upp. Hon lyfte en hand:

— Nej, ni ska naturligtvis ha det som ni brukar!

— Ja! — — Han smålog, litet förläget, det har jag minsann också. Ingenting annat än cigarretter

Ragnhill knäppte upp sin lilla jackett över det smäckra bröstet, vars silverskimrande spetsbräm pöste under hattbandets vita, darrande tyllrosett. Den fina, något tunna hakan doppade sig välbehagligt ned i allt detta utsökta stoff:

— Kära, goda herr Örring! Jag har inte bett få komma hit upp för att dricka vin och äta bakelser — utan för att få höra er spela.

— Förtrollande! tänkte han hänryckt, och bugade till svar.

— Jag menar, vad jag säger, fortfor hon, där uppe hos fru Matterhorn stimmar så mycket folk. Men, om ni visste, så vackra saker jag hört om er — om er musik!

Sten satte upp ett gäckande ansikte. Hon lät sig dock ej bekomma:

— Jo, av henne, Elsa Matterhorn — och ändå mer av Jesper! — Sten bemästrade en lindrig oro, väckt av dessa namn, och bjöd henne cigarrettasken för att stjäla sig till en spaning i hennes ögon — vilka mönstrade bordets fotografier och enstaka prydnadsting.

— Jesper von Bantler är ju er bäste vän, eller

hur? Jag tror aldrig, jag hört honom så överdriven i sina lovord, som när han har Sten Örring på tapeten — och det har han jämt nuförtiden, må ni tro.

Hon talade så alldagligt som om en gemensam vän, och Sten återfick lätt sin fattning. Men han funderade: — Jaså, de två, Ragnhill och Jesper. De ha talat om mig. Hon talar om honom. Varför har då han aldrig för mig ens nämnt hennes namn? Betraktar han henne som en alltför obetydlig varelse? Borde han å andra sidan verkligen tro, att det blott varit baronens fördelaktiga omdöme, som lockat henne att bete sig, som hon gjort? Någon vecka efter aftontillställningen hos fru Matterhorn hade Sten i Operans vestibul återsett Ragnhill, vid biljettluckan. Med tanke på det avmätta god natt, hon bestått honom den där första kvällen, hade Sten efter en artig hälsning dragit sig åt sidan, lämnande henne sin plats. Då hade hon skrattande ropat:

— Nej, pass! Inga ceremonier i kön!

Något brydd av de närståendes nyfikna blickar, hade han dock stannat kvar, ty hennes leende tycktes otvetydigt uttrycka önskan att träffa honom. Sedan hade de följts åt genom Kungsträdgården, pratande om den opera, de ämnade se: det var Salome. Sten, som sett den en gång förut, berömde dess lidelsefulla uppriktighet:

— Vad är väl det mesta, man eljest får till livs: koloraturgrannlåt och regementsmusik! Rich-

ard Strauss har känt och framhävt det djupt mänskliga i det så kallat omänskliga motivet. Nå, det vill säga, att prinsessan kysser profetens avhuggna huvud, det är ju bara ett dumt och avskyvärt påhitt. Det tror inte jag på, det intresserar mig inte. Men — hennes kärlek, hennes dyrkan, och förtvivlan sedan, när den i sanning orimlige Döparen klivit ned i sin brunn igen, det är väl så äkta, enkelt och sant gripande — och där borde ridån falla, så finge prinsessan och kompositören den sympati, de förtjäna. Inte sant, fröken?

Hon smålog, men svarade:

— Jag har ju inte sett den ännu. Gå inte och beskriv alltihop, så mitt nöje blir förstört. Men, herr Örring, hennes ton skiftade, kan inte jag också få höra er spela, edra egna stycken?

Han sneglade förbluffad på sin oberäkneliga följeslagerska. Vad menade hon med sitt »jag också». Hon hade ju aldrig bett om det förr, tvärtom, visat fullständig likgiltighet för hans saker. Sten visste inte, vad hennes brådstörtade intresse kunde vara värt, men han inbillade sig, att det egentligen mest gällde hans person. Att hon skulle förstå och uppskatta hans musik, förutsatte han ej ett enda ögonblick. Han svarade likväl mycket välvilligt:

— För all del, gärna, om ni har lust. Jag bor —.

— Ja, det vet jag, hos fröken von Kirsch —.

— Jaså, det visste hon! tänkte han, ofrivilligt varmare stämd. Så kommo de överens om tid. — — Och nu satt hon där uppe, i hans rum, ensam med honom, som hon sett två gånger i sitt liv.

— Det är en ovanlig flicka från landsorten! utbrast han för sig själv, hade verkligen stockholmsluften allena mäktat sådant åstadkomma? Som ett svar på hans outtalade undran flög det plötsligt ur henne, i det hon lade från sig cigarretten och gled bort till pianinot:

— När jag spelade för Teresa Carreño, fick jag besked, så att grillerna for sin kos.

— Var det på västkusten, det? skämtade han.

— Puh! Jag har väl varit längre än i den ankdammen!

En smula sårad invände Sten sakta:

— Jag tyckte, ni sade sist —?

— Ah, ja! Sist — — först, menar ni. Uppe hos Elsa, ja, då kände vi ju inte varann och jag såg ju, att det roade er. Herregud, en liten anka från östgötaslätten, som fått vingarna litet saltade nere vid Marstrand och Lysekil? — Haha! Jo jo män! Hon begynte spela med vaggningar och knyckar på sitt fräcka, lilla huvud, så att den vita plymen och det röda burret därunder — nu i den varma halvdagern nästan rostbrunt — försattes i löjligt obehärskad rörelse. Parodien var så mästerlikt elak, att Sten måste både rysa och gapskratta.

— Jo, jag duger allt till virtuos, jag! avbröt hon hånleende sin scen som konsertdiva. Och ännu med de smala fingertopparna hängande vid tangenterna, återtog hon:

— Pappa var gunås också dum och gav efter, och följde mig ut: i Berlin, Leipzig, Bryssel och Paris skulle Ragnhill Ivarssons storartade talang utvecklas, medels hörande och lärande. Det var ju lustigt nog till en tid — innan man lärde sig att skämmas. — — Säg, vet ni vad det vill säga, att bli döpt till ett underverk, när man bara är — ett vanligt sjåp?

Hon hade svängt sig häftigt om mot Sten; hennes ljusa ögon, av ståls och pärlors skimmer på en gång, blixtrade till, pupillerna vidgades, förbittrat stora och mörka. Förundrad fann han plötsligt, att hon en sekund erinrat om — Rika, Rika upprörd!

— Nej, svarade han, omedvetet, barnsligt öppet, nej. Varje misstanke om, att hon ånyo hittat på att göra honom till narr, var honom oändligt fjärran. Med hjärtligt deltagande trodde han sig nu äntligen skönja en kontur av hennes inre väsen, av hennes verkliga personlighet. Hon hade väl gått och trånat där hemma på sin rike pappas, grosshandlarens, lantställe, i ärvd och uppodlad fåfänga överdrivit sin begåvnings betydlighet — och själv i sinom tid trots smälek och bannor tagit sitt förnuft till fånga, tagit sitt rätta parti! Det var just i hans smak. Och han

tyckte, att allting nu stämde så rörande bra ihop: hennes korrekta, men väl intetsägande spel den där aftonen i en flärdfull likgiltig krets, och det skarpa självtadlet, det bittert franka avslöjandet nu. Hennes kylslagna värdighet mot tillfällig omgivning gjorde ju öppenhjärtigheten mot en enda, nyförvärvad vän dubbelt bedårande! — Lugnare, men liksom dämpat klagande, fortfor hon:

— Har ni då aldrig fått sota för er barndoms drömmar, för er ungdoms dåraktiga skryt? Allt, menar jag, som man ljuger i sig själv och småningom i andra med! Har ni aldrig fått uppbära fars och mors, syskons och tanters bleklagda förebråelser, för att ni inte höll det utomordentliga, ni lovade?

Sten skakade på huvudet, småleende vid tanken på far och mor och andra fränder — i detta sammanhang.

— Är det möjligt? utbrast Ragnhill, och knäppte sina nervöst sprittande händer över knät som för att tvinga dem till stillhet.

— Ja, förebråelser har jag väl fått, och förtjänt, jag som andra, förklarade han, men, något utomordentligt har ingen väntat sig av mig.

Ragnhill betraktade honom länge. Hon förstod alldeles icke den ro, varmed han givit denna bekännelse. Var han då verkligen något utomordentligt? Ja, det var så sant, Elsa Matterhorn och Jesper von Bantler trodde det. Hans älskvärda anspråkslöshet berodde väl kanske just på

medvetandet om sitt sanna värde. Det kändes ljuvt att få anförtro honom, rentut, vad man eljest fick akta sig att låta någon ana. Hon behövde ej blygas eller ångra sin uppriktighet: tvärtom, han visste tydligen att uppskatta den till fullo! Ragnhill smålog åter, och reste sig:

— Vill ni spela nu, då? sade hon, med nytt tonfall, och såg sig om efter någon bekväm plats. Där fanns ingen sådan, utom i den stora duchatelsängen, som draperad i sitt blektskära överdrag liknade en väldig divan. Så slog hon sig ned på dess fotända, tätt bakom pianostolen. Sten hade tyst och lydigt gått bort till pianinot. Han skulle velat be henne välja en plats längre bort, men efter en stunds tvekan började han spela.

— —

*

Rikas små gäster undrade, vad det var fatt. Deras snälla värdinna hade hastigt blivit så olik sig. Hon reste sig från pallen, där hon suttit mitt bland dem, och gick tassande hän till dörren, lyssnade, precis som de brukade göra, när pappa hördes nere i trapporna. Likadant återkom hon, satte sig hos dem, men besynnerligt butter och tyst. Om en stund försökte hon ju nojsa och skratta som förut, och de två minsta läto snart lura sig till munterhet igen. Men den äldsta, åttaåring, tittade med sina runda, bruna ögon upp under lugg i Rikas bleka ansikte, och sporde, helt otåligt:

— Vad är tant rädd för, säj? Det är inte roligt!

— Nej, tant är bara dum! utbrast Rika, och med detta gåtfulla svar fick lillan låta sig nöja. Pendylen inne i salongen sjöng sex.

— Seså, nu ska vi dansa i ring, manade Rika, och sen får barnen gå och lägga sig. Kom lilla Greta, och Vera — kom, Brita, och tag i!

Brita, den äldsta, hade svårt att behålla sin feststämning, men så klämde Rika till med »Hej, hopp, min lilla sockertopp» och ringdansen gick runt köket och in i salen och genom våningen, medan Stens musik klingade, underligt ensligt.

— —

Rika hade släppt ut töserna, sedan hon mutat dem med sockerbitar. Så var hon ensam igen. Trött och led åt sig själv ställde hon sig vid fönsterdisken, och såg ut i den höga, trånga gården, vars många rutor stirrande tycktes bikta all slags sommarödslighet och instängd vantrevnad. Hon tänkte dock ej på, vad hon hade för ögonen. — — Vad var det för ett besök, han fått, herr Örring, hennes herr Sten? Gång på gång hade en flickröst, klar och käck, men litet vass, skurit Rika i örat. Alltså, det var en ung dam, icke någon infödd stockholmska likväl, men ogenerad och högljudd. Då däremot hans, herr Stens, eljest fasta och klangfulla stämma höll sig så låg, att den knappt nådde ut till henne. Att fröken von Kirsch var ute, det visste han, Rika

hade ju själv i morse berättat därom och beklagat, att de för frökens obegripliga snällhets skull antagligen nödgades släpa med den gamla snåla änkefrun. Var det då av hänsyn till — Rika, som han talade så dämpat? Och vad tjänade det till?

Hon mumlade vresigt. Men så vände hon förargelsen mot sig själv: — Förbaskade dumheter! Vad rör det dig, tossa där! — Rika kunde bruka rätt starka ord i ensamheten, vilken vant henne att tala för sig själv som småbarn och åldringar. Hon tillrättavisade sig: Han spelade för en kvinnlig bekant, som tyckte om musik. Nå, det måtte han väl ha rätt till! Han spelte ju för många, herr Sten. Det var ju en lycka, att folk äntligen börjat bry sig en smula om honom — så att Rika, stackare, slapp vara ensam om den saken! Frestelsen att lyssna vid tamburväggen bekämpade hon med framgång, hon hörde ju ändå det vackraste hon visste: hans spel. Gud, så han kunde spela! Och i kväll härligare än någonsin.

Rika hoppade till, helt förskräckt: det ringde, på hans dörrklocka. Men pianinots toner ljödo alltjämt. Han hade således icke hört det. Rika ilade till dörren och såg ut: där stod baron von Bantler. Han hälsade vänligt som den förtrogne i huset, han var. Rika hade så när i hastigheten utslungat det djärva påståendet, att herr Örring inte var hemma. Det hördes minsann! Men med

ett kärvt litet löje sade hon, kort och gott, på eget bevåg:

— Herr Örring har damfrämmande.

Jesper blinkade småspydigt. Hans senfärdiga svar retade henne mycket genom en biton av gäckeri, som kunde gälla herr Sten:

— Så mycket bättre! Då ska jag inte störa. Men vill Rika hälsa herr Örring från mig, att jag har något att meddela honom — något av rätt stor vikt — för herr Örring. Ja, adjö, adjö!

— Jaha, jag ska nog hälsa. Adjö, herr baron!

Makligt vägande på stegen, med små vickningar på den lätta cylindern, skred Jesper nedför trapporna.

— Gud, så väl att han gick! flämtade Rika för sig. Musiken hade just tystnat, alldeles tyst var det inne hos herr Sten. — —

*

Ragnhills hand vilade på Stens skuldra. Orörlig satt han kvar framför instrumentet, vars strängmassa ännu skalv med långsamt händöende efterklang. Han fruktade att på minsta sätt påskynda det ögonblick, då den smala, vita men så smittsamt levande lilla handen skulle lyftas igen. Knappt en tanke hade han på, hur hans musik kunde ha berört henne, eller om den alls gjort det. Men detta tryck på hans axel, så lätt och dock liksom magnetiskt — klargjorde i ett slag för hans av den andliga spänningen

ytterligt finstämda sinne, att nu var förbindelsen mellan deras jag — åtminstone för en flyende stund — färdigknuten.

Det vållade honom en pina, då hon viskade:

— Tack! — — och drog sin hand tillbaka.

Ännu dröjde han som förut, rädd för sig själv och de känsloströmmar, han — eller kanske en hemlighetsfull tillfällets makt — frambesvurit, och vilka nu med pulsarnas hett forsande kraft drevo, jagade hans åtrå mot henne — som råkat utsätta sig för faran. Grumligt sjudande, ängslande tankar susade genom hans huvud — detta välformade och välvårdade huvud, varpå hennes blick vilade i lysten beundran.

Varför måste han alltid genast betrakta sitt hjärtas och sitt blods ömhetsbegär som en fara för — dess föremål? Var det en sjukdomsrest, ärvd från hans svårmodstyngda moder, denna självhämmande betänksamhet, odlad under faderns onaturliga trädgårdsmästartukt? Skulle den aldrig falla från hans bröst, han, som tagit sitt öde i sin egen hand — skulle han aldrig lyckas betvinga dess skälvosot, helt och fullt? — —

— Vad handla de egentligen om, edra vackra stycken?

Frågan kom som ett tanklöst barns flyktiga funderingar, om åskan eller havets sorl. Sten log, men som i en dröm: jaså, det hade hon icke lyckats utlyssna, ändå?

— Hå, ja — vad tror ni? sade han, godlynt

spefullt. Men strax trodde han sig ha sårat henne, och ville göra saken bättre:

— Å, om vad ni vill, Ragnhill!

Då kände han hennes armar, sakta, smidigt, knyta sig om hans hals, och hennes lena, ljumma hårburr kittla hans tinning. I hans öra viskade den fina, ljusa rösten, vars dialekt blott verkade så lustigt oskyldig:

— Gör en sång om mig, Sten Örring, en liten, liten stump, bara? Vad?

Det ringde som klockklang inom honom, bjudande, betagande: — Ingen annan kvinna som hon! Ingen annan som hon för dig!

— Ragnhill!

Brådskande, girig om sekunderna, slog han armarna om hennes liv, så att den fraicha sommardressen frasade. Han grubblade icke mer, frågade inte om eller efter någonting — endast kysste, kysste den smala, friska mun, som sökte hans.

I denna stund hade han icke en tanke kvar för Rika.

X.

Fröken von Kirschs matsal liknade en upplagslokal för någon handelsresande i damekipering. Stora bordet var skjutet bort mot ena kortväggen, och dignade under staplar och pyramider av linne, siden- och flanellplagg, lackerade askar och lådor av papp, fint spjälade, avlånga och runda, blanka skinnfodral för toalettartiklar, kängor, skoblock, och tusen ting. Mitt på det med gråpappersrullar omsorgsfullt täckta parkettgolvet ståtade ett par ytterligt präktiga amerikanska koffertar, till hälften fyllda med andra och liknande varor. Mera därav bredde sig även på den avstökade ekbyffén, på stolar och kakelugnsfris.

Fröken Hetty stod stel av trötthet mellan de gapande kofferterna, och försökte småle mot Rosa Arnfelt och Jesper von Bantler, vilka med lagom deltagande betraktade henne och bagaget. Majorskan var där som rådgiverska, Jesper på avskedsvisit före sommarresorna; hon tronade hög vid ett fönster, han satt halvgömd på tröskeln till salongen.

— Så där reser endast fruntimmer, och i synnerhet Hetty von Kirsch, anmärkte baronen, jag

kan fara Europa runt med en enda koffert, knappt hälften så stor som en av dina, och ändå uppträda fullt anständigt, var som helst.

— Ja, en herre — — och du, som köper allt möjligt, nytt, på den plats, där du stannar!

— Men jag säger dig, Hetty, inföll Rosa, glödhet och flämtande, fast hon satt orörlig som en gudabild, att ute hos oss behöver du ingenting mer än du går och står i.

Hetty skrattade kort och litet nervöst:

— Men jag kan ju tyvärr inte bli hos er mer än högst en fjorton dar — innan jag far till Norge med tant Frida! Och då vill jag verkligen ha allting klart.

— Ja, hon tar nog dina krafter i anspråk, och jämvikten med, inföll Jesper, och det är riktigt av dig att göra henne till viljes. Man får hålla på sin släkt.

— Det är lätt att säga för dig, utbrast Rosa, du, som far till din snälle, beskedlige bror Rutger på vårt härliga, gamla kära Spärrholma! Är det någon konst, det!

Jesper strök sin vita panna, och sade milt sorgset, överlägset:

— Missunna mig inte min lilla vilotid — jag kan tarva den bättre än du tror.

Den hjärtans goda Rosa föll genast undan, helt ångerköpt:

— Ack, kära Jesper, ja, du är beundransvärd, helt enkelt!

— Seså, jag undanber mig helst såväl lovsånger som klagovisor! Du kan ingenting veta om mina fel eller förtjänster. — Fröken Hetty spratt till, rynkande de finpenslade ögonbrynen. Även de två kusinerna lystrade. Det slamrade ute i köket, där Rika höll på med att i största hast laga litet middag. Men hon måtte blivit störd. En grov karlröst bullrade i kapp med kastruller och järnringar, och Rika hördes göra avbrott och invändningar gällare än vanligt. Hennes matmor skakade också med osedvanligt eftertryck på huvudet. Bistert utlät hon sig, som för sig själv:

— Så där! Den där dagdrivaren — till på köpet!

— Fosterbrodern? undrade Jesper med behärskad nyfikenhet.

— Ja — den får hon aldrig fred för! Så här framemot sommaren brukar det ändå gå an — men nu är han visst rent omöjlig.

— Jo jo, stackare! mumlade baronen i mustascherna.

— Ja, det är förunderligt! suckade Rosa Arnfelt; han känner väl liksom på sig, att hon är hans goda genius.

Jesper bet sig i läppen, lik en tjuvpojke på husförhör, och sporde helt menlöst:

— Vad är det egentligen, han vill henne —?

— För Guds skull, kved fröken Hetty, jag kan varken tala om det eller tänka på det. Jag borde längesen ha förbjudit de där visiterna.

Men — någon annan har hon ju inte, förstås, som frågar efter henne.

— Kanske han vill gifta sig —?

— Å, nej vet du — det är nog hennes sparbanksbok, som —.

— Ja ja, den är ju hennes egen. Det vore synd att beröva flickan den tillfredsställelsen —.

— Tillfredsställelsen —? utropade bägge damerna på en gång.

Från Rikas departement ljöd precis samtidigt en rysansvärd skräll, som om en plåtbalja slungats mot spiseln.

— Där hör du, vad karlen ställer till! sade Hetty upprörd.

— Ja! — — von Bantler höjde på axlarna: Nå, så har hon åtminstone triumfen att stå över en man — som vill åt henne.

Väninnorna bytte en blick, som sade: — O, den Jesper!

Han fortfor:

— Fast, nog kunde hon vara värd ett bättre öde.

Den i regel så besinningsfulla Hetty var alldeles ur gängorna i dag, och lät undslippa sig:

— Jag undrar just, var hon skulle få det bättre än hos mig!

— Nå, nå, kära du, avvärjde Jesper leende, jag tänkte ju nu på — amour.

Majorskan, som ville mäkla och avleda, grep Jespers tråd:

— Ja, kan du tänka dig, Hetty säger, att folk pratar här i huset om Rika, och —. Hon tecknade hän åt Sten Örrings rum. Baronen slog ut med händerna, med en oåtkomlig, liknöjd min. Men då inföll fröken von Kirsch i rättrådigt förakt:

— Det där skvallret tror jag inte på. Jag tänker, ingenjören, som hatar både henne och Sten Örring, sprider nog ut ett och annat om dem. Och Rika vet jag, var jag har.

— Ja, du! instämde Rosa livligt, och han då, en sådan allvarlig och hygglig ung man.

— I de lugnaste vatten — — tänkte Jesper, men teg försiktigt.

Nu tonade från pianinot inne hos Sten en dansmelodi, det var en av Griegs folkdanser, gladlynt, taktfast och käck. Men så avbröts den och följdes av ett gnolande, svärmiskt muntert — och så blev allt tyst igen.

— Han spelar inte längre sitt eget, sade då fröken Hetty, han har överhuvud blivit så förändrad på sista tiden.

— Hör du, inte blir han kvar i stan över sommaren? frågade majorskan med armarna i kors.

— Det låter inte så. Han stannar över midsommar, men vart han sen tar vägen, vet inte jag. Och inte Rika heller, säger hon.

— Det var ju mystiskt, skrattade Jesper, litet elakt.

— Men, tillade värdinnan, i höst kommer han tillbaka.

— Nå, då så, kom det från majorskan, som om hon ordnat hela den unge mannens framtid.

Baronen hade rest sig, tog sävligt hatt i hand och rock på armen, varpå han än en gång överblickade den förvandlade matsalen:

— Ja, adjö då, tack för den här tiden, och lycka till att klara tant Frida, och få mycket nöje — bägge två!

Och i det han gick genom våningen, sade han:

— Jag tittar in till Örring ett slag, i förbifarten.

*

Resbestyr hade i någon mån präglat även Stens lilla hemvist.

— Men du far ju inte förrän efter midsommar, undrade Jesper, sneglande åt den lilla handväska, som stod öppen på sängen. Sten snurrade runt framför pianinot; i hans drag förrådde små sprittningar och en då och då uppfarande rodnad, att något hänt honom, något, som oavvisligt behärskade hans väsen. Jesper nickade långsamt, redan innan Sten hunnit svara. Det lät tveksamt eller förstrött, då Sten sade:

— Ja — men över helgen kvistar jag kanske ut — först — ut i skärgården.

Jesper lät höra ett dämpat litet »hm!», som om han börjat nedsummera en rad poster på ett

hemligt konto. Men med en gäspning sjönk han så ned på sängen:

— Det var förståndigt, och, då har du ju en dag ledig i morgon? Det passar mycket bra.

— Hur så?

— Jo, ser du — det är en sak, som rör dig och ditt arbete mycket nära, och jag sökte dig härom aftonen i det ärendet — men du var visst upptagen —?

Sten krökte fingrarna baklänges och smålog åt sin egen ovana förvirring, som nästan liknade en njutning. Lyckan — det ville säga, kärleksäventyret — hade kommit över honom så brådstörtat, att han liksom tumlat hän i ett vågsvall, uppryckt med rötter och allt, bedövad men säll. Småningom hade han väl hämtat sig, men kände sig dock som omplanterad i en ny krukas jord, i annan luft. Han ägde icke längre andra drömmar och tankar, än hjärterusets, men tyckte sig så fri och stark som aldrig förr. Allt annat hade ju med ens flugit bort som dunster, långt fjärran, helt utanför hans nya, rosenskimrande värld.

Jespers uppsyn och tonfall föreföllo honom nu så märkvärdigt meningslösa. Det var som att tala med en främling, en obekant, vars likgiltiga sällskap man än en stund kunde fördraga så gott som något annat — till dess signalen skulle ljuda och ett förtrollat snälltåg med Eros på lokomotivet skulle brusa fram för att ila med honom till de saligas leende rike.

— Ja, jo visst — jag var upptagen.

— Dambesök? — — Det skulle låtsas vara ett gott skämt. Sten spratt till och blev röd, men hade lyckligtvis lätt för att skratta. Jesper smålog även, men en smula tvetydigt, och återtog:

— Nå, ja. Det var så, ser du, att fru Matterhorn, som tycker särdeles mycket om dina saker, har talat vid sin favoritackompanjatör, professor Alexén —.

Sten kunde icke återhålla ett litet grymtande. Jesper gick på:

— Ja, du vet, den utmärkte pianisten, vår säkerligen finaste, mest bildade kompositör —.

Sten hade ej den ringaste lust att tvista: han avskydde Alexén, men önskade nu bara fortast möjligt slippa från ämnet:

— Ja, jag vet. Men vad skulle det vara bra för?

— Vänta, du! — Han gav henne rätt i, att du var en kraft, att taga vara på. Men förklarade, att ännu fattades nog åtskilligt i din teoretiska underbyggnad. Han erbjöd sig att ge dig en kurs i kontrapunkt och kompositionslära.

Sten bugade lätt, med godmodigt gäckeri. Det angick honom ju så föga, allt det där, som Jesper satt och vevade ur sig med sin välsignade föreläsarton! Jesper fortfor:

— Professorn ligger i sommar på Furusund. Det vore ju då lämpligt, om du likaledes slog dig

ned där ute. Men först bör du nu, i morgon till exempel, uppvakta honom, så att ni få överenskomma —.

— Ja.

Sten insåg motvilligt, att han måste ge besked, och svarade:

— Ja, det kunde kanske vara bra nog annars, men det går nog inte. Du förstår, det passar inte riktigt.

— Men när han väntar dig —? sade Jesper förebrående.

— Ja, det är ju mycket snällt, men — jag ämnar mig inte till Furusund i sommar.

— Du ämnar inte —? Vad menar du, är det något, som hindrar —?

Sten hade inte annat svar till reds än sitt leende, nu något oroligt.

— Är det hem, du tänker resa? Kanske din mor har bett dig —?

— Å, nej — inte just det.

— Ja, då förstår jag verkligen inte, hur du ens ett ögonblick kan tveka att med allra största tacksamhet mottaga ett dylikt tillfälle — som sannerligen inte bjudes var dag och åt vem som helst. Jag glömde påpeka, att professorn lovat lämna dig denna utmärkta förmån mycket billigt —.

— För fru Matterhorns skull —? undslapp det Sten.

— Du är otacksam! sade Jesper torrt.

Undfallande svarade Sten:

— Kära bror, det kan nog tyckas så, och jag menade inte illa — men — — Och han skakade på huvudet och knäppte händerna, i allo en bild av den dumba halsstarrigheten.

Jesper reste sig långsamt, gick dröjande bort emot fönstret:

— Vart i Herrans namn skall du hän då? utbrast han.

Hans blick föll på skrivbordet — och fann av en slump en betydelsefull vilopunkt. Det var ett fotografi, som stack fram bland nothäften, böcker och brev. Det var Ragnhill Ivarssons porträtt.

— Jag tycker inte om Furusund, diktade Sten tankspridd; han hade aldrig varit där!

Men Jesper stod orörlig en stund. Man hörde flugorna dunsa mot tak och tapeter. Orörlig satt också Sten, hopsjunken, stirrande ned i sina händer, alldeles frånvarande, sömnigt nöjd med tystnaden. Därför såg han inte heller Jespers ansikte, vilket liksom stelnat i en gränslöst besk grimas inför Ragnhilds lilla förtjusande bild.

Det, som Jesper först helt nyss nätt och jämnt anat som en ringa möjlighet, hade alltså mot all rimlighet blivit verklighet — oerhörd verklighet. Själv hade han, den grymma och lömska slumpens ofrivilliga redskap, fört de två i varandras väg, och det oberäknade uppslaget var givet! Tveklöst hade de knutit sitt älskogsband,

korsande hans sista, käraste förhoppningar, vilka han trott så nära uppfyllelsen. Skulden var väl Ragnhills — hon hade svikit Jesper, som varit beredd att bjuda henne allt: sig själv, sitt namn, sin framtid, sitt liv. Och detta för denne pojkes skull, en ung och okrönt stackars konstnär utan ställning, utan någonting annat än ovissa planer, okända verk, drömmar — och en dunkel, ja, hotfull framtid! Sten Örring, som Jesper tagit sig an, beskyddat, hållit under armarna! Han visste nog, vad det var han gjort! Ragnhill — som på tumanhand med Jesper valt en nog så lätt ton, när det gällde Sten Örring — hon hade väl också för honom spelat falskt och dårat honom med smickrande jämförelser på Jespers bekostnad! Jesper kände det som en tröst i olyckan, att han dock beträffande sig själv hållit sig så varsam med förtroende mot henne. Han hade velat så smått ge henne lektioner i måtta och förbehållsamhet. Denna hans avsiktliga kyla hade tydligen haft annan verkan: den där lilla damen tyckte inte om uppfostran. Hon hade i smyg lossat de fina trådar, som Jespers kärlek spunnit kring hennes person, och till stödjekäpp vid flykten hade hon utvalt — — den där gröne ungherren! Jesper kände sig frestad att överrumpla den lycklige drömmaren där på snurrstolen med ett isigt hån:

— Jag vet, vart du ämnar dig! Till Ronneby, dit Ragnhill följer sina föräldrar, som ska dricka

brunn, medan du dricker stulen kärlek. Lycklig resa! Den drycken är nattståndens, ty jag har avsmakat den. Adjö, hälsa så gott!

Men han vände sig sakta inåt rummet och sade:

— Är du fullt besluten att avböja detta erbjudande? — — Det kommer antagligen inte att förnyas.

Han betraktade Stens sänkta huvud. Han kunde ha slagit sin knutna hand i dess tinning. Som besvärad av en osynlig fluga riste Sten på sig, såg upp på Jesper och märkte äntligen i dennes drag något nytt, som smärtade honom utan att han förstod det. Omedvetet sökte han besvärja detta underliga:

— Var inte ledsen på mig, Jesper! Jag beklagar uppriktigt, att du skall ha gjort förgäves, vad du menat så väl. — Tack!

Hastigare än vanligt gick Jesper förbi honom, och utbrast:

— Det är inte jag, som bör beklagas. Du behöver inte tacka mig. Det lönar sig alls icke. Farväl! — — Häftigt ryckte han upp dörren; Stens sömngångarton hade bragt honom ur jämvikten, besvikenheten överväldigade hans sårade stolthet. Stens plötsliga vaknande aning, som skönjdes nu i hans häpet uppspärrade ögon, retade Jesper än ytterligare, och fast Sten intet hunnit säga, öste Jesper ur sig ännu en störtskur:

— Nej, jag tror inte ett ord av vad du säger! Du hycklar bara, du ljuger för dig själv och andra. Du blir aldrig en konstnär!

Utan att stänga, skred han så ut genom den lilla tamburen. Som lamslagen satt Sten, stirrande efter honom. Fast Ragnhill ej ens blivit nämnd, ej ens med den dunklaste antydan, hade det nu slutligen klart gått upp för honom, att det var hon, som så hastigt och ohjälpligt skilt de två vännerna åt. Likväl kunde han icke rätt förstå von Bantlers besinningslösa utbrott, Jesper, som knappast någonsin låtsat om någon särskild böjelse för henne! Hade han rentav varit rädd för att leda sin nye väns uppmärksamhet i riktning mot Ragnhill? — —

Från köket hördes Rikas stämma, alldeles utledsen, rasande:

— Ge dej i väg nu bara! Fröken spisar middag, hör du. Jag har inte tid en minut längre! — Vill du gå, fyllbult!

Den berusade mannens svar liknade ett gurglande. Han halvgrät:

— Kan du inte gå mä mej en — endaste gång?

— Nej, säger jag. Pengar har du fått —.

— Ja men, Rika, Rika — nu innan du reser — re-eser!

— Ut mä dej! Linus! Annars så —.

Sten hade sprungit upp, i plötslig ångest. Men så slogs hennes dörr upp med en dånande fart,

och reglades igen, så det skrällde. — — När Jesper von Bantler just hämtat andan nere i portgången, drumlade Linus Lorensson svärjande och snyftande utför trapporna. — — Och med skälvande hand förde Sten Ragnhills porträtt till sina läppar, och glömde allt.

XI.

Societetssalongens höga fönsterrutor stodo på vid gavel både utåt havet och inåt parken. Men ej en fläkt rörde de nedfällda persiennerna, vilka förvandlade högsommardagens solglans till en gyllene brunaktig halvdager, skimrande som genom vissnade bokars rostfärgade kronor.

Uppifrån gymnastikvinden dundrade det dovt, som något slags taktfast åska, av patienternas övningar. Men tennisspelarnas engelska lystringsrop nedifrån de slitet och förbränt grågula planerna hade äntligen tystnat: hettan baddade där för starkt just nu även för de ivrigaste specialister i än så tunna klutar. Ute i förhallen höll fröken vid kassan på att inslumra över en flottig roman, och en kypare sög lugnt skvättarna ur ett par vischyvattensbuteljer. — —

Så, blev det stoj utav: en hel trupp ungdomar, herrar och damer, alla i vit flanell eller annat ljust och luftigt stoff, stormade uppför verandatrapporna, tvärs genom hallen, och salongens glasdörrar slogos upp som till fest. Det surrade lustigt av dialekter från vårt långa lands alla ändar, en liten oförskräckt sopran med tjocka »äll» från östgötaslätten gjorde sig särskilt gäl-

lande. Med ens begynte de alla, i fri korus, gnola Lehars världserövrarboston och par efter par gled hän över det glatta golvet, speglande likt ett blankfruset hav.

Ragnhill dansade »Änkans» vals med sin fästman, Sten Örring. Det var icke alls i Ronneby, de träffats. Det hade hon bara narrats för Jesper von Bantler! Varför skulle han vara nyfiken! Först hade de tillsammans uppvaktat hennes faster, som ägde villa vid Saltsjöbaden, och henne var det viktigt att värva för Sten, ty såsom Ragnhills gudmor och arvtant betydde hon minst lika mycket som föräldrarna, dem dottern sedan barnaår höll helt i sin hand. Och efter en rätt kylig — inom-som-utomhus kylig — midsommarhelg, styrdes kosan ned till Ragnhills hem, där även fastern och Stens mor och systrar snart infunnit sig för att övervara eklateringsfesten. Nu fördrev hela sällskapet rötmånaden nere vid västkusten. Det skulle vara en prövotid för fästmannen — innan han släpptes lös på bröllopsresa!

— Nej, vi bli ju lika varma igen, sade Sten, och stannade för att strax sjunka ned på den schaggklädda väggsoffan. Fästmön dansade ensam vidare ett halvt varv.

— Nå, så kan du åtminstone spela åt oss! ropade hon, med en vårdslös gest bort mot flygeln under läktaren.

— Ah, ja, herr Örring, söta ni — gör det, spela för oss! instämde de andra unga damerna,

och kavaljererna smålogo. Sten strök sig med näsduken över pannan och skakade på huvudet. Ragnhills klara ögon kisade, i det de sände honom en vass blick:

— Du är lat och högfärdig! sade hon med ett skratt. Då reste han sig suckande, traskade hän till flygeln.

— Fröken Ivarsson! sade konsul Bräm påpassligt bugande, och de valsade i väg, till Stens musik. Det blev änkans boston i oändlighet. Som en automat hamrade han på, med ett trött uttryck, som om han själv bara undrade, varför han åstadkom detta fåniga larm.

Sedan ett par månader, tyckte han, virvlade hela livet förbi honom lika tomt och intetsägande som denna melodi på modet. Han kände sig tvingad att tro, det skulle fortfara så i evighet, även om han icke rörde tangenterna med ett lillfinger. Varför satt han där i denna stoftskimrande halvdager och dunkade för dessa vita spöken med rödflammiga ansikten utan själ? Det var så sant, hans egen flicka var ju en bland dem, snodde liksom de runt på det glatta golvet, i famnen på den lille korkaktige mannekäng, med grönt sidenskärp om en lagom punschmage, som hette Rudolf Bräm! Vad angick det Sten? Han ville ju inte dansa, nå, så kunde han spela, så länge hon orkade hoppa. Då slapp han åtminstone att höra henne tala i den ton, hon använde numera, här i detta dårhussällskap. Hur sällsamt var ej

det underverk, Ragnhill bjudit honom på — efter det första, härliga, då hon gav honom sin kärlek som en önskegåva, daggfrisk, sollysande! Han tordes icke påstå, att hon själv verkligen förvandlats. Det måste väl snarare, tänkte han, vara ett slags konststycke, hon behagade överraska honom med, fast det långtifrån roade honom. Men det upprörande var, att hon själv alls icke ville erkänna det och förstå, vad han menade med hennes förändrade väsen, särskilt mot honom. Hon endast såg på honom, rätt flyktigt, med häpet uppspända ögon och ett oskyldigt litet löje, som i värsta fall kunde tydas: Gud, så kär i mig han måtte vara, eftersom han är så tokig!

Och kanske hade hon rätt? Vad hade han för framtiden väntat sig av henne? Väl icke den förtrollande, självförringande öppenhet endast för honom, den på samma gång frimodiga och veka hängivenhet, varmed hon berusat hans hjärta där uppe i hans tysta lilla rum — sedd och hörd av ingen annan? Nej, en sådan stund kunde icke förlängas, icke återkallas. Detta mötes gåtfulla sällhet skulle — om den kunnat bevaras — snart ha blekt och smält till intet all hans kraft att tänka och vilja, lusten att leva och skapa. Var icke likväl det, som sedan följt, också ömkligt värdelöst, ja, ovärdigt dem båda! Allt, vad Sten föraktade, och trott sig för alltid fri från, tycktes plötsligt ha blivit för Ragnhill det enda nödvändiga, samtidigt det viktigaste och naturligaste

på jorden: ytligt sällskapsliv med tusen narraktiga förpliktelser, tidsfördriv utan sken av personlig smak, alla slag av den ofruktbara verksamhet, som Sten brukade kalla »att figurera». Det krävde, utom kostym och mask, så gott som hela deras tid, och allra värst, deras samvaros intresse. De snålt tillmätta pauserna föröddes av idel utläggningar om effekten av senaste uppträdandet och beräkningar för det nästa. Försökte Sten någon gång fatta tag i sin lilla praktfågels vingspets, för att känna efter, om hjärtat därunder ännu klappade mot hans, så stack hon, stack med ett kvitter: »Vi ha inte tid att vara dumma!»

Han gjorde intet mer av sig själv. Gick han förbi en spegel, kunde han ha frågat sin egen bild: »Vad är du för en herre, vad vill du mig?» Hur var det möjligt, att icke Ragnhill såg detsamma? Var hon verkligen, sådan hon nu flög genom salongen, i sin rätta värld, och den hon skulle vara för att trivas, så hade han i stället tappat bort sig själv och tagit fel på sin roll. Kanske var det hon, som missräknat sig? Sten var villig att medgiva möjligheten. Men lät han undslippa sig en antydan åt det hållet, motades han ögonblickligen även där. Då haglade hennes beröm:

— Du sköter dig briljant, allt bättre och bättre! Du vet väl, varföre jag från början beundrade dig? För att du, en konstnär, ett geni som du är, ändå inte alls såg ut och bar dig åt som andra

sådana där! Nej, en artist ska vara en gentleman, min gosse. Tänk på Marteau! — Och inte något naturvidunder!

— Kära du, vem talar om sådant! måste Sten utbrista. Han avskydde också oklippt, ovårdat hår, illa knutna halsdukar och opressade benkläder. Men att den utvärtes anständigheten, som var en självklar sak, skulle utgöra den oumbärligaste, utsöktaste egenskapen hos Ragnhills ideal — det nedslog hans självaktning, och syntes honom plågsamt starkt bevisa, att de djupt, om också omedvetet, bedragit varandra.

Hon hade ju förälskat sig i honom såsom i en slags herrdocka; den dög, ty den var ståtlig och ny, annars skulle hon alls icke fäst sig vid den. Och när den kommit i hennes ägo, skulle den riktigt fulländas, precis i hennes smak, i det alldagligt korrekta. Naturligtvis fick han ju också lov att bli en stor kompositör — men först och främst det hon kallade en gentleman.

Sten lydde henne. Han kunde ju de där konsterna, som vållade så många andra huvudbry, och borde kanske nöjt sig med sin fästmös gillande på tu man hand. Men han kände sig löjlig, förnedrad, icke endast inför sig själv, utan även inför de andra, inför — figuranterna.

Ragnhills muntra tillrop nyss skorrade i honom. Det skulle nog gälla som ett skämt i gängse gnabbstil, men han fattade det ofrivilligt som en tvetydighet. Vissa miner och åtbörder, mer och

mindre beslöjade, av de andra nöjesdockorna, underströko hans misstanke, att hon avsiktligt hånat honom — honom sådan han verkligen var. Hon! Som knäböjt inför hans personliga överlägsenhet? Ville hon göra honom till en narr sådan som till exempel — konsul Bräm? Eller var det en dunkel hämnd för att hon blottat sig så hänsynslöst inför honom, eller för en besvikenhet på hans kärlek? Onekligen hade Sten snart nog måst förvånas över det oförväget företagsamma i hennes hemligaste förhållande till sin fästman. De saker, hon lockat honom till, överskredo mer än en gång gränsen för hans taktkänsla, men tycktes för henne tillhöra det självfallet berättigade. Ofta frestades han att fråga, var hon egentligen lärt sig sina vågade små påhitt, men en inre blygsel för hennes räkning hejdade honom. I hans förbluffade sinne ekade ett av Jesper von Bantlers spefulla älsklingsuttryck:

— Jo jo, må tro, vår tids unga damer —!

Men Sten anade icke, hur särskilt den halvkvädna visan på Jespers läppar gällde just hans fästmö. Sten sporde aldrig, hur många hon älskat före honom, men ibland, vem hon älskat mest. Hon smålog då som alltid.

— Lille Sten ska inte vara nyfiken. Det passar inte en karl! Det svaret gjorde ingen klokare. Men aldrig föll Stens tanke i det sammanhanget på von Bantler. Den mannen var ingen docka, allra minst i narrarnas stil.

Så återstod alltjämt den besvärande gåtan, varför hon behagat ringfästa just honom, Sten Örring, en ensam, frivilligt ensam, en »lat och högfärdig» sångfågel under himmelns sky. — —

*

— Det var rätt, vi roar oss i värmen! ljöd en något bräkande stämma. Grosshandlar Ivarsson kikade genom det öppna fönstret in från verandan. Hans fru och hans syster, blossande av svett, gluttade över hans axlar likaså in i salongen, där de ungas ljusa gestalter svävade omkring.

— Jaha, må tro, utlät sig frun milt, det går an, när en sådan gör musiken.

— Det är kanske lika bra som orkestern vid soaréerna, sade herrn.

— Ja, anmärkte konsul Bräm, om pianisten skulle strejka, så vet vi, var man kan få vikarie.

Gamla fröken Ivarsson, manhaftigare än brodern, svarade tvärt:

— Nå ja, Ragnhill duger också, försäkrar jag.

Dansen avstannade. Men Sten dunkade på, som om han ingenting märkt. Ragnhill skrattade, men i hennes lilla finhyllta ansikte, som tycktes fridlyst mot solbränna, steg en skär, förrädisk glöd. Och de safirblå ögonen logo ej med. Snärta sin fästman ville hon göra själv, som en okynnig flickunge piskar en boll, när det så kunde falla henne in, och hans tanke tycktes på andra vägar, än hon önskade. Men nu varsnade hon med plöts-

lig skarpsynthet, att hennes tillfällige kavaljer tillät sig — visserligen liksom på lek — göra Sten, och därmed även henne, en smula löjlig. Utan att besvara konsulns tack för dansen, gick hon mot dörrarna till hallen, och sade högt bort åt Sten:

— Tack ska du ha! Trubba inte din teknik i onödan med den där smörjan!

Bräm hade läspat hennes öron fulla med hänförelse över »änkans» gudomliga boston, »så superbt exekverad». Hon nickade åt fadern och de båda damerna, vilka hunnit in. Till synes dotterligt smeksam grep hon moderns arm, för att styra deras kurs och avbryta vidare dumheter.

Med små fjäskiga farbrorsbugningar spatserade grosshandlaren ut i salongen, rakt in i den åter slutna troppen av fnittrande och figurerande ungdomar. Viftande med panaman i ena handen, en kulört silkesnäsduk i den andra, steg han fram, gjorde halvvändningar av och an, snodde runt på en fläck, men blev icke en minut stående stilla. Hans kraftiga, men bentorra figur reste sig väl över de flestas, men bjöd knappast vördnad. Den vida, duvgrå bonjourkostymen flaxade beskäftigt om den vid alla hans ständiga, dock något enformiga rörelser. Det spetsiga, äppleröda ansiktet saknade ej en viss avgjord prägel av klokhet och världserfarenhet, men minspelet — med täta små blinkningar och rynkiga grin i ögonvrår och munvinklar — verkade utspekulerat,

avsiktligt, som medveten överdrift. Och, i öronsnibbarna dinglade guldringar, lockande till skratt.

— Herrskapet hinner med allt, pladdrade gubben nytert: vi ha spelat vår tennis i dag, jaha? Tagit vårt bad, jaha? Och dansat boston — jaha! Allt har sin tid. Men, nu kommer — allvaret. Allvaret, mitt herrskap!

— Å, vad säger grosshandlarn?

— Jo, minsann. Direktionen — det är fruarna och fröknarna så och så, och jag, och annat gott folk — ja, där ha vi ju konsuln, som också hör dit.

— Vi vet. Nå, direktionen —?

— Direktionen har beslutat, att basaren för ortens fattiga går av stapeln om lördag — eller söndag. Vi ha torsdag i dag, och nu får vi annat att göra än hoppa omkring så här, mina vänner.

Grosshandlaren skuttade och knäppte med nyporna. Det fnissades friskt. Ragnhills leende blev allt stelare.

— Jaha, så står det till. Lite var får bjuda till, rimmade den gamle lustigkurren, man gör sitt bästa, för sin nästa.

— Grosshandlarn är ju poet, sade Bräm, som själv skrev vers i album efter klassiska mönster, grosshandlarn får dikta en festprolog!

Det ämnade just konsuln själv åtaga sig. Han tillade:

— Och herr Örring komponerar musiken till — — en festkantat.

Damerna klappade händer.

— O, så bra påhittat av konsuln!

— Alldeles vad jag skulle till att säga — ungefär! utbasunerade grosshandlar Ivarsson, min blivande måg, herr Sten Örring, ger till basarens förmån en stor konsert, eller två!

— Utmärkt! Alldeles charmant! jublade damerna.

— Jahaha, min kære Sten — joho, du!

Sten hade farit upp från flygeln, sneglande åt »gåsflocken», som han kallade dem:

— Vad är det farbror hittar på för historier? Skall jag —?

— Jaha! Joho! Nu är det sagt! gastade gubben, med uppsträckta armar, skrattande så att klockans guldkätting daskade hans mage.

— Snälla Sten, inte ska du göra dig rar! förmanade den blivande svärmodern, och Ragnhill lät henne tala.

— Det hör väl till, insköt fastern, skrattande nere i halsen.

— Herr Örring kan ju alltid ta »Änkan», gnäggade Bräm.

— Herr Örring kan också spela sina egna stycken, förklarade plötsligt Ragnhill, det blir ett enastående program.

Hennes stämma, kall och fast, utan en darrning, lät som ett slags stridssignal. Alla de unga

lystrade. Men övermåttan förtjust instämde hennes far:

— Förträffligt, min flicka! En var får göra vad han kan!

— Och ingen skjuter på pianisten! pep en liten näbbig fröken, i vars öra konsul Bräm viskat som sufflör.

Sten hade kommit helt nära gruppen, och betraktade oavvänt sin fästmö — som ville han söka ett orakelsvar i hennes drag. Hon kunde slutligen icke undgå att låtsa om det:

— Ja, det är du naturligtvis gärna med på? sade hon, hastigt, som om svaret icke kunnat tänkas nekande.

— Tvärtom, mitt herrskap! utbrast Sten, med en lätt bugning. Jag är mycket smickrad av er åtanke. Men räkna inte på mig. Jag är övertygad om, att vem som helst av er ofantligt mycket bättre än jag skall kunna träffa publikens smak — och —

— Societetens, menar du? rättade farbror Ivarsson ivrigt.

— Och, därför även bättre tillgodose det vackra ändamålet!

Efter denna öppna lilla förklaring, ytterst lugnt och artigt framställd, och en ny flyktig bugning, gick Sten långsamt ut i hallen, där redan middagsgästerna strömmade in från verandorna. Vid byffédisken dröjde han och lät servera sig ett

glas kolsyrat vatten. Det rentav brände i hans hals, som av plötslig feber.

Innan han sväljt drycken, hörde han Ragnhills lätta steg bakom sig, och så kom det, han väntat:

— Pappa vill tala med dig.

— Ja, gärna, men inte där inne i gåsflocken. Vi träffas ju i matsalen strax.

Och utan att se åt henne eller salongen, vände han utåt verandan. En kort stund stod Ragnhill kvar där ute, följande honom med blicken, en blick full av retad härsklystnad, av fåfänga, sårad till raseri. Kassafrökens tämligen menande lilla löje märkte hon ej. Men de andras röster nalkades och ur det mångstämmiga kacklet ljöd grosshandlarens självbelåtna svada:

— Zigenarläger, jaha, det ska vi ha! Konsul Bräm och min dotter ska dansa en eldig fandango — och jag ska vara hövding.

— Med gullring i näsan också! viskade Bräm till närmsta lilla backfish.

— Men, vart flög han sin kos, vår kära virtuos! skaldade grosshandlaren, spejande mot sin dotter, som mötte dem.

— Blev han rädd? gäckades fastern.

— Sten hade fått så ont i huvudet, ljög Ragnhill snabbt, det är ju så varmt, och han har spelat för länge.

— Därför att ni ha dansat för länge, ja, bannade fadern.

— Vi få allt åska i eftermiddag, pustade hans

fru, tog sin mans arm, i det han skred i spetsen för skaran ut i hallen. I själva verket var det Ragnhill, som fått ont i huvudet, men det var icke enbart hettans skuld.

*

Ivarssons, det vill säga, grosshandlaren och hans syster, hade bekanta vid så gott som alla restaurangens bord, och konverserade åt alla möjliga håll. Den goda frun ägnade sig mera tillbakadraget åt matsedelns löften. Ragnhill låtsades göra detsamma, men iakttog förstulet fasterns miner och drog sina slutsatser därefter. Det blev allt tydligare för henne, att gudmodern-arvtanten delade de övriga badgästernas uppfattning av hennes fästman — och den kunde säkert icke kallas fördelaktig. Hon visste ju, att deras omdöme föga hade att betyda för hans sanna värde. Men nu gällde det icke att vara, utan att synas, att taga sig ut. Och Gud skulle veta, inte överansträngde han sig i det syftet!

— Sten dröjer! anmärkte fru Ivarsson litet klagande, i det hon benade en makrill.

— Han läser kanske stockholmstidningarna, sade svägerskan, med ett lömskt grin, som plöjde en stygg båge runt hennes utpekande skepparnäsa, ända ned om den bastanta, röda hakan, där ett och annat skäggstrå vippade som gles strandhavre. Så anlände han, bad om ursäkt för senheten, och slog sig ned mellan fru och frö-

ken Ivarsson. Grosshandlaren märkte nu, att andras blickar korsades över hans bord, på ett misstänkt sätt. Nå, Sten såg ut att vara litet stött i kanten, men det gick väl över. I varje fall borde man icke göra affär därav just vid middagen. Fryntligt vände han sig till den blivande mågen, fyllde hans rödvinsglas och föreslog en segeltur till kvällen.

— Vi få ingen vind, sade Ragnhill.

— Och jag skall arbeta, sade Sten, kort.

— Något nytt? En hymn till havet? Eller kanske en serenad? Grosshandlaren blinkade knipslugt åt sin dotter, men hon stirrade ned i sin tallrik med en min som vore hon helt allena.

— Ja, apropå! stack fasterns signalpipa in med ett gnällande, undertryckt skratt, har Sten läst det här — om, om — ja, var så god själv!

Ragnhill såg pilsnabbt upp, men arvtanten hade redan räckt ett exemplar av en huvudstadstidnings landsortsupplaga över till fästmannen. — Hon måtte haft bladet på lur i knät, tänkte Ragnhill. Intet anande hade Sten tackat och börjat läsa: det var ett badortsbrev från Stockholms skärgård.

»Vår med rätta firade sångerska bjöd med denna sin konsert badsocieteten ett utsökt nöje, så mycket mer som man sannerligen ej här blir bortskämd med verkligt god musik. Vad ackompanjemanget beträffar, behöver blott påpekas, att professor Alexéns lagerkrönta konst värdigt bistod

sångerskans. Däremot lyckades ej ens denne beprövade mästare göra njutbar den serie »Studier för piano» av en oss obekant herr Sten Örring, varmed programmet utfyllts. På tolkningen bör man troligen ej klaga — man kan svårligen neka sig en undran, om ens den främste exekutörs välvilja fullt ursäktar framförandet av så omogna, så tvivelaktiga försök i den för övrigt nog så goda genren: Lieder ohne Worte». — Först läste Sten halvhögt, men tystnade snart, och hans redan förut upphettade ansikte purprades häftigt. Men blott för ett ögonblick. Ett blekt, stelt leende var hans svar på alla spörjande blickar, och i det han nickande lämnade tidningen tillbaka över bordet sade han lugnt:

— En anonym musikbandits avund! I en bracktidning!

— Hah! — Det är — min tidning! genmälde tanten.

Grosshandlaren och Ragnhill hade samtidigt från var sin sida sträckt sig efter det olycksbringande bladet, och fadern fick det ju. Under omväxlande bestörta utrop och förvirrad tystnad genomögnade grosshandlaren kritiken över Stens alster. Med gapande mun betraktade han sedan sin syster och sin dotter.

— Ja men, ät nu också! kved hans maka.

Ingen tycktes ha hört uppmaningen. Alla stirrade på Sten, som på en missdådare, en bedra-

gare. Han svalde långsamt en klunk vin, och sade därpå, i alldeles oberörd ton:

— Jag har tänkt på saken. Jag ger den där konserten, för basaren, med mina egna stycken på programmet. — Tanten skrattade till, inom tänderna, det liknade ett anfall av hicka. Grosshandlaren bragte sin dotter tidningen, men nu lät hon den falla oläst på golvet, med en hatfull blick åt fastern.

— Gudskelov! utbrast denna. Jag reser på måndag! Och hennes gälla hån liksom svarades av ett plötsligt, bjäbbande gapskratt bortifrån konsul Rudolf Bräm. Konsuln spisade i damsällskap: en änkefru, stint blåröd, och en ung dam av de danslystna nyss ute i salongen. Ragnhill ryckte ofrivilligt till. Hon såg Sten, gulblek och med en lätt skälvning på handen, ställa från sig glaset, men hans blick hade fått en hård, hemsk glans, som både tjusade och förskräckte henne.

Han kunde alltså verkligen bli vred på allvar? Och månne, ej egentligen mest för hennes skull? Som i ett lätt rus slog hon honom på armen och sade:

— Du har visst lärt att kaschera dina känslor.

Men han missförstod henne, och tömde därvid sista droppen av olidlig förödmjukelse.

Herrskapet Ivarsson hade brutit upp och skred mot hallen — samtidigt med konsul Bräm och hans damer. Så kommo han och Sten Örring att mötas efterst vid glasdörrarna.

— Å, man kvävs! flämtade änkefrun.

— Jahaha! skrattade konsuln i ansiktet på Sten.

— Lymmel! sade Sten i ansiktet på Bräm.

Konsulns mage dallrade ännu av skadeglädjen under det gröna skärpet, som nu tycktes för hårt spänt, men flinet stelnade i hans fettglänsande drag.

— Drummel! upprepade Sten, med fasthet och eftertryck. Bådas sällskap hade stannat, och vänt sig om efter de unga herrarna. Även matsalens övriga gäster följde uppträdet med däst förbluffelse.

— Vad i herrans namn! utstötte den häpne grosshandlaren.

— Nej, men Sten då — — är du då rent —! ropade hans fru, häpet mönstrande de två obekanta damerna, vilka viskande dragit sig inåt byffén. Rak och orörlig dröjde Sten ännu:

— Hörde ni, drummel, vad jag sade? Konsuln ryckte på axlarna och sade, i det han gick vidare:

— Man får inte räkna med en tokig!

— — Båda sällskapen drucko kaffe på verandan.

— Du måste be om ursäkt, förklarade Ivarsson för Sten.

— En fähund slår man, svarade Sten.

— En egendomlig samtalston, Sten börjat använda, anmärkte fastern, med illa dold förtjusning. Men gamla frun var förtvivlad.

— Herreje, kära gosse, om man förgår sig, så ska man inte skämmas för att göra det gott igen.

— Jag vet, vad jag bör och skall, vidhöll Sten; han hade fått fram ett visitkort och ett litet kuvert.

Med förtegen, feberaktig iver följde Ragnhill hans åtgöranden. Öppet ville hon ej deltaga i tvisten, men Stens upprördhet roade henne som en karaktärsroll på teatern. I Stockholm hade hon en kväll sett en arbetare, nykter och välklädd, medelst ett träffsäkert dråpslag fälla, först en, och så en andra, fullvuxen karl i gatan, så det sjöng. De hade på något sätt besvärat hans hustru, som under den raska tuktan stod väntande ett stycke därifrån. Sällan hade Ragnhill så avundats någon kvinna. Hade det varit hennes man — å, vilken natt han skulle fått i belöning! Hon kunde ha applåderat.

Men om han icke segrat, eller om hon själv indragits på ett obehagligt uppseendeväckande sätt — — ja, det vore ju en annan sak, och det hade hon alls icke tänkt sig in i. — —

Sten skrev på kortet:

»Herr konsul Rudolf Bräm.

Var och på vilken tid kunna vi träffas på tu man hand? Jag föreslår söder om lotsklippan klockan sju i afton.»

Han bad kyparen bringa kortet och återkomma med svar. Detta lät icke vänta på sig. På konsulns visitkort stod endast:

»Med största nöje!» — — Sten nickade.

— Vad är det där för korrespondens? undrade gubben oroligt.

— Nu är saken klar! svarade Sten, och man bröt upp.

*

Ett tungt lag av regnmoln steg i sydväst ur fjärran bakom de branta uddarna. Ännu låg hamnfjorden blek, men en oanat mäktig vind bar ovädret över havet in mot de glödheta stränderna. Dess kylande anda svepte redan om Stens kinder, vilka även väl kunde behöva svalka, där han otålig vandrade av och an längs vattenrandens vall av tånghöljda kiselstenar. Minst en gång i minuten spejade han över lotsklippans lågsluttande rygg inåt land, men den snäckvita badortsvägen slingrade öde mellan klöverfält och stenrösen. Sten ämnade föreslå knytnävskamp: vid tennisspelet hade han märkt, att konsuln var ovig och löst pussig i kroppen. Lömsk beräkning och påpasslighet gjorde honom däremot till en lycklig krocketspelare. Stens betydande längd innebar ju alltid en fara, men, spänstig och muskulös var han i vrede ej att leka med. I regel hyste han en oövervinnelig motvilja för

att slå en medmänniska i ansiktet — hans seniga och fasta nävar liksom ryste tillbaka för att fräckt omändra ett Guds beläte. I detta fall tycktes denna försvagande känsla alldeles utebliva.

Hur som helst — han måste nita sina hårda knogar i detta vidriga ansikte, ty eljest — eljest var allt förlorat. Allt —? Ja, vad var det egentligen, han måste slåss för? Var det icke för Ragnhills skull, för hennes och hans heder, för deras kärleks ära? Kunde han påstå och bevisa, att Bräm förbrutit sig mot den? Det visste han icke. Nej, egentligen var det hela sin nuvarande, falska och förnedrande ställning, hela den dumma och nedriga figurantvärlden, han måste slå — slå i ansiktet, som råkade bära den lille pomaderade, av flott och egenkärlek skinande konsulns drag.

Eljest ginge det förlorat, det enda nödvändiga — aktningen för sig själv. — —

Med ens mörknade bergväggarna runt fjordens strandbåge. Vattnet fick liv som för en jättes pustande, det krusades, blygrått över djupets kalla grönblå. För ett ögonblick lyste det åter upp över bukten: bryggornas och förtöjningspålarnas slitna virke, de kalslipade hällarna, de vaggande jakternas master och bord, allt detta fick, eller liksom gav ifrån sig, ett inneboende, spöklikt sken, nästan kritvitt mot det hotfullt mörka i rymd och hav. Men så, med ett visslande vin, hann störtregnet fram — dränkande kusten i en ogenomskådlig töckensky.

— Fan är ute och luftar sig! mumlade Sten rasande.

Någon konsul hördes ej av, sågs ej till; han borde längesedan varit där, innan ovädret kom. Det var nog icke det, som hållit honom borta från mötesplatsen. Han menade väl på allvar, vad han sagt: »Sten Örring var en tok, som han inte gitte byta ord eller slag med, som han på sin höjd kunde — skratta åt.» Sten kände sig plötsligt smått benägen att dela den åsikten. Allt vad han företagit sig sedan förbindelsen med Ragnhill knöts, och i all synnerhet just denna gräsliga dag — — det var honom i grund så främmande, som om det skett under hypnotisk sömn. Medan den förtidiga skymningen djupnade omkring, tyckte han, att det liksom klarnade upp inom honom. — — Drypande våt, utan rock och paraply, kom Sten Örring genom parken upp mot societetshuset. När han hunnit trappan, slog ett skallande körskratt ned över honom som en åska. Han hejdade sig: han tyckte sig i detta skadeglada larm urskilja både Bräms och Ragnhills röster, men se någondera kunde han ej. Utan att fråga efter dem eller besked, vände han om, drev ut i regnet igen, hem till sin bostad, ett vindsrum i en skepparstuga.

Först långt fram på nästa förmiddag sökte han familjen Ivarsson i deras hotellvåning, men fann den stängd. Betjäningen besvarade med lindrig undran hans frågor: grosshandlarens hade rest

helt brådstörtat tidigt på morgonen, vart visste man ej. Det var visst någon affärsangelägenhet, gissade portieren. Sten gick tillbaka till sitt, grubblande över detta oväntade budskap. Dock anade han innebörden av denna flykt, som föreföll honom planerad av den målmedvetna arvtanten. Man ville tvinga honom att bryta förbindelsen, eller nedlåta sig till ytterligare förödmjukelser. Han hade fattat sitt beslut, när han senare på dagen erhöll per lokalpost ett rekommenderat brev, innehållande — den ring, han givit Ragnhill, samt följande rader av hennes far:

»Herr Sten Örring!

Ännu vågar jag förmoda, att Ni inser det orimliga uti en fortsatt förbindelse mellan Eder och oss. För Edert beteende mot konsul Bräm har jag personligen utverkat överseende. Själv kan jag icke längre ägna Eder sådant. Min dotter motser tacksamt sin ring under ovanstående adress.

Beklagande Eder och henne,

tecknar jag
Ivarsson.»

*

När Sten uppfyllt den i skrivelsen meddelade önskan, började han omedelbart själv reda till uppbrott. Som om en susning i hans huvud plötsligt upphört, som om ögon och öron befriats

från envist saltvatten, kände Sten en sällsam, inre lättnad. Han insåg till fullo, att grosshandlaren haft rätt. Han kunde knappast fatta, att han överhuvud låtit locka sig in i en sådan orimlighet som denna nyckfulla lek med känslor och personligt värde, vilken nu så hastigt och nyckfullt ändats.

— Ja, alldeles tokig har jag varit, sade han till sig själv. Och än en gång kom han att erinra sig sin älsklingsleksak, glasröret med den lättrörda purpurvätskan. En dylik leksak hade han varit i en sprittande livfull och okynnig liten hand, som äntligen behagat släppa honom.

Hur lätt kunde den icke också slagit hans liv sönder i värdelösa bitar!

XII.

— Nå, redan uppe igen!

— Ja, Rosa, komma hem — det var vad jag bäst behövde!

— Ja ja — och som jag sagt, det var gumman Frida mycket mer än reumatiska febern, som knäckte dig, Hetty lilla! Jo, Göran bad hälsa dig detsamma: man bör akta sig väl för rekreationsresor — som lägger en på sjukbädden!

Solbränd som en skördepiga, beskäftigt pratsam som en vindleka i sommarblåst, seglade Rosa Arnfelt in i salongen, där en lätt doft av naftalin ännu stred mot eau-de-cologne och viol. Rika följde efter, och höjde mot septembersolskenet en kristallvas fylld med astrar och krysantemum. Hon sporde:

— Är det inte en fin bukett, fröken får?

— Å, underbar — kära Rosa, du är då alltid snäll.

— Får jag servera te? frågade Rika, sedan hon ställt vasen på bordet framför den sjuka. Fröken Hetty nickade. Hon halvlåg i gungstolen, med sängkudde bakom sitt förnäma, gråblonda huvud: blek hade hon blivit, magrat hade hon, så att de klara ögonen lyste större och ljusare

än eljest. Det var en nervöst reumatisk åkomma, som överfallit henne på hemvägen från Nordlandsturen. Utpinad, alldeles förbi, hade hon släpat sig — eller rättare, släpats av Rika — sedan tanten äntligen förbittrad övergivit dem, tillbaka till Stockholm.

— Jag vill dö i min våning, hade fröken von Kirsch då kvidande sagt till Rika, men denna hade svarat i sin fränaste ton — vilken i vanliga fall kunde fresta frökens enastående självbehärskning över hövan:

— Ja, nog vore det snällt, om fröken lät bli att dö i sovkupén. Redan då, mitt i färdens vanmäktiga vånda, hade Hetty måst le åt den välmenta kallduschen. Väl hemma igen, något hämtad, härligt ompysslad, fick hon sig — jämte Rosa — ett hjärtligt skratt åt Rikas hållning under sommarens äventyr. Ivrigt inföll Rosa:

— Ja, vem vet, hur det gått med dig, utan flickan — ensam med tant Frida!

— Å, ja du, hon fick inte alltför höga tankar om Rikas förtjänster, inte om mig heller, som matmor betraktad. — »Jaså — detta ska kallas en modern kammarjungfru, ditt allt i alla! Är hon sådan, denna oersättliga Rika. För min del får jag säga, att hennes svar och hennes fasoner — jag säger ej mer — tyda på — en dålig kvinna.» Så där lät det på tant Frida!

— Nå — inte passar Rika för henne just.

— Nej, och sina vackraste sidor vände hon

inte heller åt gummen. Jag måste gripa in ibland — — gudskelov, att det är över.

Hetty sträckte trött armarna utefter stolens stöd, och Rosa, som slagit sig ned på en puff bredvid, gungade lätt sin väninna.

— Nå, och vad säger du, sporde majorskan, åter, litet för hastigt, allvarsam, om det här —?

Hon tog från bordet ett par häftade böcker, det var fallna kvinnors bekännelser, förförda flickors dagboksanteckningar. Med en barnlös, men varmhjärtad och livlig dams mångfrestande och okritiska intresse omfattade den goda Rosa Arnfelt allt dylikt, som kunde sätta hennes moderliga och andra vackra känslor i rörelse. Hon hade lånat dessa skrifter åt Hetty till reslektyr, men de hade icke kommit till användning förrän nu — under konvalescensen.

— Usch, ja, Rika läser högt för mig det där — men vet du vad, jag tycker inte om det.

— Låter du Rika — —? Rosa hejdade sig, helt snopen. Den omnämnda hade åter uppenbarat sig och bjöd te.

— Nej, fortfor Hetty von Kirsch, sedan hon övervakat serveringen och själv fått sig en kopp varmt vatten med socker och en citronskiva, det säger också Rika. En flicka, som haft ett någorlunda hederligt hem och fått anständig tjänst hos hyggliga människor — och som — faller, så djupt, därför att en student olovandes kysser henne en gång, och därför att hennes händer bli

röda av arbetet — den flickan är inte mycket värd!

Med en huvudruskning, och en liten blekt skär rodnad på kinderna, lutade fröken Hetty sin i schalar och pläder insvepta gestalt makligt till rätta. Rosa Arnfelts granna, frodiga drag hade fått på sig en tokroligt osäker min, hon granskade nästan blygt Rikas händer, som långtifrån att vara grova och osköna, dock buro tydliga spår av flit och möda från tidigaste år. Och lyftande blicken, alltjämt liksom i hemlig respekt, upp mot detta lilla, breda, men allt annat än fylliga, ungmöansikte, så underligt blekt och slutet, trots den smala röda munnens godlynt sluga löje, utbrast majorskan:

— Ja ja, ja ja — det kommer an på, hur man tar livet —.

Det ringde, och brevlådan smällde till. I det Rika gick, sade hon:

— Livet — — ja, inte är det fint att ta i — om man bara är rädd om händerna!

De två damerna betraktade varandra, och Rosa lade fundersam den fallna martyrens dagbok ifrån sig, under höstblommorna.

— Brev till fröken, från herr Örring! mässade Rika utifrån tamburen, torrt och gällt, med en härolds dryga ton. Rak och rask, med blicken i golvet, avlämnade hon posten, och försvann likaså. Ingen fick — eller kunde — märka den våldsamma hjärtklappning, som plötsligt över-

rumplat henne. Men ute i salen stod hon ett ögonblick stilla, stel som en död bild — och smög så ut till sig, lämnande dörrarna på glänt.

— Herr Örring, ja! ropade fru Arnfelt, på nytt sprittande av iver, ja, han förlovade sig ju i sommar, såg jag i tidningarna. Vad var det för en flicka — Ivarsson, vad?

— Ja — Ragnhill Ivarsson! — — Fröken von Kirsch bröt brevet och talade, medan hon genomögnade skrivelsen. Ett utmärkt parti, efter allt att döma, mycket förmögen familj, fadern grosshandlare, modern född Betonius, gammal ämbetsmannasläkt. Mer vet inte jag — — kära barn, vi blevo ju rent häpna, när vi sågo annonsen. Vem hade kunnat ana —?

— Nej! Men bra roligt i alla fall: den gossen både behövde och förtjänade en präktig hustru, du. Ja, i högsta grad.

— Ja visst! Men, vet du, vad han skriver —? »På grund av min mors dödsfall kan jag, mot min avsikt, icke återvända till Stockholm förrän i slutet av denna månad, då jag vore tacksam att åter få taga mitt rum hos Fröken i besittning.»

— Hans mor —! Å, stackars, alltså föräldralös nu?

— Ja. — — Ja, du, men han hade visst redan långt förut glidit bort från de sina. Han är ett huvud för sig, herr Örring.

Rosa nickade sakta; tårögd stirrade hon rätt ut i den solfyllda salongen:

— Kanske det! — Ja, han är nog det. — Så mycket nödvändigare, att han faller i goda händer! Goda — och rena.

— Ja! — — Fröken von Kirsch kallade:

— Rika! — Vet Rika, vad?

Intet svar. Rika tycktes ha lämnat våningen. Men så tonade en dov, flyktig klang innefrån Stens tomma rum: som om en andehand rört en tangent på lek. Majorskan hoppade till och såg på Hetty:

— Spökar han?

Hetty log, road av väninnans undran och av det hon själv berättade, lågmält:

— Å, det är Rikas dammviska! Hon gör sin lilla förmiddagsstädning hos vår bortreste ungherre. Där är skurat redan en gång efter vår hemkomst, där vädras alla vackra dagar, och dammas så fint, möblerna och pianinot, som du hör — och allt. Herr Örring kan få komma när som helst.

— Rörande! utbrast fru Rosa med ett skratt och slog hop händerna.

— Ropade fröken? ljöd Rikas röst genom våningen, lugnt och kort.

*

Driven av en oförklarlig maning hade Sten efter den plötsliga brytningen med Ragnhill och hennes familj, styrt färden till den lilla staden vid ån, där hans mor bodde. Gärna skulle han velat

slippa alla muntliga redogörelser och beklaganden av det skedda: han hade ingen lust att förklara det eller söka rentvå sig själv. Men någonting, han visste ej vad, sade honom, att han skulle ångra, om han icke nu närmade sig de sina, särskilt sin moder. Denna hade väl, liksom hans syskon, funnit partiet i yttre hänseenden utmärkt, men fullt förtroende hade hon icke fått för sonens vackra och talangfulla fästmö.

— hon är ju söt och fin, hade systrarna svarat på moderns misstrogna antydningar.

— Jaha, men hon gör narr av allting i sitt hjärta, försäkrade gamla fru Örring, och jag är mindre trygg för gossen nu än någonsin förr! Hå hå ja ja —. Och så hade följt oändliga klagovisor och förböner, vilka som en litania mätte den bekymrade moderns ålderdomstid.

Sten hade verkligen gjort rätt i att lyda den hemliga kallelsen: han kom lagom för att träffa henne och säga farväl för alltid. En kräftliknande sjukdom, för vilken hon upprepade gånger de senaste åren lagts på lasarett och opererats, hade tagit en sista, ond, bråd vändning. Man hade i det längsta dröjt med att varsko Sten, för att icke oroa Ivarssons och störa de nyförlovades första sommarlycka. Samma dag, som Sten anlände, hade dock ett telegram avsänts till den badort, där han vistats. Och så satt han oväntad men efterlängtad vid moderns dödsbädd. Fru Örring led med förvånande tålamod de kroppsliga

kval, hon otvivelaktigt utstod, och vilka blott täta svimningar och starka morfindoser stundtals dövade. Syskonen, som alla samlats, mottogo med bestörtning budskapet om förlovningens besynnerliga och snöpliga slut, några av dem, i synnerhet systrarna, ville förmå honom att dölja det för den sjuka. Sten kände i deras ord den understuckna förebråelsen:

— Har du inte nog förbittrat hennes ålderdom?

Han lovade göra vad han kunde för att undvika ämnet. Men när den döende fått sluta hans händer i sina, kände hon genast, att ringen var borta. I det utmärglade, gulaktigt bleka gamla ansiktet glimtade det till, som aningen av ett vemodigt leende.

— Det är febern, viskade döttrarna, hon börjar yra! Och Magna, den äldsta, redan präglad av en slags uttröttad liknöjdhet, drog brodern i armen, som fann hon det onödigt att längre oroa den döende. Men Sten skakade henne sakta från sig, allt under tåligt betraktande av moderns underbart uttrycksfulla drag. Det var som samlade hon sina isärbristande inre krafter ännu en gång för att hjälpa det av sina barn, som bäst behövde den hjälp, hon, och endast hon, kunde ge: Sten, som beskyllts att mest likna henne, och som kommit längst fjärran från henne, sorgebarnet, för vars skull hon fruktat och bävat mest! Under de tungt nedhängande ögonlocken blickade

hon så äntligen upp mot sonen, blitt tröstande, nästan uppmuntrande. Och ovillkorligt måste han bekänna allt, i ett par stammande ord:

— Ja, det är slut, mamma — det måste så gå!

— Sten! — Att du kan! viskade Magna strängt, och de yngre systrarna gräto förebrående hejdlöst.

— Ja — Sten! svarade fru Örring, och försökte nicka, men det blev endast till att sluta ögonen fullständigt, i det hon mellan stönanden viskade fram:

— Ja, Sten, så måste det gå, ty — din hustru skall vara — en Herrens tjänarinna — en ärlig och rättskaffens —. Min Sten!

Sedan talade fru Örring icke mera klart sammanhängande. Hon ville, att Sten skulle spela för henne, men när han efter tvekan gått att lyda, och slagit an ett milt ackord, begynte den sjuka klaga, plågad av allt. Först fram mot morgonen fick hon fred, och dagen väckte henne icke.

Utan att Sten behövt be därom, läto, eller låtsade, sedan syskonen hans misslyckade kärlekshistoria vara glömd. Och moderns sista ord om den tycktes honom som en hemlighetsfull välsignelse. Hon hade känt, och dömt rätt, och tänkt högt om sin Sten: det måste så gå!

XIII.

— Välkommen, herr Örring! sade Rika utan att se upp.

— Tack, Rika! Ja — här är jag igen. Och hur står det till? Sten gick före in. Hon dröjde, sysslande med tamburlåset, som vore det i olag, svaret lät inte särskilt livligt:

— Jo, tack, nu är fröken så pass kry, så hon har farit ut till major Arnfelts; de stanna på landet, så länge vi få ha så vacker eftersommar.

— Har hon varit sjuk, fröken von Kirsch? Svårt?

— Å — ja, det var väl mest nerverna, och sånt där.

— Än Rika då —? Han hade sköljt händerna, och kom emot henne på tröskeln, inväntande, för att få hälsa riktigt. Ännu undvek hon att möta hans blick, och så, med halvsänkta ögon, liksom första gången de sågo varandra, såg hon honom även nu — som en svart, lång skuggfigur, och utan att besvara hans fråga, sade hon:

— Jag ska väl damma av resrocken — och väskan?

— Ja, tack! Han räckte henne dessa, och då fick hon ofrivilligt se, att någon ring bar han

icke på vänstra handen. Det klack till i hennes hjärta: vad betydde det här!! Var det slut med förlovningen — redan? Hade han mistat både fästmö och mor? I en veva?

I tyst, förvirrad undran gick hon ut, och kom igen. Vad hade hon icke lidit, där uppe i Norge, den dag, då fröken ur nyss ankomna svenska tidningarna uppläste de två namnen: Sten Örring och Ragnhill Ivarsson!

Värsta pinan, pinans djupaste tagg hade huggit in i hennes stolthet: att hon icke blygdes, hon, för en svartsjuka utan ringaste spår till rätt! Han skulle kanske bett henne om lov att ta sig en flicka? Eller — — nej, allt som hon om honom och sig själv kunde tänka och känna, var ursinnigt löjligt, orimligt narraktigt. Ja, hon hade blygts däröver så, att hon trott sig aldrig mer kunna se honom i ansiktet. Och nu var han där igen! Riktigt ordentligt trött hade han slängt sig på duchatelsängen, med huvudet mot väggen, benen i kors. Frisk och klarögd, solbrynt i huden, vit blott över pannan, vars strida, rika hårbölja liksom fått blondare, guldaktig glans — och i sorgdräkt, som klädde honom utmärkt, reslig som han var, syntes han Rika mer beundransvärd än någonsin. Och när så hennes flyende blick slutligen nödgades snudda upp vid hans, smålog han — så varmt, gott skälmaktigt, som hade han rymt, undan allt, för tungt allvar, all kvav leda och hetsande bitterhet. Ovillkorligt smittade hans

löje även henne, och innan hon hunnit flykta sin väg igen, utbrast han:

— Nu är man jordens friaste människa!

— Det var mycket sagt, svarade hon tveksamt, men med en återvaknande glimt av sitt forna, kamratliga gäckeri.

— Å, här är i alla fall skönt, här uppe, suckade han välbehagligt. Sitt ned, Rika, så får jag prata! Det har jag knappast fått, sen vi sågo varann sist.

— Håhå! kom det tvärt från Rika, som visserligen inte var nog hård att gå ifrån honom, men nöjde sig med att, med händerna på rygg, så där halvsittande taga stöd mot pianinot.

Sten kände inte fullt igen henne — eller sig själv inför henne. I sin ljusa grå dräkt, utan förkläde och jungfrumössa, lugnt utvilad för ovanlighetens skull, verkade hon fin på ett eget sätt, såsom hon borde. Den ranka, smäckra gestalten, det välburna lilla ljusa och bleka, men energiskt uttrycksfulla huvudet — hela denna osminkade, lagom medvetna säregenhet, som på en gång gripit och roat honom, nu ingav den honom en ny, obestämbar förnimmelse, som liknade — vördnad.

Men genast måste han tänka på, vilket fränt och saltat skratt, hon skulle slå till — om han försökt säga henne detta. Det var just det bästa med Rika, att hon av ramaste natur avskydde

onödig högtidlighet. Med henne kunde han tala utan omsvep och förbehåll för resten — bara han lät bli att tala om henne.

Och han berättade om sin sommars erfarenheter, och sina nya planer: dock, förlovningshistorien utelämnades, som en tom fläck på en tavla! Länge skulle han icke nu stanna i huvudstaden. Arvet efter modern hade satt honom i stånd att på egen bekostnad utgiva sina arbeten; nya sådana hade tillkommit på senaste tiden med ymnig ingivelse, beroende på — — ja, det fick hon gissa, om hon kunde. Och sedan, fram på hösten, ämnade han sig utrikes för att på allvar studera musik. Han skulle resa i sällskap med brodern Artur, som lämnat sin bankplats för att jämte den äldste, Bernhard, grunda egen affär.

Rika hade ofrivilligt spärrat upp ögonen: skulle fröjden bli så kort? Och kanske — skulle han aldrig komma tillbaka? Sten missförstod hennes häpna uppsyn, och tillade:

— Ja, Rika, jag måste medge, att vi syskon likasom återfunnit varandra, nu sedan allt vårt gamla jordats, och vi börjat bli nya människor. Artur har alltid varit snäll, men litet för snäll — och möstergossar äro ledsamma, i synnerhet för odågorna, som jag var. Han har vunnit mycket på bara detta år.

— Går det så fort! mumlade Rika, nästan utan att märka eller avse uttryckets spetsighet. Sten log milt;

— Ja, vet Rika — för mig har allting länge, länge flutit trögt och senfärdigt, men rätt som det är, får man en fart, så allt möjligt trassligt reder upp sig som en lek. Han sträckte armarna mot taket, som i ljuvlig lättnad. Så ringde det, ett stadsbud kom med hans koffert. Han tog av sig kavajen och grep sig an med uppackningen. Rika hade lämnat honom.

Gnolande, röd av besväret, stod han hukad ned i kofferten; han kände sig som på resa, han hade kommit till en välbekant station, där han ogärna velat dröja länge, men gärna för någon liten tid. Höstmorgonens kylslaget friska luft spolade in genom det öppna fönstret, längst bortifrån en förstadsbana ljöd tågets vissla genom skogsparkerna. Ja, utan sorg och utan glädje, tyckte han sig barnsligt lycklig, lycklig med rätta, rent och ogrumlat.

Och han visste knappast själv, vilken del i denna känsla, närheten av den unga ensamma kvinnan hade, hur dess finaste, mest betagande doft och färgton hemlighetsfullt utstrålade från hennes väsen, i tysthet öppnat mot hans. Han hörde henne nalkas igen, med lätta, litet oroliga fjät. Med ett underligt tonfall — av något slags buttert missmod — förklarade hon:

— Jag ger mig väl också av nu snart — kanhända.

Sten såg upp, med en bunt skjortor i famnen. På tröskeln stod Rika, plötsligt förmörkad i blick

och min, och med ett brev och en stor kabinettsfotografi i hand framför sig.

— Är det möjligt? Vart skall Rika hän, då?

— Jaha! — — Hon gläntade i brevet: Till Kairo, där min mamma bor nu — och hennes man. Se, vad jag har fått —!

— Rikas mamma! Är hon gift nu, där —?

Sten kom att erinra sig Rikas lösryckta, av hans aningsförmåga och slutkonst småningom hoplänkade berättelser om sin barndom och sin mor, denna mor, som dottern aldrig sett, men fått uppritad, utmålad för sig i byskvallrets grova linjer och skarpa färger. Hur måtte ej den bilden ha stuckit och svidit i hennes ögon, hur villigt borde hon ej ha sökt stryka den ur sitt minne! — — Rika lade fotografien på skjorthögen framför Sten. Han såg Malin Flink, den f. d. finska mejerskan, mankönsförtrollerskan från den småländska herrgården — nu i spetshöljd balklänning, urringad om en senig hals, som kavat uppbar ett bredkindat, skarpknotigt huvud med onaturligt glänsande och överdådig hårkorg över en låg, framskjutande panna, sneda, svarta ögon — och hu! en näsa vass och dock storvingad, vädrande, samt en mycket lång, knivseggsmal mun. Bredvid denna respekt- om icke aktningsbjudande matrona ståtade en herre, i redingot på en figur, jämtjock som en välproppad säck, och med fez på skallen, som knappast pryddes av de svullna ögonen utan bryn, den kålrotslika

näsan, de penslade små mustaschprickarna ovan platta läppar och bullig isterhaka. Den äkta mannen var säkerligen ej av äkta ras, och fastän båda makarna tycktes ungefär lika mörkhyade, mot spetsars och stärksakers bländande vithet, föreföllo de påfallande omaka.

— Så! tänkte Sten, den där har alltså inte brytt sig om att vara rädd för Malin Fink. Men, att inte hon i stället —!

— Vad tycks om en sådan styvfar? avbröt Rika hans funderingar, med en galghumor, som gjorde honom kuslig till mods.

— Tänker Rika verkligen resa dit — — till dem?

— Ja, varför inte! När inte mor är för gammal, så kan väl jag också —. Hon skriver att de ha det så bra: en stor affär vid hamnen, och eget hus med trädgård och springbrunnar. Så snart jag skrivit svar, så skickar hon biljett och pengar — så mycket jag behöver och vill ha. Det kunde väl vara roligt — att se sig om i världen lite grand. — Sten lyfte blicken från porträttet uppåt hennes sänkta ansikte. Likheten fanns där obestridligt — hemskt oundkomlig, tyckte han. Formatet överensstämde, fast dottern saknade något av moderns utmanande kraft, och i stället ägde en vekare, lenare prägel. Men dragens givna mening syntes så djupt olika: Rikas blick var icke kallt, trotsigt fräck som denna i all sin maskeradstass så ohöljt primitiva kvinnas.

Skyggande eller öppen, lyste den av en annan själ, ja, även i upprördhet, då Rika kunde stirra styggt som den bistraste vintersky, och kanske mest påminde om Malin Fink, så brann dock hetblodig ärlighet innerst i den blicken.

Något bragt ur fattningen släppte Sten, vad han haft i händerna, och satte dem i sidorna, och tittade ned i kofferten som i en gåtfull avgrund. Rika smällde kortet mot brevet, smilande för sig, besynnerligt, liksom hemligt triumferande.

— Nå, men, for det plötsligt ur Sten, som en hjälplös vädjan, vad säger nu fröken von Kirsch om det här? Och åter såg han på Rika. Och åter stod hon helt trumpen, med sänkta ögon, de smala munvinklarna spotskt neddragna:

— Fröken — — jo, hon vill gunås förbjuda mig att resa, för så vitt jag inte köper returbiljett först med'samma. Och, så skulle jag bevars telegrafera till ett konsulat, eller vad det heter — — säger hon.

— Ja, ja visst. Det vore allt bäst, vet Rika, inföll han, smått stammande. Draget kylde genom hans skjortärmar, han frös, men också som av en plötslig, smygande ängslan.

— Ah — ja! — — Rika hade vänt sig halvt från honom: Inte duger det att alltid vara rädd av sig. — — Hon hostade litet: Nej, nu ska herr Örring packa upp — i fred.

*

Sten fick ej fred för tanken, att Rika kunde ge sig av till Kairo! Vilken vanvettig mardröm! — — Den förföljde honom sällsamt nog som något slags orimligt samvetskval. Efter en lång arbetsdag vandrade han utåt Rörstrandshållet. I den utkanten av staden trivdes han bäst, i dess stämning av gammalt och nytt blandat, av ännu oreglerat, halvt förstads-, halvt lantliv, brukade hans sinne befrias från flärd och ytlig oro. Men ruskiga minnen hade vaknat, av hans äldste brors berättelser från nordafrikanska sjöstäder, vilka han på en vidlyftig studieresa besökt. Och särskilt efterhängset spökade skildringen av de sämsta nöjeslokalerna, där fala kvinnors skratt och skrik i vild växling trängde ut i källarmörka valvgångar, ur vilkas hemlighetsfulla eviga natt färgade skurkar i vita burnuser tassade fram på sandaler, hukade, bugande till golvet, flåsande fram mellan blänkande tandrader sina välkomst- och inbjudningsramsor:

»Sahib, sahib! Allt vad du behagar, allt vad ditt begär kan värdigas drömma om, finns här! Alla sorters last och lust, färgat kött och vitt kött — — ja visst, också vitt, prima kvalitet.» Drev man dem undan med vinande käpp och ett rytande: »Ur vägen, hundar!» veko de ljudlöst som hyenor i sina hålor, med lyftade händer, ansiktena mot jorden, dock oförtrutet viskande sitt:

»Sahib! Sahib! Allt, vad du begär — svart

och brunt och vitt kött! Sahib, sahib!» — — Att tänka sig Rika i ett dylikt näste! Denna inbillning brände i honom med förbittrad fasa. Och även om en sådan värsta möjlighet fick anses utesluten, om moderns och hennes exotiske mans avsikter mot flickan kunde antagas vara någorlunda hederliga — vad för framtid hade de att bjuda henne? Någon särdeles foglig dotter skulle de icke finna i Rika. Hennes främsta, överlägsnaste egenskaper skulle i deras ögon och deras värld te sig löjliga, onyttiga, alltså fördömliga — och en obrukbar individ blir snart både avskydd och misshandlad.

Sten misstrodde ej i ringaste mån Rikas anpassningsförmåga, när det krävdes att höjas personligen, att flytta uppåt på samhällstrappan, eller i det enskildaste umgänget. Men som dotter — och slavinna — åt — värden på en sjömanskrog i Kairo, skulle hon, med rätta, känna sig som sjunken under jorden. Att hon icke insåg det!

Och frånsett dessa ytterst viktiga betänkligheter, var det också något annat, som gjorde den sällsamma planen vidrig för Sten: han skulle då sannolikt aldrig mer återse henne! Vad hade han väl för grund och rätt att önska och fordra motsatsen? Ja, den saken hade han långtifrån klargjort för sig, den hade så helt ny och oberäknad dykt upp i hans sinne — liksom hennes person från och med deras senaste återseende för

Sten fått ett nytt, skärpt, oundkomligt ljus över sig. Hur hade det ej varit, tyckte han, att möta henne igen, att mötas av henne! — — Som att komma hem, riktigt hem, till sig själv! Så, just så kände han det, och med eller mot sin vilja hade han börjat ana, vad det betydde.

— — Han hade hunnit ut på den nya bron. En nästan vinteraktigt kallgul kvällning flimrade bort över Karlbergsparkens bronsmörka lövmassor, och hans blick drogs dit som i smärtsam trånad efter en stråle klarhet. Rent besked hade han lärt sig kräva av sig själv, i all sin slutenhet brann han av lidelse för det ärliga i konst — och i liv. Vem kunde vara ärligare än Rika! På henne, om någon, träffade väl skriftens ord: »Den trogen är uti det ringa, han är ock trogen uti det, som mer är.» Dock, Sten däremot ansåg sig kanske alltför noga med utvärtes ting, med småsakerna. I det stora, det väsentliga tyckte han sig liksom vilsen om vägen: han kunde rodna hett av skam vid minnet om sina misstag och förirringar. Som ofta föll honom in ett av den slagordsladdade Jespers uttryck:

»I vårt klimat är mannen ett barn till trettionde året, minst.» Ja, ett barn hade han förblivit. Med det finaste öra för tonens hemligheter, kände han sig främmande, okunnig, maktlös, när det gällde att lyssna till livets röst.

— Hallå, Sten! ropades det till honom tvärsöver bron. Mot västerns bleka glans såg han

två välbekanta gestalter teckna sig förbluffande skarpt klippta — — och det var med häpnad, han såg just dem tillhopa: Jesper von Bantler och Vidar Hansson. Att de drevo fram här ute förvånade honom ej synnerligen, han kände ju Vidars underbara förmåga att draga folk med sig på oändliga promenader, fastklibbade vid hans närgångna fjäsk, dövade av hans hejdlösa svada. Men, att just baron Jesper råkat i det nätet! Nå — Sten trodde sig verkligen genast på avstånd ha märkt ett överlägset ironiskt smålöje i von Bantlers diplomataktigt behärskade anlete. Sten saktade sin gång en smula, men lämnade ej sin trottoar. Han ville ge dem tid att skiljas: baronen hade icke låtsat om Sten Örring, men tryckte nu Vidars hand till avsked och fortsatte ensam; med påfallande villighet avstod han från sällskapet. Och strax var blekingen vid Stens sida, mönstrade honom med lömskt tjuvskyttsikte, allt under omedelbart uppslaget prat om ditt och datt:

— Ja, du är dig lik, du! Går och drömmer — och har gott om tid. Du har sorg, fan så elegant! Vet du, vem det var, jag gick med? En helsikes fin karl, må du tro — som förstår något, mer än de flesta här i landet. Min musik, du —.

— Så! Jag gratulerar —!

— Jaha, min gosse, om du visste — men det gör detsamma. Du har förlovat dig, du? Gentilt, va?

— Det är slut. — — Stens tonfall var uppriktigt likgiltigt.

— Aha! Redan — jag gratulerar i alla fall då?

— Ja, tack, om du så vill.

— Nå, men. — — Blekingens smutsigt gråbleka ansikte hade ett ögonblick tett sig något långnäst, men så sken det upp igen i de präktiga, metalliska ögonen:

— Men hör du, hur står det till med din konst? Har du kunnat klämma ur dig i sommar —? Lite, va?

Sten hörde den vårdslöst beslöjade förväntan håna ur frågorna, att det väl också var slut med — — »hans konst». Han höjde på axlarna, leende utan att svara. Vidar knuffade honom muntert:

— Några lite? upprepade han tillgjort: ja ja, bara det är bra, så —! Alla rå inte med stora verk. Men för resten ska jag ge dig ett gott råd, enkom för dig, Sten: skaffa dig en fin och läskig kvinna, som du kan lita på, som står bara för din räkning. Det kostar, men lönar sig — och det är precis, vad du behöver!

Sten måste skratta. Det retade Vidar, som missförstod skrattet.

— Jo, ser du — den där lilla gräbban, du hade i våras, flicksnärtan där du bodde — ja, du bor där kanske än? — Nå, vet du, den är ingenting med. Jösses, bevars — för ro skull, som tidsfördriv, går hon ju an, hon som andra. Jag

hade riktigt småtrevligt ett tag med henne, kan du tro — en kväll, då du inte var hemma.

— Du —?

Sten hade tvärstannat. De voro händelsevis utanför en ölkrog, och en skara arbetare vände sig spottande åt dem, störda av Stens plötsligt högljudda utrop. Oroad ryckte Vidar i hans ärm:

— Raska på lite, vad är det med dig! Kom nu!

— Du ljuger, Vidar!! Det är en dum, gemen lögn, alltihop, om flickan — om Rika. — — Och han lösgjorde sin ärm.

— Jaså. — Jaså, heter hon Rika? försökte Vidar slå bort det i skoj. Folkskocken hade, mest på kiv, slagit till ett oinvigt flatskratt. Vidar nickade åt dem, blinkande samförstånd:

— »Ni ser väl, hur det är fatt, han är lite tokig, den där!» Men när de närmaste började tränga sig alltför nära, drog han sig försiktigt undan och gick vidare, ensam, lämnande Sten.

— Gaska opp dej, kisse! manade en oljad bas, och en ny skrattsalva ekade mot husmurarna.

Sten vek åt sidan, ut på körbanan, och vände helt om. Trots den grymma, kväljande ångest, Vidars fula tal om Rika vållat honom, kände han sig nöjd med att ha blivit den kamraten kvitt. Vidars ord — vad var det värt? Intet, mindre än intet! Likväl, denna enda lilla drumliga antydning, om hur småtrevligt han skulle haft med — Rika, en kväll då Sten var borta — mer behöv-

des ej, för att Stens själsro, förut undergrävd, nu med ens störtade samman.

Som en namnlös, brådstörtad sjukdom föll det över honom, ett förtvivlans mörker, fyllt av onda andar och giftiga vidunder. Svartsjuka var ej dess rätta namn: även om sådan fanns med däri, som en lurande, allmäntmanlig biåkomma. Inte sårad egenkärlek heller: som den gången, då Ragnhills kurtisör, konsul Bräm, lyckats reta Sten i hans svaghet till dåraktig vrede. Nej, det måste vara kärlek, som värkte fram ur hjärtat, kärlek, som blev till i sorg över sig själv, i blygsel över sina ömkliga tvivel.

*

Jäktad av en feberaktig oro vankade Rika genom våningen, där hon var allena, ty hennes fröken hölls, som ofta nu om dagarna, ute hos Arnfelts. Och så gott var det: Rika kände sig mindre besvärad av matmoderns klarvakna, kallt och dock noga iakttagande skarpblick, än hon gjort på mycket länge. Hon skattade fröken von Kirsch mycket högt, hade lärt sig hysa ett stadigt förtroende till hennes rättskaffens omdöme. Men för ingen del skulle hon vilja låta henne ana, vad hennes tjänarinna för närvarande genomgick. Det var ju så erbarmligt, så dunkelt och osäkert, alltsamman! — Måtte jag åtminstone få ha det för mig själv! tänkte hon, inte passar det här i dessa präktiga, glada rum, bland alla dessa

tavlor och minnessaker, som tala endast om idel stolt och prunkande glädje, eller idel ljuv och helgdagsprydd sorg!

Hennes glädje, även den, var så irrande arm, så liten och värd att gömmas! Och just efter en sådan dag som denna vågade, eller orkade hon ej — så genomtrött till kropp och själ var hon — ens riktigt tro på, vad hon dock borde veta: att Sten Örring åtminstone icke var alldeles likgiltig för hennes öde. Kanske hade ändå en gnista av hennes i det dolda brinnande hängivenhet tänt någon ömhet i hans sinne! Hur kunde det eljest komma sig, att hennes självkänsla liksom levde upp ur all vardaglig, förstulen modlöshet, så snart han fanns i huset? Hur hörde hon icke, genom väggar och låsta dörrar, hans hjärtas slag? Månne inte även han —? Rika hade i tankar råkat stanna framför en trymå. Sällan fick hon tid och lust att begrunda sin spegelbild. Det stack till i henne ett brännande förakt för sig själv: i den höstliga skymningen såg hon sig så skugglikt blek, så hungrigt hålögd, som en tiggerska! Vad ägde hon väl? — Ingenting! — Och vad hade hon väl rätt att äga? — Lika mycket: ingenting!

Från Linus Lorensson hade hon nyss mottagit ett brev, en jämmervisa: han »satt inne», han hade stulit, för att få pengar, det vill säga, för att få supa. Om hon, Rika, bara funnits till hands, skulle det aldrig kunnat hända honom,

bedyrade han. Hon skulle vara så hederlig och tro det, och att han ångrade sig fasligt, och att han längtade att få se henne och be henne om tröst och förlåtelse! — — Hans klagan grep henne, mot hennes vilja. Men vad angick den henne? Struntprat och narri, alltihop! Och i dag, på morgonen, hade grannens, ingenjörens, flyttat sin kos. Det borde ju hugnat henne: så slapp hon den där rabiestokige karlens bråk, slapp hans knuffar och okvädinsord i trapporna, där ändå tillräckligt fula blickar sköto pilar efter henne från dörrspringorna. Och, allra bäst, slapp höra hans små flickor skrika under faderns avskyvärda misshandel. Nå — de hade förstås alla tre varit inne hos tant Rika på avskedsvisit, trakterats med saft och kakor och sockerbitar och aldrig velat slita sig ur hennes famn. Till hennes oerhörda häpnad, hade slutligen ingenjören själv knackat på och bett få tacka henne för all hennes vänlighet mot hans barn! Rika kunde icke hjälpa det, hon hade måst både le och gråta. Hans barn — — vad rörde de henne? Alltid andras barn — som hon fick ta hand om, till dess de en vacker dag voro borta, och hon stod kvar, lika ensam, lika tomhänt.

Tårarna ville fram igen, men när hon såg det i spegeln, räckte hon ofrivilligt ut tungan åt sig själv, och gjorde helt om.

Så stod hon i hans rum, vid det lilla flickskrivbordet, där hon kände varenda småsak, och

visste, hur den skulle ligga — som vore allt hennes eget. Hon skulle kunnat göra som Linus, stjäla, snatta bort någon av hans tillhörigheter — hur ljuvt skulle det icke vara att få gråta över en sådan relik!! Men, en stulen sådan skulle snart bli henne förhatlig. Varför kunde det inte falla honom in att självmant ge henne ett lappri till minne? Eller — varför inte, på skämt, stjäla en kyss av henne? Och mycket mer, för nöjes skull, i brist på annat? Dög hon verkligen inte alls till att fresta hans manliga begär, åtminstone så här i förbifarten, nu, innan han för alltid for sin väg? Det skulle passa förträffligt just i kväll, då de voro ensamma hemma!

Upphetsad, jagad, som i feber, kastade hon sig framstupa på hans säng, borrade ansiktet ned i kudden och snyftade förtvivlad, men utan att kunna gråta. I den stunden hatade hon sig själv, och sin kärlek, och trodde sig hata — även honom, Sten Örring.

Hans nycklar skramlade, låset klirrade — han kom hem. Ljudlöst, pilsnabbt for Rika upp, och strök sitt hår till rätta. — Han måste ha sprungit på tå, tänkte hon förskräckt, han kom ju som en tjuv, och så flämtande, tungt, han andades! Ut hann hon ej: där stod han, och hälsade underligt tyst.

— Här — är just färdigt, mumlade Rika, och ville förbi. Hennes oro hade ej vikit, men liksom utlösts i en skälvande mattighet, vilken skrämde

henne. Hans tonfall, också det upprört, hade på henne en plötslig, sällsam verkan: lugnande, varmt livande.

— Å, bästa Rika, dröj ett ögonblick, säg mig — en sak!

— Ja? — — Hon hejdade sig, helt nära honom. Denna säregna förtrolighet, varmed de så kunde mötas, mitt i dunklet och ensligheten, tjusade henne, tycktes henne förena dem.

— Jo, återtog han, genast åter något saktteligare, men med rocken på och hatten i hand: den där Hansson, Rika vet nog, en herre, som kom hit upp i våras emellanåt —.

— Jaha! — — Det smög sig nästan en smula beskt gyckel nu i Rikas svar, det vet jag visst, det —.

Sten märkte det väl, och tolkade det rätt. Han drog andan djupt:

— Vidar Hansson — är ingen fin karl, ingen bra människa.

— Neej — — jag är rädd för det, herr Sten! svarade hon, lugnt och allvarligt. Sten spratt till, och stod en minut tyst och stilla. På alla sin harms och svartsjukas och misstros spörsmål tyckte han sig redan ha fått svar, tillfyllest. Han blygdes för dem alla, och jublade inom sig över svaren. I oemotståndlig, skamsen och ångerfull ömhet, grep han så hennes händer:

— Rika! Varför har inte Rika sagt mig detta

— — jag menar, talat om för mig, vad den där tillåtit sig?

Rika stod nu svarslös. Han ryckte litet eggande i henne:

— Så att jag kunde fått tukta honom, och köra bort honom ur mitt umgänge. Och så att Rika fått upprättelse —!

— Å — det behövdes inte! sade hon, med bortvänt ansikte. — — Så när hade hon tillagt: jag är van vid sådant, och värre! Men hon bet sig i läppen, och drog sina händer ur hans. Hon kände sig plötsligt så lycklig, lika orimligt lycklig som hon stunden förut varit utom sig av kval. Och så ville hon vara — alldeles ensam.

XIV.

Redan stod Rika väntande med fröken von Kirschs supékappa, i den öppna dubbeldörren till salen: ovan det läckra plaggets lena gråverksbräm lyste hennes lilla fina huvud, som i en gloria från den tända tamburlampans mattslipade glob. Till synes taktfullt frånvarande, iakttog hon förstulet sin matmor och Rosa Arnfelt, vilka stannat mitt i det stora rummets blekblå halvdager. De togo sig så underliga ut, tyckte hon: majorskan nästan oigenkännlig med gummikåpa utanpå, och ett tätt, rödbrunt resflor om huvan. Och fröken Hetty, så lång och slank i sin lilagrå sidenrob, med två rader pärlor om den vita halsen, och en pärlagraff i det ljusa håret — som en brud, och ändå så oförklarligt spöklikt blek. De skulle på en fest, som Jesper von Bantler gav med anledning av sin utnämning till professor. Hans broder, Rutger från Spärrholma, hade kommitt upp till huvudstaden med sin fästmö, en officersdotter, ofrälse men rik; allt skulle också vara i full gala. Rosa hade gjort min av att vilja omfamna Hetty, men hejdat sig:

— Vet du, vad jag tänker nu bara —? utbrast hon: jo, nu skulle han också gifta sig —. Det kan inte vara för sent —?

— Nej, svarade fröken von Kirsch, blickande litet stelt förbi väninnan, han, hans lynne är mycket ungdomligare nu, än när han — än för ett tiotal år sedan!

— Säger du det? — Jaha — och nu, i en sådan ställning —! Hetty endast nickade. Hon tänkte på den gång, för ett tiotal år sedan, då hon och Jesper von Bantler uppgjorde sin så kallade provisoriska allians: båda tills vidare ense om, att deras kärlek var av den utsökt ömtåliga, och hopplösa art, som varken tillät eller krävde det offentliga giftermålet. Fria händer och hjärtan skulle de städse ha gentemot varandra, och deras förbund, som lika litet tarvade ängsligt gömmas, finge icke hindra någondera, att välja annan make, om så skulle hända. Hur högt de skattat varandra, högre dock sin åt alla sidor slutna självständighet! Endast så skulle livet kunna bjuda dem hela sin rikedom — — men, inför sig själv hade Hetty otaliga gånger i ärligaste förtvivlan måst erkänna, att för henne hade allt efter hand liksom bleknat bort i en tomhet, som hennes eget jag icke ensamt mäktat fylla. Dock, hon var ej den, som kunde bryta sin förtrollning. Vad var den lycka värd, som vanns med offer av stolthet och självbehärskning? Hellre långsamt frysa och törsta ihjäl — oförvitlig! Och nu på det yttersta av dessa kulet frostiga dagar — log henne en sen, men klar sol rakt in i hjärtat. Rika anade dess källa. Rosa Arnfelt för-

stod litet härav, och profeterade mycket, men hon tog för givet och smickrade sig med, att Hetty skulle nådigt mottaga Stellan Arnfelts hyllning, Görans kusins, en glad och grann och firad husar, änkling sedan ett år, med två små söta önskebarn, en gosse och en flicka. Rosa hade lovat svågern att för sin del göra allt för detta så naturliga och förträffliga parti. Ute på hennes lantställe hade de synbarligen trivts utmärkt tillsamman, ryttmästarn artigt förtjust som en älskande yngling, och Hetty — — otvivelaktigt road, åtminstone —. Hur lätt hade hon ej återvunnit hälsa och humör! Rosa var viss på sin sak och full av högviktig, moderlig förnöjelse. Och nu sysslade hennes otröttliga omtanke med den beundrade kusinens, Jespers öde. Han hade aldrig varit god att begripa sig på! Men nog vore det orimligt, om en sådan man skulle vandra allena mot ärans och ålderdomens höjder! Rosa kysste Hetty genom floret:

— Hetty! — Vi måste skaffa Jesper en fru!

Fröken von Kirsch skrattade, kort och dämpat, och gick mot dörren. — — Rika hade sänkt sin blick, döljande ett leende i pälsverkets fjunrand: hon kunde ej förstå, att icke fru Rosa förstod — hon, som känt Hetty från tidiga barndomen! — —

— Nej, ska vi låta Göran vänta längre! sade fröken von Kirsch ivrigt. Majorskan svassade muntert av och an i tamburen:

— Går ingen nöd på Göran, bilen är täckt!

Man kunde höra Arnfelts präktiga auto sucka tåligt nedanför, på gatan. Fru Rosa fortfor, medan Hetty sveptes in i kappan:

— Han ville neka mig att gå hit upp — den spjuvern! Man får inte skämma bort sina herrar, kom det ihåg!

Och hon blinkade skälmaktigt varnande åt Rika, som plötsligt blev röd upp under ögonen — i det hon tyst låste upp för damerna.

*

Mitt i trappan stannade fru Arnfelt än en gång, och grep tag i fröken Hetty, som om hon glömt något:

— Hetty! viskade hon, så pass hon kunde viska, hör du, vad är det med flickebarnet där uppe? Fröken von Kirsch föste henne milt framför sig, och sade blott:

— Seså, nu få vi inte söla mer!

Majorskan lydde, men efter ett par trappsteg till vände hon sig åter, stödd på räckstången:

— Jag försäkrar dig, hon är inte densamma som förr.

— Jaså — — men Göran blir ond på oss.

— Vi gå ju, käraste —. Men, hör du — hände det Rika någonting i Norge i somras? Eller, vad —?

— Ja då! kom det ovanligt spydigt från Hetty, jag blev ju sjuk.

— Haha, du egenkära! Men nu är du kry igen som en mört. Och Rika fortfarande besynnerlig — och så vill hon resa till Kairo!

— Är det underligt då, att hon har resfeber? skämtade fröken von Kirsch, men tänkte samtidigt för sig själv i uppriktig och klarsynt välmening:

— Och gudskelov, att hennes herr Sten far till Tyskland i nästa månad! Och varför oroa Rosa med det också!

Chauffören drog upp porten, och man hörde major Arnfelts dova morrande genom kvällsstormens vin och autons dunkande: en trio som av ettrig otålighet, klagan och hjärtklappning. Den ystra Rosa knuffade in Hetty till majoren och skrek, i det hon klev efter:

— Ja, ja, lille Göran, gräla du — det är bara mitt fel! Och så kör vi! — Grand! — Grand — på tio minuter!

*

Sten satt i mörkret, vid pianinot, men spelade icke. Även om han velat, skulle han icke i toner kunnat ge form, fullt bärande uttryck för, vad som rörde sig i hans håg. Hur skulle då ord duga därtill? Och dock gällde det att tala, rent, klart, otvetydigt, ogrumlat — av det fulla hjärtat! Och till vem — om ej till henne, den enda mänskliga varelse, han helt litade på: varför, det kunde han icke sakligt säga ens sig själv,

men han visste, att varje försåtlig beskyllning, varje hemlig misstanke, mot henne, aldrig så skenbart antaglig för resten, var på förhand, en gång för alla, besegrad och förintad av hans hjärtas tillit, hans innersta väsens trygghet för hennes heder. Frestelser hade icke fattats henne, och han kunde minst förundra sig däröver: fastän utan att synas göra något därför, undgick hon icke lätt manliga blickar — — och snaror. Hennes hjärta hade ingen fångat — och ingen hade väl åtrått det så som Sten. Ty — det hade nu, i elfte timmen, klart gått upp för honom, att ingens värde vägt tyngre på hans tankes känsliga våg än Rikas. Det måste hon redan veta, han tvivlade ej på, att hon visste det. Och dock, just till henne hade han nu så gränslöst svårt för att tala ut — om sig och henne! Han fruktade ej, att hon skulle göra sig rar, att hans bekännelse och bön skulle som en häxmästarlösen förvandla henne till en fåfäng, eller krypande, fjolla. Nej, men i själva hans begär fanns en sjuk punkt, ännu trots all inre rannsakan dold för honom själv — och av detta dunkla något närdes en ängslande aning, att hon skulle fatta hans kärleksförklaring som — ett slags maskerat deltagande, ett överdrivet, svärmiskt välgörenhetsbehov. Och för intet fruktade han så som för att kränka hennes stolthet — det finaste och ädlaste i hennes personlighet, jämte den sällsynt äkta godheten! Skillnaden dem emellan i härkomst och samhälls-

villkor ägnade han för egen del ej en tanke: ingen kvinna, han kände, ägde en noblare natur, så adlande allt, vad hon sade och gjorde. Vem rörde det, att hon stod ensam i livet — — nej, det var så sant, så fördömt sant: en slags mor hade hon, hade hon fått hux flux, och en slags styvfar på köpet! Sten kallsvettades vid tanken på det herrskapet. Men, dem måste hon försaka — det kunde icke vara möjligt, att deras okontrollerade förespeglingar bländat hennes sunda omdöme! Han skulle göra allt för att låta henne glömma den där trasgranna sagan, det var ju honom, Sten Örring, hon skulle följa ut i vida världen. De två, som så oförlikneligt väl stämde samman i allt det väsentliga — inte skulle de skiljas för tid och evighet av världar och världshav, som vore hjärtats gudomliga val en ren lapprisak att vinna eller tappa!

— Får jag göra i ordning nu? Jag skulle gå ut i kväll litet?

Rika hade knackat, och stod på tröskeln, dröjande med dörren på glänt, som hon brukade. — Tyst och orörlig, som en sovande, satt Sten där inne i mörkret, och njöt den varma fred, som hennes närhet alltid med ens tillförde honom. Sakta sade han blott:

— Tack, gärna det!

Och då hon gled förbi bakom hans rygg, kom han plötsligt att minnas Ragnhill — — den kvällen här uppe, då han spelat för Ragnhill och

hennes armar självmant knötos om hans hals, och hon bad, in i hans öra, att han skulle ge henne en liten visa bara, om henne själv. Vad denna ljuva tilltagsenhet bedårat honom då! Hur fullkomligt äkta och oskrymtat kvinnlig hade ej hennes ömhet förefallit honom, just dess egendomliga oförvägenhet hade tyckts honom avgörande; hon, som vågade, måste vara den rätta! — — Och så var det spel alltihop, gyckel och narri! De fina, smala, eldigt levande små händerna — de hade varit nära att strypa hans själ! I en rysning av äckel reste han sig, och gick ut i tamburen:

— Tänd ett ljus, Rika — om det behöves! sade han lugnt.

— Å ja! — Kanske —. Hon gjorde så, och gick ut, och in igen, förbi honom, medan han tog ytterrock på sig. När hon var färdig, stod han dröjande kvar i tamburens halvdunkel. Innan hon hunnit släcka, frågade han:

— Jaså, Rika är ledig i afton, och ämnar — promenera.

— Ja — fröken är borta på fest, på Grand Hotell.

— Jag vet —. Säg, Rika, har Rika något emot, om jag gör sällskap?

Han såg henne forma läpparna till att blåsa ut ljuslågan, men hejda sig, och vända en stor, mörk blick hän mot honom, i ett nu med halv-

öppen mun — underbart, rörande vacker, tyckte han. Han kände en önskan att gå vid hennes sida, helt ensamma för sig, ut i den stormiga höstkvällen — bort från staden, ute i en stor och ödslig park. Rika hade icke väntat en sådan fråga, förstod den icke heller, men greps därvid av en sällsam, berusande glädje: han ville vara ensam med henne, anförtro henne något, som ingen annan borde få nys om, eller kanske bara gå en tur med henne, därför att han kände sig led vid alla andra.

Så kom hon att tänka på skvallret i huset, och sade, kärvt småskrattande:

— Inte kan vi gå i följe nedför trapporna åtminstone! — Sten log även, glad, att hon icke tagit förslaget annorlunda, tagit miste på annat sätt:

— Nå, jag går före — och väntar — vid poststation?

— Det är allt bäst! — — Hon hade släckt, och i samma ögonblick slog han upp tamburdörren, rädd för sig själv, i det åter härskande mörkret.

En frostgrå väg följde de längs åldriga trävillor inom fuktsvarta trädgårdslappar, förbi slätsprängda klippstup och väldiga nybyggnader i tegel, med svart gapande, tomma fönsterrader: staden och landet lågo i strid där ute, och snart skulle staden ha segrat. De kände sig båda så främmande här, intet var som vanligt, på dagen,

eljest. Och bägge logo för sig, utan att se varandras leende: åt att de gingo så här, tätt bredvid varandra, tysta och skenbart utan mål. Men just Stens långa tystnad väckte efter en stund hos Rika en aning, att ej allt stod rätt till. I en plötslig ångest, snarlik spökrädsla, utbrast hon:

— Ja, se detta liknar då alls inte skogen därhemma — där jag är född. — — De hade vikit av in mellan några kullar med visset gräs i skrevorna och höga, men glesa tallbestånd på krönen. Vasst och torrt ven det i gräs och barrkronor, och från en sänka i närheten glimtade röda och gröna sken, och tjöto signalpipor: där låg en växelstation för järnbanor.

— Nej, det är ingen skog, sade Sten, och gick vidare.

Hennes röst hade ingivit honom en obestämd ömkan, och det var just, vad han nu måste bannlysa. De hade kommit till en backe, och saktade farten. Av staden sågo de ej en skymt, blott det töcknigt rödvioletta återskenet av alla dess belysningsmedel, som svävade bakom den mörka, orediga konturen av klippor och talldungar. Närmast omkring dem var allting öde och övergivet, som det skulle vara.

— Ja, nu få vi väl gå hem igen, sporde Rika med ett litet förläget, intetsägande skratt. Det dog hastigt; hans hand hade varsamt slutit sig om hennes. Hon hindrade det ej.

— Rika, bad han, sakta; så barnsligt ljöd det,

för henne, som när någon av de småttingar, hon skött med ett litet grabbtag i hennes kjol kommit fram med någon ivrig begäran:

— Rika, vi två måste hålla av varandra — antingen vi det vilja eller ej! Är det icke så? Svara mig ärligt som alltid, nu, om någonsin!

— Jag förstår, vad herr Örring menar, svarade Rika, vi ha varit goda vänner, ja — — vad är det att tala om —? Hon ville rycka sin hand undan hans. Men han höll den fast, och det med bägge sina:

— Jo, Rika — låt oss talas vid, och säga allt, som vi ville ha sagt, innan vi skiljas.

— Ja, det — att vi ska skiljas som vänner, och aldrig i livet förgäta varandra — det är snart sagt. Och än sen —! En snyftning avbröt henne, och för hennes blick, som han dock blott såg tindra till likt en stjärna i skyar, vek hans mod: han släppte hennes hand, och stod där stel och stum, hjälplösare än hon. I den stunden var Rika nära att överväldigas av tacksamhet — och skam, på en gång! Hon kände, att vad han nu ville bjuda henne, var icke den kärlek, det utgav sig för. Alls icke heller något medvetet oärligt, ingen nådegåva ovanifrån, än mindre något lockbete med liderliga avsikter bakom. Nej, men likväl räckte det inte till, där fattades något: deras sällsporda, ömsesidiga förtroende nådde icke in till de ömmaste, blindaste begären, vilka ej låta befalla eller gäcka sig. I hans famn skulle hon,

trots allt, känna sig ärelös. Det värsta var, att han icke insåg det: men hon var viss, att förr eller senare, skulle också han nödgas blygas för henne och för sig själv, därest — — han nu fick råda. Det skulle hon aldrig förlåta sig.

Och detta måste hon säga honom! Men huru — huru —? — — Huttrande begynte hon åter gå, och han följde, samma väg tillbaka. Och Sten, som icke förstod hennes tystnad, tvang sig åter att tala: allt, vad han den sista tiden burit inom sig, i brinnande hjärta, sökte han tolka för henne. Han lyckades bedåra sig själv, blev allt vissare för varje ord, att hon också tänts av hans eld, att hon ej blott rätt upptog allt efter andemeningen, utan även måste böja sig för dess sanning. Han tyckte sig redan höra hennes svar. De nalkades ett arbetsskjul; innan de hunnit in på gatorna igen, rörde hon snuddande lätt vid hans arm, och han teg, vänd mot henne. Liksom kvävande en inre gråt, trött, mödosamt, sade Rika då:

— Jag vet väl, att Sten Örring inte ljuger, för mig. Sten håller nog av mig nu, och jag — och med mig är det likadant mot Sten.

— Rika, ja visst! Och när vi alltså ärligt älska varandra, inföll han, och i detta nu trodde han fullt på sina ord. Men Rika lät ej narra sig ens av detta avbrott. Fastare återtog hon:

— Men det räcker inte så länge, Sten — som vi kanske inbilla oss.

— Hur kan Rika säga så —?

— Jo, jag känner ju Sten ganska väl, och jag, för min del, är inte alltid sådan som jag visar mig, i synnerhet för den — jag håller av så mycket. Jag kan väl låtsa, som jag nöjde mig med både ett och annat, men — jag har ändå mitt huvud för mig, må Sten tro! — — Hennes ton hade fått något av den vanda, trotsiga klangen.

— Som om det skulle vara något fel! Är det inte just — vårt — äktenskapstycke? — Ja, jag skämtar inte nu, Rika!

Hon nickade kort, motvilligt:

— Nej, det tror jag. Och inte jag heller. Jag tackar Sten — för allt, också för — — i kväll. Men, Sten skall en gång tacka mig, för att jag svarar »nej» nu. Och — mera kan jag icke säga —.

— Å — Rika! — — Han ville kvarhålla henne i en enslig lyktas ljuskrets och tvinga henne att åtminstone med blicken taga tillbaka sin vägran. Hon lät sig hejdas; lysande blekt vände hon ansiktet mot honom, de ljusa, livfulla ögonen mötte hans, så öppna, men nu så källdjupt outgrundliga. En droska rullade förbi på den hårdfrusna makadambanan: hovarnas slag och piskans smäll störde deras sista uppgörelse. Nära det kvarter, vari fröken von Kirschs bostad var belägen, stannade hon på nytt, med en min, som han tydde rätt. Suckande räckte han sin hand till god natt,

och mumlade, tonlöst, slappt, som dövad av fruktlös kraftuttömning:

— Ja — tack då för — sällskapet! Jag går nedåt staden.

Tyst tryckte hon hans hand, och gled så genast ett steg undan.

Då omslöt hans blick än en gång hennes smärta gestalt, så utsökt i sin egen måttfulla stil. Bittert, nästan bestraffande utbrast han:

— Men att så helt och hållet förlora dig! Rika! Och du skall låta dig lockas bort till de där okända i ett fjärran, främmande land, där — ingen vet —! Och då reser jag olycklig min väg — — alltför olycklig!

Rika skakade sakta sitt huvud; milt avkylande svarade hon:

— Å — nej. Det där har jag slagit ur hågen. Det var mest bara prat. För resten, var aldrig rädd för mig — — så är du snäll! — Sten spratt till: för första och enda gången hade hon kallat honom — »du». Ovillkorligt log han upp. Men så tillade hon hastigt:

— God natt, då! — och sneddade bort över gatan, rätt in i sin port. Det liknade ofrivillig flykt. — —

Under de återstående dagarna bytte de icke flera ord om varandra. Men vid sin avfärd gav han henne ett häfte av sina nyutkomna första musikstycken, och på titelbladet hade han skrivit;

»Rika! — Det är inte mycket. Men jag skall aldrig spela dem utan att minnas dig, och älska i varje litet drag ditt hjärtas vackra vilja.»

*

Kring det ovala salongsbordet sutto de tre gamla vännerna: Rosa Arnfelt, Hetty von Kirsch och Jesper von Bantler, damerna i soffan, baronen-professorn i en emma närmast värdinnan.

Utanför singlade snön i stora blöta flockar från en rymd, nästan skymningsgrå, fast det var mitt på dagen. — — Framför det lilla sällskapet glödde maderan i en slipad karaff och glas med guldkanter. Jesper hade lagt sin arm på det rokokosnirklade stödet bakom Hettys nacke: han betraktade hennes hår, i vars askblonda vågor de få grånade strimmorna alls icke märktes. Men Hettys svalt blå ögon vilade med ett blitt spefullt småleende på väninnan, som ensam röjde svårbetvingad förvirring.

Den talföra majorskan satt där helt mållös nu, men kring hennes praktfulla läppar jagade små ryckningar varann, liksom spasmodiskt. Och de knubbiga fingrarna snodde glaset runt — som lagade hon sig till att hålla ett skåltal. Plötsligt smuttade hon på vinet. Hettys huvud skakade till en smula, i munter förväntan: de hade redan fått veta av, hur gränslöst de nu förbluffat stackars Rosa. Och så brast det löst igen:

— Ja, mina barn — kan någon undra på, att jag är häpen? Kommer just inflyttande till stan igen, och så dimper det ned på mitt frukostbord — en biljett, från Hetty, Hetty von Kirsch, där hon ber att få — — eklatera, sin förlovning med — — min värde herr kusin, Jesper, Jesper von Bantler!

Hon avbröt sig, nickade till som en skjutbanedocka, träffad i hjärtpricken:

— Och när jag tänker på, hur vi lekte — som barn!

— Ja, du, sade Jesper med lättt vemod, lika barn leka ändå bäst.

— Ja! För er är det inte stor hasard: ni bör känna till korten! Och Rosas blick sökte tårat klar barndomsväninnans, leksysterns. Men Hetty hade just vänt sig halvt om, spejande ut i rymden.

— Fryser du? sporde fästmannen, ja, vi ha vinter här.

— Ja — den reste Sten Örring ifrån! mumlade Hetty, i det hon reste sig för att säga till om en brasa.

— Stackars gossen, som blev av med sin fästmö, så där i rappet, inföll Rosa, dock tämligen lamt, alltjämt upptagen av dagens nyhet.

— I det fallet är han inte att beklaga, förklarade Jesper lugnt, men med helt slutna ögon, hon var inte rätta kvinnan för honom.

— Säger du det? — Ja, du kände henne —?

Baronen hann icke svara, förrän dubbeldörrarna till salen skildes åt, lagom för att släppa in Rika, med den broderade vedbärarn i hand. Fröken von Kirsch sjönk genast tillbaka i soffan, lindrigt förvånad, och med ett gillande litet:

— Nå!

I sin svart-och-vita stass tog sig Rika helt högtidlig ut, och nu mer än någonsin, så blek och hålig i kinderna. Men hon hade satt upp ett litet spjuveraktigt smil, och när majorskan skrek:

— Ja, se! Är hon inte rentav tankeläsare — den Rika! så kom svaret kort och vänligt:

— Herrskapet ska väl inte stelna till is heller!

Och hon skyndade sig att knäböja framför den öppna praktspiseln. Damerna skrattade, och baronen strök småleende sina mustascher.

— Hör nu, Rika, sade han godmodigt, hon följer väl med sin matmor till mig, när vi blivit gifta?

Hukad ned över de nyfödda lågorna svarade Rika med ett låtsat tvekande: hm!

— Jag tror minsann hon drar på det, inföll fröken von Kirsch, skämtsamt förebrående. Och i samma ton tillade hennes fästman:

— Å, Rika överger inte oss, vad?

— Tills det blir småttingar i huset! larmade fru Rosa, åter helt uppspelt, kastande sig bakut som en ostyrig flickunge. Fästfolket smålog alltjämt bort till Rika, men det såg inte hon. Mjukt och spänstigt hade hon rätat upp sig, men dröjde

kvar, med ansiktet bortvänt från dem och den bleka dagern — till synes bevakande den nytända brasan.

— Det blir väl bra — med det, sade hon, alldeles som i sömnen. Hon tänkte på ett stort barn, som rest sin väg, och tagit hennes hjärta med sig. Sin ära hade hon kvar: han skulle intet ångra. Nej, icke han —.

— Nu brinner det, sade Rika, och gick sakta mot dubbeldörrarna.

— Tack, vi ser det! svarade herrskapet, med ett samtällt skratt. Rika smög ut och gömde sig — i Stens tomma rum.